

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**КНЗ «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

**ЛАБОРАТОРІЯ-ЦЕНТР ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА
МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ УСТАНОВ ОСВІТИ»
ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

10 клас

(рівень стандарту)

Конспекти уроків

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Протокол № 2 від 02 червня 2020 року

Авторський колектив у складі:

Мельник Тетяни Юріївни, керівника групи, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 29 Черкаської міської ради Черкаської області;

Битко Людмили Дмитрівни, учителя зарубіжної літератури Черкаської спеціалізованої школи I – III ступенів № 17 Черкаської міської ради Черкаської області;

Ганицької Оксани Петрівни, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I- III ступенів № 24 Черкаської міської ради Черкаської області;

Запасної Алли Григорівни, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I- III ступенів № 30 Черкаської міської ради Черкаської області;

Косенко Таміли Анатоліївни, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I- III ступенів № 29 Черкаської міської ради Черкаської області;

Литвин Олени Миколаївни, учителя зарубіжної літератури Черкаської гімназії № 31 Черкаської міської ради Черкаської області;

Максименко Зарини Віталіївни, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I- III ступенів № 2 Черкаської міської ради Черкаської області;

Смірної Ірини Володимирівни, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I- III ступенів № 30 Черкаської міської ради Черкаської області;

Чернухи Вікторії Сергіївни, учителя зарубіжної літератури Черкаської спеціалізованої школи I – III ступенів № 3 Черкаської міської ради Черкаської області;

Шилової Тетяни Антонівни, учителя зарубіжної літератури Черкаської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 10 Черкаської міської ради Черкаської області;

Бондаренко Олени Андріївни, завідувача лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Огієнко Вікторії Іванівни, методиста Черкаського міського методичного кабінету установ освіти

Рецензенти:

Богданова І.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького;

Лобенко Н.М., методист лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Зарубіжна література. 10 клас (рівень стандарту): конспекти уроків. / За заг. ред. О. А. Бондаренко, В.І. Огієнко. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2020. 136с.

Запропонована авторами робота містить конспекти уроків із зарубіжної літератури для 10 класу з урахуванням альтернативного вивчення творів, які розроблені відповідно до навчальної програми із зарубіжної літератури для 10–11 класів, рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407).

Запропоновані види робіт і завдань, інтерактивні форми й методи організації уроку, інтегрування навчального матеріалу, врахування наскрізних ліній сприяють формуванню предметних та ключових компетентностей учнів

Збірник розрахований на вчителів-словесників, методистів, студентів філологічних факультетів педагогічних закладів вищої освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації.

© КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради», 2020.

ЗМІСТ

Календарно-тематичне планування.....	5
УРОК 1. Значення художньої літератури для людини й людства XXI ст.....	7
УРОК 2. Етапи й шедеври античності. Гомер. «Одіссея». Міфологічні, пригодницькі й побутові елементи в «Одіссей»	9
УРОК 3. <i>Розвиток мовлення №1.</i> (усно). Образ Одиссея. Уславлення людського розуму, вірності, винахідливості й допитливості. Засудження беззаконня, насильства й несправедливості та самовпевненості й марнославства.....	13
УРОК 4. Специфіка італійського Відродження, його основні етапи, представники. Данте Аліґ'єрі. «Божественна комедія» (Пекло, I, V). Роль Данте Аліґ'єрі в історії європейської культури. Поема «Божественна комедія» як філософсько-художній синтез середньовічної культури й утілення ідей раннього Відродження.	14
УРОК 5. Особливості композиції поеми. Концепція світу й людини. Алегоричний зміст образів та епізодів. Жанрова своєрідність твору.	16
УРОК 6. Ренесанс в Англії. Здобутки й представники. Вільям Шекспір. «Гамлет». Здобутки драматургії В. Шекспіра. Філософські та моральні проблеми в трагедії «Гамлет». Провідні мотиви твору. Художній простір	19
УРОК 7. Гамлет – вічний образ світової літератури. Багатогранність шекспірівських характерів. Відкритість твору в часі, його рецепція та інтерпретації в наступні епохи.	24
УРОК 8. <i>Контрольна робота № 1</i> з тем «Оригінальна і перекладна література в сучасному світі», «Золоті сторінки далеких епох».	27
УРОК 9. Романтизм у Німеччині. Віхи творчого шляху Е. Т. А. Гофмана. «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Особливості сюжету й композиції повісті. Іронія та гротеск у творі як важлива ознака індивідуального стилю Гофмана.	28
УРОК 10. Е. Т. А. Гофман. «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Протиставлення філістерів та ентузіастів як провідний конфлікт творчості Е. Т. А. Гофмана. Гротескні образи. Викривальний зміст твору. Символіка.	31
УРОК 11. <i>Розвиток мовлення № 2.</i> (письмово) Провідні ідеї твору Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».....	34
УРОК 12. Школа «чистого мистецтва» в російській поезії. Лірика Ф. М. Тютчева й А. А. Фета. Художня довершеність творів.	37
УРОК 13. Розвиток романтизму в США, видатні представники. Волт Вітмен. Місце В. Вітмена в літературному процесі США. Особливості світобачення митця.	40
УРОК 14. Волт Вітмен. «Листя трави». Зв'язок збірки «Листя трави» з історією та життям Америки. Тематика, проблематика, композиція збірки «Листя трави». Образ ліричного героя. Символи. Традиції й художнє новаторство В. Вітмена.	42
УРОК 15. <i>Контрольна робота № 2</i> з теми «Проза та поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму XIX ст.».(твір)..	44
УРОК 16. <i>Позакласне читання № 1.</i> «Схід в мініатюрі». А. Міцкевич «Кримські сонети»	45
УРОК 17. Підсумковий урок. Урок-подорож «золотими» сторінками минулих століть.....	48
УРОК 18. Роман як жанр літератури, його формування і провідні ознаки. Різновиди роману XIX ст., національна своєрідність	51
УРОК 19. Густав Флобер. «Пані Боварі». Значення Г. Флобера для розвитку реалізму. Конфлікт романтичних ілюзій та дійсності в романі «Пані Боварі». Сюжет і композиція роману. Зображення суспільства.....	54

УРОК 20. Еволюція Емми Боварі. Образи обивателів. Об'єктивний стиль Г. Флобера. Психологічні деталі. Боваризм як суспільно-психологічне явище.	57
УРОК 21. <i>Розвиток мовлення № 3.</i> (усно) Синдром пані Бовар.....	61
УРОК 22. Оскар Вайльд. «Портрет Доріана Грея». Ідейно-естетичні погляди і творчий шлях митця. Проблема краси й моралі в романі «Портрет Доріана Грея».....	63
УРОК 23. Система образів. Еволюція головного героя. Роль фантастики у творі. Символіка. Традиції і новаторство О. Вайльда.....	66
УРОК 24. Контрольна робота № 3 з теми «Роман ХІХ ст».....	70
УРОК 19*. Стендаль . «Червоне і чорне». Творчий шлях письменника, його внесок у скарбницю психологічної прози ХІХ ст.....	76
УРОК 20*. Конфлікт молодого людини та суспільства в романі «Червоне і чорне». Образ Жульєна Сореля.....	78
УРОК 21*. <i>Розвиток мовлення № 3.</i> (усно) Зображення соціального середовища у творі. Символіка.	81
УРОК 22*. Федір Михайлович Достоевський. «Злочин і кара». Значення Ф. М. Достоевського для розвитку соціально-філософського і психологічного роману. Наслідування митцем традицій М. В. Гоголя. Сюжет роману «Злочин і кара», зумовлений рухом свідомості головного героя.....	85
УРОК 23*. «Теорія» Раскольнікова, її сутність і проблемність. Система персонажів. Біблійні мотиви. Особливості індивідуального стилю письменника. Поліфонізм твору.....	88
УРОК 24*. <i>Контрольна робота № 3</i> з теми «Роман ХІХ ст».....	91
УРОК 25. <i>Розвиток мовлення № 4.</i> (письмово) Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця ХІХ – початку ХХ ст. Течії раннього модернізму. Ш. Бодлер – пізній романтик і зачинатель модернізму. Збірка «Квіти зла». Образи, символи, особливості поетичної мови у віршах Ш. Бодлера.....	92
УРОК 26. Естетичні погляди Поля Верлена у вірші «Поетичне мистецтво». Зображення пейзажів природи і душі в «Осінній пісні». Сугестивність, музичність, живописність лірики.....	95
УРОК 27. Художнє новаторство А. Рембо. Поєднання рис імпресіонізму й символізму в сонеті «Голосівки». Образ ліричного героя у вірші «Моя циганерія».....	99
УРОК 28. Зміни в драматургії на межі ХІХ–ХХ ст. М. Метерлінк як теоретик і практик «нової драми». Концепція символістського театру.....	101
УРОК 29. Ідея одухотворення життя й відновлення втрачених зв'язків у драмі-феєрії «Синій птах». Особливості розвитку сюжету.....	108
УРОК 30. Роль фантастики. Символіка образів. Трагування фіналу.....	113
УРОК 31 Ромен Гарі. «Повітряні змії». Французький письменник єврейського походження, двічі лауреат Гонкурівської премії. Зображення Другої світової війни у творчості митця.....	116
УРОК 32. Ромен Гарі «Повітряні змії». Ідеї миру, людяності, порятунку духовних цінностей.....	121
УРОК 33. <i>Позакласне читання № 2.</i> Кліффорд Сімак «Двобій».....	125
УРОК 34. <i>Контрольна робота № 4</i> з тем «Перехід до модернізму. Взаємодія символізму і імпресіонізму в ліриці», «Драматургія кінця ХІХ – початку ХХ ст.», «Сучасна література в юнацькому читанні».....	127
УРОК 35. Узагальнення й систематизація навчального матеріалу.....	128
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	133

Календарно–тематичне планування

І семестр		
ОРИГІНАЛЬНА І ПЕРЕКЛАДНА ЛІТЕРАТУРА В СУЧАСНОМУ СВІТІ		
1.	Значення художньої літератури для людини й людства ХХІ ст.	
ЗОЛОТІ СТОРІНКИ ДАЛЕКИХ ЕПОХ		
2.	Етапи й шедеври античності. Гомер. «Одіссея». Міфологічні, пригодницькі й побутові елементи в «Одіссеї».	
3.	РМ №1. (усно). Образ Одісея. Уславлення людського розуму, вірності, винахідливості й допитливості. Засудження беззаконня, насильства й несправедливості та самовпевненості й марнославства.	
4.	Специфіка італійського Відродження, його основні етапи, представники. Данте Аліг'єрі. «Божественна комедія» (Пекло, I, V). Роль Данте Аліг'єрі в історії європейської культури. Поема «Божественна комедія» як філософсько-художній синтез середньовічної культури й утілення ідей раннього Відродження.	
5.	Особливості композиції поеми. Концепція світу й людини. Алегоричний зміст образів та епізодів. Жанрова своєрідність твору.	
6.	Ренесанс в Англії. Здобутки й представники. Вільям Шекспір. «Гамлет». Здобутки драматургії В. Шекспіра. Філософські та моральні проблеми в трагедії «Гамлет». Провідні мотиви твору. Художній простір	
7.	Гамлет – вічний образ світової літератури. Багатогранність шекспірівських характерів. Відкритість твору в часі, його рецепція та інтерпретації в наступні епохи.	
8.	Контрольна робота № 1 з тем «Оригінальна і перекладна література в сучасному світі», «Золоті сторінки далеких епох».	
ПРОЗА Й ПОЕЗІЯ ПІЗЬНОГО РОМАНТИЗМУ ТА ПЕРЕХОДУ ДО РЕАЛІЗМУ ХІХ СТ.		
9.	Романтизм у Німеччині. Віхи творчого шляху Е. Т. А. Гофмана. «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Особливості сюжету й композиції повісті. Іронія та гротеск у творі як важлива ознака індивідуального стилю Гофмана.	
10.	Е. Т. А. Гофман. «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Протиставлення філістерів та ентузіастів як провідний конфлікт творчості Е. Т. А. Гофмана. Гротескні образи. Викривальний зміст твору. Символіка.	
11.	РМ №2.(письмово) Провідні ідеї твору Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».	
12.	Школа «чистого мистецтва» в російській поезії. Лірика Ф. М. Тютчева й А. А. Фета. Художня довершеність творів.	
13.	Розвиток романтизму в США, видатні представники. Волт Вітмен. Місце Вітмена в літературному процесі США. Особливості світобачення митця.	
14.	Волт Вітмен. «Листя трави». Зв'язок збірки «Листя трави» з історією та життям Америки. Тематика, проблематика, композиція збірки «Листя трави». Образ ліричного героя. Символи. Традиції й художнє новаторство В. Вітмена.	
15.	Контрольна робота № 2 з теми «Проза та поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму ХІХ ст.».	
16.	ПЧ № 1. «Схід в мініатюрі». А. Міцкевич «Кримські сонети»	
17.	Підсумковий урок. Урок-подорож «золотими» сторінками минулих століть	
ІІ семестр		
РОМАН ХІХ СТ.		
18.	Роман як жанр літератури, його формування і провідні ознаки. Різновиди роману ХІХ ст., національна своєрідність.	
19.	Густав Флобер. «Пані Боварі». Значення Г. Флобера для розвитку реалізму.	

	Конфлікт романтичних ілюзій та дійсності в романі «Пані Боварі». Сюжет і композиція роману. Зображення суспільства	
20.	Еволюція Емми Боварі. Образи обивателів. Об'єктивний стиль Г. Флобера. Психологічні деталі. Боваризм як суспільно-психологічне явище.	
21	РМ № 3. (усно) Синдром пані Боварі	
22.	Оскар Вайльд. «Портрет Доріана Грея». Ідейно-естетичні погляди і творчий шлях митця. Проблема краси й моралі в романі «Портрет Доріана Грея».	
23.	Система образів. Еволюція головного героя. Роль фантастики у творі. Символіка. Традиції і новаторство О. Вайльда в жанрі роману.	
24.	Контрольна робота № 3 з теми «Роман ХІХ ст».	
19*	Стендаль . «Червоне і чорне». Творчий шлях письменника, його внесок у скарбницю психологічної прози ХІХ ст.	
20*	Конфлікт молодого людини та суспільства в романі «Червоне і чорне». Образ Жульєна Сореля.	
21*	РМ № 3. (усно) Зображення соціального середовища у творі. Символіка.	
22*	Федір Михайлович Достоевський. «Злочин і кара». Значення Ф. М. Достоевського для розвитку соціально-філософського психологічного роману. Наслідування митцем традицій М. В. Гоголя. Сюжет роману «Злочин і кара», зумовлений рухом свідомості головного героя.	
23*	«Теорія» Раскольнікова, її сутність і проблемність. Система персонажів. Біблійні мотиви. Особливості індивідуального стилю письменника. Поліфонізм твору.	
24*.	Контрольна робота № 3 з теми «Роман ХІХ ст».	
ПЕРЕХІД ДО МОДЕРНІЗМУ. ВЗАЄМОДІЯ СИМВОЛІЗМУ Й ІМПРЕСІОНІЗМУ В ЛІРИЦІ		
25.	РМ. № 4.(письмово) Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця ХІХ – початку ХХ ст. Течії раннього модернізму. Ш. Бодлер – пізній романтик і зачинатель модернізму. Збірка «Квіти зла». Образи, символи, особливості поетичної мови у віршах Ш. Бодлера	
26.	Естетичні погляди Поля Верлена поета у вірші «Поетичне мистецтво». Зображення пейзажів природи і душі в «Осінній пісні». Сугестивність, музичність, живописність лірики.	
27.	Художнє новаторство А. Рембо. Поєднання рис імпресіонізму й символізму в сонеті «Голосівки». Образ ліричного героя у вірші «Моя циганерія».	
ДРАМАТУРГІЯ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.		
28.	Зміни в драматургії на межі ХІХ–ХХ ст. М. Метерлінк як теоретик і практик «нової драми». Концепція символістського театру.	
29.	Ідея одухотворення життя й відновлення втрачених зв'язків у драмі-феєрії «Синій птах». Особливості розвитку сюжету.	
30.	Роль фантастики. Символіка образів. Тракткування фіналу.	
СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА В ЮНАЦЬКОМУ ЧИТАННІ		
31.	Ромен Гарі. «Повітряні змії». Французький письменник єврейського походження, двічі лауреат Гонкурівської премії. Зображення Другої світової війни у творчості митця.	
32.	Ромен Гарі «Повітряні змії». Ідеї миру, людяності, порятунку духовних цінностей.	
33.	ПЧ № 2. Кліффорд Сімак «Двобій»	
34.	Контрольна робота № 4 з тем «Перехід до модернізму. Взаємодія символізму й імпресіонізму в ліриці», «Драматургія кінця ХІХ – початку ХХ ст.», «Сучасна література в юнацькому читанні»(твір)	
35.	Узагальнення і систематизація навчального матеріалу.	

*-уроки на альтернативне вивчення

УРОК 1

Тема. Значення художньої літератури для людини й людства ХХІ ст.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *розуміти* значення художньої літератури для розвитку суспільства й особистості, проблеми конкуренції художньої літератури з «відео», «мультимедіа», Інтернетом; *знати* про перекладну літературу як важливий складник вітчизняної культури й чинник формування української нації; *вміти* відокремлювати головну та другорядну інформацію; *прагнути* збагатити свій світогляд.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: роздавальний матеріал.

*«Людина, яка не читає,
розраховується за це своїм життям;
нація, яка не читає,
розраховується за це історією».*

Вольтер

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми і мети уроку

III. Мотивація навчання

Початок нового тисячоліття позначено інтенсивним науково – технічним прогресом, потужним розвитком ЗМІ й особливо телебачення, які мають значний вплив на духовне, емоційне та інтелектуальне життя людей. Книги у сучасному житті вже не відіграють таку важливу роль як колись, оскільки сучасні технології повністю можуть їх замінити. Легше подивитися фільм, прослухати аудіо книгу, ніж витратити час, якого й так катастрофічно не вистачає, на читання.

Чому сьогодні популярні тривимірні фільми? Тому що вони створюють у глядачів ефект співпереживання, безпосередньої присутності, долучення до подій. Такий самий 3D- ефект має створити й художня література. Пропоную сьогодні з'ясувати, чи правильно є ця думка.

Робота з епіграфом.

– Як ви розумієте слова Вольтера?

– Чи погоджуєтесь ви з такою думкою? Аргументуйте свою точку зору.

IV. Актуалізація опорних знань

Блиц-опитування

- Як ви провели літні канікули?

- Які враження залишилися від подорожей (відпочинку)?

- Чи знайшли ви вільний час для читання?

- Які літературні твори ви прочитали?

- Що надихнуло вас до читання?

- Якій книзі ви віддали перевагу (паперовій, електронній, аудіо)? Чому саме?

- Як ви ставитесь до екранізації літературних творів?

- Який із прочитаних літературних творів вас зацікавив і чому? Обґрунтуйте.

- Чи потрібна, на вашу думку, художня література?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Кожний літературний твір чужою мовою можна інтерпретувати по-різному. Це залежить від мети: передати усіх ужитих в оригіналі слів, чи зберегти смисл або художність твору, чи дотримати мовних та національних особливостей першоджерела, чи якомога влучніше передати все це засобами рідної мови перекладача. Існують так звані вільні і підрядкові переклади, у яких той самий твір, перекладений іншою мовою, звучатиме інакше.

Евристична бесіда

– Як ви гадаєте, чи варто читати книжки?

– Чи існує культура читання?

- У чому цінність художньої літератури?
- Чи впливає література на розвиток людства?
- Чим різняться вивчення української та зарубіжної літератур?
- Для чого перекладають літературні твори ?

Словникова робота

Оригінал (від. латин первісний, природний) – а) художній твір, із якого здійснюється переклад; б) текст, створений мовою, якою володіє та яку обрав автор.

Переклад – а) передання змісту усного висловлювання чи письмового тексту засобами іншої мови; б) текст, відтворений засобами іншої мови зі збереженням єдності змісту і форми.

Переклад художнього твору – це відтворення змісту й форми літературного твору, написаного однією мовою, за допомогою засобів іншої мови.

Переспів – це поетичний вірш, написаний за мотивами певного прозового чи віршованого твору іншого автора.

Підрядник – це технічний переклад, позбавлений одухотвореності: це дослівний переклад для подальшого мистецького опрацювання оригіналу.

Коментар учителя

Мистецтво перекладу було здавна відомо в Київській державі, де з часів прийняття християнства (988 р.) перекладали Біблійні і Богослужбові книги, твори церковних діячів тощо.

Вагомий внесок у розвиток перекладу зробив великий київський князь Ярослав Мудрий, при дворі якого була заснована школа переписувачів книг із різних мов. До Києва були запрошені знавці різних мов, які ставали викладачами цієї школи

Творча робота у групах

- Об'єднайтеся у 4 групи.
- Ознайомтеся із запропонованими висловами.
- Як ви розумієте ці вислови?
- Чи згодні ви із цими висловлюваннями?
- Чи погоджуєтесь із думкою письменника? Доведіть.

I група. «Культуру неможливо успадкувати, її необхідно завойовувати» (французький письменник Ж. А. Мальро).

II група. Видатний український митець Іван Франко казав: «Переклад має передавати не тільки слова, а й думки першотвору»

III група. «Жодна видатна національна література не розвивається поза живою і творчою взаємодією з літературами інших народів, і ті, хто думає піднести свою рідну літературу, стверджуючи, мовби вона виросла виключно на місцевому національному ґрунті, тим самим засуджують її, навіть не на «блискучу ізоляцію», а на провінційну вузькість і самообслуговування» (український літературознавець В. М. Жирмунський).

IV група. Відомий російський поет і перекладач Василь Жуковський зауважив: «Перекладач у прозі – раб, перекладач у віршах – суперник».

Презентація роботи груп

VI. Підбиття підсумків уроку

Рефлексія

– Завершіть речення: «Якщо я почну більше читати, то зі мною відбудуться такі зміни...».

Висновок учителя

В Україні, як і в усьому світі, зменшилася роль традиційної паперової книги через появу та поширення інтернету, соціальних мереж, аудіо книжок. Ми стали схожі на країни, де люди читають, коли цього вимагає професійне зростання, або для розвитку світогляду. Престижне читання вимірюється тим, що прочитані книжки збільшують ваші особисті та майбутні професійні шанси на успіх в житті.

Було проведено дослідження щодо читання. Канадські вчені-психологи довели, що читання фантастичних творів сприяє здатності краще розуміти інших людей, адже події, що

відбуваються з героями, дають читачу змогу осмислити та зрозуміти факти власного життя, уважно ставитися до проблем інших людей.

Дослідники з Англії науково обґрунтували, що читання книжок здатне вилікувати. Існує навіть такий метод лікування, як бібліотерапія. Також було доведено, що читання класичної літератури допомагає при стресах, а детективи і пригодницька література тренують пам'ять, логіку, відволікають від сумних думок.

Італійські економісти вмотивували зв'язок між читанням у дитинстві і матеріальними статками в дорослому житті. Вони довели, що в тих, хто мав доступ до книжок у дитинстві й читав літературні твори, статки набагато більші, ніж у тих, хто цього був позбавлений.

Англійські психологи й неврологи дійшли висновку, що читання діє на мозок людини, як ракетний прискорювач. У читача розвивається вміння аналізувати різні явища, відбудовувати гіпотези щодо прочитаного, зіставляти факти і події, вирішення складних логічних задач.

Отже, нікого не можна примусити читати, але можна знайти в читанні художньої літератури особливий смисл і величезну радість.

VII. Домашнє завдання

Опрацювати теоретичний матеріал уроку за підручником.

Знайти цікаві висловлювання, цитати й афоризми про читання (письмово).

Випереджальне завдання групі учнів:

- підготувати повідомлення про культурно – історичні етапи Стародавньої Греції;
- підготувати повідомлення про життя Гомера.

УРОК 2

Тема. Етапи й шедеври античності. Гомер «Одіссея». Міфологічні, пригодницькі й побутові елементи в «Одіссеї».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *розширити* знання про літературу античності, про життя і творчість Гомера; *розуміти* стиль гомерівської оповіді; *знаходити* потрібну інформацію; *опрацьовувати та презентувати* її; *прагнути* збагатити світогляд; толерантно *ставитись* до почуттів та думок оточуючих.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Гомера, текст «Одіссеї», ілюстрації до неї.

*«Гомер стоїть на початку посередині
та наприкінці життя кожного юнака,
кожного зрілого мужа та кожного старця».*

Діоніс Хрисостом,
грецький філософ I ст. .н.е.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Діти зачитують висловлювання, цитати, афоризми про читання, виступають із повідомленнями.

III. Оголошення теми і мети уроку

IV. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

– Як ви розумієте слова грецького філософа?

– Яку епоху представляє Гомер?

– Що вам відомо про цю епоху?

– Сьогодні ми маємо змогу знову поринути в добу Античності, пригадати історію найвідомішого представника античної літератури Гомера, познайомитися з його поемою «Одіссея», проаналізувати її зміст, спробуємо дослідити пригодницькі, міфологічні та побутові елементи у поемі.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Інтерактивний прийом «Запитання – відповідь»

- Яку літературу називають античною?
- Схарактеризуйте етапи розвитку давньогрецької літератури.
- Якого античного автора вважали засновником європейської літератури?
- Що ви знаєте про Гомера ?
- У чому суть «гомерівського питання»?

Словникова робота

(Тлумачення літературознавчих понять і термінів «епопея» або «героїчний епос», «епічна поема»)

Повідомлення учнів-біографів про життя Гомера

В античні часи постать Гомера була оповита легендами і вигадками. Слово «гомер» за античності мало різні тлумачення (від давньогрецької «омерео» – перехожий, зустрічний; «омерос» – сліпий, а згодом – творець епічної композиції, укладач).

Гомер – легендарний давньогрецький поет, якого вважають автором «Іліади» та «Одіссеї», двох славетних грецьких епічних поем, що започаткували європейську літературу, хоча відсутні докази того, що автором обох творів є одна людина.

Про самого Гомера та його життя також немає достовірних свідчень. Ні місце, ні час народження поета не відомі. Сучасні дослідники періодом діяльності Гомера вважають VII або навіть до VIII століття до н.е.

Батьківщина Гомера, як і його вік, також є предметом суперечки. Сім грецьких міст сперечалися за право вважати Гомера своїм громадянином. Місця, які нібито відвідав Гомер, шанують і досі: печеру в Смірні, де він полюбляв творити, тополю в Хіосі, під якою любив спочивати.

За легендами істориків Геродота і Плутарха, народився митець неподалік міста Смірни, де знайшла притулок його мати, яку вигнали з рідного міста Кіме. Свого сина вона нарекла Мелесіген («син Мелеси»). Жили вони небагато, аж поки мати не вийшла заміж за місцевого співця, який визнав її дитину своїм сином і учнем. Маючи таланти до музики і поезії, хлопчик невдовзі випередив свого вчителя й зажив слави навіть серед чужинців. Коли юнак осиротів, доля звела його з торговцем Ітаки, який запросив хлопця в подорож, щоб показати світ, познайомити з різними людьми та їхніми звичаями. Саме ці враження стали основою поем «Іліада» та «Одіссея». Під час подорожей Гомер починає втрачати зір, повертається на Батьківщину, сподіваючись на одужання, але, побачивши рідні береги, утрачає зір назавжди.

Рідне місто поета приймає його не дуже привітно, тому Гомер змушений був поневірятися грецькими містами й переповідати мешканцям свої поеми, заробляючи в такий спосіб на життя. У Фокеї поета обікрали, поцупивши записи епічних творів. Крадій Тесторід привласнив собі славу й статки за виконання Гомерівських поем на острові Хіос. Ображений співець вирушає на судні до Хіосу, де, блукаючи в лісі, зустрічає пастуха на ім'я Глак, господар якого доручив Гомеру виховання своїх дітей, бо був вражений його мудрістю. Саме тут Гомер і завершив «Іліаду» й «Одіссею», у яких із вдячністю згадував тих, хто допомагав йому у скруті.

Чутки про талановитого співця починають ширитися світом, однак Гомерові не судилося насолодитися заслуженою славою: він помер дорогою до Афін. Його похоронили на великому острові Іос, а в надмогильному написі вказали: «Тут божественний Гомер під покровом землі спочиває, той, що словом своїм нездоланих героїв уславив».

Характеристика літературного твору. Складання тезового конспекту

«Одіссея» – епос доби становлення античної суспільно-економічної формації. Більшість дослідників датує оформлення «Одіссеї» VIII ст. до н. е. Одісей – герой зовсім іншого типу, ніж богатирі «Іліади», його світовідчуття оповиті сентиментальністю. В «Одіссеї» переважає побутовий і казковий матеріал.

Тема – мандри і пригоди «хитромудрого» Одісея, царя Ітаки, який повертається з Троянської війни.

Дія поеми – висвітлення подій за останні 40 днів із 10-річного плавання Одісея.

Основні дійові особи: Одисей, Посейдон, Поліфем, Каліпсо, Кіркея, Телемах, Пенелопа.
Головний герой – Одисей, цар острова Ітака, чоловік Пенелопи й батько Телемаха, брав участь в облозі Трої.

Складники: 12 110 віршів, укладені у 24 пісні:

I частина – пошуки Телемахом батька (1 – 4 пісні);

II частина – пригоди Одиссея (5–12 пісні);

III частина – Одисей повертається додому (13-24-пісні).

Сюжет поеми. Шлях Одиссея протягом 10 років: Троя, земля кіконів, земля лотофагів, острів кіклопів, острів вітрів, земля лестригонів, царство Кіркеї, царство Аїда, ситени, між Сцилою та Харибдою, острів биків Геліуса, царство Каліпсо, острів феаків, острів Ітака.

Композиція поеми «Одіссея»: експозиція – дім Пенелопи. Телемах вирушає на пошуки Одиссея; зав'язка – Одисей у кіклопа Поліфема; розвиток подій – пригоди Одиссея дорогою додому; кульмінація – повернення Одиссея додому, побиття женихів Пенелопи; розв'язка – Пенелопа впізнає чоловіка. Одисей укладає мирну угоду з родичами вбитих молодиків.

Дослідницька робота з текстом (учні працюють із таблицюю у зошитах).

У поемі «Одіссея» сконцентровано змістовний матеріал – не стільки героїчний, скільки побутовий і казковий. У поемі гармонійно поєднані фантастичні, міфологічні та побутові елементи, які ми сьогодні будемо досліджувати. Відшукайте ці елементи у творі та заповніть таблицю.

Пригодницькі елементи	Міфологічні елементи	Побутові елементи
Нелегкий шлях Одиссея додому, зустріч із міфічними істотами як випробування сили, мужності, терпіння, хитрості й мужності.	Кіклоп Поліфем, сирени, розповідь про лотофагів, чия їжа змушувала забути про вітчизну, про людоджерів лестригонів, про чарівницю Кіркею, чий чаклунський напій перетворював людей на тварин, про чудовиська Сцилу і Харибду, про фатальних корів Сонця Геліуса.	Опис інтер'єру та зовнішнього двору печери, детальний опис, як Поліфем займався скотарством: розводив кіз та овець, з молока виготовляв сир. Із тексту поеми зрозуміло, що давні греки були сміливими й мудрими мореплавцями, а на суші вони дбайливо займалися виноробством, вирощували хліб, робили із глини посуд та різні побутові речі зі шкіри тварин

Словникова робота

Аполог (від грецького – оповідання) – повчальне алегоричне оповідання, притча. За жанровими ознаками аполог тотожній байці. Цей термін вживають щодо античної та стародавньої східної байки. Твори байкарів нового часу апологом не називають.

VI. Підбиття підсумків уроку

Рефлексія

Завершіть речення: «Мене сьогодні найбільше вразило...», «Я виконував завдання...», «Тепер я зможу...», «Було складно...»

VI. Домашнє завдання

Для всіх: опрацювати опорний конспект уроку і матеріал підручника (дочитати обрані фрагменти поеми Гомера «Одіссея»).

Для охочих: переглянути телефільм «Одіссея» (1997 року, Італія, Велика Британія, Німеччина, США; режисер А. С. Кончаловський)

Випереджальне (індивідуальні): підготувати повідомлення про Одиссея, його подорожі.

УРОК 3

Тема. РМ №1 (усно). Образ Одиссея. Уславлення людського розуму, вірності, винахідливості й допитливості. Засудження беззаконня, насильства й несправедливості та самовпевненості й марнославства.

Мета: формувати предметні і ключові компетентності: *опанувати* текст Гомера «Одіссея»; *навчитися визначати й аналізувати* провідні елементи літературного твору; *характеризувати* образ Одиссея; *оволодівати* культурою мови, критичним мисленням, навичками ефективної роботи в групах; *самостійно опрацьовувати* джерела інформації; прагнути *збагатити* світогляд.

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь, навичок.

Обладнання: портрет Гомера, текст «Одіссеї», мапа-схема шляху Одиссея.

*Але жили й живуть, немов боги,
Ахілл і Одиссей – мої герої.*

Микола Негода

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Бліц-опитування

– Поміркуйте і вкажіть різницю між поемами Гомера «Іліада» й «Одіссея». (*В «Іліаді» автор приділяє увагу описам боїв, війська, боям, а в «Одіссеї» – змальовуються події мирного життя*).

– Від кого читач дізнається про події в обох поемах? (*В «Іліаді» – від оповідача, а в «Одіссеї» від розповідача, про свої мандри Одиссей розповідає сам*).

– Із яким проханням звернувся Одиссей до Демодока? (*Розповісти про хитромудру вигадку, а саме, потрапити до Трої завдяки дерев'яному коневі*).

– Що об'єднує ці дві поеми? (*події Троянської війни, Одиссей*).

– Що вам відомо про соціальне походження Одиссея? (*цар Ітаки, його батько – хитрий Лаерт, його дід – Автолік, прадід – бог Гермес, його багатство – отари, його дружина – Пенелопа, син – Телемах*).

– Якими рисами наділив свого героя Гомер? (*Одиссей – уособлення мудрості: він має талант дипломата, володіє ораторськими здібностями. У ньому поєднані мужність, сила, спритність, відвага, дотепність. Одиссей приваблює до себе читача відданістю Батьківщині. Він щиро і віддано кохає свою дружину Пенелопу*).

Перевірка домашнього завдання

Повідомте, що сталося з головним героєм у місці кожної зупинки. Існує понад вісімдесят версій маршруту подорожі Одиссея та його супутників. Ви ж будете дотримуватися гіпотез античних дослідників і вслід за Одиссеєм зробимо зупинки на деяких островах, де побував герой та проаналізуємо відтворені у тексті події.

Використовуючи мапу-схему, розкажіть про шлях Одиссея від Трої до Ітаки. (*Троя – Лотофаги – Циклопи – Людожери – Лестригони – Цирцея – Сирени – Сцила і Харібда – Каліпсо – Феаки – Ітака*)

III. Оголошення теми і мети уроку

IV Мотивація навчання

Робота з епіграфом

- Поясніть слова Миколи Негоди. Як вони пов'язані з темою уроку?

За давніх часів греки шанобливо ставилися до Гомера і вживали до нього епітет «божественний». Платон уважав, що Гомер «виховав усю Елладу», а гомерівські герої – Ахілл, Гектор, Одиссей, Пенелопа й Андромаха – стали улюбленцями не тільки давніх греків, а й наступних поколінь. Скульптурами гомерівських героїв прикрашали храми, сцени з поем зображали на античних вазах, зброї. Для античного світу гомерівський епос був книгою книг, а

«Іліада» й «Одіссея» слугували шкільними підручниками в Давній Греції і в Римі. Гомерівські герої були взірцем для виховання дітей, а поеми слугували кодексом моралі античного світу. Усе це є підставою ще ближче познайомитися з «Одіссеєю» і її головним героєм, прослідкувати його життєвий шлях.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Робота в групах

Завдання: з допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти інформацію, лаконічно сформулювати та донести до однокласників.

1 група « Загальна характеристика героя »

«Одіссея» – поема мандрів. Разом із головним героєм ми потрапляємо у світ природи. У пейзажах ми впізнаємо Грецію, де ростуть кипариси, оливи, відчуваємо «запах кедра і пахучої туї».

Центральний персонаж поеми – Одисей, однак свої подвиги він звершує не на полі бою, а серед чудовиськ, чарівників і ворогів. Тому такі риси, як спритність і хитрість потрібні йому не менше, аніж сила і відвага. Одисей відрізняє, насамперед, уміння знайти вихід з будь-якої ситуації. Одисей постає на сторінках поеми не тільки як хоробрий воїн і мудрий воєначальник. Він і досвідчений дипломат, і відважний мореплавець, торговець.

Одисей – син аргонавта Лаерта й богині Артеміди Антиклеї. Ім'я Одисей з давньогрецької перекладається як «сердитий» або «гнівний», а римляни називали його Уїсс.

Завдяки своєму розуму та спостережливості герой рятує себе і своїх друзів, проявляючи відповідальність за їхню долю. Одисей рішучий і запальний, але це не заважає йому правильно оцінити ситуацію. Нерідко Одисей буває марнославним і нерозсудливим, не завжди прислухається до порад своїх супутників. Він жорстокий у помсті, але здатний визнати свої помилки.

Одисей – вірний чоловік, хороший батько, відданий друг. Домінуючою рисою характеру героя є любов до Батьківщини. Він не погоджується проміняти на безсмертя свою Ітаку, родину, дружину. Одисей постає в поемі представником усього людства, що відкриває та пізнає світ. В образі Одисея втілено все багатство людської натури.

2 група «Одіссея – Пенелопа»

Одисей – цар Ітаки, після закінчення війни повертається додому. На його шляху трапляються різні пригоди: німфа Каліпсо тримала його в себе, бо хотіла з ним одружитися, але Одисей щиро кохає свою дружину й тому поспішає додому. Його дружина Пенелопа, щоб зберегти любов і вірність чоловікові під час його тривалої відсутності, витримує героїчну боротьбу. Автор показує Пенелопу розумною і винахідливою, як і її чоловік.

Розгніваний Посейдон переслідував героя до самої домівки. Афіна ж співчувала і допомагала Одисею. Вона зустрілася з його сином Телемахом і підказала де шукати батька.

3 група «Одіссея – образ протиріч»

Одисей – дійсно епічний герой і водночас є «всебічно розвиненою особистістю». Він хоробрий воїн і мудрий воєначальник, досвідчений розвідник, відважний мореплавець, майстерний тесляр, мисливець, торговець, дбайливий господар й оповідач. Він люблячий син, чоловік і батько, але він одночасно і коханець прекрасних німф Кирки і Каліпсо. Образ Одисея витканий із протиріч. Протягом десяти років повертається Одисей додому і постає перед нами у своїх подорожах і мореплавцем, і розбійником, і, навіть, шаманом, який викликає душі померлих, і бідним старим. Одисей має вигляд звичайної людини: фізично витривалий. Гомер, характеризуючи свого героя, часто використовує епітет «хитромудрий» і це влучно характеризує Одисея. Він розумний, кмітливий і хитрий. І саме ці риси характеру допомагають йому в епізодах із троянським конем, під час перебування у кіклопа. Він рятує себе і своїх друзів завдяки розуму і винахідливості. Одисей люблячий чоловік і батько, але він не ідеальна людина і здатний визнавати свої помилки. Варто вказати і на темні сторони героя. Він часто буває марнославним, підступним до ворогів, глузливым і нерозсудливим, проте завдяки своєму патріотизму, сміливості й розуму, він користується заслуженою повагою.

4 група «Одіссея – відважний воїн»

Гомер описує Одіссея як «бувалого мужа», який довго блукав світом, зруйнував Трою і намагався врятувати себе і своїх друзів від смерті. Одісей – відважний воїн, який часто перемагає і досягає мети хитрістю, а хоробрість і мужність – це риси, які він здобув у походах, битвах і мандрах.

Одісей – герой Троянської війни, який зібрав грецьке військо і зумів знайти Ахілла, вигадав троянського коня. Образ Одіссея дуже цікавий і загадковий. Читачів турбує питання, як в одній людині можуть поєднуватися хоробрість і мужність, розум і хитрість. Гомер зображує свого героя, як досконалу людину, у якій поєднанні краса, розум і сила.

Групування

(Спритний, хитрий, уміє знайти вихід з будь-якої ситуації. хоробрий воїн, мудрий воєначальник, досвідчений дипломат, відважний мореплавець, торговець, розумний, спостережливий, рішучий, запальний, марнославний, нерозсудливий, не завжди прислухається до порад своїх супутників, жорстокий у помсті, але здатний визнати свої помилки, вірний чоловік, хороши батько, відданий друг, патріот, досвідчений розвідник, майстерний тесляр, мисливець, торговець, дбайливий господар, оповідач, підступний до ворогів, глузливий, «хитромудрий»).

VI. Підбиття підсумків уроку

Складання сенканів «Гомер» та «Одісея»

Гомер

Знаменитий, легендарний.

Грає, складає, пише.

Талановитий взірєць художньої творчості.

Митець.

Одісей.

Мужний, хитромудрий.

Мандрує, рятує, перемагає.

Бувалий муж блукаючий світом.

Герой

Рефлексія

- Про що б ви запитали Гомера, якби мали нагоду поговорити з ним?

VII. Домашнє завдання

Для всіх: повторити вивчене на уроках літератури та історії про добу Відродження й Данте Аліг'єрі.

Випереджальне (індивідуальне): підготувати повідомлення про культурні здобутки доби Відродження та життєвий і творчий шлях Данте.

УРОК 4

Тема. Специфіка італійського Відродження, його основні етапи, представники. Данте Аліг'єрі. «Божественна комедія» (Пекло, I,V). Роль Данте Аліг'єрі в історії європейської культури. Поема «Божественна комедія» як філософсько-художній синтез середньовічної культури й утілення ідей раннього Відродження.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *дати стислу характеристику літератури Відродження; називати видатних представників ренесансної культури; знати основні відомості Данте; дати загальну характеристику змісту твору; застосовувати цифрові технології для пошуку необхідної інформації; здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності.*

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Данте, текст «Божественної комедії», ілюстрації.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Бліц-опитування

- Слово іншомовного походження, яке означає розквіт, піднесення чого-небудь, що перебувало у стані занепаду. (*Ренесанс*)
- Країна, митці якої перші відгукнулися на зміни Нового часу. (*Італія*)
- Комедія масок, або комедія... (*дель-арте*)
- Ім'я дружини Данте, про яку він ніколи не згадував у своїх творах. (*Джемма*)
- Видатний італійський скульптор, художник, архітектор, поет та інженер, гідний конкурент Леонардо да Вінчі. (*Мікеланджело*)
- Система ідей і поглядів на людину, як на найбільшу соціальну цінність. (*Гуманізм*)
- Один із творців італійської літературної мови. (*Петрарка*)
- Місто народження Данте Аліг'єрі. (*Флоренція*)
- Авторська назва найвідомішого твору Данте. (*Комедія*)

III. Оголошення теми і мети уроку

IV. Мотивація навчання

Ви розумієте, що саме від вас залежить ваше майбутнє. І не варто комусь докоряти, що у вашому житті щось відбувається не так, як ви мріяли. Такими ж сміливцями свого часу були титани Відродження – нової доби в розвитку людства.

Більше чотирьох століть відмежовують від сьогодення епоху великого Відродження, що подарувала нам Сікстинську Мадонну і Монну Лізу, Рафаеля і Мікеланджело, Лауру і Беатріче, Ромео і Джульєтту.

Наприкінці XV – у першій третині XVI ст. відбувся небачений злет літератури, живопису, архітектури, через що період й отримав назву Відродження. Він подарував світові новий тип творчої людини – яскраву особистість, обдаровану численними талантами, сильну духом, яку порівнювали з давньогрецькими титанами, які не боялися вступити в суперництво з самими богами.

Відкриття, що були зроблені за епохи Відродження, змінили світ, людину, історію. Вони продовжують хвилювати і сучасну людину також. Образи Коперника, Іоганна Гутенберга, Христофора Колумба знайшли своє відображення в картинах, поетичних творах, кінофільмах.

Робота над епіграфом уроку

- Як ви розумієте слова Данте Аліг'єрі?
- Що мав на увазі Данте, використовуючи вислів «втрата часу»?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Перевірка випереджувального домашнього завдання

Учні роблять невеликі повідомлення про історичне тло італійського Відродження, культурні здобутки доби та життєвий і творчий шлях Данте.

- Що вас найбільше вразило у біографії Данте?
- Чи можна назвати Данте щасливим, адже його ім'я знають і шанують й досі?
- Які жіночі постаті вплинули на долю Данте?
- Як ви вважаєте, чи міг би бути Данте таким, яким ми його знаємо, якби у його житті не було Беатріче?
- Хто він – поет чи громадський діяч?
- Хто став першим критиком і коментатором поеми «Божественна комедія»? (*син Якопо, Джованні Боккаччо та Торквато Тассо*)

Словникова робота

Терцина (італ. – третя рима) – строфа з трьох рядків п'ятистопного ямба, у якій середній рядок римується з крайніми (першим і третім) у наступній строфі, завершуючись окремим

рядком, римованим з другим рядком попередньої строфи. Терцину вперше заснував у «Божественній комедії» Данте, згодом нею активно послуговувалися українські поети.

Міні-лекція учителя

Найбільш відомий твір Данте – поема «Божественна комедія», над якою поет працював 14 років (розпочав 1290 р., переробив 1313-го, завершив 1321-го). «Божественну комедію» вважають енциклопедією середньовічного світогляду. Про свій задум твору Данте писав так: «Урятувати людей від ганебного стану й привести їх до щастя». Творець мріяв про духовне спасіння всього людства, тому і проголошував високі ідеали Добра, Милосердя, Розуму.

Данте назвав свою поему «комедією» за усталеними середньовічними канонами, бо так називали твори із сумним початком (пекло) і щасливим фіналом (рай). Слово «*божественна*» означало високу оцінку твору і те, що це «твір про Бога і його оточення». Саме із такою назвою поема Данте вийшла друком 1555 року у Венеції.

Літературознавці порівнюють композицію поеми із величним храмом минулих часів, де кожна деталь виважена. Три частини поеми вмістили в себе весь загробний світ: «Пекло», «Чистилище», «Рай».

Мова комедії – народна, рідний авторові тосканський діалект, адже Данте писав для широкого загалу читачів, які не знали латини.

Жанр – ліро-епічна поема, написана в жанрі християнського видіння, що водночас продовжує лінію античної літератури.

Тема – зображення уявної мандрівки поета потойбічним світом. Данте супроводжує римський поет Вергілій, пізніше – Беатріче.

Ідея – відвернути людину від гріха й повернути до праведного життя, врятувати людей від ганебного стану й привести до щастя.

Мета поеми – звільнити людей від стану гріховності й направити на шлях блаженства.

Особливості сюжету. Основний сюжет поеми – подорож головного героя потойбічним світом протягом Великоднього тижня уві сні. Данте повідомляє читачу, що посередині життєвого шляху, він заблукав у життєвому лісі. У супроводі Вергілія він потрапляє спочатку до пекла, а згодом до чистилища. До раю його веде тінь Беатріче. Протягом подорожі по пеклу, герой спостерігає за стражданнями грішників, розмовляє з ними, вислуховує їхні сповіді. А, потрапивши до раю, Данте змальовує блаженство праведників та велич і красу царства небесного.

Бліц-опитування

- Чим славетна доба Відродження?
- Коли Данте створив «Божественну комедію»?
- Чи була ця поема актуальна для свого часу?
- Що, на вашу думку, мав наметі Данте, створюючи цю поему?

VI. Підбиття підсумків уроку

Твір одним рядком

Завершіть речення: «Я вважаю «Божественну комедію» Данте ...»

VII. Домашнє завдання

Для всіх учнів: прочитати поему Данте «Божественна комедія» («Пекло» I,V), визначити ключові події.

УРОК 5

Тема. Особливості композиції поеми. Концепція світу й людини. Алегоричний зміст образів та епізодів. Жанрова своєрідність твору.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *розуміти* мету створення Данте I частини «Божественної комедії»; філософсько-етичну проблематику поетичного твору; *знати* принципи розташування кіл пекла; *аналізувати* ідейно-тематичний зміст, сюжет, особливості композиції, проблематику поеми «Божественна комедія»; *обговорювати* філософсько-етичні проблеми, порушені у творі; *установлювати* причиново-наслідкові зв'язки між подіями твору;

розвивати критичне мислення, мовлення; *аналізувати* систему образів для розкриття ідейного задуму; толерантно ставитись до думок та почуттів оточуючих.

Тип уроку: урок формування нових умінь і навичок.

Обладнання: портрет Данте, текст «Божественної комедії».

*«Люди ніколи не бувають ні безмежно хороші,
ні безмежно погані».*
Ф. де Ларошфуко

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Літературний диктант

1. Найбільш відомий твір Данте (*«Божественна комедія»*).
2. Над твором поет працював (*14 років*).
3. «Божественну комедію» вважають (*енциклопедією середньовічного світогляду*).
4. Данте назвав свій твір «комедією», (*бо так називали твори із сумним початком (пекло) і щасливим фіналом (рай)*).
5. Слово «божественна» означало (*високу оцінку твору і те, що це «твір про Бога і його оточення»*).
6. Твір Данте вийшов друком (*у 1555 році у Венеції*).
7. Мова комедії (*народна, рідний авторіві тосканський діалект*).
8. Жанр (*ліро-епічна поема, написана в жанрі християнського видіння*).
9. Тема (*зображення уявної мандрівки поета потойбічним світом*).
10. Ідея (*відвернути людину від гріха й повернути до праведного життя, врятувати людей від ганебного стану й привести до щастя*).
11. Мета поеми (*звільнити людей від стану гріховності й направити на шлях блаженства*).
12. Особливості сюжету (*подорож головного героя потойбічним світом протягом Великоднього тижня уві сні. У супроводі Вергілія він потрапляє спочатку до пекла, а згодом до чистилища. До раю його веде тінь Беатріче*).

Бесіда

- Пригадайте, що таке епічна поема?
- Чому «Божественна комедія» за жанром не є комедією?
- Назвіть епічні складові комедії.
- Доведіть, що «Божественна комедія» – це поема.

III. Повідомлення теми і мети уроку

IV. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

- Прокоментуйте слова, винесені в епіграф уроку.

Поема «Божественна комедія» – вершина творчості Данте Аліг'єрі. Тлумачити поему можна з кількох позицій. Вважали, що Данте побачив потойбічний світ і розповів про його устрій читачеві. Насправді суть поеми не тільки в цьому: крім буквального, є також алегоричне розуміння поеми, а кожна подія і деталь сповнені додаткового значення.

Сьогодні на уроці ми дізнаємось про те, як Данте розумів будову всесвіту, роль людини в ньому, розкриємо жанрову своєрідність поеми, ознайомимося з алегорією, дослідимо значення образів та схарактеризуємо новаторський характер «Божественної комедії».

V. Опрацювання навчального матеріалу

Символіка чисел

З допомогою мережі Інтернет знайти інформацію, які цифри найчастіше використовуються в поемі. (*Символіка чисел у поемі «Божественна комедія» така: 3 і 9 – числа Святої Трійці. Три частини поеми – це три світи, у яких одночасно жив поет: реальне*

життя, що схоже на пекло, чистилище – внутрішня боротьба і рай, що символізує собою віру і добро. Число 33 – це роки земного життя Ісуса Христа. Усього в поемі 100 пісень (100 – символ гармонії і досконалості).

Коментар учителя «Божественна комедія» складається із трьох частин: «Пекло», «Чистилище», «Рай». Це символічне зображення реального життя, внутрішньої боротьби автора і віри, яку Данте ніколи не втрачав. Кожна з частин містить 33 пісні. Усього в поемі 100 пісень: 1 пісня (вступ) + 33 пісні («Пекло») + 33 пісні («Чистилище») + 33 пісні («Рай»). Данте зумів обчислити просторові параметри: у «Пеклі» – 9 кіл, у «Чистилищі» – 2 передчистилища і 7 сходинок гори, у «Раю» – 9 небесних сфер.

Робота з таблицею

Роки створення поеми	Жанр	Композиція	Особливості сюжету	Строфічна форма
1290 – 1321	Ліро-епічна поема	Сон Данте протягом Великоднього тижня 1300 року як композиційна поема 1 (вступ) + 33 («Пекло») + 33 («Чистилище») + 33 («Рай»)	Поет уві сні мандрує по загробному християнському світу у супроводі Вергілія	Терцина

Дослідницька робота «Пекло» та всі його кола. Складання опорної схеми

- Пекло, на думку Данте, це царство торжества справедливості. Пекло – досконалий механізм пропорційного покарання злочинців. Ззовні – це глибока воронка, що утворилася внаслідок падіння Люцифера, вигнаного з раю ангела. У 9 колах пекла страждають душі грішників. Це моторошна картина людських вад і пороків. Властивість пекла – «Залиш надію кожен, хто сюди входить». Отже, вирушаймо слідом за Данте і Вергілієм.

1 коло – нехрещені немовлята і язичники (вони не страждають, просто не в раю);

2 коло – хтиві й розпусні душі, сладострасники (кручення і катування ураганом, удари душ об скелі пекла);

3 коло – ненажери (гниють під дощем і градом);

4 коло – скупі та марнотратники (перетягують з місця на місце великі тяжкості);

5 коло – гнівні, лінівні і зневірені (вічно б'ються у брудному болоті);

6 коло – еретики та лжеучителі (лежать у розпечених могилах, охоплені полум'ям гробниці);

7 коло – тирани і розбійники (киплять у рові з розпеченої крові): самогубці (у вигляді дерев їх терзають гарпії), гравці і марнотратники (за ними ганяються хорти), хабарники і богохульники (змагаються у безплідній пустелі);

8 коло – звідники і спокусники (ідуть двома зустрічними потоками, їх б'ють чорти), підлесники (повлипали у людські нечистоти), святокупці (закуті вниз головою, по п'ятах струмує вогонь), віщуни і звідари (голови повернуті на півоберта назад), хабарники (киплять у смолі), лукаві порадики (їхні душі горять всередині вогників), фальшивомонетники (спотворені водянюкою, змагаються від спраги), алхіміки (хворі на коросту), лицеміри (закуті у свинцеві мантиї), злодії (мука гадами);

9 коло – зрадники рідних, батьківщини, друзів, величності божеської і людської (умерзли в кригу по шиї обличчям донизу).

Метод «Прес»

Я вважаю розташування грішників у пеклі (правильним – неправильним), тому що...

Літературознавчий коментар учителя

«Божественна комедія» – велика алегорія людини, гріха і спокути з релігійним і моральним сенсом або підґрунтям У Пеклі перед нами падіння і відродження людини, бо кожна людина носить усередині себе своє пекло і свій рай. Пекло – це смерть душі, образ зла і пороку. Протягом подорожі поет малює досить огидні речі, а от у 9-му колі все враз замовкає – кругом лід. Саме тут катується зло всесвіту, бо на думку Данте, найбільший гріх – це зрада.

VI. Підбиття підсумків уроку

Міні-диспут із проблемного питання

- Уособленням чого в «Божественній комедії» є душа?
- Чому, на вашу думку, Данте вважав найтяжчим гріхом зраду?
- Кого б ви врятували із пекла і чому?
- Яким людським цінностям віддає перевагу Данте?
- Як ви вважаєте, чому людину має бути покарано за гріхи?
- Чи актуальна «Божественна комедія» Данте сьогодні?

Рефлексія. Інтерактивний прийом «Незавершене речення»

Завершіть речення: «Мені сьогодні вдалося ...», «Найскладнішим для мене сьогодні було...».

VII. Домашнє завдання

Для всіх: повторити життєвий і творчий шлях Шекспіра.

УРОК 6

Тема. Ренесанс в Англії. Здобутки й представники. Вільям Шекспір. «Гамлет». Здобутки драматургії В. Шекспіра. Філософські та моральні проблеми в трагедії «Гамлет». Провідні мотиви твору. Художній простір.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *розповідати* про Ренесанс в Англії та його особливості, найяскравіших його представників, життя та творчість В. Шекспіра; *висвітлювати* здобутки його драматургії; *розкривати* історію створення трагедії «Гамлет»; *виокремлювати* провідні мотиви твору; *побачити й уявити* художній простір п'єси (данське королівство як символ зла); *читати й наводити* цитати уривків трагедії; *робити* висновки щодо теми твору; *тлумачити* поняття «трагедія», «інтрига», «мотив»; *використовувати* різні види читання; *здійснювати* самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію, зіставляючи свої погляди з поглядами головних персонажів трагедії «Гамлет»; *визначати* у творі актуальні соціальні проблеми та ідеї; *висловлювати* думку щодо порушених у творі соціальних проблем; *сприймати* твір у контексті відповідної доби й сучасної культурної ситуації; *аналізувати та інтерпретувати* твір в аспекті національної культури та загальнолюдських цінностей; *усвідомлювати* роль античності і Відродження в розвитку української і світової культури.

Обладнання: портрет В. Шекспіра, виставка творів, тексти трагедії «Гамлет», словник літературознавчих термінів.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*Весь світ – в'язниця
...світ надто тісний для вашої душі.
В. Шекспір «Гамлет»*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Робота в групах

Завдання: з допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти інформацію, лаконічно сформулювати та донести до однокласників.

Група 1. Формування англійського гуманізму. (Формуванню англійського гуманізму сприяли війна Червоної та Білої троянд (XV ст.), народні повстання під керівництвом Уота Тайлера, реформація англіканської церкви, політичні та культурні події доби правління королеви Єлизавети, перемога над Іспанією та знищення «Непереможної Армади», роль у морській світовій торгівлі, розпад феодалізму, розвиток міст, ремесел, торгівлі).

Група 2. Ренесанс в Англії. Здобутки й представники. (Наслідок англійського гуманізму – поява літератури не лише антифеодальної, але й антибуржуазної за своїм духом. Найбільш яскраво мистецтво англійського Відродження знайшло своє відображення на театральній сцені. Новий театр творили талановиті драматурги – К. Марло, Т. Кід, Р. Грін, В. Шекспір).

Група 3. Особливості англійського Ренесансу. (Перехідна доба – Передренесанс (XIV ст.) – формування філософської та естетичної основи англійського гуманізму.

I етап Відродження (кінець XIV ст.): складаються лицарські й міські поетичні твори французькою мовою.

II етап Відродження (XV ст.): розквіт прози латинською мовою, формування жанру соціальної утопії (Томас Мор), створення балад про Р. Гуда.

III етап Відродження (XVI ст.): розквіт прози, поезії, особливо драми за часів королеви Єлизавети. Найвідомішими були такі драматурги: Ф. Бекон, К. Марло, В. Шекспір.

Особливості англійського Відродження: кожен період мав свій жанр; відсутність інтересу до релігії; пізній початок доби; розвиток театру й драматургії).

Група 4. Англійський театр епохи Шекспіра. (Для англійців театр на першому місці. Актори вже не схожі на жебраків, а під патронатом знатного вельможі. Театр має власне приміщення. На 300 тисяч лондонців у місті 19 театрів. Театр був великим овальним чи багатогранним дерев'яним приміщенням без даху, розділеним на дві частини – сцена і партер. Глядачі дивилися вистави стоячи. Кількість глядачів – 1880 осіб. Не було ні декорацій, ні бутафорії, ні жінок-акторок – жіночі ролі виконували молоді чоловіки. Досить словесної заяви актора чи дощечки з написом замість декорацій – уява глядача все доповнить. Однак, костюми були багатими й пишними).

Група 5. Новаторство В. Шекспіра в драматургії. (Твори Шекспіра за традицією були на історичні й легендарні теми, але стали близькими глядачам через актуальність тем. Вони побачили в героях себе, свої почуття, прагнення, мрії. Герої були живими, говорили сучасною мовою, діяли відповідно до ситуації. Образи на сцені – складні й суперечливі. Тому п'єси Шекспіра нікого не лишали байдужими).

III. Мотивація навчання

Понад чотири століття зі світових сцен не сходять трагедія В. Шекспіра «Гамлет». Вона продовжує хвилювати глядачів, викликати у них різні думки, оцінки, почуття. З драматургом у величчї може порівнятися всього лиш декілька митців. Але і над ними він матиме перевагу, бо, піднявшись на саму вершину Олімпу, де мешкають лише боги, залишився людиною простою та скромною. Як людина Відродження, він піднявся над цим світом і подивився на нього згори – не з точки зору буденного, тлінного, а вічного. Цей погляд дає нам напрямок і до сьогодні.

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Життєвий і творчий шлях В. Шекспіра. Повторення

Бліц - опитування

- Де та коли народився В. Шекспір?
- Яку він отримав освіту?
- Коли чоловік приїздить до Лондона?
- Де та ким він починає працювати у Лондоні?
- Чим займався на початках у театрі?
- Як він став співвласником театру «Глобус»?
- Яким був його шлях у театрі?
- Які періоди у творчості Шекспіра виділяють літературознавці?

- Який творчий доробок драматурга?
- Де та коли помер митець?
- Як ви розумієте поняття «шекспірівське питання»?

Складіть сенкан «В. Шекспір»

Цілеспрямований, обдарований.

Шукає, знаходить, вражає.

Драматург досягає Олімпу слави.

Геній

Складіть асоціативний куц «В. Шекспір» (Проста земна людина. Творчо обдарована особистість. Талановитий поет і драматург. Знання світової історії, літератури, культури, мистецтва. Знання глибин людської психології. Великий ерудит, професіонал. «Батько вічних образів» світової літератури. На вершині слави, успіху та визнання.)

Гра «Третє зайве»

- Стретфорд, Единбург, Лондон.
- Сюзанна, Джудіт, Марі.
- «Юлій Цезар», «Антоній і Клеопатра», «Антоній та Октавіан».
- 23 квітня 1618, 23 квітня 1564, 23 квітня 1616.
- Д. Бербедр, граф Пемброк, В. Кемп.
- Увесь світ бреше. Увесь світ лицедіє. Увесь світ – театр.
- Боккаччо. Шекспір. Петрарка.

Учитель. Шекспір жив у складний час Середньовіччя з його забобонами та приниженням людини, з одного боку, високим піднесенням ренесансних ідеалів, гуманізму, віри у силу людського духу, з іншого. У такий складний час митець не втратив надії у велич людини, у торжество її розуму і можливостей. Тому твори Шекспіра є актуальними в усі часи. Вони спонукають людей до власних роздумів і пошуків незнаного у собі та світі. Саме такою є трагедія Шекспіра «Гамлет».

Індивідуальне повідомлення учня. Творча історія трагедії «Гамлет»

Шекспір не вигадував сюжети для своїх п'єс, а брав їх із легенд, історичних довідок та інших джерел. Не винятком була і трагедія «Гамлет». Драматургу була відома середньовічна легенда про принца Амлета, яку записав Саксон Граматик близько 1200 року. В ній говориться про володаря Ютландії, який був убитий братом Фенгом, котрий згодом одружився з королевою. Принц вирішив помститися за батька. Щоб виграти час і обманути ворогів, він прикинувся божевільним. В його промовах був прихований підтекст, який ніхто не розумів, бо не прислухався до слів божевільного. Принцу вдалося всіх обдурити, одружитися з англійською принцесою та повернутися до Ютландії. У фіналі він убиває Фенга і всіх придворних, які зрадили його і батька. Середньовічний Амлет жорстокий, рішучий, людина дії. Він керується бажанням помститися та повернути трон. Принц – справжній герой, який досяг вищої справедливості.

Французький письменник Бельфоре переповів цю легенду у своїх «Трагічних повістях». За двадцять років до Шекспіра п'єсу про принца Гамлета написав драматург Томас Кід. У 1601 році до цього сюжету звернувся і Шекспір.

Середньовічна драма про помсту під пером генія перетвориться на філософську трагедію, наповнену зовсім новим змістом.

Словникова робота

Трагедія – драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості з оточуючим середовищем. Конфлікт має глибокий філософський зміст, є актуальним у політичному, соціальному, духовному планах, відзначається високою напругою психологічних переживань героя. Твір закінчується гибеллю головного героя.

Інтрига – спосіб організації подій у драматичному творі за допомогою напружених перипетій, гострої боротьби мотивів, прихованих намірів.

Конфлікт – зіткнення, протиборство, яке має місце в літературному творі.

Проблематика п'єси – коло питань, які поставлені автором у творі та потребують свого розв'язання.

Мотив – підтема твору, складова його сюжету або фабули.

Учитель. Трагедія Шекспіра – не просто розповідь про життя у данському королівстві. Це складна історія сучасної йому Англії, яка ступила на шлях буржуазного розвитку і нових відносин, що почали формуватися; порушення старих феодальних понять про честь, обов'язок, справедливість. Людина в цей час ніби звільнилася з-під опіки церкви, але вільною не стала. Тому герої Шекспіра постійно стоять перед складним вибором: «бути чи не бути».

- Коли та де відбувається дія твору?

- Назвіть імена головних героїв.

- Як називається столиця Данії?

- Озвучте сюжетну лінію твору.

Метод «Гронування» Окресліть головні проблеми трагедії «Гамлет».*(Свобода. Влада та тиранія. Велич і нищість людини. Проблеми мистецтва. Проблеми моралі. Честь і обов'язок. Кохання, дружба і вірність. Помста та зрада).*

Творче завдання

Визначте інтригу та конфлікт трагедії.*(Інтрига – помста принца Гамлета королю Клавдію, який убив брата, короля Гамлета і відібрав корону у принца Гамлета. Але особиста помста у творі вийшла за межі власної ненависті й набула суспільних мотивів.*

Конфлікт – зіткнення старих понять, що існують у свідомості людей, з новими, ще не ідеальними формами життя. Це був час надій та пошуків нових шляхів життя.)

Метод «Коло ідей»

Визначте основні мотиви трагедії «Гамлет». Як вони виявляються?*(Мотив божевілля: Гамлет удає із себе божевільного, Офелія божеволіє насправді, принц згадує божевільного Йорика. Мотив смерті: Гамлет у монологі говорить про смерть; принц випадково убиває Полонія; Офелія топиться; на дуелі загинув Лаерт; Гамлет убиває Клавдію; королева отруїлася вином; друзі, згідно з листом, будуть убиті. Мотив «гнилизни»: Гамлет говорить, що труп Полонія буде гнити у галереї; гробарі знаходять гнилі людські рештки. Це свідчить про занепад духовних ідеалів, знецінення життя людини. Мотив помсти: Гамлет мстить за смерть батька; Лаерт – батька й сестри. Мотив тлінності буття: принц неодноразово говорить про швидкоплинність життя, ця думка звучить і в пісні грабаря. Мотив зволікання дії: Гамлет увесь час відкладає помсту Клавдію, поки сам не був смертельно поранений.)*

Учитель. Данське королівство – своєрідне видовище. Данія – тюрма духу, гуманізму, людяності.

- Як зображується Данія у творі?

- Що змінилося у королівстві після смерті короля Гамлета?

- Якими моральними принципами керуються в королівстві?

- Чим небезпечна така політика? *(Країна втратила свою могутність. Тут оселилась брехня, лицемірство, підступність, зиск, пияцтво, сімейні зради й кровозмішення; шпигунство стало нормою; пропагується вседозволеність. Слабне дух тих, хто здатен чинити опір. Брехня стає нормою життя.)*

Творче завдання

Зберіть досьє на тих героїв, які були поряд з принцем Гамлетом і мали на нього вплив.

Представлення: король Клавдій (*Клавдій – «кривавий» монарх-тиран; досить проникливий, обережний, хитрий; розум його має чорний колір підлоги; вдало грає добropорядну людину, турботливого правителя, ніжного чоловіка; маска, за якою криється нищість душі; вбиває брата, спокушає королеву, переслідує з метою вбивства спадкоємця; нікому не вірить, пліткує, плете павутину брехні; іноді його мучить нечиста совість.)*

Представлення: королева Гертруда (*Гертруда – розумна жінка, але слабка й безвольна; величність і зовнішня чарівність – маска, яка приховує подружню зраду й черствість душі; співниця з Клавдієм у цькуванні власного сина; відсутнє почуття*

материнської любові; ненавидить власний народ; усвідомлює власну гріховність, але не здатна до каяття.)

Учитель. Клавдій та Гертруда покарані за своє злочинство: короля убиває принц, королева отруїлася вином, приготованим для Гамлета. Їхня смерть ні в кого ніколи не викликала співчуття.

Представлення: Офелія (Офелія – донька Полонія – головного королівського радника, наречена Гамлета. Її традиційно вважають ренесансним ідеалом жінки. Але це не зовсім так. Вона духовно слабка й покірна, внутрішньо зламана сильними чоловіками: батьком і братом. Не здатна боротися за свої почуття. Тому бере участь у змові проти Гамлета, пасивно споглядає його муки. Причини її божевілья: відмова від Гамлета, його «божевілья», смерть батька від рук коханого, підсвідоме відчуття атмосфери лицемірства та суцільної брехні, її власний обман та обман всіх щодо неї самої.)

Учитель. Доля Офелії надзвичайно трагічна й заслуговує на співчуття.

Представлення: Розенкранц, Гільдестерн (Друзі принца, завжди поряд з ним, зраджують дружбу, шпигують за Гамлетом, доносять королю на нього, везуть у Англію послання, в якому говориться про вбивство принца.)

Учитель. Природа їхньої зради – тиск зла й страх перед ним, жах перед сильними цього світу. В трагедії зображується протиборство добра та зла, коли гинуть гуманні й порядні люди. Протиборство між тираном Клавдієм і гуманістом Гамлетом переростає у соціальний конфлікт – зіткнення старого й нового часу.

Метод «Кола Венна»

Пригадайте, яким ми бачимо принца до смерті батька й зустрічі з привидами та після згаданих подій?

ДО		ПІСЛЯ
Улюблений син короля Гамлета	Г	Підступна смерть батька. Дядько Клавдій – убивця
Майбутній король Данії	А	Одруження матері поспіхом
Студент Віттенберзького університету	М	Зрада любові Офелії
Чудові друзі – Розенкранц і Гільдестерн	Л	Шпигунство та доноси друзів Розенкранца та Гільдестерна
Наречена Офелія, закоханий юнак	Е	Весь світ в'язниця
Професійний фехтувальник	Е	Маска блазня й божевільного
Талановитий драматург	Т	Відчуження та самотність
Співпрацює з акторською трупкою	Т	Цілісний душевний світ розколовся

Учитель. Єдиної думки відносно Гамлета не існує. Одні йому співчують, бачачи близькі риси, інші – його засуджують. Поет Й. В. Гете називав його «прекрасною, чистою, благородною, високоморальною істотою». Письменник І. С. Тургенев вважав його слабкою людиною з неприємним характером та ще й егоїстом. Поет І. Я. Франко бачив у Гамлеті «особисту драму В. Шекспіра». Нам самим залишається розібратися в цьому складному й суперечливому персонажі.

VI. Підбиття підсумків уроку

Тлумачення епіграфа

- Чи вдало підібрані слова епіграфа до теми уроку?

Метод «ПРЕС»

- Про що йде мова в трагедії «Гамлет» – про Англію чи лише про Данію?

Твір одним рядком

Філософська трагедія В. Шекспіра «Гамлет» мене (мені)...

Метод «Мозковий штурм»

- Яким постає світ у п'єсі В. Шекспіра? (*Світ постає нищим і недосконалим, з вадами й пороками; перетворюється на в'язницю для людей, але тих, хто живе земним, обмеженим життям. Гамлет не відчуває себе полоненим, бо він живе у сфері вищих ідеалів.*)

Рефлексія

- Як ви розумієте тему уроку?
- Яке ваше власне ставлення до проблем, окреслених автором у творі?
- Що на уроці вас особливо вразило?

Метод «Висловіть позицію»

- Чим трагедія «Гамлет» актуальна в наш час? (*Прагнути завжди збагнути істину; людина не має стати іграшкою в руках мінливої долі; протистояти злу; пам'ятати, коли почнеться зло, то за ним йде все гірше; ця п'єса про минуле для майбутнього; урок життя, який ми мусимо засвоїти.*)

VII. Домашнє завдання

Дібрати цитати до образу принца Гамлета.

Дати письмову відповідь на питання: «Як я сприймаю образ принца Гамлета».

Вивчити напам'ять монолог Гамлета «Бути чи не бути».

УРОК 7

Тема. Образ Гамлета. Трагедія його зіткнення зі злом реального світу. Проблема морального вибору й вчинку у творі. Гамлет – «вічний» образ світової літератури.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *характеризувати* образ Гамлета у його розвитку, відносинах з іншими героями, динаміці; *визначити* причини неоднозначності й складності образу головного героя; *висловлювати* власне ставлення до літературних героїв; *використовувати* іноземні сайти для пошуку інформації; *обґрунтовувати* особисті думки про «бути чи не бути» як власний вибір життєвих цінностей, філософського ставлення до складних життєвих проблем, особистого ставлення до образів, проблем та ідей, що зображені у художньому творі; *робити* висновки про значення твору для світового культурного поступу загалом і розвитку українського культурного середовища зокрема; *поглиблювати* поняття про художній образ; *збагачувати* власне мовлення крилатими висловами з «Гамлета»; *оцінювати* стосунки Гамлета і зображеного у шекспірівській трагедії соціуму.

Обладнання: тексти трагедії В. Шекспіра «Гамлет», репродукції ілюстрацій художників В. Фаворського, Н. Кузьміна (портрети принца Гамлета), С. Бродського «Гамлет і Офелія», словник літературознавчих термінів.

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь і навичок.

*Звихнувся час... О доле зла моя!
Чого його направить мушу я?..
В.Шекспір. «Гамлет»*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Бесіда

- Хто такий головний герой?
- Скільки насправді років принцу? Аргументуйте.
- Чому лише він бачить привида?
- А чи повірив Гамлет словам батька?
- Що не влаштовує Гамлета в навколишньому світі?
- Які протиріччя його хвилюють?
- Яких він зазнає втрат?

III. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

3-4 учні читають розгорнуту відповідь на питання «Як я сприймаю образ принца Гамлета».

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Метод «Коло ідей»

- Розкажіть про те, як сприйняли при дворі внутрішні зміни Гамлета? Які версії висувалися щодо нього? Хто був їхнім автором?

Метод «ПРЕС»

- Чому Гамлет не одразу виконує наказ привида помститися Клавдію? Чому зволікає?
- Що саме підштовхнуло принца промовити свій знаменитий монолог «Бути чи не бути»? (Сума лицемірства, брехні, духовної нищості, в якій брали участь Офелія, Розенкранц, Гільдестерн, тобто зрада коханої та друзів.)

Виразне читання напам'ять монологу «Бути чи не бути».

Метод «Мозковий штурм»

Про що говорить Гамлет у цьому монолозі? Що таке «бути» та «не бути» у розумінні героя?

Бути	Не бути
Активна життєва позиція	Байдужість
Виклик вселенському злу	Скоритися ворогу
Боротьба з обманом і несправедливістю	Стояти осторонь важливих подій
Відстоювання правди, істини	Боятися супротивника
Нескореність ворогу	Вичікувати кращого часу
«Біла ворона»	Бути морально переможеним
Загинуті у боротьбі	Бути убитим

Словникова робота

Монолог – тривале, внутрішньо однорідне й зв'язне висловлювання, що належить одному суб'єктові і виражає його думки, свідомі чи підсвідомі переживання, почуття та акти волі.

Вічний образ – це образ, в якому з надзвичайною глибиною узагальнення відображено вічні риси людської природи, що визначають характерні почуття, думки, пошуки, конфлікти, які постійно повторюються в історії людства.

- Визначте функції монологів Гамлета у п'єсі.

- Чому Шекспір змінює форму висловлювань від прозової до поетичної? (Монолог містить характеристику світу, осмислення місця людини в ньому. Це засіб психологічної характеристики героя, соціальної критики світу. Монолог набуває узагальнюючого значення, концентруючи в собі морально-філософські проблеми: життя і смерть, кохання і зрада, правда і лицемірство, совість і нищість. Зміна форми висловлювань свідчить про його душевний неспокій, зміну настрою та почуттів, напружене духовне життя, драматизм його пошуків.)

Вправа «Мікрофон»

- Розкрийте символічне значення назви вистави «Пастка», яка розігралася при королівському дворі.

Робота з ілюстраціями художників («Галерея портретів принца Гамлета»)

Знайдіть у мережі Інтернет ілюстрації і дайте відповіді на запитання.

- Якими бачить героя кожен із художників?

- Чи є щось спільне в усіх портретах? (Герой сумний, заглиблений у себе.)

- Чи співпадає ваше бачення цього образу з тим, який представлений на цих портретах?

Метод «Гронування»

- У чому полягає сенс буття Гамлета? *(Зло, зрада, нищість, підлість, обман, смерть. Добро, вірність, кохання, правда, справедливість, істина.)*

Метод «Висловіть позицію»

- Божевілля Гамлета: маска чи необхідність?
- Чому Гамлет удавав із себе божевільного?
- З ким він говорить прозою, а з ким – віршами? *(Удаване божевілля Гамлета робить його носієм істини, дає право говорити правду про всіх і про все. Оголосивши його божевільним, вельможі змушують його мовчати, а оточуючих ставитись до нього несерйозно, зневажати, ігнорувати принца. Коли світ для героя був цілісним і в душі була віра й надія, він говорив віршами, після настання катастрофи – прозою. Лише в діалогах з єдиним другом Горацієм у нього повне взаєморозуміння, а в мовленні – поезія.)*

Проблемне питання

- Хто з героїв трагедії проходить через своєрідне Гамлетове випробування? *(Усі герої.)*
- Хто з них його достойно пройшов? *(Гораціо.)*
- Які ви знаєте можливі варіанти конфліктів у творі?
- Що є зовнішнім конфліктом принца Гамлета?
- Що є внутрішнім конфліктом героя?
- Який з них домінує в трагедії? Аргументуйте. *(Вступивши у боротьбу зі злом (Клавдій), Гамлет переживає два конфлікти: зовнішній і внутрішній. Перший – боротьба благородного принца з нищістю Клавдія. Другий – у душевній боротьбі з самим собою. Головним у творі є внутрішній конфлікт.)*

Творча робота

- Визначте етапи боротьби Гамлета.
- Чим він керується у своїх вчинках: розумом чи серцем?
- Хто переміг у конфлікті – Гамлет чи Клавдій?

Міні-диспут із проблемного питання

- У чому трагедія Гамлета?
- Героєм якого часу він міг би насправді бути? *(Трагедія у тому, що, розуміючи необхідність боротьби зі злом, духовно готовий до неї, він залишається самотнім і не знає, як здійснити свою місію. Гамлет випередив свій час, його епоха ще не настала. Він міг би бути героєм тієї доби, котра потребує мислителів, творців і побудованої на основах справедливості, без пролиття крові.)*

Метод «ПРЕС»

- Чи вважаєте ви Гамлета позитивним героєм, адже на його рахунок загублені людські душі?
- Чи можна назвати образ принца Гамлета «вічним»? *(Так, в усі часи та в різні епохи точиться непримиренна боротьба між добром і злом. Вона і народжує борців за ідеали справедливості, честі, гуманізму.)*

VI. Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфом

Як слова епіграфа перегукуються з ідеєю уроку?

Твір одним рядком

Виховне значення трагедії «Гамлет» Шекспіра полягає....

Вправа «Мікрофон»

- Чи навчив нас чого-небудь автор трагедій «Ромео і Джульєтта», «Гамлет»?

Рефлексія

- Який у вас був настрій під час читання п'єси?
- Що вас у творі підбадьорювало, а що розчаровувало?
- Чи збільшилася ваша віра у перемогу справедливості в сучасному світі?
- Які ваші думки про трагедію Шекспіра?

VII. Домашнє завдання

Повторити тему «Золоті сторінки далеких епох».

Підготуватись до контрольної роботи.

УРОК 8

Тема. Контрольна робота №1 з тем «Оригінальна і перекладна література в сучасному світі», «Золоті сторінки далеких епох».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *формувати* духовно - емоційний світ учнів, світоглядні уявлення та переконання; *розвивати* зв'язне мовлення, уміння орієнтуватись у світі художньої літератури; *застосовувати* набуті знання під час виконання завдань; *виявити* рівень знань учнів, умінь і навичок із вивченої теми; *формувати* вміння логічно й послідовно висловлювати власні думки; *виховувати* любов до читання художньої літератури; *поглиблювати* літературознавчі знання.

Тип уроку: урок перевірки і корекції знань, умінь, навичок.

Обладнання: картки із завданнями (2 варіанти).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

- Які теми по зарубіжній літературі ми вивчили цього навчального року?
- Пригадайте, твори яких письменників ми аналізували протягом останніх уроків?
- Чому цю тему ми називаємо «золотими сторінками далеких епох»?
- А якою б назвою ви об'єднали твори Гомера, Данте, Шекспіра?

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Опрацювання навчального матеріалу

Ознайомлення із завданнями та критеріями оцінювання

Усього 12 балів за кожним із варіантів; по 2 бали за відповіді на питання 1-4; 5 питання – 4 бали.

Виконання контрольної роботи

Варіант 1

1. Визначте характерні ознаки соціально-побутової поеми Гомера «Одіссея». Яким постає світ у цьому творі?
2. Розкрийте символіко-алегоричний зміст образів «Божественної комедії» Данте. Яка мета подорожі героя потойбічним світом?
3. Розкрийте жанрову специфіку трагедії Шекспіра «Гамлет». У чому полягає її філософський зміст?
4. Хто переміг у смертельному поединку – Гамлет чи Клавдій? Чим трагедія Шекспіра «Гамлет» актуальна в наш час?
5. Напишіть есе «Одіссея як втілення ідей одвічного суму за Батьківщиною».

Варіант 2

1. Викладіть систему образів і поясніть роль елементів фантастики в соціально-побутовій поемі Гомера «Одіссея». Які ідеї, важливі для сьогодення, утверджуються у цьому творі?
2. Розкажіть про побудову, систему образів, тему та головні думки «Божественної комедії» Данте. Доведіть, що це ліро-епічна поема.
3. Які таємниці розгадані, а які не розгадані в п'єсі Шекспіра? Чому Гамлет став «вічним» образом?
4. Назвіть сильні та слабкі сторони принца Гамлета. Що для нього значить «бути чи не бути»?
5. Напишіть есе «Через відстань віків розмовляю я з Гамлетом знову».

V. Домашнє завдання

Опрацювати статтю підручника ст.86 («Зарубіжна література для 10 класу» Н. Мілянська).

Повторити тему «Романтизм як напрям у європейській літературі та мистецтві».
Виписати у зошити особливості німецького романтизму (ст.89-91)

УРОК 9

Тема. Романтизм у Німеччині. Віхи творчого шляху Е. Т. А. Гофмана. «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Особливості сюжету й композиції повісті. Іронія та гротеск у творі як важлива ознака індивідуального стилю Гофмана.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *розповідати* про романтизм в Німеччині та його особливості, найяскравіших його представників, життя та творчість Е. Т. А. Гофмана; *розкривати* історію створення повісті-казки «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер»; *робити* висновки щодо особливості сюжету та композиції твору; *тлумачити* поняття «німецький романтизм», «повість-казка», «сатира», «гротеск», «іронія»; *використовувати* різні види читання; *здійснювати* самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; *сприймати* твір в контексті відповідної доби й сучасної культурної ситуації; *аналізувати та інтерпретувати* твори в аспекті національної культури та загальнолюдських цінностей; *усвідомлювати* роль романтизму в розвитку української і світової культури.

Обладнання: карикатура Гофмана на самого себе (режим доступу: <https://24smi.org/celebrity/29223-ernst-gofman.html>), виставка творів, словник літературознавчих термінів, роздатковий матеріал для складання кроссенса

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*По буднях я юрист і хіба тільки трошечки музикант,
вдень в неділю я малюю,
а вечорами до пізньої ночі я - вельми дотепний фантазер.*
Е.Т.А.Гофман

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Учні зачитують виписані у зошит особливості німецького романтизму, доповнюючи один одного: *(Тема трагічного кохання(романтичне та чуттєве); духовне єднання з природою; тема митця; формування народно-фольклорної течії; казкове, фантастичне зображення дійсності).*

III. Мотивація навчання

Ці ознаки німецького романтизму поєднані у баладі Г. Гейне «Лорелея», яку ви вивчали у 9 класі. 20 мільйонів туристів приїждять на Середній Рейн кожен рік, щоб побачити 32-метрову скелю, занесену у список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і скульптуру німфи з довгим волоссям на вершині цієї скелі. Балада про німфу Лорелей, що розчісує довге волосся золотим гребінем і заманує своїм співом рибаків на скелі, давно живе власним життям. 3 серпня 1816 року у Берліні відбулася прем'єра опери Гофмана «Ундіна». Глядачі зустріли композитора першої німецької романтичної опери стоячи і вітаючи бурхливими оваціями. Талант Гофмана - композитора було визнано.

Робота з епіграфом

«По буднях я юрист і хіба тільки трішечки музикант, вдень в неділю я малюю, а вечорами до пізньої ночі я - вельми дотепний фантазер»,- писав Е.Т.А.Гофман. З'ясуємо, хто він (звернення до карикатури Гофмана на самого себе) цей загадковий, дивний, непоказний чоловік на прізвисько Гофман?!

VI. Повідомлення теми й мети уроку

VII. Опрацювання навчального матеріалу

Робота в групах

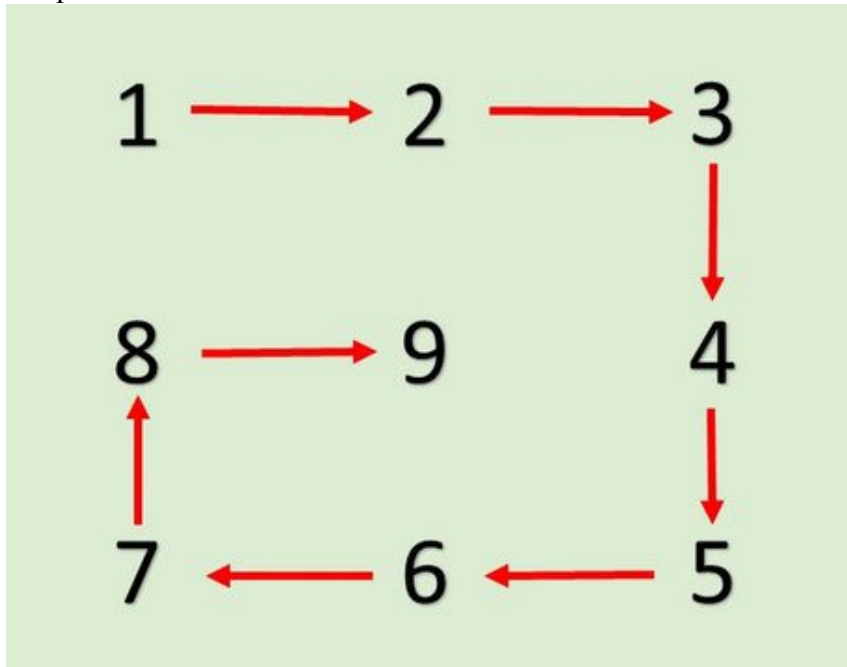
Завдання: за допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти інформацію, лаконічно сформулювати та донести до однокласників. Учні в класі слухають і складають кроссенс.

Група 1. Дитинство і юність Гофмана

Група 2. Гофман на державній службі

Група 3. Гофман – вільний художник.

Група 4. Останні роки життя письменника

1. Ернст Теодор Амадей Гофман письменник-романтик.

2. Був усебічно розвинутою людиною – за освітою юрист, непідкупний суддя; художник – портретист, карикатурист, ілюстратор; музикант – віртуозний піаніст, автор опер і музичний критик.

3. Із самого дитинства письменник відчував себе самотнім, він ніби жив у двох протилежних один одному світах : реальному (бюргерській сім'ї) та ідеальному (світі мистецтва).

4. Сім'я матері була заможною родиною, котра вірою і правдою служила королю і для державної служби підготувала багато поколінь юристів. Тому Гофман через силу робився юристом, щоб мати можливість заробляти і жити окремо.

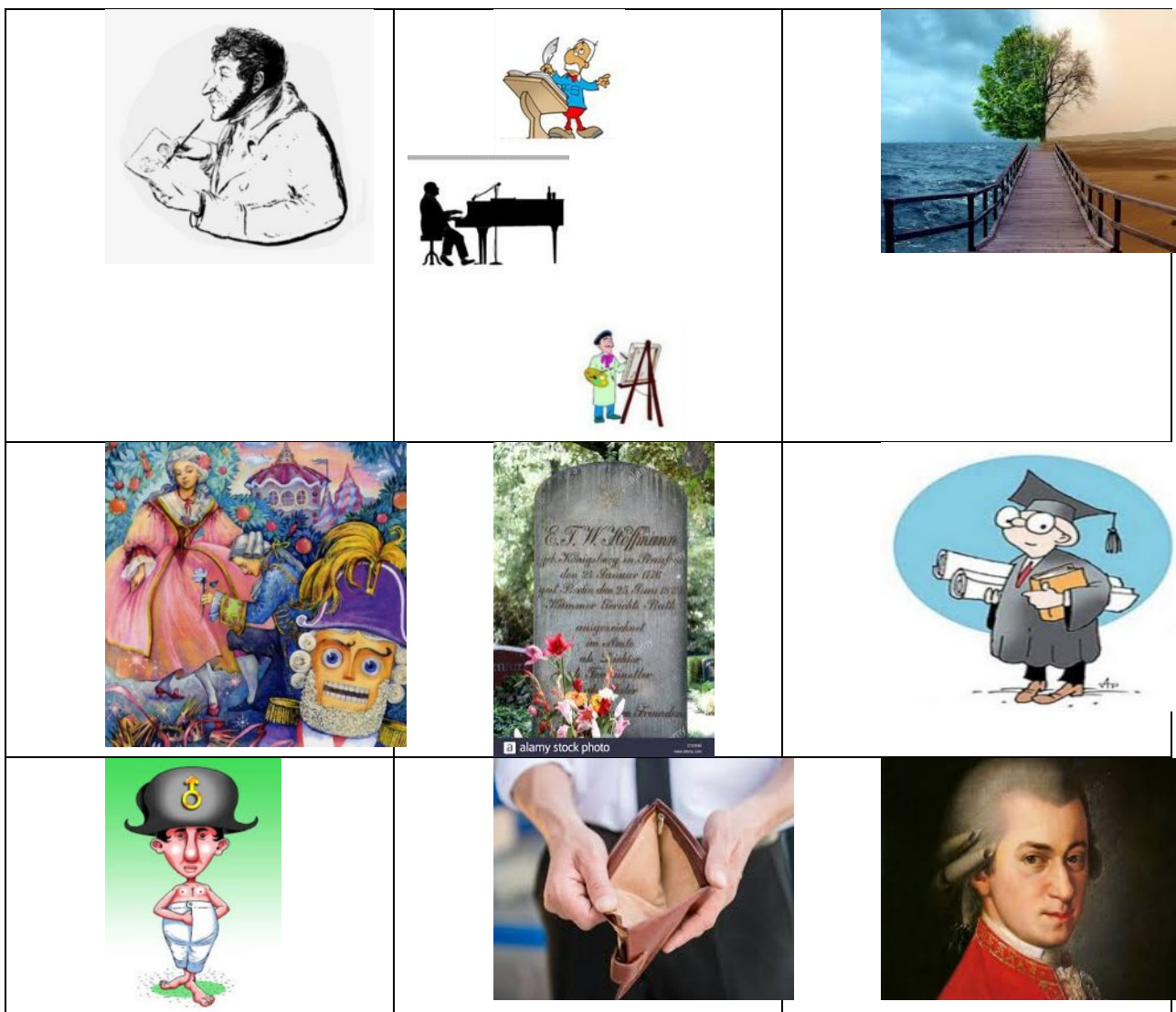
5. В Кенігсберзькому університеті юнак захоплюється творчістю Шекспіра, Свіфта, але на усе життя його кумиром стає австрійський композитор Вольфганг Амадей Моцарт.

6. Гофман порушує сімейні традиції і одружується на доньці місцевого писаря. До кінця життя він буде позбавлений допомоги родини і страждатиме від безгрошів'я.

7. За карикатури на всіх чиновників міста Гофмана залишають без підвищення і переводять у невеличкий Плоцьк, де він опиняється в ізоляції від культурного життя. Завдяки турботам товариша дитинства Теодора фон Гіппеля, його переводять до Варшави. Це місто надихає митця до композиторської творчості, але війна з наполеонівською Францією змушує повернутися у Берлін. До кінця свого життя Гофман буде сприймати Наполеона як власного ворога.

8. Після багатьох випробувань Гофман отримує посаду радника апеляційного суду в Берліні. Тут він проживе решту життя і напише кращі свої твори: «Лускунчик і мишачий король», «Малюк Цахес, на прізвисько Цинобер», «Життєва філософія kota Мурра».

9. Вражений беззаконням письменник пише останню фантастичну казку «Володар бліх» і тільки смерть захищає його від тюремного ув'язнення.

Словникова робота

Сатира — різновид смішного, комічного; особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в осудливому осміянні негативного. Чим вона відрізняється від гумору?

Гротеск — вид художньої образності, для якого характерними є поєднання в одному предметі або явищі контрастних якостей (комічного з трагічним, реального з фантастичним тощо).

Іронія — негативне оцінювання предмета чи явища через його висміювання.

Робота в групах

Завдання: за допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти інформацію і створити постери.

I група. Створити постер «Історія створення повісті-казки Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».(1819 рік, «витвір дуже нестримної саркастичної фантазії»; брати Грімм «Чорт з трьома золотими волосинами»; гостра сатира на сучасну Гофману Німеччину)

II група. Створити постер «Особливості сюжету твору».(Боротьба судента Бальтазара з потворним карликом; нечітко означений історичний час; місце дії – Керепес).

III група. Створити постер «Особливості композиції твору». (10 розділів; зав'язка – фея Рोजа-Гожя наділяє Цахеса магічними волосинами; розвиток дії – стрімке кар'єрне сходження Цахеса; кульмінація - викриття сили трьох золотих волосків на заручинах; розв'язка – прозріння, смерть у горицику- трагікомічний фінал; весілля).

Презентація роботи груп

VI. Підбиття підсумків уроку

Метод «ПРЕС»

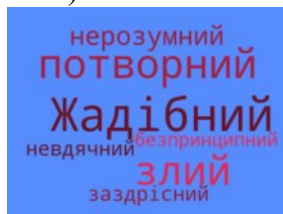
- Як у долі Е.Т. А. Гофмана відобразилося протистояння ідеального і реального світів?
- Поясніть, як композиція повісті-казки формує художнє «двоєсвіття».
- Назвіть три особливості сюжету твору.
- Наведіть приклади романтичної іронії та гротескних образів.

VII. Домашнє завдання

Прочитати повість-казку Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».

Дібрати цитати до характеристики головних героїв.

Скласти характеристику образу літературного героя (по групах: Бальтазар, Цахес, Пафнугій, Мош Терпін, Кандида, Фабіан) за допомогою прийому «хмара слів» (<https://wordsccloud.pythonanywhere.com>)

УРОК 10

Тема. Е. Т. А. Гофман. «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Протиставлення філістерів та ентузіастів як провідний конфлікт творчості Е. Т. А. Гофмана. Гротескні образи. Викривальний зміст твору. Символіка.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *характеризувати* образи Бальтазара, Цахеса, Пафнугія, Моша Терпіна, Кандиди, Фабіана; *висловлювати* власне ставлення до літературних героїв; *використовувати* іноземні сайти для пошуку інформації; *обґрунтовувати* особисті думки про конфлікт твору та його викривальний зміст; *робити* висновки про значення

Обладнання: тексти повісті-казки «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», репродукції ілюстрацій (URL <https://www.google.com.ua/search>) художників Н.Гольц, Алімова.

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь і навичок.

"Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер"

- це казка про реальне.

Ернст Теодор Амадей Гофман

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Індивідуальні завдання для учнів

Скласти сенкан «Гофман»

Романтичний, обдарований.

Працює, прагне, страждає.

Досяг досконалості в творчості.

Геній

Скласти асоціативний куц « Гофман» (Німецький казкар-романтик. Творча особистість. Талановитий письменник і поет. Композитор. Співак. Диригент. Художник-карикатурист. Юрист. Патріот. Ворог філістерів. Байдужий до матеріальних благ. Людина із сарказмом і гумором).

Встановити хронологічну послідовність

Таємний експедитор при міністерстві закордонних справ (3)

Таємний радник з особових справ(4)

Геніальний божественний композитор (2)

Смерть у нічній вазі (7)

Міністр закордонних справ (5)

Орден Зелено-плямистого Тигра (6)

Автор віршів про кохання (1)

Метод «Коло ідей»

- Доведіть, що «Крихітка Цахес на прізвисько Цінобер» казка. (Типовий сюжет: герой перемагає зло, чарівні предмети, фантастичні персонажі: чарівник, фея.).

Робота з епіграфом

Світ Гофмана - це особливий світ, створений його фантазією. У центрі його уваги протистояння двох світів - романтичного і буденного, ілюзорного і реального, обивательського і творчого. За визначенням письменника, "Крихітка Цахес на прізвисько Цінобер" - це "казка про реальне", у якій він подав власне філософське бачення сенсу життя людини. Поясніть слова Гофмана.

III. Мотивація навчання

Герої Гофмана теж поділені на два табори - філістерів та ентузіастів. Філістери – це обивателі, люди, що цілком задоволені життям, вони не прагнуть ідеалів, їх більшість. Це мешканці реального світу, у якому цінуються матеріальні блага, а все інше тут нічого не варте. Ентузіасти - митці, поціновувачі мистецтва, високоморальні люди, що неординарно мислять, захоплюються красою природи, мають багатий внутрішній світ. Сьогодні на уроці ми дамо характеристику літературним персонажам, поділивши їх на два світи і з'ясуємо, у чому полягає викривальний зміст твору "Крихітка Цахес на прізвисько Цінобер".

VI. Повідомлення теми й мети уроку

VII. Опрацювання навчального матеріалу

Перевірка домашнього завдання

Цитатна характеристика головних персонажів

Крихітка Цахес

- Прочитайте опис зовнішності Цахеса. («Те, що на перший погляд здавалося дивною корячкою, було потворною дитиною, на зріст п'ятей зо два; вона виповзла з корзини, і, нявчачи, борсалася у траві. Голова дитини глибоко запала між плечима, замість спини – гарбузоподібний наріст, а одразу від грудей висали маленькі і тоненькі ніжки, малюк був схожий на половину редьки. Обличчя було важко побачити; але придивившись, можна помітити тоненького, довгого та гострого носа, який стирчав з чорного спутаного волосся, чорні блискучі оченята, старече обличчя зі зморшками».)

- Як його сприймають оточуючі? («Хлопцю вже три з половиною роки, але він не вміє ні стояти, ні ходити, не говорить, а нявчить; жере ця потвора не менше восьмирічного»)

- Що зробила для Цахеса фея Рожа-Гожа? Чому? (Проявила милосердя і наділила трьма золотими волосками, що мали магічну силу. «Волосся малюка ставало дедалі гладеньким, і нарешті, розчесані на проділ, лягли красивими м'якими пасмами на плечі»).

- Як почали сприймати його оточуючі? («Який у вас красивий та милий хлопчик! Фрау Ліза, віддайте мені на виховання вашого милого Цахеса, мені буде радість виховати його як свого сина». «Пастор навіть не помічав, що невихована потвора бурчить та вищить, хоче вкусити за ніс такого шляхетного пана».)

- Чи перероджується Цахес духовно? Відповідь аргументуйте.

Хто з героїв бачить справжнього Цахеса? Чому? (*Бальтазар і Фабіан. «...карлика якихось три лікті на зріст і геть подібного до редьки назвати гарним, струнким юнаком».*)

- Розкажіть про стрімку кар'єру Цахеса.

- За допомогою яких прийомів Гофман зображує Цахеса? (*Гротеску*)

- Чи ми можемо назвати Цахеса романтичним героєм? Відповідь обґрунтуйте. (*Ні. Цинобер пристосовується до суспільства, не ворогує з ним; він байдужий до внутрішнього світу та душевних переживань, цінує лише матеріальні блага.*)

Висновок: Цахес - гротескний образ. Гофман утверджує думку, що всередині Цахес не менш бридкий, ніж зовні, отожд цілком заслуговує ганебної смерті.

Бальтазар

- Прочитайте опис зовнішності студента Бальтазара. (*«Стрункий юнак років 23-24, із темних блискучих очей якого переконливими словами промовляє жвавий і ясний розум. Його погляд можна було б назвати майже сміливим, коли б не мрійна туга, що легким серпанком лягла на бліде обличчя і пригасила жагуче проміння очей. Його сюртук із чорного тонкого сукна, облямованого оксамитом, личив до оксамитового берету, що покриває гарного темно-каштанового чуба. А личить йому цей одяг через те, що він усім своїм серцем і зовнішнім виглядом, – ходою, поставою і поважним обличчям – наче справді належить до любих старожитніх часів; це не манірність, що часто виявляється в дріб'язковому мавпуванні погано витлумачених давніх зразків».*)

- Як його сприймають оточуючі? (*«Всі твої вірші рясніють цими приємними речами, і їх гарно слухати вони можуть бути навіть корисні, якщо не шукати в них чогось більшого». «Ти по самі вуха закоханий у гарненьку професорову дочку, ми всі давно знаємо, а тому й пробачаємо твої фантазії, твою безглузду поведінку».*)

- Де найкраще почувається Бальтазар? Чому? (*«Тут, тут на природі, душа моя відчуває солодкий спокій.... Тоді груди мої сповнює якийсь дивний рух і я відчуваю, як він таємничими словами розмовляє з кущами, з деревами, з хвилями лісового потічка. Яке блаженство, яка солодко тужна знемога сповнює тоді все моє єство». «Здавалося, що він у дивних голосах лісу вчуває жалібні скарги природи, ніби він сам мусить потонути у тих скаргах, ніби вся його істота – це тільки почуття найглибшого, нестерпного болю. Серце його мало не розривалося з туги і коли з очей полилися рясні сльози, йому вдалося, ніби духи лісового струмка виглядали з води, простягли до нього білі руки з хвиль, щоб затягти в прохолодну глибину».*)

- Яким хистом наділений герой? (*Поетичним, розуміється на музиці. «Його власний твір, що таки справді вилився з глибини поетичної душі, повний сили й молодого життя, надихав його щораз більше. Він читав усе палкіше, виливаючи всю пристрасть свого закоханого серця».*)

- Чому саме Бальтазар бачить сутність Цахеса?

- Які особливі душевні якості бачить у ньому Проспер Альпанус? (*«Ти набагато кращий, ніж про тебе думають інші».*)

- Яка властивість характеру дозволяє йому жити одразу у двох світах – фантастичному і реальному? (*Чарівна романтична уява*)

Висновок: Бальтазар - незвичайний герой, ентузіаст, творча особистість з яскравими почуттями, горда людина, протиставляє себе суспільству. Він саме той герой, який позбавить Цахеса можливості, чинити зло.

Робота з таблицею

(*Учні характеризують персонажів за допомогою прийому «хмара слів». Вони відгадують за описом ім'я героя, записують до таблиці, відносячи чи до світу філістерів, чи до світу ентузіастів. Для підтвердження думки зачитують цитатні характеристики*)

Світ філістерів	Світ ентузіастів
Цахес	Бальтазар
Мош Терпін	Фабіан
Пафнутій	Кандида

Висновок: Основний конфлікт твору - протистояння митця, ентузіаста (Бальтазара), який бачив і цінував прекрасне, жив і творив за законами вищої духовності, і філістера (Цінобера), який поклонявся золоту.

Символіка твору

Бальтазар – символ світу поетичної мрії, уособлює світ ентузіастів.

Цахес – символ світу філістерів-обивателів.

Три золоті волосини – символ грошей, золотата їхньої влади над людьми.

Пафнутій – символ псевдопросвітницьких реформ.

Мош Терпін – символ бюрократів, що захопили командні пости в науці.

Вручення ордену Зелено-плямистого Тигра – символ критики політичної дійсності Німеччини.

VI. Підбиття підсумків уроку

Проблемні запитання

- У чому полягає сатиричний зміст зображених у повісті картин Просвіти? (*Гофман піддає нещадному осуду сферу політики та освіти. Псевдопросвітницькі реформи – це лише данина моді і з ідеєю цих реформ виступає колишній камердинер князя. Це кумедно і смішно .)*

- Чому жахливий Цахес швидко зробив кар'єру в цьому князівстві і став керувати всіма справами в ньому? (*Тому, що саме суспільство стало потворним. Цахес став символом потворності самого суспільства, в якому він робить кар'єру. Крім того, він уособлює найпотворніші інстинкти людини, пов'язані із здобуттям необмеженої деспотичної влади.*)

- Чи можна когось з героїв назвати абсолютно позитивним? (*Ні*). Що він хотів цим сказати? (*«Частка Цахеса» присутня у кожному з нас*)

Рефлексія

«Плюс – мінус – цікаво»

У розділ «П» - «плюс» учні записують все, що сподобалося на уроці. У розділ «М» - «мінус» - що здалося нудним, незрозумілим, непотрібним. У розділ «ц» - «цікаво» - цікаві факти, про які дізналися на уроці, що ще хотілося б дізнатися.

VII. Домашнє завдання

Виписати з тексту афоризми.

УРОК 11

Тема. Розвиток мовлення № 2 (письмово). Провідні ідеї твору Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цінобер».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *давати* характеристику персонажам твору; *формувати* читацький досвід та якості творчого читача; *розвивати* уміння учнів свідомо підходити до формування власної думки; *наводити* афоризми повісті-казки; *робити* висновки щодо ідеї твору; *тлумачити* поняття « ідея », « філістери »; *визначати* актуальні ідеї, важливі для сучасності; *уміти* творчо та критично осмислювати зміст прочитаних творів; *висловлювати* власну думку, використовуючи авторські афоризми; *усвідомлювати* роль творчості Е. Т. А. Гофмана в розвитку світової культури.

Обладнання: словник літературознавчих термінів, матеріали з «Хмарами слів», малюнки для прийому «Малюнок на скелі».

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь, навичок.

*Чому настає темрява:
головним чином через брак світла.
Е. Т. А. Гофман*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

«Знайди пару»

З'єднати слова з їх значенням:

Філістери	У перекладі з грецької мови «повчальний».
Ідея	Вираз, неподільна конструкція, усталене словосполучення, яке сприймається як одне ціле .
Фразеологізм	Обмежена, самовдоволена, безпринципна людина.
Дидактика	Головна думка твору, що визначає його зміст.

«Хмара слів»

Використовуючи прийом «хмара слів» пригадати головні характеристики героїв, поділивши їх на два світи: світ ентузіастів і світ філістерів.

<p>Зачарована Красуня Донька професора</p> <p>Закохана Кохана</p>	<p>Ентузіаст Закоханий Принциповий</p> <p>музикант Творчий Романтичний Молодий поет власну Має думку</p>	<p>Злий зздрісний Зарозумілий Безсоромний Нікчема Потвора КОРДУПЕЛЬ Пихатий</p>
<p>Вірний Студент Товариш ВЕСЕЛИЙ</p> <p>особливих дива досягнень вірять Без</p>	<p>творчі Пульхер СБІЮКА Адріан</p> <p>ентузіастів працьовиті талановиті</p>	<p>образ МОЩЕРПІН вчений філістер</p> <p>гротескний бездарний</p>
<p>самодур пафнутій бездарний основна</p> <p>глупість риси</p>	<p>мати бідна Ліза селянка нещасна</p>	<p>Чарівник справедливий Проспер Альпанус</p>

«Малюнок на скелі»

Учням пропонують вибрати один образ, який на їхню думку символізує ідею повісті-казки «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».

- викриття негативних рис характеру людини, а саме жадоби до влади.

- засудження людського суспільства, яке створює собі кумира.

- возвеличення творчої людини, справжнього митця.

III. Мотивація навчання

Вираз «створювати собі кумира» має біблійне походження. Але з часом вираз перетворився на неподільну конструкцію, усталене словосполучення, яке сприймається як одне ціле, тобто став фразеологізмом. Афоризми відрізняються не лише стислістю і афористичністю, вони виконують дидактичну функцію. «З давніх – давен є у людей мудрі і прекрасні вислови; від них потрібно нам навчатись», - писав ще Геродот.

Робота з епіграфом

- Прокоментуйте слова Гофмана. *(Щоб нам не бракувало світла, ми повинні, вчитися аналізувати, робити висновки, творчо та критично осмислювати зміст прочитаних творів).*

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Робота з фразеологізмами у групах

Скласти з окремих слів вислови. Вибрати ті, що означають ідею твору Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», пояснити значення.

1. «Не той; тож намагайся, зрівнятися; ти; з людиною; на чийх, крилах ти; безкрила каліко; підносишся!» («*Ти не той, за кого тебе вважають, тож намагайся зрівнятися з людиною, на чийх крилах ти, безкрила каліко, підносишся!*»)

2. «настає темрява; Чому; через брак світла; головним чином» («*Чому настає темрява: головним чином через брак світла* »)

3. «любий читачу; Бачиш; а не знати; можна бути великим ученим; звичайнісіньких життєвих явищ; відомо кожному в світі; і про всяку дурницю; снувати найхімерніші здогади». («*Бачиш, любий читачу, відомо кожному в світі, можна бути великим ученим, а не знати звичайнісіньких життєвих явищ і про всяку дурницю снувати найхімерніші здогади.*»)

Перевірка домашнього завдання

Учні зачитують афоризми.

Метод «Групування»

Окресліть головні ідеї твору «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». *(Жадоба до влади. Тиранія. Велич і нищість людини. Проблема творчості. Підступність і жорстокість. Проблеми моралі. Вірність, дружба, кохання.)*

Виконання письмової роботи

Сформулювати у вигляді фразеологізмів ідеї твору та пояснити значення.

VI. Підбиття підсумків уроку

Метод «ПРЕС»

Визначте актуальні ідеї повісті-казки Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», важливі для сучасності. *(Влада дістається людям, які не мають моральних принципів. Вони, нехтуючи усіма законами совісті, намагаються керувати країною і насаджувати оточуючим власні ниці принципи і ідеали. Почасті це жадібні, заздрісні, безталанні люди, котрі з приходом до влади перетворюються на тиранів. Ними попирається будь-який прояв свободи: особистої і творчої. І тільки справжні таланти, самодостатні особистості, за підтримки вірних друзів і коханих, сповідуючи високі моральні принципи і дотримуючись Божих законів, можуть протистояти світові філістерів.)*

Приєм «Вірю - не вірю»

Окресліть ідею твору

Засудження людського суспільства, яке створює собі кумира(+)

Нерозділене кохання (-)

Уславлення подвигу (-)

Жадоба до влади (+)

Возвеличення патріотизму(-)

Возвеличення справжнього митця (+)

Співчуття дівчині, котра втратила коханого (-)

Велич і нищість людини (+)

Підступність і жорстокість (+)

Вірність у дружбі і коханні(+)

Взаємоперевірка

V. Домашнє завдання

Підготувати повідомлення: «Втілення ідеї «чистого мистецтва» у літературах різних країн світу»; «Художній світ поезії Ф.І. Тютчева»; «Художній світ поезії А.А.Фета».

УРОК 12

Тема. Школа «чистого мистецтва» в російській поезії. Лірика Ф.І. Тютчева та А.А. Фета. Художня довершеність творів.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *ознайомити* учнів з життям і творчістю російських поетів Ф.І. Тютчева й А.А. Фета, основними темами їхньої лірики; *розвивати* в учнів навички ідейно-художнього аналізу ліричних творів, любов до художнього слова, естетичний смак, вміння бачити та цінити прекрасне; *формувати* вміння використовувати електронні сайти українських бібліотек, де представлені переклади творів Ф.І. Тютчева та А.А. Фета.

Обладнання: портрети Ф.І. Тютчева й А.А. Фета, романси П.І. Чайковського «Я вступив до вас» (на слова Ф. Тютчева) (URL:режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=X5qdWf_ia3Q), та «Я тебе нічого не скажу» (на слова А. Фета)(URL:режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=XmfJnpIDjGE>); репродукції картин: К. Моне«Враження. Схід сонця» ((URL:режим доступу: <https://jyvopys.com/vrazhennya-sxid-soncy-a-klod-mone/>)), В. Поленов « Осінь в Абрамцеві» ((URL:режим доступу:<https://opisanie-kartin.com/opisanie-kartiny-vasiliya-polenova-osen-v-abramceve/>)), А. Рілов «Зелений шум» ((URL:режим доступу: <https://gallerix.ru/storeroom/428205582/N/282336384/>)).

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*Лиш талантам сильним і самобутнім
надана можливість
торкатися таких струн у людському серці*
М. Некрасов

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми і мети уроку

III. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

– Як ви розумієте зміст епіграфа?

– Чи легко, на вашу думку, знайти слова для вираження найтонших поривів душі?

- Сьогодні ми поринемо з вами у світ чарівної поезії, щоб ви змогли відчутти глибину психологічного розкриття теми кохання в поезії і відчутти нерозривну єдність з природою.

IV. Опрацювання навчального матеріалу

У Росії у другій половині XIX століття була поширена теорія «чистого мистецтва». Її представники зазвичай сторонилися обговорення будь-яких політичних та соціальних питань й вважали, що основне призначення мистецтва – служити красі. Самі представники «чистого мистецтва», такі, як А. Майков, А. Григор'єв, А. Фет, Ф. Тютчев, Я. Полонський та інші, відображали у своїх творах людські почуття, неповторні моменти життя, експериментували з художніми формами.

Повідомлення учня-літературознавця «Втілення ідеї «чистого мистецтва» у літературах різних країн світу»

Ідея «чистого мистецтва», незалежного від побуту, бруду та сучасності, швидко завоювала різні країни світу. Одна за одною виникали школи, течії, які проголошували своїм гаслом оспівування краси та вічності. Автором найбільш відомого гасла «мистецтво для мистецтва» або «чисте мистецтво» став відомий французький поет Теофіль Готье. Він наголошував, що мистецтво має бути вільним від суспільства: «Прекрасним є тільки те, що нічому не служить. Краса є найвищим благом».

У Франції виникла парнаська школа, назва якої походила від назви альманаху «Сучасний Парнас». Представники цієї школи шукали ідеали в містиці та міфології, оспівували красу природи.

В Англії ідеали «чистого мистецтва» поширювали так звані прерафаеліти, члени «Прерафаелітського братства». Їх очільник, О. Вайльд, наголошував, що «Краса – це насолода; художник – не мораліст, мистецтво стоїть поза мораллю, треба жити за законами краси».

У Росії прибічниками течії «чистого мистецтва» стали Ф. Тютчев, А. Фет, О. Майков, Я. Полонський та інші.

Опрацювання статті підручника «Поезія чистого мистецтва»

«Коло думок»

– Яку роль, на вашу думку, відіграє краса у житті, у мистецтві?

Повідомлення учня «Художній світ поезії Ф.І. Тютчева»

Виразне читання вірша «Silentium» (переклад М. Вороного).

Ідейно-художній аналіз поезій Ф. Тютчева

– Назвіть тему вірша «Silentium». (У творі переплітаються дві теми: тема поета й поезії і тема кохання).

– Проаналізуйте, яку проблему ставить і вирішує автор у своєму вірші? (Чи все можна висловити за допомогою слів?)

– Як ставиться автор до свого ліричного героя? (Щиро співчуває самотній людині).

– З якою метою поет звертається до природи? (Мета автора – показати, що людина й природа живуть за однаковими законами. Задля досягнення мети поет використовує прийом психологічного паралелізму. Тютчев вважає, що почуття вищі від розуму, й тому не варто намагатися їх висловити: «Бо думка висловлена – тлін»).

– Прочитуйте головні рядки віршу. (Головним є рядок, який в оригіналі схожий на афоризм: «Мысль изреченная есть ложь»).

Робота у групах

Завдання для 1-ї групи:

– Чому людина має приховувати свої почуття та думки від інших?

– Як визначає поет роль мови у житті людини?

– Чи варто замикатися у самому собі? Чи траплялося таке з вами?

Завдання для 2-ї групи:

– До кого звертається автор, до зовнішньої чи внутрішньої частини людського «Я»?

– Я (погоджуюся, не погоджуюся) з поетом, що почуття вищі за розум?

Повідомлення учня «Художній світ поезії А. Фета»

Виразне читання творів «Я прийшов до тебе, мила» та «Шепіт... Ніжний звук зітхання»

Ідейно-художній аналіз поезій А. Фета

– Який настрій створюють поезії А. Фета?

– Знайдіть у тексті віршів підтвердження того, що тема кохання переплітається з темою природи. (Поет порівнює красу природи з переживанням прекрасних почуттів та відчуттів людини).

– Назвіть тему вірша «Я прийшов до тебе, мила». (Тема кохання тісно переплітається з темою природи).

– Якою постає у вірші природа? (Вона жива й прекрасна).

– Що, на вашу думку, відчуває людина, читаючи вірш? (Радість, оптимізм, бажання жити й кохати).

– Проаналізуйте, які саме художні засоби використовує поет? (Епітети: «спів пташиний» та ін.; метафори: «нове життя буяє»; анафора: «І у лісі.., І лунає спів пташиний, І нове життя буяє»).

Мистецькі паралелі

Робота з репродукціями картин Поленова, Рилова. К. Моне. Перейдіть за посиланнями (<https://jyvopys.com/vrazhennya-sxid-soncy-a-klod-mone/>, <https://opisanie-kartin.com/opisanie-kartiny-vasiliya-polenova-osen-vabramceve/>), <https://gallerix.ru/storeroom/428205582/N/282336384/>). та дайте відповіді на запитання.

– Як ви думаєте, творчість якого з художників ближча за сюжетами та манерою зображення до віршів А. Фета? Чому? (Творчість імпресіоніста К. Моне, адже саме він передає мить, враження. Саме картина «Враження. Схід сонця» Клода Моне, створена у 1872 році, дала назву художній течії – імпресіонізму).

Відомо, що Ф. Тютчев та А.Фет вважали, що саме література повинна відображати найвищі людські цінності, внутрішній інтимний світ кожної людини. Й не дивно, що для їхніх поезій притаманна витончена мелодійність.

Прослуховування романсів П.І. Чайковського «Я зустрічав вас» (на слова Ф. Тютчева) та «Я тебе нічого не скажу» (на слова А. Фета).

Евристична бесіда

– Проаналізуйте, яким є почуття кохання, яке постає перед нами у романах. Аргументуйте свою думку.

– Чи зміг композитор передати настрої поезії музичними засобами? Опишіть, які почуття викликає музика композитора. (Чайковський зміг музичними засобами відтворити прекрасне почуття кохання, передати захват від зустрічей з коханою людиною, гіркоту втрат, сум за втраченим, пристрасть й цнотливу ніжність).

V. Підбиття підсумків уроку

Міні-диспут з проблемного питання

– Чи виглядає сучасною поезія «чистого мистецтва» в епоху гаджетів?

Слово вчителя

Подивіться у вікно, уявіть собі пейзаж, який би зачарував вас. Опишіть свої почуття... Чи не виникає у вас іноді бажання просто так, без причини, заспівати? Чому? Якщо ви відповіли «так», це означає, що поезія А. Фета та Ф. Тютчева знайшла відгук у вашому серці. І хоча самі поети підкреслювали, що мистецтво не слід пов'язувати з побутовими деталями, проте їхні

твори наповнені справжнім життям. Їхня поезія вирізняється ніжністю й душевним теплом, глибокою філософічністю та єднанням з природою, довкіллям.

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

Продовжити фразу «У поезії А. Фета та Ф. Тютчева мене найбільше вразило».

VII. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять по одній з поезій Ф. Тютчева та А.Фета (за вибором учнів).

УРОК 13

Тема. Розвиток романтизму в США, видатні представники. Волт Вітмен. Місце В. Вітмена в літературному процесі США. Особливості світобачення митця.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *ознайомити* учнів зі своєрідністю романтичної традиції літератури США другої половини XIX століття, самобутністю й новаторськими пошуками В. Вітмена, його роллю у розвитку світової літератури; *розвивати* навички самостійної роботи з додатковою літературою, аналітичні та пізнавально-творчі здібності учнів, навички ідейно-художнього аналізу ліричних творів, *формувати* вміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її, коментувати художні твори новаторської форми; *виховувати* справжніх цінителів мистецтва.

Обладнання: портрет В. Вітмена.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*Поезія – це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі.*

Л. Костенко

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання. Виразне читання напам'ять поезій Ф.Тютчева та А. Фета.

III. Мотивація навчання

- Чи любите ви поезію? Впевнена, що так і, можливо, у вас навіть були спроби відчутися себе поетом. Поезія відкриває безмежні простори землі й глибину людської душі. Вона поєднує людей незалежно від національності, кольору шкіри, віку. Це те, що змушує нас замислитися над сенсом життя.

Робота з епіграфом

- Прокоментуйте слова Ліни Костенко.

- Сьогодні ми ознайомимося з творчістю американського поета Волта Вітмена, поета, якого називали «поетом тіла і душі», творчість якого не обмежена жодними тісними рамками. У творчості поета проявилися провідні тенденції та знайшли відображення події XIX століття. Він продовжив традиції американського та світового романтизму й винайшов свій неповторний стиль, відкинувши традиційні уявлення про форму й принципи римування. Отак і побачила світ його єдина збірка поезій «Листя трави», над якою він працював усе життя.

IV. Повідомлення теми і мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Робота в парах.

Завдання: за допомогою мережі Інтернет знайти інформацію про економічний розвиток США другої половини XIX століття та «Американський романтизм у мистецтві». Як альтернатива можуть бути індивідуальні повідомлення учнів.

«Коло думок»

- Які ідеї американських романтиків, на вашу думку, є актуальними для сучасної України?

Словникова робота

У XIX столітті США вже були незалежною державою, проте духовна залежність від традиційної Європи ще існувала. Тож, найбільш передові суспільні діячі, майстри мистецтва та культури не могли не виступити проти занадто тривалої культурної опіки, тиску з боку Старого Світу. Нова демократія вимагала нової духовної культури, якою й став трансценденталізм, що виник на ґрунті американської дійсності.

Трансценденталізм (з лат. – той, що виходить за межі, даний поза досвідом) – самобутня релігійно-філософська й етична система, яка розвивала національну філософську традицію в США. Представники трансценденталізму поділяли думку І.Канта про апріорне знання, яке нібито одвічно притаманне свідомості і є умовою й основою для всякого досвіду. Вони вважали, що людська свідомість від народження не є «чистою дошкою»; не сприймали капіталістичного накопичення й протиставляли йому вищі духовні цінності, ставили в центрі Всесвіту людську особистість, наділену божественною душею.

Основними рисам трансценденталізму є:

- гостра критика капіталізму;
- дослідження людиною самої себе, власної свідомості;
- культ «простого життя» у бідності та використання фізичної праці;
- проголошення рівності й заперечення насильства;
- пропагування патріотизму як вищої з чеснот;
- віра у пророцьке покликання поета.

Свого часу ідеями трансценденталізму захопився й молодий поет В.Вітмен.

Складання візитівки В.Вітмена

Завдання: використовуючи ресурси мережі Інтернет, довідники чи підручник знайти інформацію і скласти візитівку В. Вітмена.

Ім'я: Волт Вітмен.

Країна: США.

Роки життя: 1819-1892.

Основні професії: друкар, редактор, учитель.

Головний твір: збірка «Листя трави».

Тематика збірки – людина, сам Вітмен, життя і смерть, природа, доля індіанців, рівність людей, чоловік та жінка, Америка, світова демократія, поет і поезія.

Зміст збірки: відображення духовних пошуків, духовного шляху самого поета, який шукає своє місце у Всесвіті.

Жанр: ліро-епічний твір.

Ліричний герой твору – представник «всіх епох і всіх земель», що закоханий у людей та природу й проповідує рівноправність та братерство народів.

Ідея книги: віра в перемогу людини, її єдність зі Всесвітом.

Новаторство Вітмена: використання верлібру та його вдосконалення, створення вітменовської каталогізації, використання прийому постійного діалогу із собою, вдосконалення використання художніх засобів: символів, метафор, риторичних запитань, звертань, звуконаслідування, ритміки, окликів, демократичність поезії.

Словникова робота

Верлібр (фр. – вільний вірш) – неримований нерівно наголошений віршорядок. Верлібр є ліричним жанром. Верлібр – одна з провідних сучасних поетичних форм, виокремлена система віршування.

Урбанізм – напрям у літературі, що оспівує життя великого промислового міста.

Цікаво, що в українській літературі, яка мала розвинену верліброву основу в фольклорі, верлібр почав розвиватися наприкінці XIX століття (І. Франко, Леся Українка), активізувався у 20-х роках XX століття (М. Семенко, М. Рильський, О. Близько та ін.).

Пізніше досвід українських верлібристів 20-30-х років XX століття продовжили розвивати такі поети, як Василь Голобородько, Михайло Григорів, В. Стус.

«Поетична хвилинка»

Вірш Волта Вітмена 1865 року «О капітане!» – один з найвідоміших американських віршів XIX століття. Це віршована елегія, яка присвячена пам'яті Авраама Лінкольна, шістнадцятого президента Америки. А. Лінкольн став 16-м президентом США, й був відомий як визволитель американських рабів. Саме прокламація Лінкольна про визволення рабів на території Конфедерації 22 вересня 1862 р. дала поштовх 13-й поправці до американської конституції (1865 р.), яка повністю скасувала рабство у США.

Виразне читання вірша «О капітане!» англійською мовою та у перекладі В. Мишка.

Робота в групах

I група: проаналізувати художні засоби, які використав В.Вітмен задля створення образу демократії (*метафори, порівняння, каталог, звертання*);

II група: виписати з вірша дієслова, та визначити їхнє загальне значення (*всі вони мають значення «творити»*).

III група: пояснити, чому саме демократію Вітмен ототожнює з дружиною.

Презентація роботи груп

«Мікрофон»

– Перелічіть, які риси, характерні саме для американського романтизму, на вашу думку, властиві для романтичного образу капітана (*Європейські романтичні герої, зазвичай, одинаки, самотні індивідуалісти, а от капітан Вітмена – живе й працює для свого народу*).

– Назвіть риси трансценденталізму характерні для образу капітана? (*Він яскрава особистість, сильна людина з демократичними поглядами*).

VI. Підбиття підсумків уроку

Евристичне запитання

– Чи можемо ми говорити про існування окремої американської літератури? Обґрунтуйте свою точку зору.

Продовжіть фразу

«Нова форма поезії для мене...»

VII. Домашнє завдання

Скласти інформаційне гроно «Творчість В. Вітмена».

Підготувати виразне читання уривків із збірки «Листя трави».

УРОК 14

Тема. Волт Вітмен «Листя трави». Зв'язок збірки «Листя трави» з історією та життям Америки. Тематика, проблематика, композиція збірки. Символи. Образ ліричного героя. Традиції й художнє новаторство В.Вітмена.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *усвідомлювати* новаторський характер та ідейно-художні особливості поезії В. Вітмена; *розвивати* навички аналізу ліричних творів, уміння висловлювати власні судження, *знаходити* потрібну інформацію; *виховувати* толерантність, повагу до думки інших, прагнення до пізнання світу й себе в ньому, *усвідомлювати* роль спадщини В. Вітмена для розвитку світової культури.

Обладнання: портрет В. Вітмена, збірка його творів, ілюстрації до них.

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь, навичок.

*Не знайшовши мене одразу, не втрачайте надії,
Не заставши в однім місці, шукайте мене деінде,
Десь-то я зупинився і чекаю на вас.*

В. Вітмен

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Як часто нам, людям, які живуть у сучасному світі, доводиться скаржитися на те, що не вистачає живого спілкування, відвертості, розуміння інших. Ви часто говорите про те, що вас не

розуміють батьки, вчителі, навіть друзі. Кожна людина із своїми поглядами на життя, з власним баченням цінностей, має свою точку зору на все, що її оточує, що відбувається. Можливо, вірші, які ми будемо читати, допоможуть вам краще зрозуміти себе й оточуючий світ.

III. Повідомлення теми і мети уроку

IV. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Інформаційне гроно «Творчість Вітмена» (*Мислитель* – Сенс буття – Стаття «Погляд на пройдене». *Патріот* – Демократія – Вірш «О капітане». *Поет* – Всесвіт – Вітменівські каталоги, місто, люди, природа – Збірка «Листя трави»).

Бесіда

- Як ви вважаєте, яке філософське вчення вплинуло на Вітмена? (*Трансценденталізм*)
- Який віршований розмір переважає у творчості поета? (*Верлібр*).
- Назвіть вірш, який Вітмен присвятив своєму кумирові? («*О капітане!*»)
- Чому поета вважають гуманістом? (*Під час Громадянської війни він допомагав у шпиталях*).
- Коли поет став відомим? (*Лише після смерті*).

V. Опрацювання навчального матеріалу

Прославила ім'я поета Волта Вітмена збірка «Листя трави». Над нею він працював довгих 40 років. Відомо, що до першого видання входило 12 віршів, а до останнього – майже 40.

Збірка починається з поеми «Пісня про себе» – своєрідного поетичного маніфесту автора. У ній Вітмен оспівує єдність поета і народу, братерство та рівність. Для нього немає різниці, якого кольору шкіра людини, яку професію вона має. Поет засуджує нерівність, рабство.

По суті, Вітмен створив своєрідний автопортрет молодого американського індустріального суспільства.

А ліричний герой поеми, який є представником «усіх епох і всіх земель», фактично відтворює узагальнений портрет ідеального американця, молодої, успішної, дружньо налаштованої людини. Волт Вітмен переконує читача, що життя безмежне і немає кордонів між людьми і всесвітом: «Себе я оспівую, себе я славлю,

І що прийнятне для мене, приймете й ви,
Бо кожний атом, що належить мені,
І вам належить».

«Асоціативне малювання» Створення асоціацій до слова «трава»

Весняна природа	Ласкаве сонце	Надія на краще	Безкінечне життя	Яскраве літо	Відпочинок душі	Квітучий світ
-----------------	---------------	----------------	------------------	--------------	-----------------	---------------

Трава

Ідейно-художній аналіз уривків «Пісні про себе»

Поруч із образами американців у збірці «Листя трави» співіснують символічні образи природи: моря, ночі, небесних тіл, трави, які теж «мають душу».

- Поясніть, чому питання ставить саме дитина? (*Дитина завжди говорить, що думає*).
- Поет зображує прапор зеленого кольору. Чому? (*Це колір надії*).

– Поясніть значення образу «трава – ієрогліф»? (*Вона – загадкова. Її кожен «читає» по-своєму*).

– Як поет відображає рівність людей? (*Трава росте між людьми різних національностей*).

«Коло думок»

– Прокоментуйте фразу «Найменший камінчик свідчить, що смерті немає насправді». (*Життя не має кінця. Смерть – перехід матерії з одного виду у інший. Тлінна лише тілесна оболонка, душа ж безсмертна*).

Літературознавчий коментар учителя

– Чи можливо переказати сюжет збірки? (*У збірці немає сюжету, як такого*).

– Так, у збірці відсутній зовнішній сюжет, але є внутрішній, ліричний, який передає почуття ліричного героя. Також відзначимо, що головною ідеєю збірки є вічне торжество життя над смертю, єдність людини з оточуючим світом. Символом всесвітнього кругообігу, на думку поета, є листочки весняної трави, які свідчать про невичерпність життя. Ліричний герой Вітмена, у свою чергу, розуміє людей і природу, наголошує на необхідності рівноправ'я та братерства народів.

«Поетична хвилинка»

Виразне читання напам'ять віршів В. Вітмена.

Робота з підручником, або самостійна робота у мережі Інтернет

Завдання: скласти тезовий конспект. Тези «Новаторство В. Вітмена» (*Новий підхід до відображення дійсності – створення каталогів. Започаткування американської урбаністичної поезії. Сам поет ототожнює себе з ліричним героєм творів. Розвиток верлібру. Традиційні мотиви у поезії набувають нового звучання.*)

VI. Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфом

– Чи знайшли ви для себе відповідь на запитання «Де шукати Волта Вітмена?»
Поясніть зміст епіграфа.

Продовжіть фразу

– Я думаю, що «Листя трави» – це...

VII. Домашнє завдання

Підготуватися до написання контрольного твору.

УРОК № 15

Тема. Контрольна робота № 2 (контрольний твір) з теми «Проза та поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму XIX століття».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *з'ясувати* рівень засвоєння вивченого навчального матеріалу й сформованості вмінь та навичок з теми «Проза та поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму XIX століття»; *розвивати* в учнів вміння орієнтуватися у світі класичної і сучасної літератури та мистецтва; *розвивати* зв'язне мовлення; *розвивати* навички самоорганізованості, навички ідейно-художнього аналізу ліричних творів; *формувати* вміння логічно і послідовно висловлювати свої думки, підтверджуючи їх цитатами з тексту; *сприяти* формуванню духовно-емоційного світу учнів, їхніх естетичних позицій; *підвищувати* загальний рівень культури учнів, *виховувати* повагу до національних і світових культурно-мистецьких традицій.

Тип уроку: урок перевірки і корекції знань, навичок і умінь.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Кожен літературний твір – відкриття для читачів. Уявіть себе письменниками й висловіть свої думки, враження, почуття та емоції від прочитаних творів. Поміркуйте над тим, який слід вони залишили у ваших душах, чи актуальні вони нині.

III. Актуалізація опорних знань

Пам'ятка авторів твору на літературну тему

Твір – це особливий шкільний літературознавчий жанр, який передбачає письмовий аналіз літературних творів.

1. Зміст твору має відповідати обраній темі.
2. Твір має ґрунтуватися на знанні тексту і демонструвати знання всіх творів шкільної програми за обраною темою.
3. У творі слід продемонструвати знання і розуміння літературознавчої термінології.
4. У творі слід уникати фактичних помилок: неприпустимо плутати і змінювати імена персонажів, плутати події, їх час і місце, художні деталі і подробиці.
5. Не слід допускати помилок в цитуванні. Цитати мають бути абсолютно точними і правильно оформленими.
6. Зміст твору повинен мати чітко впорядковану логіку.
7. Обов'язково мають зберігатися основні елементи композиції: вступ, основна частина (головні думки та їх обґрунтування), заключна частина (підсумки, висновки).
8. Усі і твердження (ідеї, тези тощо.) слід доводити. Єдиним аргументом є художній текст.
9. Слід дбати про стильову єдність твору, про відповідність стилю і змісту.
10. Потрібно уникати фамільярності в ставленні до авторів. Пам'ятай: ідеться про авторів художніх творів, тож дотримання читацької етики обов'язкове.

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Виконання письмових робіт

Теми творів:

1. «Чи актуальна сьогодні повість «Крихітка Цахес, на прізвисько Цинобер»?
2. «Поезія душі. Сторінками поезій А.Фета та Ф. Тютчева».
3. «Ліричне «Я» у поезії В. Вітмена»

V. Домашнє завдання

Клас поділяється на 5 груп.

Група 1. «Біографи» (повідомлення про життя А. Міцкевича).

Група 2. «Літературознавці» (повідомлення про історію створення збірки Кримські сонети»).

Група 3. Виготовити карту перебування А. Міцкевича у Криму.

Група 4. «Дослідники» (повідомлення «Географія «Кримських сонетів»»).

Група 5. «Читці» (вивчити напам'ять один з сонетів А. Міцкевича).

УРОК 16

Тема. Позакласне читання №1. «Схід в мініатюрі». А. Міцкевич «Кримські сонети».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *узагальнити* та *систематизувати* знання учнів про життя і творчість А. Міцкевича; *поінформувати* учнів про зв'язки поета з Україною; *висвітлити* роль і значення творчості польського поета у світовому літературному процесі; *формувати* навички розуміння поетичного твору, вміння проводити аналіз поетичного тексту; *розширювати* ерудицію учнів; *виховувати* читацький інтерес, повагу до історичного минулого нашої Батьківщини й світової культури та мистецтва.

Обладнання: карта перебування А. Міцкевича в Криму.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*Це не тільки музика – видіння,
це музика – історія, це патріотичний гімн...
Не треба питати: чи можливе подібне чудо?
В поезії можливе. У Міцкевича можливе!*
М. Рильський

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Сьогодні на уроці ми поговоримо про митця, який зумів передати у своїх чудових творах найглибші почуття, будемо насолоджуватися його неперевершеною поезією, разом з ним здійснимо романтичну подорож до неймовірно прекрасного куточка нашої України – Криму.

А. Міцкевич – видатний польський поет-романтик, співець братерства народів, діяч національно-визвольного руху. Доля закидала його до величного Парижу, до безкраїх степів України й до сонячного Криму. Перебування в Одесі, Києві, мандрівка Кримом дали поетові змогу відкрити для себе чарівну Україну, що знайшло відображення у творчості. Пізніше ця ж тематика знайде відгук у творчості М.Рильського, П. Тичини, М. Лукаша, які захоплювалися віршами поета. Захоплювався поезією А. Міцкевича й Т. Шевченко.

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Опрацювання навчального матеріалу

Проблемне питання

– Хто і що, на вашу думку, впливає на формування світогляду людини? (*Родина, освіта, суспільство*).

- Давайте дізнаємося, хто чи що впливали на виховання майбутнього видатного поета.

Презентація роботи груп

Група 1. Біографи. Розповідь про життєвий шлях А. Міцкевича (*за випереджувальним домашнім завданням*)

Бесіда з учнями

Перебуваючи у вигнанні, Міцкевич 9 місяців жив в Україні. У 1825 році поет здійснив двомісячну подорож Кримом.

– Згадайте, що таке сонет? (*Сонет (sonetto — звучати) — ліричний вірш, що складається з чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, власне, двох чотиривіршів (катрени) з перехресним римуванням та двох тривіршів (терцети) з усталеною схемою римування: абаб, абаб, ввд, еед або (рідше) перехресною абаб, абаб, вде, вде чи абаб, абаб ввд*).

– Назвіть відомих майстрів сонетів (*Данте, Петрарка, Шекспір*).

– Як ви думаєте, чому А. Міцкевич звернувся до жанру сонета? (*Сонети дуже мелодійні й емоційні і поет вирішив вдихнути у сонет нове життя*)

Група 2. «Літературознавці». Розповідь про історію створення «Кримських сонетів»

Крим надихав не одне покоління митців. Не залишився осторонь і А. Міцкевич. Чудовим кримським краєвидам і славній історії українського півострова він присвятив цикл сонетів.

До циклу входить 18 віршів, написаних Міцкевичем під враженням двомісячної подорожі Кримом. «Що залишилося в пам'яті після подорожі, міститься в сонетах», – казав поет, захоплений романтичними кримськими пейзажами: дикими горами, вічнозеленою рослинністю та скелястим узбережжям Чорного моря. Спочатку Міцкевич хотів написати романтичну поему в «східному дусі», але пізніше вирішив створити цикл сонетів, об'єднаних образом героя-мандрівника, який бачить новий і незвичний світ очима поета.

Збірку «Кримські сонети» літературознавці визначають як сонетний цикл. Сонетний цикл – це низка віршів, об'єднаних автором за жанровим, ідейно-тематичним принципом або спільністю персонажів.

Кожен твір, що входить до складу циклу, може існувати окремо, проте внаслідок такого вилучення втрачається цілісний художній зміст циклу. До складу сонетного циклу входять твори, об'єднані спільним жанром (сонет), спільною думкою, настроєм та, як правило, образом ліричного героя.

Усі поезії «Кримських сонетів» об'єднані спільною ідеєю – ностальгією за Батьківщиною, яку змушений був покинути поет. Вісімнадцять сонетів пов'язує між собою образ ліричного героя. Його еволюція, душевна драма й емоційні конфлікти становлять головний інтерес автора. У кожному сонеті центральні образи несуть символічне навантаження та знаходять прояв в інших сонетах. Душа ліричного героя мандрує, і саме вона поєднує всі вірші в збірку. Для поета подорож Кримом – втілення романтичного образу Сходу.

Група 3. Демонстрація учнями попередньо виготовленої карти перебування А. Міцкевича в Криму

Група 4. «Дослідники». Географія «Кримських сонетів»

Демонструючи карту Криму, називають місця, що привернули увагу митця й відбилися у «Кримських сонетах»:

- Акерманські степи, маяк поблизу Акермана – порту на березі Дністровського лиману («Акерманські степи»);
- Тарханкут – виступ на заході Кримського півострова, погляд з височини на море («Морська тиша»);
- Зображення розбурханого Чорного моря («Плавба»);
- Євпаторія (Козлов) – місто на західному узбережжі Криму, вигляд гір зі степів, верхів'я Чатир-Дагу – найвищої гори на південному березі («Вигляд гір із степів Козлова», «Чатир-Даг»);
- Бахчисарай, палац хана Гірея, «фонтан сліз», гробниця Потоцької, могили гарему («Бахчисарай», «Бахчисарай уночі», «Гробниця Потоцької», «Могили гарему»);
- Байдари – долина, якою в'їжджали на південний берег Криму («Байдари», «Пілігрим»);
- Алушта («Алушта вдень», «Алушта вночі»);
- Чуфут-Кале – містечко на високій скелі, дорога над прірвою («Дорога над прірвою в Чуфут-Кале»); і гора Кікінеїс («Гора Кікінеїс»);
- Балаклава («Руїни замку в Балаклаві»);
- Аю-Даг – «Ведмичь-гора», міститься на південному березі Криму, недалеко від Гурзуфа («Аю-Даг»).

Група 5. «Читці» Виразне читання вивчених сонетів.

«Коло думок»

– Хто ж він, ліричний герой? Що втратив, чому сумує, чого шукає і що нарешті врятувало його душу?

- Гнаний долею, ліричний герой страждає на чужині. У «Кримських сонетах» А. Міцкевич вилив весь свій біль вигнанця. Прекрасна природа, чудові красивидали поштовх творчому натхненню, але південна земля не змогла розвіяти його тугу за Батьківщиною. ліричного героя «Кримських сонетів».

Завдання: за допомогою мережі Інтернет знайти інформацію і лаконічно сформулювати риси

1. Мандрівник, пілігрим.

2. Шукає на дорогах Криму себе, своє минуле кохання, дорогу серцю країну. Шукає, але не знаходить.

4. Краса Криму зачаровує, але не втішає його.

5. Патріот.

6. Поет, що тонко відчуває красу та гармонію природи.

7. Схильний до філософських роздумів.

8. Замріяний і мужній, залишився вірним своїм ідеалам.

VI. Підбиття підсумків уроку

Міні-диспут

- Як ви вважаєте, чи можна вважати «Кримські сонети» А. Міцкевича не лише щоденником подорожі, а й щоденником душі? Аргументуйте свою точку зору.

Робота з епіграфом

- Поясніть зміст епіграфа.

Тож, будемо читати і насолоджуватись чудовими сонетами поета-романтика, який вплив свою чарівну квітку у вінок поетичного надбання світової літератури.

VII. Домашнє завдання

Повторити вивчені твори з тем «Золоті сторінки далеких епох», «Проза й поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму XIX століття».

УРОК 17

Тема. Підсумковий урок. Урок-подорож «золотими» сторінками минулих століть.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: усвідомлювати специфіку літератури як мистецтва слова; знати літературні твори; осягати їх в єдності змісту та форми; знати основні факти життя й творчості письменників, передбачені програмою літературознавчі поняття; формувати читацький досвід та якості творчого читача; уміти творчо та критично осмислювати зміст прочитаних творів; визначати актуальні ідеї, важливі для сучасності; розвивати абстрактне мислення; формулювати визначення; робити рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань.

Обладнання: картки із завданнями.

*Молчат гробниці, мумии и кости
Лишь слову жизнь дана:
Из древней тьмы, на мировом погосте,
Звучат лишь письменна.*
І. Бунін

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

- Прочитайте слова епіграфа до уроку.
- Як ви їх розумієте?
- Як рядочки вірша поета Буніна перегукуються з темою нашого уроку?
- У давнину, здійснюючи мандрівку, подорожньому доводилося зупинятися на станціях, щоб відпочити, пообідати, поміняти коней. Ми теж сьогодні здійснюємо подорож, але іншого типу. Вона буде у безмежний світ художньої літератури. Здійснюючи мандри, ми завітаємо, і не один раз, на станцію за черговим завданням.

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Опрацювання навчального матеріалу

Станція 1. Літературна гра «Хто є хто?»

(Учитель показує учням портрети письменників і поетів Ф.Тютчева, А. Фета, Гомера, Данте А., В. Шекспіра, В. Вітмена, А. Гофмана, ті відгадують, хто на портреті, та коротко розповідають, чим ця людина прославилася і що про неї відомо.)

Станція 2. Літературна вікторина «Теорія літератури»

Епічна поема – ліро-епічний античний твір, в основі якого міфічні історії.

Гекзаметр – античний віршований розмір.

Інтрига – загострення сюжету за допомогою використання різноманітних випадків, збігів, облудних ходів, що заплутують дію.

Верлібр – вільний вірш; ритмічна єдність якого ґрунтується на відносній синтаксичній завершеності рядків і на їх інтонаційній подібності.

Казка – цікаве оповідання про неймовірну, але повчальну історію з елементами дива, фантастики, вимислу й розважальної спрямованості.

Мотив – найменший елемент сюжету, одна із її складових частин.

Новела – за формою оповідання, яке відзначається чіткістю зображуваних подій, несподіваністю їх розвитку та розв'язки.

Поема – великий віршований твір із сюжетною організацією, у якому зливається воедино епічне та ліричне начала.

Романтизм – літературний напрям, який відбиває світогляд романтиків.

Трагедія – драматичний твір з гострими, непримиренними життєвими конфліктами, що приховують у собі катастрофічні наслідки і часто завершуються загибеллю героя.

Станція 3. «Установи відповідність»

Установіть відповідність між автором твором.

1. Данте А.	а) поеми «Іліада», «Одіссея»
2. Гофман А.	б) «Золотий гарнець», «Крихітка Цахес»
3. Тютчев Ф.	в) збірка «Листя трави»
4. Фет А.	г) Денисьєвський цикл віршів
5. Вітмен В.	д) трагедії «Отелло», «Макбет», «Гамлет»
6. Шекспір В.	е) «Нове життя», «Божественна комедія»
7. Гомер	є) вірш «Я прийшов до тебе, мила»

Правильна відповідь: 1е; 2б; 3г; 4є; 5в; 6д; 7а.

Станція 4. Гра «Речі та їхні власники»

Знайдіть речі, які належать їхньому господарю.

Величезний лук і стріли. (*Одіссей*)

Макет троянського коня. (*Одіссей*)

Хітон, плащ, талан золота. (*Одіссей*)

Рукопис п'єси «Пастка». (*Гамлет*)

Букетик засушених квітів. (*Офелія*)

Три золотих волосини. (*Цахес*)

Скринька з коштовностями. (*фея Рожа-Гожя*)

Вінок із квітів. (*Офелія*)

Перстень-печатка. (*Гамлет*)

Флейта. (*Гамлет*)

Станція 5. «Асоціативний куш»

Складіть асоціативний куш «Одіссей», «Гамлет», «Цахес». Схарактеризуйте героїв і запишіть у таблицю.

<i>Одіссей</i>	<i>Гамлет</i>	<i>Цахес</i>
Хитромудрий ахейський воїн	Гуманіст, людина нового часу	Маленький курдупель
Герой троянської війни	Не кориться злу	Огидна та потворна

		зовнішність
Цар Ітаки	Особливий, «біла» ворона	Великий горб
Відданий чоловік	Борець за справедливість	Три золотих волосини
Люблячий батько	Вірний у коханні та дружбі	Паразит, який живе за рахунок інших
Вірний друг	Цілеспрямований, нерішучий	Невіглас, некультурний
Дотепний та винахідливий герой	Гармонійно розвинена особистість	Не здійснив жодного гарного вчинку

Станція 6. «Вірю – не вірю»

Оберіть ознаки романтизму, зайве – викресліть.

Конфлікт героя з навколишньою дійсністю.(+)

Неповторний герой в неповторних обставинах.(+)

Використання принципу життєвої правди.(-)

Прагнення до краси.(+)

Зображення соціального середовища.(-)

Проблема стосунків людини і суспільства.(-)

Типовий герой в типових обставинах.(-)

Обстоювання свободи особистості.(+)

Віра в творчі сили особистості.(+)

Вплив середовища на особистість.(-)

Захоплення таємничим, раціональним.(+)

Герой бунтар, тираноборець, одержимий «світовою скорботою».(+)

Станція 7. Гра «Упізнай героя за описом»

1. Маленький на зріст, ноги та руки, як у павука клешні, великий горб на спині, як «хімерний скручений цурпалок дерева» – гидка потвора й огидний невіглас. (*Крихітка Цахес*)

2. «Бувалий муж», що багато бачив, пережив немало горя, «не зумів зберегти свого товариства», збагатився мудрістю, щоб повернутися до рідної домівки. (*Одіссея*)

3. Син могутнього бога моря Посейдона, істота велетенського розміру, яка кувала з богом Гефестом блискавки; розводив худобу, будував велетенські споруди. (*Циклоп Поліфем*)

4. Кохана та Муза поета, ідеал Краси, Жіночості, Кохання, символ Божественної любові, духовного відродження, вічного життя. (*Беатріче*)

5. Вбивця та боягуз, що схожий на біблійного Каїна, брехун, лицемір і спокусник. Справедливо убитий рідним племінником. (*Клавдій – король Данії*)

Станція 8. «Заповни пропуски»

<i>Батьківщина автора</i>	<i>Автор</i>	<i>Твір</i>	<i>Персонаж</i>
Німеччина	А. Гофман	«Крихітка Цахес»	Фабіан, Кандида
США	В. Вітмен	« Листя трави »	Робітничий клас, селяни, ліричний герой
Англія	В. Шекспір	«Гамлет»	Гораціо, Офелія
Давня Греція	Гомер	«Одіссея»	Циклоп Поліфем

Станція 9. «Вітальне слово»

Упізнайте книгу за короткою характеристикою, складіть для неї обкладинку та прорекламуйте.

Книга, яка увібрала кращі традиції романтизму, відкрила шлях для розвитку реалістичної поетики; теми й мотиви органічно переплітаються, переходять і розвиваються від твору до твору; виникає враження, що це сплетіння зеленого листа, яке утворює певну нерозривну цілісність. (*Збірка В. Вітмена «Листя трави».*)

Збірка віршів, яка присвячена коханій жінці й дружині, життя котрої видалося коротким і трагічним. Книга стала пристрасною оповіддю у діалогічній формі, що має вигляд

щоденника, з великою глибиною психологізму, напруженості колізій та високими почуттями. (Ф. Тютчев «Денисьєвський цикл віршів».)

Назва книги на початках складалася з одного слова. У ній говориться про стан душі людини після смерті й у символіко-алегоричній формі зображується, як вона потрапляє у потойбічний світ. Головний герой прагне духовного вдосконалення для себе та світу, у якому він живе. (Данте А. «Божественна комедія».)

Чудова книга, герой якої волею богів опиняється далеко від батьківщини, де він був правителем. Його родина сумує за ним, а в домі, що залишився без господаря, порядкують чужі люди, які прагнуть заволодіти його майном, дружиною й здобути над усім владу. (Гомер «Одіссея».)

Вправа «Мішень»

Учні на початку уроку отримують зображення з мішенню. Вона розділена на дві частини: для самого учня та вчителя. В кінці уроку учень і вчитель ставлять оцінку в свою частину мішені. Потім короткий коментар і виставлення оцінок у журнал.

V. Підбиття підсумків уроку

Рефлексія

- Чи сподобався вам урок-подорож «золотими» сторінками минулих століть?
- Яка книга та її автор вас найбільше вразили?
- Якими моральними цінностями ви поповнили скарбницю власних чеснот?

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Що ви берете корисного для себе у доросле життя з уроків зарубіжної літератури?
- Чи любите ви читати книги зарубіжних авторів?

Метод «ПРЕС»

- Чи є перспектива читання у майбутньому друкованої книги?

VI. Домашнє завдання

Повторити визначення «реалізм», «романтизм» та його ознаки.

II СЕМЕСТР

УРОК 18

Тема. Роман як жанр літератури, його формування і провідні ознаки. Різновиди роману XIX ст., національна своєрідність.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *знати* передумови розвитку реалізму, *визначати* основні принципи його поетики; *аналізувати* проблематику, художні особливості роману; *виявляти* риси роману як літературного жанру; *використовувати* різні джерела довідкової інформації; *обговорювати* прочитані твори у групах, працювати в команді.

Обладнання: виставка книг, роздатковий матеріал «Класифікація видів роману».

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*Коли кажуть:
«Роман – мертвий», – помиляються.
Роман ніколи не помирає.
Арундаті Рой*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Проблемне питання

- Перегляньте перелік творів, що вивчались протягом 5 – 9 класу. Що їх об'єднує?

Е. Портер «Полліанна», Ж. Верн «П'ятнадцятирічний капітан», Р. Л. Стівенсон «Острів скарбів», Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь», Д. Вінн Джонс «Мандрівний

замок Хаула», В. Скотт «Айвенго», М. де Сервантес Сааведра «Дон Кіхот», Дж. Свіфт «Мандри Лемюеля Гуллівера», Пушкін О. С. «Євгеній Онегін», М. Ю. Лермонтов «Герой нашого часу».

(Романи)

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

З інтерв'ю на Форумі видавців – 2019 у Львові Арундаті Рой – індійської письменниці, лауреата Букерівської премії: «Коли кажуть: «Роман – мертвий», – помиляються. Роман ніколи не помирає.»

- У чому переваги роману як жанру?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Групова робота. Лабораторія літературознавця

Клас поділяється на 4 групи. Завдання: за допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти інформацію, лаконічно сформулювати та донести до однокласників.

Група 1. Роман як літературний жанр. Ознаки жанру.

Група 2. Довести, спираючись на визначення, що один з перерахованих творів є романом.

Група 3. Якийсь зв'язок між омонімами: «Роман» як ім'я, «роман» як любовний зв'язок та «роман» як літературний жанр. *(Назва «роман» виникає у XII—XIII ст.. У той час у французів, італійців, іспанців, португальців з'являються твори, написані однією з романських мов. На відміну від творів, написаних літературною латинською мовою, їх називали «романське оповідання». Згодом залишилась тільки назва «роман» на означення великих розповідних творів.)*

Група 4. Іван Франко про розвиток роману в європейських літературах *(Іван Франко досліджував історію роману, вважаючи його основним родом літератури XIX ст. Звертав увагу, що роман не був поширеним у найдавніші часи, але поступово запанував у літературі, захоплюючи читачів, «стаючи духовною стравою мільйонів» і здобуваючи провідне місце в історії людської цивілізації. Цей жанр у часи Античності був прозовим оповіданням про природу і звичайних людей. У добу Середньовіччя схеми збагатилися новими смислами — любов'ю до Христа та його науки, мучеництвом за віру. Пізніше релігійні війни, хрестові походи, відкриття нових земель оновлювали європейську повість. Вона мала цікаву композицію, втілювала контрастні погляди, презентувала яскравих персонажів, проте психологія героїв була розроблена поверхово, була спрощеною й шаблонною. «А за нею пішов роман», — пише І. Франко. І вирішив багато нерозв'язаних до нього завдань. Високоталановиті письменники XIX ст. змогли передати освіченому людству вагомі думки. І зробити це так, як то характерно для їхньої національної культури і зрозуміло для представників інших народів.)*

Презентація роботи груп

Коло думок

XIX ст. дало неперевершені зразки роману. Особливої популярності набули реалістичні романи Стендаля («Червоне і чорне»), Г. Флобера («Пані Боварі»), Ч. Діккенса («Домбі та син»), Л. Толстого («Війна і мир»), Ф. Достоєвського («Злочин і кара»). Завдяки технічному прогресу в поліграфії, художня література стала доступною широким верствам населення. Розвиток освіти й підвищення рівня письменності збільшили попит на книгу. З'явилася можливість пером заробляти на життя. Бурхливі події початку століття кинули письменників у вир подій. Стендаль воював в армії Наполеона, Дж. Байрон брав участь у грецькому повстанні.

Реалізм — провідний стиль і напрям у літературі та мистецтві XIX ст.

- Які історичні події відбувалися в Європі наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.?

- Як ви думаєте, чому для реалістів цього історичного періоду роман стає одним з улюблених жанрів?

Робота із роздатковим матеріалом «Класифікація видів роману»

- Літературний жанр — умовне об'єднання художніх творів за певною структурою та спільними ознаками зображення дійсності. Розгляньте неповний перелік видів роману та визначте жанри романів, що вивчались раніше

Класифікація видів роману	
За напрямком	готичний просвітницький середньовічний бароковий сентиментальний романтичний реалістичний
За змістом	біографічний роман-виховання інтелектуальний історичний пригодницький соціально-побутовий соціально-психологічний фантастичний науково- фантастичний філософський детективний роман-утопія\роман-антиутопія географічний урбаністичний гротескно-сатиричний фентезі
За формою	Роман у листах Роман у віршах Роман у новелах Роман-хроніка Роман-притча Роман-епопея

Проблемне питання

- XIX ст. називають Золотою добою літератури. Розвиток роману став помітним літературним та суспільним явищем. Прокоментуйте висловлювання Ф. Стендаля: «Роман – дзеркало, з яким йдеш по великій дорозі».

Групова робота

- Реалістичний роман XIX ст. відзначався різноманітністю форм. За допомогою мережі Інтернет\довідника\підручника знайти інформацію про ознаки однієї з форм реалістичного роману, лаконічно сформулювати.

Група 1 Соціально-психологічна проза

Група 2 Соціально-побутовий роман

Група 3 Психологічний роман

Група 4 Філософський роман

Презентація роботи груп

- Поділ романів умовний, адже більшість із них — синкретичні. Автори реалістичного роману XIX ст., не використовували готових моделей і форм, вільно добирали виражальні засоби, відповідні зображуваному явищам, що визначає їхній індивідуальний стиль.

Групова робота

За допомогою мережі Інтернет\довідника\підручника знайти інформацію, лаконічно сформулювати.

Група 1. Індивідуальний стиль письменника (Зумовлено особливостями таланту, світоглядом, життєвим досвідом, характером, загальною культурою, орієнтуванням на певні зразки тощо. Стиль виявляється в обранні тем та їхньому розкритті, у творенні образів персонажів, компонованні творів, розгортанні сюжетів, застосуванні певних засобів, у мові).

Група 2. Національна своєрідність англійського роману XIX ст. (Англіїці схильні до практичної діяльності, тверезого погляду на життя, надають великого значення морально-етичним нормам співіснування. У творах зосереджувалися переважно на етичних завданнях і моральних проблемах, «по-людяному» зображували своїх персонажів, активно використовували комічно-гумористичні традиції національної культури).

Група 3. Національна своєрідність російського роману XIX ст. (У Росії XIX ст. історичні умови склалися так, що література була єдиним реальним засобом висловити думки й судження. На сторінках творів письменники прагнули відповісти на основні питання і сформулювати нові життєві орієнтири. Російські реалісти прагнули критично оцінювати світ і суспільство, викривати їхні вади. На відміну від французьких письменників, вони зображували не тільки негативне, а й мали свою позитивну програму та свої ідеали. Основну увагу

зосереджували на зображенні людини й розкритті її цінностей, утверджували духовно-моральні цінності).

Група 4. Національна своєрідність французького роману XIX ст. (Французька література XIX ст. зображала становлення буржуазного суспільства. Реалісти були найбільшими критиками різних сторін життя, з науковою точністю аналізували людину в суспільстві, давали всьому строгу оцінку. Тенденція до соціального аналізу була провідною у французькій літературі й увінчалася «науковим методом» О. де Бальзака).

Презентація роботи груп

VI Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфом

- Чи погоджуєтесь ви зі словами Арундаті Рой, винесеними в епіграф? Поясніть.

VII. Домашнє завдання

Знати історію створення роману «Пані Боварі» Густава Флобера.

Індивідуальне завдання: мультимедійна презентація «Густав Флобер».

По бажанню: створити обкладинку або рекламу роману, коментувати свій задум.

Прочитати роман «Пані Боварі»

Для альтернативного вивчення

Підготувати біографію Ф. Стендаля «Інтерв'ю з письменником» (індивідуальне завдання)

Прочитати роман «Червоне і чорне».

Підготувати повідомлення «Погляди Стендаля на розвиток мистецтва», «Історія створення роману «Червоне і чорне»».

УРОК 19

Тема. Густав Флобер. «Пані Боварі». Конфлікт романтичних ілюзій та дійсності в романі. Сюжет і композиція роману. Зображення суспільства. Значення Г. Флобера для розвитку реалізму.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *виявляти* ознаки типовості образів у реалістичному романі; *з'ясовувати* особливості стилю Г. Флобера *характеризувати* й *порівнювати* романні образи у зв'язках із дійсністю, середовищем; *зіставляти* образи персонажів; *висловлювати* судження щодо порушених у романі проблем; *установлювати* причиново-наслідкові зв'язки між типовими характерами й типовими обставинами їх формування; *аналізувати* вплив соціуму на особистість.

Обладнання: виставка книг, портрет Густава Флобера мультимедійна презентація «Густав Флобер».

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь, навичок.

*Я ненавиджу банальних героїв
і помірковані почуття,
подібні до тих,
що зустрічаються в реальному житті.
Емма Боварі*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Мультимедійна презентація «Густав Флобер».

Повідомлення «Історія написання роману «Пані Боварі»».

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

- «Я ненавиджу банальних героїв і помірковані почуття, подібні до тих, що зустрічаються в реальному житті.» За якої умови позиція, сформульована Еммою при першій розмові з Леоном, має життєдайну силу, а за якої – руйнівну?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Проблемне питання

- Роман «Пані Боварі» присвячено адвокату. Флобер – відлюдник, «монах» написав роман, який звинуватили в аморальності та відправили на лаву підсудних. Чому, на вашу думку, Флобера притягли до суду?

Конфлікт романтичних ілюзій та дійсності в романі «Пані Боварі». Сюжет і композиція роману. Літературне дослідження

- Сформулюйте основну тему роману. (Основна тема твору визначена письменником у підзаголовку роману: «Провінційні звичаї»).

- Флобер змальовує та досліджує життя Франції середини ХІХ століття. Що він зобразив? (Деградацію людської душі, відчутне нівелювання культурних цінностей, мистецтва, науки, політики, релігії, побуту, їх провінціалізацію.)

- Перекажіть сюжет роману одним реченням. (Жінка виходить заміж за пересічного чоловіка, розчаровується, зраджує, заплутується в боргах і накладає на себе руки.) Наскільки оригінальна ця історія?

- Що складає основний зміст роману, який автор писав п'ять років? (У розвитку сюжету провідне значення має внутрішній світ героїв – думки, почуття, переживання героїні.)

- Назвати одним словом передачу художніми засобами внутрішнього стану персонажа, його думок, переживань, зумовлених внутрішніми й зовнішніми чинниками. (Психологізм.)

Літературознавча довідка

Письменник використовує психологізм, як ознаку власного творчого стилю та методу. Психологізм Флобера виявляється в його умінні точно передавати словами ледь відчутні душевні імпульси. Усі вчинки героїв глибоко мотивовані. Сам автор називав свій твір аналітичним, а сучасники порівнювали його перо зі скальпелем. Головний наскрізний прийом, який використовує Флобер протягом всього твору – протиставлення фантазій Емми та реальності. Наприклад: Будинок батька Емми. «Долі по кутках стояли лантухи збіжжя — лишок, що не вліз у сусідню комору, куди вели три кам'яні приступки. На зелено пофарбованій стіні, що вже трохи полупилась від вогкості, висіла на гвіздку єдина оздоба кімнати — голова Мінерви, намальована вуглем і вправлена в позолочену рамку. Внизу готичними літерами було написано: «Дорогому таткові».»

«У неї не вистачало грошей на всі витрати — на колицку в формі човника з рожевими шовковими занавісками, на вишивані чепчики тощо, і вона з досади відмовилась від усяких турбот про придане для дитини, віддавши все без довгих міркувань на волю містечкової швачки.»

«У єдиній кімнатці під причілковою стіною стояло широке незавішене ліжко, а коло розбитого й заліпленого синім папером вікна — діжа. В кутку за дверима, попід кам'яним жлуктом для прання, були вишикувані в ряд черевики з блискучими цвяшками, а між ними якимось затесалась пляшка олії, з шийки якої стирчало перо; на коминку валявся припалий пилот «Матьє Лансберг», кресало, недогарки, шматки губки. /.../ Еммина дитина спала в плетеній колиці, що стояла прямо на долівці. Мати взяла її на руки разом з укривалом і почала тихо люляти. Леон ходив по кімнатці; йому було дуже дивно, що цю прекрасну даму в елегантному вбранні він бачить у такій убогій обстановці.»

- В основу художнього твору закладається конфлікт. Основу конфлікту роману «Пані Боварі» становить протиставлення реального життя та мрії.

- Композиція роману продумана, має чіткий план; в її основі перебуває біографічний принцип – опис життя Емми. Композиційно роман поділяється на три частини. Кожна з них закінчується руйнуванням ілюзій Емми.

Робота в групах

Сформулювати, яка мрія\фантазія Емми руйнується в кожній частині. Навести приклади протиставлень, які підкреслюють дисонанс між омріяним та реальним.

Група 1. I частина — життя Емми і Шарля до одруження; весілля. (Мрія про шлюб.

«Емма хотіла була вінчатися обов'язково опівночі, з факелами, але дядько Руо не розумів таких забаганок. Відгуляли добре весілля: гостей було аж сорок три чоловіки, за столом сиділи шістнадцять годин, наступного ранку все почалося спочатку; догулювали ще й кілька днів потому.» та ін.)

Група 2. II частина — знайомство з Леоном, стосунки з Родольфом. (Мрія про втечу з коханим. (Сцена сільськогосподарської виставки). та ін.)

Група 3. III частина — взаємини з Леоном, смерть героїні. (Мрія про кохання та гарне життя як у романі. «Від кожного побачення Емма сподівалась якогось неймовірного щастя, а потім признавалась у душі, що нічого надзвичайного вона не відчувала.» та ін.)

Презентація роботи груп

Проблемне питання

- Чи є у творі герої, які варті наслідування? Можливо, Емма не звернула на них уваги? Чи підказує нам автор прямо – хто чого вартий? (Позитивних героїв немає. У своїй творчості письменник дотримувався принципу об'єктивізму: у ньому немає авторських реплік, роздумів, відкритого коментування вчинків героїв. Флобер – визначний майстер стилю та психологічного аналізу. Він збагатив романну «техніку» новими засобами художнього зображення людського характеру.)

- За своїми жанровими ознаками роман «Пані Боварі» наблизений до соціально-психологічного роману. Яким постає соціум, світ, що оточує Емму? (Перед читачем постав світ обивателів, людей обмежених, самовдоволених, вульгарних. Перед читачем постав повний набір типів, характерних для того часу і місця: лікар, аптекар, крамар, нотаріус, власниця сільського готелю, священник, фермер та ін. Їхнє життя заповнене дріб'язковими справами, інтересами і турботами, позбавлене будь-яких проблисків духовності. Це середовище представлене нечисленними, але точно обраними постатями, які в сукупності дали повну «побутову картину провінції». Смерть Емми нічого не змінила в житті провінційного міста. Аптекар Оме домогся значних успіхів у роботі, Леон одружився, Рудольф завів нову коханку. Шарль, який справді кохав Емму, помирає від туги за нею.)

Перевірка індивідуального домашнього завдання: обкладинка або реклама роману.

VI Підбиття підсумків уроку

Проблемне питання

- Пригадайте основні особливості реалізму як напряму в мистецтві. (Типовий герой в типових обставинах, узагальнення.)

- Доведіть, що «Пані Боварі» — реалістичний роман.

Слово вчителя

У творчості Флобера реалізм утверджується у французькій літературі як провідний напрям. Письменник змальовує не лише долю пересічної жінки Емми Боварі, яка недолуго прожила життя. Флобер пише про Францію, про її долю, про її суть, яку може показати тільки провінція. Картина пересічного життя набуває багатовимірності. Емма, красива, елегантна, емоційна до екзальтованості, узагальнює в собі Францію, з її трьома революціями, які Флобер вважав облудою. Так само, як Емма нищить життя своєї патріархальної родини, повіривши у «романи-обмани», так само Франція знищила саму себе, повіривши у «ідеї-обмани».

VII. Домашнє завдання

Підготувати цитатну характеристику одного з персонажів (розподіляє вчитель): батько Емми, батько Шарля, мати Шарля, нянька-годувальниця Берти, аптекар Оме, Леон, пан Льюрьо, абат Бурнізьєн, акцизник Біне, Рудольф Буланже, Шарль Боварі, Емма Боварі.

УРОК 20

Тема. Еволюція Емми Боварі. Боваризм як суспільно-психологічне явище. Образи обивателів. Об'єктивний стиль Г. Флобера. Психологічні деталі.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *виявляти* ознаки типовості образів у реалістичному романі; *характеризувати й порівнювати* романні образи у зв'язках із дійсністю, середовищем; *висловлювати* судження щодо порушених у романах проблем; *давати* оцінку героям, використовуючи навички критичного мислення; *аналізувати* вплив соціуму на особистість; *висловлювати* власну думку щодо суспільних і моральних питань, порушених у прочитаних творах.

Обладнання: виставка книг, портрет Густава Флобера, ілюстративний матеріал.

Тип уроку: комбінований урок.

*Запам'ятай назавжди:
за кожне бажання людина мусить платити...
І ця плата найчастіше буває багато дорожчою,
ніж того варте бажання...
Необачна дівчинка (французька казка)*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Тестування. Критерії оцінювання: за правильну відповідь – 1 бал

1. Оберіть правильне твердження.

а) Роман – це один із жанрів ліро-епосу. Це твір, у якому порушуються важливі проблеми минулого, сучасного чи майбутнього. У ньому зливаються воедино епічні (події, сюжети, характери) і ліричні елементи (авторські переживання, ліричні відступи, ліричний герой).

б) Роман – це епічний прозовий твір, який характеризується однолінійним сюжетом, з розгорнутим сюжетом, більшою кількістю другорядних персонажів, ніж в оповіданні, повнішою та глибшою їх характеристикою, наявністю описів.

в) Роман – це невеликий прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на певному епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажу.

г) *Роман – це великий за обсягом, складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів.*

2. Укажіть українського автора, що досліджував історію роману.

а) Павло Тичина б) Іван Котляревський в) Іван Франко г) Олесь Гончар

3. Укажіть, кому присвячено роман «Пані Боварі».

а) Матері Г. Флобера б) прототипу Емми – Дельфіні Кутюр'є
в) захиснику на судовому процесі г) Луїзі Колле – коханій Г. Флобера.

4. Згадайте, як Шарль познайомився з родиною Емми.

а) батько Емми зламав ногу б) Шарль лікував зламану ногу Емми
в) вони знайомі з дитинства г) на сільськогосподарській виставці

5. Згадайте, про кого сказано «виховувалася в монастирі урсулинок, дістала, як то кажуть, прекрасну освіту, отже, танцює, малює, вишиває, знає географію і бринькає на фортепіано...».

а) Фелісіте б) Емма в) мати Шарля г) пані Оме.

6. Згадайте, коли відбувалася подія. «Плаття у Емми було довге й трохи волочилося по землі; часом вона зупинялась підібрати його і за одним заходом обережно знімала затягнутими в рукавички пальцями якусь зілину чи реп'яшок».

а) весілля Емми б) дитинство Емми в) сільськогосподарська виставка
г) зустріч з Леоном в Руані

7. Назвіть головну подію для Емми під час життя в Тості.

а) вагітність б) зустріч з Леоном в) *свято в замку у маркіза* г) Емма завела левретку

8. Згадайте, яка доля спіткала весільний букет Емми.

а) його піймала Фелісіте і забрала б) забули в Тості в) букет з'їла левретка
г) Емма спалила його

9. Згадайте, як Емма отримала останній лист від Родольфа.

а) з поштовим голубом б) у кошику з абрикосами в) лист лежав у дуплі
г) його передала служниця

10. Назвіть місце, де відбулася зустріч з Леоном, коли він повернувся з Парижа.

а) на виставці б) в аптеці в) він прийшов у гості до Боварі г) у театрі

11. Згадайте, за день перед отриманням судового розпорядження Емма... «У четвер, на масницю, вона не повернулася в Йонвіль, а пішла увечері ...»

а) до церкви б) на маскарад в) поїхала до батька г) намагалась спокусити Лере

12. Укажіть, яка доля спіткала маленьку БERTУ після смерті рідних.

а) її вдовчив Леон б) БERTА опиняється в притулку в) дівчинка захворіла і невдовзі померла г) взяла тітка, посилає БERTУ заробляти на прядильну фабрику

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

У французькій народній казці «Необачна дівчинка» героїня зустрічає злу чаклунку, яка пропонує виконати бажання дівчинки за волосинку. В результаті дівчинка віддає все своє волосся.

Порівняйте уривки з народної казки та з роману.

«Необачна дівчинка» (французька казка)	«Пані Боварі» Г. Флобер
Ах! Що вона ще читала про принцес у казках?... їй спадали на думку щораз нові найкоштовніші речі, і незмірна гора тканин, золота, срібла, самоцвітів росла, росла... За кілька кроків од Бріжіт спинився небаченої краси виїзд: золота, оздоблена бірюзою карета; на баских конях шкіряна упряж; кінські підкови підбиті сапфірами; каретою правив кучер у розкішній лівреї, а супроводив карету шанобливий слуга. – Я хочу... І щоразу вона давала одну волосинку...»	— Мені потрібен плащ, великий плащ, з довгою пелериною, на підкладці. — Ви їдете кудись? — спитав він. — Ні, але... все одно, я розраховую на вас. Отже, згода? Він уклонився. — Потім мені ще потрібна буде валіза... не надто важка, зручна. — Так, так, розумію. Приблизно вісімдесят два сантиметри на п'ятдесят, як їх тепер звичайно роблять. — І саквояж.

- Чи можна слова з казки, вибрані для епіграфа співвіднести з романом Г. Флобера?

- У казці добра чаклунка рятує дівчинку, чи сталося диво з Еммою?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Літературне дослідження

- Героїня Флобера пройшла шлях від наївної дочки фермера до зрадниці, байдужої матері та злочинниці. Чому сам письменник – реаліст, мислитель, педант в роботі, говорить про свою героїню – пані Боварі, яку вважають втіленням вульгарності: «Емма Боварі – це я»?

- Проаналізуйте логіку розвитку характеру героїні та складіть схему «Етапи морального падіння Емми Боварі».

Можливий варіант.

Монастир – релігійне виховання. Захоплення романами, романтичні ілюзії та шаблони.
Очікування казкового життя в шлюбі
Одруження – розчарування
Відсутність інтересу до доньки

Закоханість у Леона
Побожність, лицемірство
Брехня
Роман з Родольфом
План втечі
Роман з Леоном
Марнотратство
Борги
Банкрутство
Емма шукає гроші
Самогубство

Слово вчителя

- Психологізм — заглибленість у творі в душу персонажів, їх психологію. У психологічному творі увага автора переноситься із зовнішнього сюжету на внутрішній (психологічний), він відстежує всі порухи душі своїх героїв, намагається розкрити їх роздуми й мотивацію вчинків, показати нелегкий шлях внутрішніх колізій. Гюстав Флобер — майстер психологічної прози. Немає авторської оцінки героїв. Але детальне, уважне зображення ходу думок, вчинків героїв допомагають їх зрозуміти. Відомо, що сам Г. Флобер називав роман «Пані Боварі» «анатомічним», а сучасники порівнювали перо автора зі скальпелем.

- Яка з цитат найкраще характеризує Емму?

«Всупереч позверхній екзальтованості, вона була проста в душі, любила церкву за квіти, музику — за слова романсів, літературу — за жагуче хвилювання, і всім єством своїм бунтувала проти тайнства віри, повставала проти дисципліни, що була органічно неприйнятна для неї.»

«Може, їй хотілось розповісти комусь про всі свої химери. Але як висловити ці невловно бентежні пориви, мінливі, мов хмари, летючі, мов вихор? Вона не могла знайти ні слів, ні нагоди, ні відваги.»

І все ж таки, якби Шарль захотів, якби він здогадався, якби його погляд хоч один раз підхопив її думку, — їй здавалось, що серце її прорвалося б раптовою щедрістю, як падають із дерева достиглі плоди, коли його труснути рукою. Але що тісніше спліталось їх інтимне життя, то глибше ставало внутрішнє відчуження Емми.»

«Якщо вона говорила, що йшла по одному боці вулиці, можна було з упевненістю сказати, що вона насправді йшла по іншому.»

«...вона намагалась розпалити в собі кохання до чоловіка. Декламувала йому в садку при місяці всі любовні вірші, які знала, наспівувала, зітхаючи, журливі адажіо. Але їй так і не вдалося збудити в собі почуття, та й Шарль не ставав від цього ні більш закоханим, ні більш схвилюваним. Нарешті Емма кинула марні спроби викресати з свого серця хоч якусь іскорку вогню.»

«їй хотілось податися в мандри або повернутися в монастир. Бажалось водночас померти — і жити в Парижі.»

Бесіда

- Хто винен в падінні, трагедії Емми?

- Історія Емми Боварі не унікальна, але дала назву синдрому в психіатрії, а літературні критики вбачають у ній типовість, яку теж називають «боварізм». Що таке «боварізм», на вашу думку? (Боварізм або ж Синдром мадам Боварі — нездатність людини відрізнити реальність від уяви. Боварізм буває позитивний і негативний — людина або живе у вигаданому раю, або ж сама собі створює пекло. Назву цьому синдрому дав Жюль де Готьє, відсилаючи нас до роману Гюстава Флобера. Флобер розвінчує жіночі ілюзії та засуджує явище, яке літературні критики пізніше назвали «боварізмом» — намагання уявити себе іншим, ніж ти є насправді).

«Чим ближче була дійсність, тим більше відвертались від неї її думки. Все, що безпосередньо оточувало Емму, — нудне село, обмежені міщани, мізерія буденщини, —

здавалось їй чимось винятковим у житті, прикрою випадковістю, що не знати як звалилась на її голову, але поза цим тісним колом бував безмежний світ блаженства й пристрасті.»

«Але в листах вона зверталась ніби до іншої людини — до привида, зітканого з найпалкіших спогадів, найяскравіших образів, найсміліших поривань; помалу він ставав таким реальним, таким відчутним, що вона тремтіла з зачудування, — і проте не могла виразно уявити його собі: подібно до божества, він губився в безлічі своїх атрибутів. Він жив у казковій країні, де з балконів звисають-гойдаються шовкові драбини, де п'яно духмяніють квіти в чарівливому місячному світлі. Вона відчувала його близькість: ось-ось він прийде і вийме з неї душу поцілунком. І врешті вона падала в знемозі — розбита, знесилена; ці пориви любовних мрій виснажували її дужче, ніж нестримні пестощі.»

- Чи тільки поведінку Емми характеризує поняття «боварізм» в романі? (Це відчуття переживають майже всі герої роману, але саме Еммі найбільшою мірою властиве жити вигаданим життям.)

«...який буржуа в молодецькому запалі не вважав себе здатним на високі почуття, на голосні подвиги? Найнікчемніший розпусник мріяв колись про султанишу; кожен нотаріус носить у собі останки поета.»

«Обоє вони малювали себе такими, якими бажали б бути, і підганяли своє минуле життя під створювані нині ідеали. Зрештою, слово розтягує почуття, як вальцювальний верстат залізний аркуш.»

«А хіба ж не буває такого, що правдива повнота душі виливається в найпустіших фігурах мови? Адже ніхто ніколи не може висловити точно ні своїх бажань, ні своїх думок, ні своїх болінь, адже людська мова подібна до щербатого чавуна, і ми торохтимо на ній, мов ведмедям до танцю, в той час як нам хотілося б розчулити своєю музикою зорі в небі...»

Перевірка домашнього завдання Цитатні характеристики обивателів.

Зачитуючи цитати, коментувати художні деталі, що допомагають зрозуміти психологію героя.

VI. Підбиття підсумків уроку

Предметом зображення в романі стає одна з провінцій країни, але для письменника вся Франція – провінція, втілення загального зубожіння і деградації. Автор з неперевершеною майстерністю змальовує характери типових представників сучасного йому суспільства: лікар, аптекар, крамар, нотаріус, власник сільського готелю, священник. Жодної яскравої особистості. Гроші репрезентує хижий Лере, церкву – обмежений отець Бурнізьєн, інтелігенцію – простодушний Шарль Боварі, всевладну вульгарність і лицемірство – аптекар Оме. Своє ставлення до героїні письменник дуже влучно передає висловом «Емма Боварі – це я». Автор поділяє її відразу до вульгарного світу та карає не її страждальницьку душу, а той міщанський ідеал, який вона вигнала у власній уяві та свідомості.

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Продовжте речення: «Найбільше мене сьогодні вразило...».

VII. Домашнє завдання

По групах. Підготувати у соцмережі:

- сторінку Шарля Боварі як літературного персонажа. Представити його уподобання, пости, «підписки». Обсяг 4 – 6 постів. Аргументувати вибір.
- сторінку аптекаря Оме як літературного персонажа. Представити його уподобання, пости, «підписки». Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір.
- сторінку Леона або як літературного персонажа, або як сучасника, молодого чоловіка XIX ст. Представити його уподобання, «підписки». Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір.
- сторінку Емми Боварі або як літературного персонажа – молодій жінки XIX століття або як сучасниці, молодій жінки XXI ст. Що б вона «постила» та «лайкала», які б статуси обирала, на які сторінки підписувалась. Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір Емми.

Індивідуальне. На підставі спостережень за дописами користувачів Інтернету, довести, що «боварізм» живий.

УРОК 21

Тема. Розвиток мовлення № 3 (усно). Синдром пані Боварі.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *характеризувати й порівнювати* романні образи у зв'язках із дійсністю, середовищем, світоглядними шуканнями митців;

установлювати причинно-наслідкові зв'язки між типовими характерами й типовими обставинами їх формування; *коментувати та аналізувати* різні інтерпретації та оцінки критиків; *використовувати* цифрові технології для створення презентацій, *коментувати* свій задум; *аналізувати* вплив соціуму на особистість; *висловлювати* власну думку щодо суспільних і моральних питань, порушених у творі; *зіставляти* прочитані твори з екранізаціями, ілюстраціями тощо, критично *оцінювати* їх; *визначати* особливості культури, які знайшли відбиток у романі.

Обладнання: виставка книг, портрет Густава Флобера, учнівські презентації.

Тип уроку: комбінований урок.

*Обоє вони малювали себе такими,
якими бажали б бути,
і підганяли своє минуле життя
під створювані нині ідеали.
З роману «Пані Боварі» Г. Флобера*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Синдром Стендаля, синдром Анни Кареніної, синдром Елізабет Беннет, синдром пані Боварі – всі ці особливості моделі поведінки та реакції психіки на ті чи інші обставини названі на честь персонажів/авторів золотої епохи роману. Письменники-реалісти ХІХ ст., скрупульозно фіксуючи хід думок та внутрішній стан персонажа, створили галерею образів з типовою поведінкою, які залишаються впізнаваними у ХХІ ст.

- Пригадайте, що таке «боварізм»? *«... вона ніяк не могла уявити собі, що тихе життя, яке вона тепер вела, це й було її вимріяне блаженство.»*

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Проблемне питання

- Дайте оцінку фантазіям Емми: «Еммі здавалось, ніби в деяких кутках землі щастя вроджується само собою, подібно до того, як деякі рослини вимагають певного ґрунту й не приймаються ні в якому іншому місці. Ах, чому вона не може спертись на поручні балкона швейцарського шале або заховати свою нудьгу в шотландському котеджі, живучи там із чоловіком, і щоб на ньому був чорний оксамитовий фрак з довгими полами, м'які хутряні боти, гостроверхий капелюх і мереживні манжети!» (*Інфантильні, бутафорські, зовнішні*)

Робота з епіграфом

- «Обоє вони малювали себе такими, якими бажали б бути, і підганяли своє минуле життя під створювані нині ідеали.» - з роману «Пані Боварі» Г. Флобера. Про кого сказано?

- Наскільки актуально звучать ці слова сьогодні?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Робота в групах. Учні демонструють свої проекти, коментуючи їх. Аргументують дібраний матеріал, пояснюючи, чим керувалися. Підготувати у соцмережі:

- сторінку Шарля Боварі як літературного персонажа, або як сучасника. Представити його уподобання, пости, «підписки». Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір. (*Власних постів майже немає, фото лише з конференцій. Підписаний на сторінки з анекдотами, лікарськими травами, фото з дітками та ін.*)
- сторінку аптекаря Оме як літературного персонажа. Представити його уподобання, пости, «підписки». Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір. (*Постійно щось постить, про все має свою думку, підтримує панівну партію. Поширює новомодні способи зіллення, гомеопатію та щасливі одужання*).
- сторінку Леона або як літературного персонажа, або як сучасника, молодого чоловіка ХІХ ст. Представити його уподобання, «підписки». Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір. (*Мода, глибокодумні цитати, картинки з віршами, образ романтика-метросексуала*)
- сторінку Емми Боварі або як літературного персонажа –молодої жінки ХІХ століття, або як сучасниці, молодой жінки ХХІ ст. Що б вона «постила» та «лайкала», які б статуси обирала, на які сторінки підписувалась. Обсяг 4 – 5 постів. Аргументувати вибір Емми. (*«Стежить» за модними блогерами, статуси з популярних творів, пости про справжніх чоловіків та жінок, розіграші поїздок*)

1. *Індивідуальне*. На підставі спостережень за дописами користувачів Інтернету, довести, що «боварізм» живий.

Проблемне питання

- В чому секрет «живучості» «боварізму»? Як проти стояти його поширенню?
- Чи могла врятуватись Емма?

VI Підбиття підсумків уроку

Слово вчителя

Сказавши «Емма Боварі – це я» Флобер мав на увазі, зокрема, що його героїня втілює саме ті людські риси, з якими він безупинно боровся в собі: «невихованість» почуттів, мрійливість, прагнення екзотичного — романтизм. Роман для нього — своєрідна спроба вилікуватися від цієї хвороби. Це бажання людини уявити себе іншою, ніж вона є насправді. Емма прагне, як їй здається, високої поезії, але то тільки самоомана, ілюзія. Правильною поведінкою, на думку Флобера, мусить бути свідома відмова від ілюзій. Тільки в такий спосіб мудра людина може врятуватися від вульгарності світу і здобути собі спокій.

Однак поданий вислів не можна тлумачити як цілковите ототожнення автора зі своєю героїнею. Взагалі його ставлення до неї суперечливе. Багато в чому він міг бути з нею солідарним. Наприклад, Флобер також, як і його героїня, ненавидів вульгарність, меркантилізм, приземленість французьких буржуа. Це презирство відчувається в кожній букві роману, в тому, як автор описує середовище, оточення, в яких змушена жити Емма і якому вона кидає виклик. Але пані Боварі в жодному разі не може бути другим «я» Флобера, бо вона хоч і бунтує проти буржуазності світу, проте сама не менш буржуазна, ніж герої твору. Буржуазними є самі форми її бунту. Піднесені мрії Емми про кохання перетворюються на банальний адюльтер, а ідеал «красивого життя» — на тривіальний культ комфорту. Романіст зображує її надто плотською, матеріалістичною, егоїстичною, самозакоханою. Емма не вміє оцінити жертвності Шарля, не цікавиться долею своєї дитини, марнославна (саме з цих причин вона спонукає Шарля зробити невдалу операцію на нозі Іполита). Саме ця двозначність підходу Флобера до зображення образу Емми сприяє тому, що її історія набуває загальнолюдського звучання.

Рефлексія

Запишіть одним реченням найцінніше, що ви взяли для себе з цього роману.

VII. Домашнє завдання

Прочитати роман Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея»

Знати основні факти біографії О. Вайльда.

Виписати три парадокси з роману.

Індивідуальне домашнє завдання

Підготувати презентацію «Життєвий шлях О. Вайльда. «Портрет Доріана Грея».

УРОК 22

Тема. Оскар Вайльд. «Портрет Доріана Грея». Ідейно-естетичні погляди і творчий шлях митця. Проблема краси й моралі в романі «Портрет Доріана Грея».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *знати* передумови розвитку естетизму, *визначати* основні принципи його поетики; *аналізувати* проблематику, художні особливості роману; *з'ясовувати* особливості стилю О. Вайльда; *використовувати* різні джерела довідкової інформації та цифрові технології для створення презентації.

Обладнання: виставка книг, карикатури, фотографії та портрети О. Вайльда, мультимедійна презентація «Життєвий шлях Оскара Вайльда. «Портрет Доріана Грея».

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

*На високій колоні
стриміла над містом статуя Щасливого Принца.
Він був зверху донизу
покритий тонесенькими листочками щирого золота.
Усі були в захваті від Принца.
«Щасливий принц» Оскар Вайльд*

*— Лишенько!
До чого ж обшарпався цей Щасливий Принц! — вигукнув Мер.
І скинули статую Щасливого Принца.
— Оскільки в ньому вже немає краси, то й користі немає! —
казав Професор Естетики.
«Щасливий принц» Оскар Вайльд*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

- Прочитайте початок та кінець казки О. Вайльда «Щасливий принц», винесені в епіграф. Чи можна їх назвати пророчими стосовно життєвої історії письменника?

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Актуалізація опорних знань

«Драма моєї долі, – якось висловився про себе Оскар Вайльд, – полягає в тому, що я вклав увесь свій геній в життя, а в мої літературні твори – лише талант».

Його життя насправді могло би стати блискучим, для цього були всі підстави.

Учніська презентація «Життєвий шлях Оскара Вайльда. «Портрет Доріана Грея».

(Супроводжується розповіддю учнів про творчу біографію письменника).

- З якої родини походив О. Вайльд? Яку освіту отримав?

- Що він мав на увазі, говорячи, що вклав «геній у своє життя»? Чи можна назвати письменника – драматурга режисером свого успіху? Поясніть.

- Популярність має зворотній бік. Який? *(Заздрість)*. Як помстилось заздрісне суспільство одному з перших селебріті – Оскару Вайльду? *(З письменників лише один підписав лист на захист Оскара Вайльда – Бернард Шоу, з яким вони конкурували в майстерності створювати парадокси)*.

Словникова робота

Парадокс – думка, судження, що суперечить здоровому глузду (іноді тільки на перший погляд).

Виявом естетизму письменника, розумовим гедонізмом – насолодою від гострої гри думок – можна вважати знамениті парадокси. За них сучасники називали Вайльда «Принцом парадоксу». Вайльд був схильний до парадоксальної афористичності у самовислові та

оформленні своїх суджень і його блискучі парадокси, які приваблювали ще сучасників письменника, надовго пережили естетизм як літературну течію.

- Наведіть приклади парадоксів з роману. (*Ті, що зберігають вірність у любові, знають тільки тривіальний її бік; невірні — ось хто пізнає любовні трагедії.*

Доброго впливу взагалі не існує /.../ Будь-який вплив неморальний — неморальний з наукового погляду. А згрішивши, ми покінчуємо з гріхом, бо вже чинячи гріх — людина тим самим очищується. Бо ніщо не лікує так душі, як відчуття, і ніщо не лікує так відчуттів, як душа).

Вправа «Скажи як автор»

Спробуйте закінчити парадокс з роману.

«Там вічно або так багато людей, що за ними не видно картин, або так багато картин, що... (*за ними не видно людей.*)»

«Бо коли прикро, що про тебе забагато говорять, то ще прикріше... (*коли про тебе зовсім не говорять.*)»

«Сміх зовсім не поганий початок, як на дружбу, але далеко кращий... (*як кінець для неї.*)»

«Друзів собі я добираю лише вродливих, приятелів — лише лагідних, ворогів —... (*лише розумних.*)»

«Тільки за єдиним людина ніколи не жалкує —... (*за власними помилками й дивацтвами.*)»

«Закоханий завше починає тим, що ошукує себе, а кінчає тим, ... (*що ошукує інших.*)»

«Щаслива людина — завжди добра, але добра —... (*не конче щаслива.*)»

«А хто мусить жити в злагоді з іншими людьми, той... (*у розладі з самим собою.*)»

Словникова робота

Гедонізм — ідеалістичний напрям в етиці, за яким задоволення, насолода є найвищим благом, метою життя.

Естетика — наука про мистецтво, про форми прекрасного в художній творчості, у природі та суспільстві.

Етика — наука про мораль, її походження, розвиток і роль у суспільному й особистому житті людей.

Декаданс загальна назва кризових явищ у [мистецтві](#) та [культурі](#) к. XIX — п. XX ст.

Денді — чоловік, що приділяє особливу увагу зовнішньому вигляду, вишуканим манерам, жестах та мові. («*Не гребував він і Модюю, яка може на часину зреалізувати й найфантастичніше, вавив його і Дендізм, який пробує по-своєму утвердити абсолютність відносного розуміння краси.*».)

Джентльмен. Спочатку - означало чоловіка благородного походження. В сучасному, значенні — освічений і вихований чоловік, практично інтелігент, але респектабельний та урівноважений (манірний і незворушний). («*Коли людина — джентльмен, вона знає цілком достатньо; а коли не джентльмен, то хоч скільки б вона знала, це погано для неї.*».)

V. Опрацювання навчального матеріалу

Робота з підручником або самостійна робота учнів у мережі Інтернет

Завдання: тезовий запис ідейно-естетичних поглядів О. Вальда.

Матеріал для вчителя.

Провідним принципом світогляду й художньої творчості Оскара Уайльда був естетизм, що виник в Англії в кінці XIX ст. як реакція на пуританський стиль вікторіанської доби та був протиположним реалізму.

Художнім чинником зародження була ідея «мистецтва заради мистецтва».

Поборники естетизму вважають, що література не повинна виконувати моральну місію, вчити добру, справедливості, що вона байдужа до проблем добра і зла. Мистецтво має служити красі, яка вища від життя.

Кредо естетизму – перетворення пороку в естетично прекрасне. І таке перетворення вважалося за вищу магію мистецтва, чарівність відвертості, безрозсудство.

Естетизм, перебуваючи поза рамками пересічної моралі, діяв лише у сфері мистецтва, де «дозволене» і «недозволене» диктувалося волею митця і підлягало тільки суду естетичних законів. Естетизм виявив переваги художньої вигадки й майстерності художника перед копією життя.

Сучасна література не подобалася Вайльдові – надто наближена до дійсності. А творчість – це мистецтво брехні (вигадки).

Мистецтво, на думку Вайльда, не виражає нічого, крім самого себе, існує самостійно і розвивається за своїми законами. У трактаті «Занепад брехні» Вайльд формулює основні принципи естетизму: велич і вічність мистецтва; самодостатність мистецтва; мистецтво вище за істину й мораль; замилювання прекрасним; естетична увага до почуттів, вражень людини; зображення краси у всіх проявах; проголошення насолоди як вищого сенсу існування (гедонізм).

Головним у переконаннях Вайльда було служіння Красі, віра в значущість і важливість Мистецтва.

Важливе положення естетики письменника – співвідношення мистецтва і моралі. Вайльд приходив до думки, що мистецтво перебуває поза сферою моралі. Він заперечував вплив морально-етичних законів суспільства на митця та його твори: «Закони мистецтва не збігаються із законами моралі»; «Естетика вища від етики!», «Митець не має етичних уподобань»; «Розуміння фарб і барв важливіше для розвитку особистості, ніж поняття про зло й добре»; «Будь-яке мистецтво аморальне».

Евристична бесіда

- Оберіть з «Передмови» до роману «Портрет Доріана Грея» тези, що ілюструють естетику Оскара Вайльда. (*Митець — творець прекрасного. Розкрити себе і втаїти митця — цього прагне мистецтво. Але справжні обранці ті, для кого прекрасне означає лише одне: Красу. Немає книжок моральних чи неморальних. Є книжки добре написані чи погано написані. Моральне, життя людини — для митця лише частина об'єкта. А моральність мистецтва полягає в досконалому використанні недосконалих засобів. Митець не прагне нічого доводити. Довести можна навіть безперечні істини. Митець не має етичних уподобань. Етичні уподобання митця призводять до непрощеної манірності стилю. Митець не має нездорових нахилів. Йому дозволено зображувати все. Розбещеність і чеснота для митця — матеріал мистецтва. Глядача, а не життя — ось що, власне, відображує мистецтво. Будь-яке мистецтво не дає жодної користі.*)

- Оскар Вайльд зобразив в романі три власні іпостасі. Він відчував прекрасне як Безіл, недалекоглядні сучасники бачили в ньому Доріана, а чисельні шанувальники слухали, мов лорда Генрі.

- Знайти у творі цитати, які ілюструють проблему краси та моралі та естетизм.

Генрі про мету: *«Мета життя — розвиток власного «я».*

Генрі про душу: *«... душу має тільки Мистецтво, а людина — ні.»*

Генрі про красу: *«... справжня Краса, кінчається там, де починається одухотвореність.»*

«Геній живе довше від Краси.» «Краса є прояв Генія — ба навіть вище за Генія, і то настільки, що це не потребує пояснення. Краса — одна з великих істин світу, як сонячне світло, як весняна пора, як відбиття в темних водах тої срібної шкаралупи, що ми звемо місяцем. Краса — це поза всякими сумнівами. Їй дано божественне право на верховенство, Вона робить принцями тих, хто її має. Ви посміхаєтесь? О, коли настане час її втратити, ви не посміхатиметесь!.. Кажуть іноді, що Краса — це просто тлін. Може, й так. Але, в усякому разі, вона не така тлінна, як Думка. Для мене Краса є дивом з див. Це тільки поверхові люди не можуть судити із зовнішності. Справжня таїна життя — це видиме, а не невидиме...».

Безіл про мистецтво: *«... кожен портрет, намальований з натхненням, — це, власне, портрет художника, а не того, хто йому позував. Натурник — то суто зовнішнє. Маляр на*

полотні розкриває не його, а скорше самого себе. Ось через це я й не виставлю цього портрета — я боюся, чи не виказав у ньому таїни власної душі.»

«...врода його неначе пробудила в мені зовсім новий метод творчості, зовсім новий стиль. Я тепер інакше дивлюся на світ, інакше про нього думаю. /.../ Позасвідомо він окреслює для мене обриси якоїсь нової школи — школи, що мусить сполучити в собі всю пристрасність романтичного духу і всю досконалість духу давньої Еллади. Гармонія душі й тіла — які вагомі ці слова! /.../. Від нього немовби спадав якийсь непомітний вплив, і вперше в житті я побачив у звичайному лісовому краєвиді те диво, що його марно шукав раніше.» «Доріан Греї для мене просто збудник у творчості.»

VI Підбиття підсумків уроку

- Визначте різновид роману. (Роман соціально-психологічний, роман-вихвання, роман-схема, готичний роман). Поясніть свій вибір.

- Суперечливими були погляди на проблему співвідношення краси й моралі: «Мораль завжди стає останнім притулком людей, які не розуміють краси».

- Чи вдається О. Вайльду в романі «Портрет Доріана Грея» дотримуватись своєї тези, що «Естетика вища від етики!»? (Вайльд абсолютизував положення, що рукотворна краса досконаліша за природну. У його естетиці виникає перевернута система порівнянь, де природне порівнюється зі штучним, а не навпаки. Місяць здається йому обробленим шматком бурштину, зернятка достиглого гранату світяться, як дорогоцінні камені у кольє. Однак у художній практиці Вайльд суперечив власним естетичним деклараціям. В казці «Щасливий Принц» Бог визнає найпрекраснішим на землі серце облупленого Принца. Доріан Греї власним життям відстоював позаморальність краси, але у фіналі роману покараний за це. Остання теза передмови: «Будь-яке мистецтво не дає жодної користі». Справа ще й в тому методі, який обирає або витворює Вайльд: він грає словом, подає протилежні судження, їхні зіткнення, але ніколи в межах художнього цілого потворне і неморальне не перемагає.)

VII. Домашнє завдання

Записати етапи еволюції Доріана Грея.

Завдання по групах: підготувати розповідь про одного з героїв твору: Доріана Грея, Безіла, лорда Генрі, Сибіл. (Загальна характеристика, цитати, ілюстративний матеріал, власне розуміння героя)

Індивідуальне завдання

Повідомлення «Яку книгу подарував лорд Генрі Доріану Грею?»

Повідомлення «Літературні алюзії в творі «Портрет Доріана Грея»

Творче домашнє завдання (по бажанню)

- Наслідуючи стиль Оскара Вайльда, створити літературну пейзажну замальовку (100 слів).

- Наслідуючи Оскара Вайльда, скласти 2-3 власних парадокси.

УРОК 23

Тема. Система образів. Еволюція головного героя. Роль фантастики у творі. Символіка. Традиції і новаторство О. Вайльда в жанрі роману.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *знати* передумови розвитку естетизму, *визначати* основні принципи його поетики; *аналізувати* проблематику, художні особливості роману; *виявляти* риси інтелектуального роману, *з'ясовувати* особливості стилю О. Вайльда; *використовувати* різні джерела довідкової інформації; *обговорювати* прочитані твори у групах, *працювати* в команді.

Обладнання: виставка книг, зображення Оскара Вайльда, парадокси автора.

Тип уроку: комбінований урок.

- Яка мені користь від душі?
Я не можу її побачити.
Я не можу її торкнутися.
Я вижену її геть, і матиму щастя.
«Рибалка та його душа»
Оскар Вайльд

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Слово вчителя

Важливою художньою особливістю твору О. Вайльда є тісний зв'язок історії Доріана Грея з найвідомішими шедеврами світової літератури: О. де Бальзак «Шагренева шкіра», проза Е. Т. А. Гофмана, Г. К. Андерсена та ін. Саме тому «Портрет Доріана Грея» називають «літературним романом» або «інтелектуальним романом». Його ознаками є зосередженість персонажів на розв'язанні філософських, естетичних проблем, а також «цитуння», що полягає у світовому запозиченні митцями різноманітних елементів текстів інших авторів, проте, вони роблять у них зміни, необхідні для реалізації власного художнього завдання. Це переосмислення «чужих текстів» нагадує гру. «Інтелектуальний роман» О. Вайльда пройнятий складною морально-етичною проблематикою, а також питаннями, що стосуються культури в найширшому розумінні цього слова: крім літератури, йдеться про музику, живопис, ювелірне мистецтво, історію костюма, садівництво та ін.

О. Вайльд поєднує «інтелектуальний роман» з елементами масової літератури (детективом, «сенсаційним романом», фантастикою).

Своєрідним є стиль роману: чудова мова з бездоганним синтаксисом та еквілібристикою слів. У творі багато описів речей, екзотика коштовностей, блискуча мовна гра. Твір поглинає читача феєрверком думок, красою афоризмів, парадоксів.

Перевірка творчого домашнього завдання (виконувалося по бажанню)

(Учні зачитують літературні пейзажні замальовки та власні парадокси).

Бліц-тест на знання змісту роману

Критерії оцінювання: за правильну відповідь – 1 бал

1. Продовжте парадокс: «Найвища, як і найнижча, форма критики — це різновид...»

а) самокритики; б) автобіографії; в) рефлексії; г) занудства.

2. Згадайте, як Безіл пояснює свою відмову? «Я знаю, ти будеш сміятися з мене, але я справді не можу виставити цього портрета, — повторив художник.»

- а) не хочу, щоб хтось зурочив Доріана;
б) портрет виявився завеликим — не проходить у двері;
в) занадто багато самого себе я вклав у нього
г) пообіцяв подарувати його Леді Гамільтон.

3. Згадайте, кому Доріан говорить: «Я для вас менше, ніж срібний Фавн чи той Гермес із слонової кості.»

а) Лорду Генрі; б) Сибіл; в) Безілу; г) опікунові.

4. Укажіть, що любив Доріан в Сибіл.

а) акторську гру; б) вроду; в) розум; г) легкий характер.

5. Згадайте, чому Сибіл погано грала Джульєтту.

- а) від хвилювання забула текст;
б) кохає по-справжньому і не потребує гри;
в) захворіла;
г) актор, що грав Ромео, її дратував.

6. Назвіть першу зміну в портреті.

а) зморшка на лобі; б) підступна посмішка;

в) *жорстокість в куточках уст*; г) хижий блиск очей.

7. Згадайте, що робить Доріан, дізнавшись про смерть Сибіл.

- а) іде до неї, вшанувати пам'ять;
- б) іде в оперу;
- в) іде в храм, відмолити гріхи;
- г) вбиває на дуелі її брата.

8. Віднайдіть опис батьків Доріана.

- а) красуня з заможної родини та піхотний офіцер;
- б) заможний джентльмен та актриса;
- в) успішні аристократи;
- г) у нього прийомні батьки: Доріана підкинули.

9. Директор театру, де виступала Сибіл, стверджував, «що всіма своїми п'ятьма банкрутствами його театр цілковито завдячує...» а) Вільяму Шекспіру; б) Бернарду Шоу;

- в) імператорській родині; г) батькові Сибіл.

10. Згадайте, як Сибіл називала Доріана.

- а) мій королевич; б) незнайомиць;
- в) Чарівний принц; г) Містер Ікс.

11. Укажіть, з яким міфологічним героєм Доріана порівнюють у творі .

- а) Гераклом; б) Гермесом;
- в) Нарцисом; г) Енеєм

12. Згадайте, що сталося з портретом в кінці історії.

- а) повернув собі первісний вигляд;
- б) згорів, самоzapалення;
- в) його спалив Доріан;
- г) портрет повернули художнику.

Ключ: 1б, 2в, 3в, 4а, 5б, 6в, 7б, 8а, 9а, 10в, 11в, 12а.

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

Паралельно зі створенням роману «Портрет Доріана Грея», Вайльд написав для своїх дітей казку про «Рибалку та його душу». Яке спільне питання вирішують Доріан та Рибалка? Що обирає Доріан?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Проблемне питання (Перевірка домашнього завдання)

- Які наслідки вибору Доріана?
- Назвати етапи еволюції головного героя.

Учніське повідомлення «Яку книгу подарував лорд Генрі Доріану Грею?»

Вважається, що «отруйна книга», яку дарує юному Доріану лорд Генрі, насправді є романом Жоріс-Карла Гюїсманса під назвою «Навпаки» (1884). У біографії Оскара Вайльда літературний критик Річард Елман пише: «Книгу у творі не названо, однак на судовому процесі Вайльд погодився з тим, що це частково «Навпаки» Гюїсманса... В одному зі своїх листів Вайльд пише, що зіграв «фантастичну варіацію» на тему «Навпаки» і коли-небудь обов'язково має її записати. Посилання у «Портреті» на конкретні розділи книги навмисно неточні.

- Чи може книга так негативно вплинути на героя, змусити стати на шлях пороку?

Учніське повідомлення «Літературні алюзії в творі «Портрет Доріана Грея»

(Біблія, «Фауст» Й. В. Гете, «Буря», «Гамлет» В. Шекспір, Нарцис, Пігмаліон.)

Візитівка героя (групова робота)

Розповідь про одного з героїв. (Загальна характеристика, цитати, ілюстративний матеріал, власне розуміння героя; що символізують персонажі.)

Доріан Грей (Втілення вічної молодості).

Безіл (Символізує служіння мистецтву).

Лорд Генрі (Виразник ідей гедонізму).

Сибіл Вейн (Уособлює театральність життя).

Проблемні питання

Френсіс Скотт Фіцджеральд вважав роман О. Вайльда книгою для сімнадцятирічних, але питання, які ставить ця книга тривожать не одне покоління і не лише юних.

- Як могли товаришувати між собою багато років Безіл та Гарі? Як це характеризує обох?

- Чому Доріан вбиває Безіла, а не Гарі, слова якого змінили його життєвий курс?

- Хто винен у спотворенні Доріана? (*Безіл, Генрі, портрет, Доріан*)

- Мотив загадкового портрету популярний в літературі ХІХ ст. Дивовижний портрет дає змогу Доріанові залишатися молодим і прекрасним; погані вчинки, злі наміри й гидкі думки відбиваються на полотні, а не на тілі героя. Крім цього фантастичного предмета чи є в романі фантастичні ситуації? Чому?

- Як образ портрету допомагає подати головну ідею твору: співіснування краси та моралі? (*Портрет стає уособленням душі головного героя, внутрішнім змістом, а Доріан — досконалою оболонкою. Портрет наводить на думку, що нехтування внутрішнім на користь зовнішнього, перевага зовнішньої краси над внутрішнім світом має трагічні наслідки. Отже, фантастичний елемент відіграв основну роль у розв'язанні головного конфлікту твору — краси й моралі.*)

- Що символізує портрет? (*Символ прихованого, душі, якою вона може бути насправді, якщо людина відчуває безкарність.*)

VI Підбиття підсумків уроку

«Коло думок»

- Чи є твір цікавим сьогоднішній читацькій аудиторії? Чому? Він призначений для широкого загалу чи для обмеженої вікової категорії? (*У сучасному суспільстві існує «синдром Доріана Грея» — перебільшення культу молодості. Синдром ґрунтується на страху перед старінням. Компенсується невиправданим використанням молодіжної атрибутики, обранням одягу в молодіжному стилі, спричиняє зловживання послугами пластичної хірургії. Психологи неодностайні щодо того, чи є цей стан хворобою. З одного боку, Доріан Грей — провідна фігура для сучасної культури. Сучасна культура побудована на культурі вічної молодості. З іншого - в кінці життя, роблячи ревізію душі, кожен питає себе, «що зі мною стало, чому я так змінився».*)

- Знайти в «Передмові» роману О. Вайльда тезу, яка підтверджує актуальність роману. (*Суперечки з приводу мистецького твору свідчать, що цей твір новий, складний і життєздатний.*)

VII. Домашнє завдання

Підготуватись до тестової контрольної роботи з теми «Золоті сторінки далеких епох», «Роман ХІХ ст.».

УРОК 24

Тема. Контрольна робота № 3 з теми «Роман ХІХ ст.» (Тест).

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *знати* передумови розвитку реалізму та естетизму; *визначати* основні принципи його поетики; *виявляти* риси роману як літературного жанру, *розуміти* специфіку розвитку роману в ХІХ ст., *називати* його жанрові ознаки.

Обладнання: тестові завдання.

Тип уроку: урок перевірки й корекції знань, навичок й умінь.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Поради вчителя для успішного виконання контрольної роботи. Роз'яснення щодо оцінювання тестових завдань: правильна відповідь – 0,5 бали.

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Виконання роботи

Варіант I

У завданнях 1–10 потрібно вибрати одну правильну відповідь. (Правильна відповідь – 0,5 бали).

1. Оберіть правильне твердження.

а) Роман - один із жанрів ліро-епосу. Великий віршований твір, у якому порушуються важливі проблеми минулого, сучасного чи майбутнього; зливаються воедино епічні (сюжети, характери) і ліричні елементи (авторські переживання, ліричні відступи).

б) Роман - літературний жанр, найбільш поширений у XVIII-XX ст.; великий за обсягом, складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів.

в) Роман - невеликий прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на певному епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажу.

г) Роман - літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ.

2. Визначте жанр роману Г. Флобера «Пані Боварі».

а) Реалістичний. Соціально – психологічний.

б) Реалістичний. Автобіографічний.

в) Реалістичний. Соціально – побутовий.

г) Модерністський. Соціально – психологічний. Роман – виховання.

3. Згадайте, коли Емма з Родольфом планували втечу, про що нагадав їй Родольф. (За романом «Пані Боварі» Г. Флобера)

а) Про плащ з каптуром.

б) Про паспорти.

в) Про дитину.

г) Про чемодани.

4. Згадайте, у відчаї від банкрутства Емма просила допомоги, до кого вона не зверталась. (За романом «Пані Боварі» Г. Флобера)

а) Леона.

б) Родольфа.

в) Нотаріуса.

г) Священника.

5. Згадайте, як повелись містяни щодо родини Шарля після смерті Емми. (За романом «Пані Боварі» Г. Флобера)

а) Підтримували, допомагали з донькою.

б) Всі почали гріти руки.

в) Зібрали гроші, щоб допомогти йому уникнути фінансової катастрофи.

г) Відмовились від його послуг.

6. Згадайте, яка мрія аптекаря Оме здійснилась. (За романом «Пані Боварі» Г. Флобера)

а) Він став лікарем.

б) Він отримав будинок Шарля.

в) Нагородили орденом Почесного легіону.

г) Доньку взяли в пансіон, де навчалась Емма.

7. Уставте пропущене слово «... — це той, хто спроможний передати в інший спосіб або в іншому матеріалі своє враження від прекрасного.» («Портрет Доріана Грея»)

а) Митець.

б) Критик.

в) Глядач.

г) Художник.

8. Згадайте, чому Доріан вирішує вибачитись перед Сибіл. («Портрет Доріана Грея»)

а) Бо він її кохає.

б) Усвідомлює, що погана гра була зізнанням у коханні до нього.

в) Прагне виправити портрет.

г) Вирішив перевести її в кращий театр.

9. Про кого сказано: «...її вбрання завше виглядали так, немов їх кроїли в нестямі, а одягали в бурю. /.../ вічно була закохана в кого-небудь/.../. Вона претендувала на мальовничість, а спромоглася стати лише неохайною.» («Портрет Доріана Грея»)

а) Дружина Генрі.

б) Сибіл.

в) Мати Сибіл.

г) Мати Доріана

10. Генрі стверджує, що є дві категорії жінок... (Роман «Портрет Доріана Грея»)

а) Білявки та брюнетки.

б) Леді та актриси.

в) Звичайні та підмальовані.

г) Розумні та гарні.

У завданнях 11-12 потрібно встановити відповідність. (Правильна відповідь – 2 бали).

11. Установіть відповідність між героями твору «Пані Боварі» Г. Флобера та цитатними характеристиками.

<i>Герої</i>		<i>Цитатні характеристики</i>	
1.	Дядько Руо	А	Красень і говорун, він хвацько дзенькав острогами, носив пишні вуса й бакенбарди, хизувався дорогими перснями, одягався в яскраві кольори, завжди маючи вигляд бравого вояки і манери розв'язного комівояжера. Одружившись, /.../ жив два чи три роки на жінчині кошти.
2.	Батько Шарля	Б	Це був сільський хлопчина років п'ятнадцяти і на зріст вищий од нас усіх. Волосся в нього було підстрижене в кружок, як у сільського паламарчука, сам він мав вигляд якийсь серйозний і водночас дуже збентежений.
3.	Аптекарь Оме	В	Це був опецькуватий чоловічок років під п'ятдесят, білолиций, голубоокий, лисуватий спереду, з сережками у вухах. В узголів'ї стояла на стільці чимала карафка горілки, з якої він час від часу наливав собі по чарочці «для охоти».
4.	Родольфо	Г	Біля печі грів спину віспуватий чоловік у зелених шкіряних капцях, в оксамитовій шапочці з золотою китицею. На його обличчі було відбите цілковите самозадоволення; здавалось, він дивився на життя з таким самим спокоєм, як щиголь, що висів у нього над головою в плетеній клітці.
		Д	...озув високі м'які чобітки: він був певен, що Емма зроду не бачила такої розкоші. І справді, коли він вибіг на площадку сходів у оксамитовому піджаку і білих трикових рейтузах, Емма була захоплена його костюмом.

12. Установіть відповідність між подією роману Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея» та елементами сюжету.

<i>Події</i>	<i>Елементи сюжету</i>
--------------	------------------------

1.	Фатальне бажання Доріана Грея	А	експозиція
2.	Смерть Доріана Грея	Б	зав'язка
3.	Робота Безіла в майстерні над портретом	В	кульмінація
4.	Замах на портрет	Г	розвиток дії
		Д	розв'язка

13. Напишіть твір-роздум. (3 бали)

Один з найвідоміших парадоксів Оскара Вайльда: «Немає книжок моральних чи неморальних. Є книжки добре написані чи погано написані. Ото й усе.». А чи погоджуєтеся ви з цим твердженням?

Варіант II

У завданнях 1-10 потрібно вибрати одну правильну відповідь. (Правильна відповідь – 0,5 бали).

1. Оберіть правильне твердження.

а) Естетизм - літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ.

б) Естетизм - літературний напрям другої половини XVIII – п. XIX ст. В основі — перебільшена роль почуттів (крайня чутливість), поетика протилежна класицистичній. На перший план поставлено почуття.

в) Естетизм - літературний напрям, який, перебуваючи поза рамками пересічної моралі, діяв лише у сфері мистецтва, де «дозволене» і «недозволене» диктувалося волею митця і підлягало тільки суду естетичних законів. Виявив переваги художньої вигадки, уяви і майстерності художника перед копією життя.

г) Естетизм - Літературний напрям, що виник наприкінці XVIII ст. Визначальні риси: заперечення раціоналізму; ідеалізм у філософії; захоплення фольклором.

2. Визначте жанр роману «Портрет Доріана Грея».

а) Реалістичний. Соціально – психологічний. Роман – виховання.

б) Реалістичний. Автобіографічний.

в) Реалістичний. Соціально – побутовий.

г) Модерністський. Соціально – психологічний. Роман – виховання.

3. Упізнайте героя за описом. «Замолоду весела, жвава й привітна, під старість вона стала дразливою, плаксивою, нервовою, — так вино, видихаючись, береться оцтом. /.../ Завжди вона кудись бігала, про щось клопоталась. Ходила до адвокатів, до голови суду, не забувала термінів сплати по векселях, домагалася відстрочки; дома так само не гуляла — шила, прала, прасувала, давала лад робітникам, платила по рахунках.» («Пані Боварі» Г. Флобера)

а) Дружина аптекаря Оме.

б) Емма Боварі.

в) Мати Шарля.

г) Пані Дюбюк.

4. Згадайте, що обурило батьків Шарля. («Пані Боварі» Г. Флобер)

а) що його перша дружина приховала свій справжній вік;

б) що його перша дружина приховала наявність дітей;

в) що його перша дружина пила каву в будні;

г) що його перша дружина перебільшила розмір своїх статків.

5. Згадайте, де Емма взяла миш'як. (За романом «Пані Боварі» Г. Флобера)

а) Купила в Руані.

б) В шухляді Шарля.

в) Приготувала сама.

г) В аптеці Оме.

6. Згадайте, що говорить Шарль, зустрівшись з Родольфом. (За романом «Пані Боварі» Г. Флобера)

- а) Ви винні в смерті Емми!
- б) Візьміть до себе Бертю, виховайте її як панночку.
- в) Я не серджусь на вас. У всьому винна доля.
- г) Родольфе, ви – підступний негідник.

7. Яке ключове питання задає Генрі Доріану, почувши «Сьогодні вона Імогена, а завтра буде Джульєтта». (За романом «Портрет Доріана Грея»)

- а) Кого вона грала вчора?
- б) Яка роль їй найкраще вдається?
- в) Вас не лякає така непостійність?
- г) Коли ж вона Сибіл Вейн?

8. Згадайте, чому Доріан звернувся до Алана Кемпбела. («Портрет Доріана Грея»)

- а) бо той розумівся на музиці;
- б) бо той знав хімію;
- в) бо той колекціонував тканини;
- г) бо той був лікарем.

9. Згадайте, як Доріан намагався повернути портрету красу. («Портрет Доріана Грея»)

- а) Давав гроші на доброчинність.
- б) Брав участь у благодійних аукціонах.
- в) Допомігав сиротам.
- г) Не скористався наївністю селянки, яку міг спокусити.

10. Згадайте, хто, на думку Доріана, винен у першій зміні портрету. (За романом «Портрет Доріана Грея»)

- а) Художник Безіл.
- б) Сибіл.
- в) Доріан.
- г) Невідповідні умови зберігання.

У завданнях 11-12 потрібно встановити відповідність. (Правильна відповідь – 2 бали).

11. Установіть відповідність між героями твору Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея» та цитатними характеристиками.

Герої		Цитатні характеристики	
1.	Генрі Воттон	А	...з твоїм суворим обличчям і чорним як вугіль волоссям. \...\ Ну, звичайно, в тебе одухотворене лице і таке інше...
2.	Безіл Голворд	Б	Це романтичне смагляве обличчя і стомлений вигляд збуджували цікавість. Було щось нескананно-принадне в його низькому м'якому голосі. Навіть ці руки — холодні, білі, подібні до квітки, — мали своєрідні чари. На звук його голосу вони мелодійно рухались і, здавалося, теж промовляли щось по-своєму.
3.	Доріан Грей	В	Цього добродушного, хоч і грубуватого трохи старого парубка ширший загал називав себелюбним, не мавши з нього жодної вигоди, а своє, світське, товариство вважало щедрим, бо він радо пригощав тих, що приносили йому розраду.
4.	Джеймс Вейн	Г	...юний Адоніс, наче зроблений із слонової кості й трояндових пелюсток!
		Д	На вигляд він буцімто матрос — руки у нього в татуванні,

		і все таке інше...
--	--	--------------------

12. Установіть відповідність між подією роману «Пані Боварі» Г. Флобера та елементами сюжету.

Події		Елементи сюжету	
1.	Дитинство та юність Шарля.	А	експозиція
2.	Про долю Шарля Боварі, його доньки Берти після Емми і про долю найуспішнішого обивателя - аптекаря Оме.	Б	зав'язка
3.	Розвиток стосунків Леона та Емми	В	кульмінація
4.	Усвідомлення Еммою її банкрутства	Г	розвиток дії
		Д	розв'язка

13. Напишіть твір-роздум. (3 бали)

Роман «Пані Боварі» написано так званим «об'єктивним» стилем. «Романіст не має права висловлювати свою думку про що б то не було» - стверджував Гюстав Флобер. Чи погоджуєтеся ви з цим твердженням? Яким чином Г. Флоберу вдалося створити «психологічний» роман без авторських відступів?

Відповіді на завдання контрольних робіт

Варіант I												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Б	А	В	Г	Б	В	Б	В	А	В	1 - В 2 - А 3 - Г 4 - Д	1 - Б 2 - Д 3 - А 4 - В	
Варіант II												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
В	Г	В	Г	Г	В	Г	Б	Г	Б	1 - Б 2 - А 3 - Г 4 - Д	1 - А 2 - Д 3 - Г 4 - В	

V. Домашнє завдання

Знати та вміти пояснювати, що таке декаданс в культурі XIX ст.

УРОК 19*

Тема. Стендаль «Червоне і чорне». Творчий шлях письменника, його внесок у скарбницю психологічної прози XIX століття.

Мета: формувати предметні й ключові компетентності: *дати* стисло характеристику творчого шляху письменника; *знати* зразки психологічної прози XIX ст.; *розуміти* значення творчості Стендаля у розвитку психологічної прози, яка увійшла до скарбниці світової літератури XIX ст.; *дати* загальну характеристику життєвої основи роману «Червоне і чорне»; *тлумачити* поняття «роман»; *розкрити* процес формування естетичних принципів та творчої манери письменника; *ознайомити* з історією створення роману, періодом Реставрації у Франції.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Ф. Стендаля, мультимедійна презентація життєвого та творчого шляху письменника.

*Будемо поспішати насолоджуватися, у нас лічені хвилини.
Будемо трудитися, тому що праця – батько радості.
Настирливістю можна досягти всього...
Будемо поспішати використовувати наші таланти,
настане день, коли я, можливо, пошкодую за втраченим часом.*
Стендаль. Із щоденника

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Робота з епіграфом

Зверніть увагу на епіграф до уроку, спробуйте змалювати, яким ви уявляєте чоловіка, що промовив ці слова. (*Талановитим, заповзятим, який поспішає жити та творити, намагається не витратити час даремно*)

III. Мотивація навчання

- Які асоціації у вас викликає слово «Франція»?

- Які видатні літератори презентують цю країну? (*Франсуа Війон, Вольтер. Александр Дюма, Гюстав Флобер, Оноре де Бальзак*)

- Сьогодні ми почнемо знайомство ще з одним великим французом - Стендалем, спробуємо розкрити особливості творчого шляху письменника, ознайомимось із історією створення роману, періодом Реставрації у Франції, з'ясувати ставлення автора до цієї доби. Пропоную протягом уроку складати гроно щодо теми уроку.

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Історична довідка

1. Штурм Бастилії – початок революції у Франції (1789 – 1794). Поразка революції.
2. Установлення реакційного режиму (1795 – 1799). При владі – буржуазія, потім – Наполеон (1804 – став імператором).
3. Завойовницькі походи Наполеона.
4. Період Реставрації. При владі – династія Бурбонів (Людовик XVIII, Карл X).
5. Поразка Бурбонів під час революції 1830 року.
6. Революція 1848 р. втілила мрії народу про свободу в житті.

«Інтерв'ю з письменником»

- Назвіть дату і місце свого народження (*22 січня 1783 р. в родині гренобльського адвоката.*)

- Хто мав вплив на формування Ваших поглядів? (*Мені було 7 років, коли я втратив матір, яку палко любив. Її образ – втілення жіночості та грації, доброти і натхнення. Я з гордістю згадував про те, що мати читала Данте в оригіналі. Батько – похмурий ханжа і лицемір, реакціонер і тиран. Моїм вихованням займався дід Анрі Ганьйон, шанувальник Вольтера, видатний громадський діяч Гренобля. Він познайомив мене з героями Риму, з просвітницькою філософією, класикою світової літератури.*)

- Яку освіту ви здобули? (*1799 р. закінчив школу в Греноблі, мав успіхи в математиці (І-ша нагорода), хотів навчатися в Політехнічній школі в Парижі та провалився при вступі й мусив взяти участь в італійській кампанії Наполеона. Виїхав до Парижа, оселився у далекого родича П'єра Дарю, який обіймав високий пост у військовому міністерстві. На початку 1800 р. він взяв мене на роботу до себе. Проте сидіти в канцелярії було нудно. Нарешті я вирвався на волю. Родич дозволив мені взяти участь у II італійському поході Бонапарта.)*

- Як довго ви були військовим? (*Прихопивши велику валізу із 13-ма книгами, я кинувся наздоганяти армію. У Мілані мене зарахували сублейтенантом в драгунський полк легкої кавалерії. У вересні 1800 р. новий драгунський офіцер став ад'ютантом генерала Мішо, який згодом у письмовій формі підтвердив мою хоробрість на полі бою. Повернувшись під час*

відпустки до Парижа, я відразу подав у відставку. Я виявився не «спостерігачем», а офіцером військ, які руйнували країну, яка мені полюбилася. З 1806 до 1814 р. знову військова служба, служив інтендантом в армії Наполеона, побував у Німеччині, Польщі, Австрії, Росії.)

- Розкажіть про своє життя в Мілані. (Жив у цьому італійському місті з 1814 до 1821 р. Закохався в італійську музику й живопис, пам'ятки античності. Зблизився з організацією карбонаріїв, але після її розгрому був змушений повернутися до Парижа.)

- Чи відобразилося ваше перебування в Італії на творчості? (Твори: «Італійські хроніки», «Життя Гайдна, Моцарта і Менестазіо», «Рим, Неаполь і Флоренція», «Історія живопису в Італії».)

- Яке ваше справжнє ім'я і чому ви взяли саме цей псевдонім?

(Анрі Марі Бейль – моє справжнє ім'я. Взірцем самовідданої любові до Італії, її культури для мене був видатний німецький мистецтвознавець Й.Й. Вінкельман, який заради життя в Італії прийняв католицизм. Родом він був із Стендаля. Назва цього містечка стала моїм псевдонімом, таким чином я хотів зберегти пам'ять про цю людину, якою щиро захоплювався. Вперше я його використав в 1814 році, коли вийшла «Історія живопису в Італії». На обкладинці цього твору я написав вперше: «Барон де Стендаль, кавалерійський офіцер».)

- Які твори ви написали у Франції? (Романи «Люсьєн Левен», «Червоне і чорне», «Пармський монастир», новелу «Ваніна Ваніні».)

- Увечері 22 березня 1842 року дорогою до Віржини Ансло, щоб поговорити з нею про висунення своєї кандидатури в Академію «безсмертних», Стендаля вразив інсульт. Він упав на вузькому тротуарі Нової вулиці Капуцинок, неподалік від міністерства закордонних справ. Стендаль лежав непритомний на каменях Парижа, поруч із статуєю імператора Наполеона на високій колоні. А потім лежав у кімнаті, яку винаймав у готелі. Тут, не приходячи до тями, 23 березня 1842 р. о другій годині ночі Стендаль помер. Франція, її література, за висловами О. де Бальзака, втратила «одного з найпрекрасніших людей нашого часу».

Повідомлення учнів-літературознавців

Погляди Стендаля на розвиток мистецтва

- Дійсність має відобразитися у мистецтві ніби «в дзеркалі». Стендаль писав: «Я не можу уявити собі мистецтва поза соціальними умовами, в яких перебуває той чи інший народ. Вони і лише вони зумовлювали його силу і його слабкість, надавали йому значущості». Центральними героями своїх творів письменник обирає людей талановитих, з героїчною вдачею, що живуть і діють у певних історичних умовах. Стендаль намагається розкрити тісний зв'язок між соціально-історичним середовищем і поглядами, психологією, поведінкою людини. Але тільки від неї самої залежить вибір чи піддатися цьому оточенню, чи залишитись індивідуальністю. За Стендалем, людина має право на щастя, на прояв якостей характеру, розкриття свого «я». Найбільш придатним жанром при виконанні такого завдання, вважав Стендаль, був соціально-психологічний роман.

Історична довідка про історію створення роману «Червоне і чорне»

Завдання: за допомогою мережі Інтернет знайти інформацію про історію створення роману.

(Стендаль сприйняв як письменник-історик докладний звіт про справу Антуана Берте, опублікований у кінці грудня 1827 р. в «Судовій газеті». Семінарист Берте, син селянина-коваля, гувернер у буржуазній сім'ї Мішу заслужив увагу господині, незабаром його звільнили. Ставши гувернером у сім'ї поміщика-аристократа, Берте почав флірт з його донькою – і знову був звільнений. Вирішивши, що це трапилося з вини пані Мішу, себелюбний і мстивий юнак вистрілив у неї в церкві. Його судили і стратили у 1828 р. Цей звіт – одне з джерел задуму роману про Жульєна Сореля. Первісний варіант якого («Жульєн»), написаний найвірогідніше в кінці 1829 р., не зберігся. Інше джерело задуму «Червоного і чорного» – судовий звіт про справу Лафарга, використаний і прокоментований Стендалем у «Прогулянці по Риму». Лафарг, робітник, виходець із дрібнобуржуазного середовища, захоплювався філософією і літературою, був скромний, але себелюбний і гордий. Одній легковажній пані спало на думку зробити з нього свого коханця. Потім вона грубо відитовхнула його, а її мати попрохала прокурора вберегти доньку від переслідування. Ображений зрадою і викликом у поліцію, знесилений ревнощами, молодий робітник вирішив покарати злодійку, цього, на його

думку, вимагала справедливості. Убивши дівчину, він невдало намагався покінчити життя самогубством. У «Червоному і чорному» Стендаль зобразив Францію, «якою вона була у 1830 р.». Підзаголовок роману – «Хроніка 1830 р.», Стендаль потім замінив іншим – «Хроніка XIX ст.», який більше відповідав і словам автора (у звертанні до читачів) про те, що книга була написана 1872 р., і хронології «Червоного і чорного» (його дія починається восени 1826 і завершилася в липні 1831 року)).

Словникова робота

Повторення літературознавчих термінів «реалізм», «романтизм», «роман», їхні ознаки.

VI. Підбиття підсумків уроку

- Презентуйте групу щодо теми уроку (*Стендаль – ідеї Просвітництва і свободи особистості; рано залишився без матері, значну роль у вихованні онука грав дід; захоплення Наполеоном; брав участь у кампаніях Наполеона; життя в Італії, вивчення мистецтв; втеча з Італії від переслідування поліції, Франція; літературний доробок*).

VII. Домашнє завдання

Скласти опорний конспект та тему: «Естетичні погляди Стендаля»;

Знати зміст роману «Червоне і чорне»;

Підготувати у соцмережі сторінку Жульєна Сореля як літературного персонажа. Представити його уподобання, пости, «підписки». Обсяг 4 – 6 постів. Аргументувати вибір.

Визначити етапи життя та кар'єри Жульєна Сореля. (Індивідуальне завдання)

Підготувати мультимедійну презентацію «Доля Жульєна Сореля і формування його характеру».

УРОК 20*

Тема. Конфлікт молодого людини та суспільства в романі Стендаля «Червоне і чорне». Образ Жульєна Сореля.

Мета: формувати предметні й ключові компетентності: *дати* стислу характеристику естетичних поглядів письменника; *знати* зміст роману «Червоне і чорне»; *формувати* навички аналізу художнього тексту; *розкрити* погляди Стендаля на кохання; робити висновки про роль жіночих образів у розкритті внутрішнього світу Жульєна Сореля.

Тип уроку: урок застосування комплексних знань, умінь і навичок.

Обладнання: тексти твору, ілюстрації до твору, мультимедійні презентації.

*Один із найістотніших уроків Стендаля –
це наука тверезо бачити речі і явища
та називати їх своїми іменами.*

Є. Сверстюк

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка складених опорних конспектів на тему: «Естетичні погляди Стендаля».

- Мистецтво за своєю природою соціальне.
- Митець тільки тоді виконує своє призначення, коли веде за собою суспільство.
- З кожною новою історичною добою змінюється поняття краси.
- Мистецтво мусить бути правдивим.
- Навчатись слід у Шекспіра.

III. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

- Чи згодні ви з епіграфом нашого уроку? (*Стендаль – художник-реаліст, який тверезо досліджував основи й потенції людського ества, характеру, прагнення до свободи й повного самовияву як індивідуальності, так і цілого народу.*)

- Сьогодні на уроці мова піде про головного героя роману, про стосунки, про місце людини в суспільстві.

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Визначення етапів життя та кар'єри Жульєна Сореля. (Індивідуальне завдання)

- Ми маємо справу із соціально-психологічним романом. Тому слід згадати соціальні обставини, в яких перебували герої роману та їхній внутрішній та духовний світ.

М. Горький писав: «Жульєн Сорель – родоначальник усіх «героїв», які починали жити, сподіваючись, що високий інтелектуальний розвиток забезпечить їм відповідно високу й незалежну соціальну позицію, забезпечить свободу думки та волі».

- Який шлях пройшов Жульєн Сорель, який прагнув посісти помітне місце у суспільстві?

Проаналізуйте основні етапи розвитку цього образу.

Робота з текстом

- Про що мріяв Жульєн? (Ч. 1, р. 5)
- Що він думав про людей, у яких працював? (Ч. 1, р. 7)
- Що мучило Сореля, чим була для нього свобода? (Ч. 1, р. 12)
- Навіщо Жульєн домагався кохання пані де Реналь? (Ч. 1, р. 15)
- Чому і навіщо Жульєн поїхав до Безансона? (Ч. 1, р. 23)
- Як він жив і навчався у семінарії, яким був насправді і яким хотів здаватися? (Ч. 1, р. 26 – 27)
- Як Жульєн потрапив до маркіза де Ла-Моля? (Ч. 1, р. 30)
- Як герой попросився з пані де Реналь? (Ч. 1, р. 30)
- Яке враження справила на нього родина де Ла-Моля? (Ч. 2, р. 2, 5)
- Що відкрилося Жульєнові в паризькому суспільстві? (Ч. 2, р. 5)
- Як і якою ціною юнак отримав орден? (Ч. 2, р. 7)
- Що відчував Жульєн до Матильди, про що мріяв, домагаючись кохання? (Ч. 2, р. 10, 11, 13)
- Що зруйнувало блискучі плани Жульєна? (Ч. 2, р. 35)
- Що сказав Жульєн на суді? (Ч. 2, р. 41)
- Що зрозумів Жульєн після побачення з пані де Реналь? (Ч. 2, р. 43)
- Як ви гадаєте, ті життєві сходинки, якими пересувався Жульєн, були шляхом угору чи вниз?

- Де герой твору припустився помилки?

- Хто був його кумиром?

- Наполеонізм «перехворіло» не одно покоління. Чим приваблювала молодь постать Наполеона?

- Спробуйте з'ясувати, у чому коріння культу Наполеона.

Аналіз уривків з тексту, пошук відповіді на запитання

«Коли Бонапарт примусив говорити про себе, Франція боялась іноземної навали; військові доблесті були необхідні. І вони були в моді. А тепер священник в сорок років одержує платню в сто тисяч франків, тобто втричі більше, ніж уславлені генерали Наполеона. Священникам потрібні люди, що допомагали б їм. Ось і цей мировий суддя, така світла голова, такий раніше чесний старий, а від страху не догодити тридцятилітньому вікарієві ганьбить себе».

Висновок 1. Відсутність перспектив чесним шляхом досягти успіху в житті спричиняє обгрунтований протест, який часто обертається тим, що людина зважується на обман та злочин. *«Чому б одній з них не покохати його, як покохала Бонапарта, коли він ще був бідним, прекрасна пані де Богарне? Протягом багатьох років в житті Жульєна не було, здається, жодної хвилини, коли б він не повторював собі, що Бонапарт, нікому не відомий бідний лейтенант, зробився володарем світу з допомогою тільки своєї шпаги».*

Висновок 2. Бідному та невідомому юнакові притаманно мріяти про багатство, популярність. А якщо є людина, у якої така мрія здійснилась, то її життя видається рецептом щастя. *«Деякі речі, що їх сказав Наполеон про жінок, його міркування про вартість романів, що були модні за тих часів, тепер уперше навели Жульєна на думки, які в його ровесників з'явилися б уже давно».*

Висновок 3. Якщо кумира віднайдено, то він, іноді підсвідомо, стає порадником майже в усіх життєвих ситуаціях.

«Така доля була в Наполеона; чи не судилася вона і йому?»

Висновок 4. Тривале наслідування або поклоніння обожнюваному зразку раніше або пізніше призводить до того, що людина сама прагне стати таким взірцем.

«Міркуючи про перемоги Наполеона, він якось по-новому поглянув і на свою перемогу. «Так, я виграв бій, - думав він. – але треба скористатися з своєї перемоги, треба принизити гордість цього зарозумілого дворянина, поки він відступає. Так діяв Наполеон».

Висновок 5. Логічний наслідок поклоніння кумирові – виправдання власних вчинків фразою: «...він зробив би так само» - незалежно від того, чи є для цього підстави.

« - Ах! – вигукнув він. – Справді можна сказати, що Наполеона сам Бог послав молодим французам! Хто нам його замінить? Що робитимуть без нього всі ті бідолахи, навіть багатші, ніж я, в яких є кілька екю на освіту, але не вистачає грошей, щоб купити замість себе рекрута і з двадцяти років пробивати собі дорогу в житті? І хоч що б ми робили, – скрушно зітхнув він, – цей фатальний спогад завжди переслідуватиме нас, ніколи ми не будемо щасливі».

Висновок 6. Розуміючи неможливість здійснення мрії – стати великим, коли життя і час диктують свої закони, можна впасти у відчай, зазнати розчарування в житті.

Представлення мультимедійної презентації «Доля Жульєна Сореля і формування його характеру» (Індивідуальне завдання)

Презентація проектів

Учні демонструють свої проекти, коментуючи їх. Аргументують дібраний матеріал, пояснюючи, чим керувалися. (Жульєн Сорель: викладає багато гарних фото, постить інформацію тих, хто займає високе положення у суспільстві, надсилає запити дружби таким людям, викладає інформацію про людей, що досягли успіху в житті, підписується на курси типу «Як досягти успіху у житті» чи «Як створити бізнес з нуля» тощо)

VI. Підбиття підсумків уроку

Проблемне запитання «Історія Жульєна Сореля – це історія його трагедії чи поразки?»
(Відповіді учнів)

VIII. Домашнє завдання

Написати есе «Трагедія гордого серця в нищому суспільстві».

Пояснити символіку роману.

Дослідити панораму життя французького суспільства XIX ст. в романі

УРОК 21*

Тема. Розвиток мовлення № 3 (усно). Зображення соціального середовища у творі. Символіка.

Мета: формувати предметні й ключові компетентності: *дати* характеристику соціального середовища у творі; *розвивати* вміння аналізувати текст художнього твору, уміння характеризувати героїв, *виявляти* авторське ставлення до них; *тлумачити* символіку назви роману, *визначати* її сутність.

Тип уроку: урок формування нових умінь і навичок; урок-дослідження.

Обладнання: тексти роману, ілюстрації, мультимедійна презентація.

Час має свій колір.

Стендаль

*Легка можливість урвати для себе
забирає здатність відчувати загальні біди.*

Тит Левій

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Заслуховування есе (2-3 роботи)

III. Мотивація навчання

- Яким ви уявляєте суспільство, в якому жив Жульєн Сорель?

- Напевно, нам буде легко пояснити епіграф № 2 до уроку. (В романі автор показує представників різних соціальних прошарків, їхню жагу наживи, намагання урвати, вкрати.

Вони нікого не бояться, перед ними одна мета – ГРОШІ. Вони – джерело натхнення та спокою для цих людей. І зазвичай їм немає діла до інших, яким інколи не вистачає коштів на шматок хліба. Байдуже, що бідняки бувають набагато розумнішими, гідними посад, проте «вищим» світу цього, які поринули у світ накопичення, не цікаві їхні надбання та здібності. Вони говорять різними мовами. Їм ніколи не зрозуміти один одного.)

IV. Повідомлення теми й мети уроку

- Зосередьмося на назві роману: «Червоне і чорне. Хроніка XIX ст.» Саме друга частина цієї назви – «Хроніка XIX ст.» – буде в центрі сьогоденішнього уроку. Майже два століття пройшли з того часу, як вийшов роман. Проведено багато досліджень, щоб розшифрувати натяки на події й обличчя, які з'явилися тоді на французькому суспільному терені. Ми спробуємо розпізнати їх.

V. Опрацювання навчального матеріалу

- Провінційне містечко, семінарія, будинок близького до уряду паризького вельможі – три сходинки біографії бунтарського простолюдина в романі і разом з тим три пласти «господарів життя» у Франції. Спробуємо довести, що роман «Червона і чорне» - це «Хроніка XIX ст.», об'єднавшись у групи та опираючись на текст роману .

Група № 1

Завдання: Прослідкуйте епізоди, в яких мова йде про Вер'єр та можновладців цього міста, зробіть висновки та використайте цитати.(ч. I, р. 1-10)

I. Вигляд глухого містечка.

«Містечко Вер'єр, здається, наймальовничіше у Франції-Конте. Його біленькі будиночки з гостроверхими черепичними дахами розкидані по узгір'ю, де з кожного видолінка здіймаються густолисті каштани.

II. Мер міста – пан де Реналь (портрет, ставлення до оточуючих, до родини, служби).

«Та незабаром парижанина прикро вражає у виразі його обличчя самовдоволення й зарозумілість, поєднані з якоюсь посередністю й обмеженістю Зрештою відчувається, що всі таланти цієї людини не сягають далі уміння вимагати плати від своїх боржників і якомога довше не платити власних боргів» (Безперечна повага відчувається тільки до самого себе. Примусити себе платити – єдиний талант, який і збільшує повагу до себе.)

«Але нам раз у раз товчуть про оті яacobінські статейки, все це і заважає нам творити добро» (Уміння приховувати свої недобрі вчинки гарними фразами досить розвинене.)

«До того ж він був ще й дуже чемний – за винятком тих випадків, коли йшлося про грошові справи, - а тому його не без підстав вважали за найбільшого аристократа у Вер'єрі» (Аристократизм закінчується там, де починаються грошові справи.)

«Неймовірно, щоб марносластво, змагаючись із дріб'язковою скупістю і пожадливістю до грошей, могло призвести людину до того жалюгідного стану, в якому перебував пан де Реналь...» (Пристрасть до грошей знищує усе людське в свідомості й поведінці. Гроші - єдиний Бог старої аристократії.)

- Що налякало пана де Реналья у поведінці Жульєна? (ч. I, р. 10) (Він уявив собі Жульєна у будинку пана Вально)

- Як характеризує пана де Реналья випадок з анонімними листами? (ч. I, р. 21)(Друзів вірних немає, відчуває себе самотнім. Згадує друзів дитинства, Фалькоза та Дюкро, яких відштовхнув від себе, своєю зверхністю.)

- Якими були стосунки де Реналья з Вально? (ч. I, р. 22) «Неможливо уявити собі більш жалюгідний стан, ніж той, до якого довела пана де Реналья ця боротьба між марнослаством й самою дрібницею, жадібною та ненажерливою прихильністю до грошей».

- Що його засмучувало? (Над ним насміхалися у місті через пристрасть до золота).

Висновок. Пан де Реналь пихатий, постійно із сердитим виглядом, зверхньо ставився до людей, які стоять на нижчих щаблях суспільства. Міг грубо лаятися, ніколи не визнавав перемог інших людей. Він вважав, що йому всі заздять, відштовхнув своїх друзів дитинства, вболівав не за свої стосунки з дружиною, а тільки за себе і власну репутацію. Він був не проти похвалитися своїм давнім родом, проте, як справдешній підприємець, володіє цвяховим заводом, особисто торгується з селянами, скуповує землі та будинки.

III. Пан Вально (будинок, служба, риси характеру) (р. 22)

(Пройдисвіт : «Бувають такі натури – нахабні і безсоромні від природи...», «Він, можна сказати, прямо царював у Вер'єрі, під началом де Реналья...».

«...геть ні на що не розраховуючи, примудрився кінець-кінцем сильно похитнути авторитет свого мера в очах церковної влади».)

«Все тут було розкішне й нове, і йому щоразу називали ціну кожної речі. Але Жульєн відчував у тих розкошах щось огидне, від чого тхнуло краденими грішми».(Поклоніння матеріальним цінностям і відсутність моральних)

«Яка похвала чесності! – вигукнув він. – Можна подумати, це єдина цнота на світі; а проте яка шанобливість, яке плазування перед людиною, що, певно, подвоїла і потроїла свій капітал, орудуючи майном бідняків. Я готовий битися об заклад, що він наживається навіть на коштах. Призначених для нещасних підкидьків».

«Пан Вально був, як кажуть, за сто льє від Парижа, «ферт», себто суб'єкт зухвалий і грубий».

Висновок. Вально - суперник у вульгарності та мішанстві де Реналья. Проте він ділок нової закваски – безрідний нахабний шахрай, оборотний, начисто позбавлений самолюбства, абсолютно безсоромний, який не гребує нічим – будь то обкрадання бідняків з будинку піклування чи спритний шантаж.

Висновок загальний. Жителі глухого Вер'єра вклоняються єдиному всемогутньому кумирові – вигоді. Це могутнє слово користується тут безмежною владою над людьми. Нажитися – шляхами праведними, а частіше неправедними – спішать всі: від тюремщика, що вимагає на чай, до батьків міста, які грабують околиці, від суддів і адвокатів, які приймають нагороди разом з тепленьким місцем для родичів, до службовців мерії, які спекулюють забудованими ділянками. Найжахливіше не в тому, що такі люди є, а в тому, що від них залежать долі інших

Група 2

Завдання: Проаналізуйте епізоди, пов'язані з містом Безансон, зробіть висновки.

1. Враження від міста Безансон

«Безансон не тільки одне з найкрасивіших міст Франції, в ньому можна зустріти багато благородних і розумних людей».

Висновок. Велике місто, чорні стіни фортеці; одне з найкрасивіших міст Франції; в ньому можна зустріти багато розумних і благородних людей.

2. Семінарія. (ч. I, р. 25-27) (перше враження, стосунки між семінаристами)

Висновок. Тут готуються духовні пастори скопища рвачів. Тут процвітає шпигунство, воно вважається доблестю, лицемірство – мудрістю, рабська послужливість – вищою добродією. За відмову від самостійного мислення та бездумного поклоніння церковним авторитетам майбутніх кюре чекає винагорода – багатий прихід з доброю десятиною, з жертвами забитими птахами, горщиками масла, якими завалить свого духовника віддана паства. Так, обіцяючи небесне спасіння і ситість на землі, єзуїти готують сліпих у своїй слухняності служителів церкви, які покликані забезпечити стійкість трону й алтаря.

А семінаристи майже всі – з бідних родин. Вони виростили на чорному хлібі, були щасливі, що потрапили до семінарії. Мрії їхні – отримати тепле місце, прихід, щоб не знати злиднів.

Група 3

Завдання: Місто Париж. Простежте за образом представника вищого світу – маркізом де Ла-Модем, представниками аристократії, доберіть цитатний матеріал, зробіть висновки (ч. II)

1. Враження від міста

«Отже, я тепер у самому центрі інтриг і лицемірства!» (За лицемірством губиться справжнє обличчя людини.)

2. Особняк де Ла-Моля, його завсідники.

«Сказати правду, ці поважні люди проявляють страшний деспотизм. Саме це прикре слівце робить життя в містечках нестерпним для кожного, хто жив у великій республіці, що зветься Парижем. Тиранія громадської думки – та якої думки! – так само безглузда в провінційних містах Франції, як і в Сполучених Штатах Америки».

«Влаштуйте так, щоб ці парижани якомога менше чули ваш голос. Досить вам сказати слово – і вони знайдуть привід, щоб з вас поглузувати».

«У Парижі з делікатності сміються тільки за вашою спиною, але ви завжди для всіх чужий».

«Будь-яка справжня пристрасть знає тільки себе... кожен ваш сусід вважає, що ним дуже цікавляться».

«Ніколи мода і краса не були такі далекі одне від одного».

«Ці прекрасні паризькі правила доброго тону зіпсували все, навіть кохання».

- Які цінності стали пріоритетними для людини? Чи є вони справжніми та вічними?

(У гонитві за швидкоминучим люди забули про красу і вічне.)

«Я дбаю й про свої віхи, і це мусить бути на першому місці, принаймні на мою думку...»

(Той, від кого залежить доля держави, найбільше дбає про свої віхи.)

«Це людина, яка керується тільки своїми примхами...» (Основний закон – власні бажання)

«Зали бельетажу, якими вони проходили, прямуючи до маркізового кабінету, здалися б вам, мій читачу, такими ж сумними, як і розкішними... Це оселя позіхань і найнуднішого резонансу» (За могутністю і багатством приховується духовна порожнеча, яка позначається на всьому, що оточує таку людину.)

«Безперечно, і в Парижі є трудівники, але вони гніздяться десь на п'ятому поверсі...».

«Завжди знайдеться якийсь король, що захоче збільшити свої прерогативи, завжди честолобне бажання стати депутатом, слава і сотні тисяч франків, які заробляв Мірабо, не даватимуть спати провінційним багатіям. І це називається в них – бути лібералом і любити народ. Завжди ультра роялісти будуть пройняті бажанням стати перами чи камер-юнкерами. Будь-хто прагнучим опинитися біля керма на державному кораблі, бо за це добре платять». (Соціальна несправедливість. Прагнення до влади зовсім не свідчить про бажання творити добро на користь Батьківщини, воно пов'язане передусім з прагненням надбати більше матеріальних благ.)

«Будь-яка свіжа думка здавалась тут грубістю» (Освіченість, знання людини не мають значення. Владу влаштовує існуюча соціальна несправедливість, оскільки відповідає її власним інтересам.)

Висновок. Державні інтереси служать лише прикриттям для влаштування справ і розваг представників вищого світу. В аристократичних салонах не прийнято рахувати прибутки й розмірковувати про щільний обід. Бездушність тут майстерніше прихована, проте анітрохи не менше огидна. Тут процвітає лицемірне шанування здавна заведених звичаїв, які втратили свій сенс. В очах завсідників де Ла-Моля вільнодумство – небезпечне, сила характеру – небезпечна, недотримання світських пристойностей – небезпечне, критичне судження про короля та церкву – небезпечне, небезпечне все, що зазіхає на традиції, порядок, привілеї, які освячені давниною.

Де Ла-Моль – старий аристократ, за плечима має великий життєвий досвід, по-своєму неабиякий, хитрий, проникливий. А от його нащадки – безмозгли та безликі.

3. Політика (ч. II, р. 21-25)

Висновок. На зборах ультрароялістів-змовників розробляються плани іноземного вторгнення у Францію, яке фінансується із-за кордону й підтримується зсередини найманцями дворян-землевласників і князів церкви. Мета цієї затії – остаточно змусити мовчати всіх незгодних, «підричників» основ і «підбурювачів», знищити залишки «якобінства» в умах, зробити країну поголовно благомислячою та покірною. В розпал дебатів і суперечок цих боягузливих чоловіків, які бояться навіть сусіда, все ж таки вони протягують один одному руки ще з більшого страху перед суспільним ворогом – народом.

VI. Підбиття підсумків уроку

- На уроці ми спробували змалювати панораму життя французького суспільства XIX ст., яку Стендаль змальовує червоним та чорним кольорами. Ці кольори є символічними і тлумачити їх можна по-різному. Озвучте свої асоціації щодо цих кольорів у творі.

Повідомлення учня-літературознавця

А ось як тлумачать символіку назви роману дослідники.

Чому Стендаль дає саме таку назву роману? Це питання ставив собі чи не кожен читач. Критики й досі губляться у здогадках. Ось деякі з них. Червоне – це колір мундира офіцера французької армії, а чорне – колір сутани священника. Тобто це символ вибору Сорелем життєвого шляху. Обережна епоха Реставрації перекрила шлях до військової кар’єри талановитим та амбітним юнакам-плебеям на кшталт Сореля. Іншу версію припускає Є.Сверстюк: Стендаль замаскував під таємними кольорами два почуття, що бушують і володіють духом Жульєна. Слова «червоне» і «чорне» стали ключовими не лише в заголовку, а й в усьому творі Стендаля. Так, червоний колір використано в зображенні церкви і подій, що там відбуваються. Це і святкова оздоба храмів, і натяк на те, що колись саме в церкві проллється кров. Чорний колір чітко асоціюється з одягом Жульєна (чорний костюм, який носять люди в жалобі).

Червоне	<i>Душа</i>	Чорне
життя	<i>та</i>	смерть
горіння	<i>життя</i>	животіння
потяг до подвигу	<i>Жульєна</i>	життя з користю
пошуки себе	<i>Сореля</i>	плазування
революція		реакція

Висновок. Назва роману «Червоне і чорне» - це справжній символ. Згадаймо слова російського символіста В.Іванова «Справжній символ є темним і невичерпним у своїй останній глибині». Це вповні стосується також назви твору Стендаля – її значення, метафоричний зміст можна й потрібно досліджувати, але дослідити остаточно й вичерпно – неможливо.

Саме тому епіграфом до уроку ми взяли слова Стендаля «Час має свій колір». Можливо, згодом таємниця назви роману буде розкрита, а, можливо, час підкаже розгадку.

VIII. Домашнє завдання

Завдання на вибір. Дати розгорнуту відповідь, в якій спробувати розтлумачити, епіграф до роману Стендаля «Червоне і чорне»: «Правда, гірка правда». Або Написати есе «Чи вирішена проблема «рівності всіх людей від народження» в наш час і в нашому суспільстві».

Перечитати роман «Злочин і кара».

УРОК 22*

Тема. Федір Михайлович Достоевський. «Злочин і кара». Значення Ф. М. Достоевського для розвитку соціально-філософського і психологічного роману. Наслідування митцем традицій М. В. Гоголя. Сюжет роману «Злочин і кара», зумовлений рухом свідомості головного героя.

Мета: формувати предметні й ключові компетентності: *дати* стислу характеристику творчого шляху письменника; *знати* особливості перебігу російського літературного процесу XIX ст.; *розуміти* значення творчості Ф.Достоевського для розвитку романістики; *тлумачити* поняття «роман»; *розкрити* процес формування естетичних принципів та творчої манери письменника; *визначити* елементи наслідування митцем традицій М.Гоголя ; *розвивати* толерантне ставлення до думок і почуттів оточуючих, прагнення літературної освіченості, гуманістичний світогляд.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань; урок – круглий стіл.

Обладнання: портрет Ф.Достоевського, мультимедійна презентація.

*Людина – це таємниця. Її потрібно розгадати.
Я переймаюся цією таємницею, оскільки хочу бути
людиною.
Ф.Достоевський*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети уроку

III. Мотивація навчання

- Цей чоловік був раз зведений разом з іншими на ешафот, і йому прочитаний був вирок смертної кари розстрілом за політичні злочини. Хвилин через двадцять прочитано було й помилювання та призначено інший ступінь покарання; проте ж в проміжку між вироками, двадцять хвилин або принаймні чверть години, він прожив із безсумнівним переконанням, що через декілька хвилин він раптом помре. Він пам'ятав все з незвичайною ясністю й казав, що ніколи нічого з цих хвилин не забуде. Кроках в двадцяти від ешафоту, біля якого стояли народ і солдати, були вкопані три стовпи, оскільки злочинців було декілька осіб. Трьох перших повели до стовпів, прив'язали, наділи на них смертний одяг (білі довгі балахони), а на очі насунули їм білі ковпаки, щоб не видно було рушниць; потім навпроти кожного стовпа вишикувалась команда з декількох солдатів... Виходило, що жити залишається хвилин п'ять, не більше. Він говорив, що ці п'ять хвилин здалися йому безкінечними, були величезним багатством, йому здавалось, що в ці п'ять хвилин він проживе стільки життів, що ще зараз і немає чого думати про останню мить; то він ще розпорядження різні зробив: розрахував час, щоб попроситися з товаришами, щоб подумати в останній раз про себе, а потім щоб в останній раз навколо роздивитися... Він умирав двадцяти семи років, здоровий і сильний...

- Для розуміння проблем уроку ми об'єдналися в групи і спробуємо обговорити питання за круглим столом.

IV. Опрацювання навчального матеріалу

Робота в групах

Завдання: за допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти та опрацювати інформацію.

Група 1. Біографічна довідка.

(Письменник народився 20 жовтня 1821 року в Москві в родині лікаря. Батько працював у лікарні для бідних. Родина жила на території лікарні у невеличкому флігелі. Поруч знаходилися будинок для кинутих дітей, кладовище для самовбивць, божевільня, безліч пивничок. Це все не могло не вражати хлопчика. Спочатку навчався в приватних пансіонах, а пізніше, в 1838 році, вступив до Петербурзького військово-інженерного училища (так хотів батько), яке закінчив у 1843 році, отримавши звання військового інженера. Достоевський прослужив за фахом рік, подав у відставку й вирішив присвятити своє життя літературній діяльності. Роман в листах «Бідні люди» був першою пробою пера і одразу приніс успіх авторові. Саме тут з'являється тема «маленької людини», яка стане провідною у творчості письменника. Згодом вийшли повісті: «Двійник» (1846), «Хазяйка» (1847), «Білі ночі» (1848). Письменник долучився до так званих «п'ятниць Петрашевського» (М. Петрашевський – прихильник суспільних змін, закликав до реакційних дій). Учасників гуртка називали петрашевцями, вони захоплювалися соціалістичними ідеями В.Белінського, французьких соціалістів-утопістів. На одному із засідань члени гуртка читали лист Белінського до Гоголя (квітень 1849). За це вони були заарештовані. Військовий суд засудив гуртківців, серед яких був Ф. Достоевський, до розстрілу. Проте перед самою стратою було оголошено новий вирок: вісім років каторги в Омському острозі (1850 – 1854), а потім військова служба рядовим у Семіпалатинську (1854 – 1856), а з 1856 року – служба офіцером. Тут, в острозі, де було заборонено читати й писати, Достоевський читає єдину дозволена книгу – «Євангеліє». Вона зміцнює його віру в Бога, він переосмислює життєві цінності. Ф. Достоевський в цей же період одружується з Марією Ісаєвою та пише «Дядечків сон», «Село Степанчикове та його жителі». Письменник повертається до Петербурга та поринає у вирій літературного життя: видає разом з братом журнали «Время», «Епоха», публікує роман «Зневажені та скривджені» (1861), мемуарну книгу «Записки з мертвого дому». Протягом декількох років – 1862 – 1863 Федір Михайлович здійснює поїздку за кордон. Важко переживає смерть дружини, пише роман «Гравець». Літературна спадщина письменника включає: роман «Злочин і кара» (1866), роман «Ідіот» (1868), роман «Біси» (1872), останній роман «Брати Карамазови» (1873 – 1880). Останнім творчим доробком автора був надрукований у «Щоденнику письменника» за 1880 рік виступ Достоевського з приводу відкриття пам'ятника Пушкіну у Москві. 28 січня 1881 року великого митця не стало.)

Група 2. Роман «Злочин і кара». Сюжет роману, зумовлений рухом свідомості головного героя.

(Якось Ф. Достоевський написав братові з Твері: «У грудні почну роман... чи не пригадуєш, я тобі говорив про одну оповідь – роман, який я хотів писати після всіх, кажучи, що це самому треба пережити. На днях я точно вирішив писати його негайно... Все серце моє з кров'ю покривається в цьому романі. Я задумав його в каторзі, лежачи на нарах, в нелегку хвилину життя і саморозпаду. Сповідь остаточно утвердить моє ім'я». Отже, насамперед, була задумана «сповідь» Раскольников, оскільки на каторзі Достоевський зустрівся із «сильними особистостями», які випромінювали нескінченну енергію, спрагу до діяльності, спрагу помсти, спрагу досягнути мети. Достоевський виношував ідею створення роману протягом шести років, поки задумане не визріло. Він пише роман «П'яньки» (1865), який відмовляються друкувати. Автор підписує новий контракт з видавництвом Сперовського, їде за кордон у 1865 році. Саме тут, програвши в рулетку, без грошей, без їжі, без світла, у маленькій кімнатці, доведений до відчаю, письменник починає створювати свій шедевр – роман «Злочин і кара». Коли письменник повернувся до Петербурга, він переписав роман, а потім спалив його. Наступний 1866 рік письменник працює знову над цим твором, який нарешті був надрукований. Сюжет роману, дійсно, зумовлений рухом свідомості головного героя. Бідний студент Родіон Раскольников потерпає від безгрошів'я. Через це він змушений був покинути навчання в університеті. Він живе у тісній кімнатці. Його внутрішній стан хворобливий. Він не може знайти вихід із ситуації, яка склалася: мати ледь перебивається на мізерні виплати, сестра змушена підробляти гувернанткою у непорядного господаря, рідні відривають від себе і пересилають Родіонові кошти. Герой перебивається випадковими заробітками з приватних уроків. І в його затьмареній голові визріває страшний план – вбити стару лихварку, яка не має права на життя через свою жадібність та збагачення на чужому нещасті. Він втілює в життя свій задум, який давно визрівав в його голові. Він, навіть, спробував пояснити своє рішення у статті «Про злочин», яку написав ще будучи студентом. Раскольников здійснив вбивство. Проте довелося вбити ще й ні в чому не повинну сестру лихварки – Лизавету, яка випадково повернулася додому. Злочин описаний в I частині роману. Решта – 5 розділів – покарання, на яке очікує головний герой. Роман - це його власне відчуття того, що він вчинив, так і не скориставшись вкраденими багатствами. Психологічно точно, в деталях, письменник описує муки совісті, які переживав головний герой твору. Знайомство із родиною Мармеладових, а особливо із Сонєю, яка випромінювала християнські ідеї, саме вона надихнула головного героя на явку з повинною, допомогла витримати страшні тортури душі, спокутуючи свій гріх. Допомогло героєві саме «Євангеліє», яке вказало йому подальшу путь, а ще кохання, силу якого неможливо переоцінити. «Він навіть і не знав того, що нове життя не даремно дістається, що його треба ще за дорого купити, сплатити за нього великим, майбутнім подвигом...»)

Група 3. Значення Ф. М. Достоевського для розвитку соціально-філософського і психологічного роману. Наслідування митцем традицій М. В. Гоголя. (Соціально-філософський роман, в якому зміст розкриває життя і думки, «філософію» героя. Психологічний роман, в якому розкривається внутрішній світ героїв. Ідеологічний роман, в якому відбувається боротьба ідей, поглядів на життя. Роман-трагедія, в якому показане глибоке розкриття людських страждань. Інтелектуальний роман, так як головна боротьба відбувається в думках героїв.

Поліфонічний роман, бо за структурою в творі зображено панорамне, багатопланове розкриття життя суспільства. Роман-сповідь, в якому герой розповідає про себе, свій злочин і судить себе сам. Реалістичний роман, в якому достовірно відображено життя. Можливо, в цьому і полягає новаторство Достоевського. Все в його творчості неоднозначне. Множинність самостійних і непоєднаних голосів і свідомостей, справжня поліфонія повноцінних голосів дійсно є основною особливістю романів Достоевського. Неможливо переоцінити значення творчості письменника у світовій культурі. Він торкався майже всіх сфер духовного життя людини – філософії, естетики, етики. Достоевського по праву вважають одним з найвидатніших релігійних мислителів світу. В його творах звучить тривога за долю людства, бажання застерегти його від згубних впливів та вчинків. Письменник

досліджував одвічні проблеми людей: дотримання ними суспільних законів і норм, право «переступити» через ці закони та норми. Для Достоевського діалог із Гоголем тривав все життя. Тексти його насичені цитатами з Гоголя. В «Злочині і карі» Достоевського, як і в «Петербурзьких повістях» Гоголя Петербург є тлом, на якому розгортаються людські трагедії. Обоє митців турбувала доля «маленьких людей». Достоевський збагатив тему «скривджених та зневажених» глибоким психологізмом, показав живу людину з її вадами й чеснотами, її душевні страждання, які переносити набагато важче, ніж фізичні.)

Презентація роботи груп

V. Підбиття підсумків уроку

Асоціативний диктант

Із запропонованих рис характеру виберіть ті, які притаманні Ф. Достоевському: марнотратство, патріотизм, гуманізм, працелюбство, пасивність, сміливість, талановитість, релігійність, непрактичність, доброта, різкість, висока моральність.

Робота з епіграфом

Спробуйте висловити своє ставлення до слів великого письменника. (Дійсно, кожна людина – це неповторна особистість, кожна має свої уподобання, іноді важко розпізнати, чи добра людина, чи ні. У кожної людини свій шлях, своє призначення. Проте найголовніше (я думаю, що саме це мав на увазі письменник) – не боятися переосмислювати вчинки, робити висновки і залишатися людиною у будь-якій ситуації)

VII. Домашнє завдання

Скласти опорну схему «Герої роману»; підготувати аналіз снів Раскольников, їх значення для розкриття образу героя; повторити зміст частини III, IV, VI; визначити біблійні мотиви в романі; підготувати у соцмережі сторінку Р. Раскольника як літературного персонажа, представити його уподобання, пости, «підписки». Обсяг 4 – 6 постів. Аргументувати вибір.

УРОК 23*

Тема. «Теорія» Раскольника, її сутність і проблемність. Система персонажів. Біблійні мотиви. Особливості індивідуального стилю письменника. Поліфонізм твору.

Мета: формувати предметні й ключові компетентності: *знати* особливості перебігу російського літературного процесу XIX ст.; *розуміти* значення творчого доробку Ф. Достоевського для розвитку та особливостей тогочасної романістики; *розвивати* розуміння сутності «теорії» головного героя роману «Злочин і кара»; *розвивати* вміння аналізувати образи героїв літературного твору, *визначати* їхнє значення в житті головного героя; *формувати* навички аналізу художнього тексту та вміння *характеризувати* образи персонажів літературного твору; *розуміти* філософський зміст роману «Злочин і кара», символізм і поліфонізм твору; *робити* висновки про значення творчого доробку Ф. Достоевського та його роману «Злочин і кара» для розвитку романістики та основних положень твору.

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь, навичок; урок-дослідження.

Обладнання: портрет Ф. Достоевського, тексти роману «Злочин і кара», ілюстрації до нього, роздатковий матеріал.

Світ потрібно переробити, почнемо з себе.
Ф. Достоевський

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Тестування. Критерії оцінювання: за правильну відповідь – 1 бал

1. Укажіть, з яким містом нерозривно пов'язані Достоевський і його літературні персонажі.

а) Москвою; б) Петербургом; в) Сибіром

2. Згадайте, коли у Достоевського виник задум написання роману.

а) на основі конкретного випадку, про який автор прочитав у газеті;

б) виник під час перебування письменника на каторзі;

в) підказав колега-письменник

3. Укажіть, кого у своїй творчості наслідує Достоевський.

а) М.Гоголя; б) М.Некрасова; в) О.Пушкіна

4. Укажіть жанр роману «Злочин і кара».

а) пригодницький; б) філософсько-психологічний; в) роман-утопія

5. Визначте ідею роману «Злочин і кара».

а) муки совісті, що очікують злочинця; б) «вбивство заради людства»;

в) моральна необхідність покарання злочину не зовнішнього, а внутрішнього;

6. Згадайте, що задумав здійснити Родіон Раскольников.

а) вбивство старої лихварки; б) написати статтю в журнал; в) поїздки за кордон

7. Назвіть твір, що НЕ входить до літературного доробку Достоевського.

а) «Біси» б) «Підліток» в) «Мідний вершник»

8. Оберіть правильне твердження. «Про злочин» ...

а) це стаття слідчого Порфирія Петровича; б) це стаття самого Раскольнікова;

в) це стаття Разуміхіна

9. Укажіть категорії, на які Родіон Раскольников поділяв людей.

а) звичайних і незвичайних; б) героїв та злодіїв; в) злих та добрих

10. Згадайте, який сон перед убивством наснився Раскольнікову.

а) про коня; б) Соня Мармеладова; в) його майбутнє

III. Оголошення теми, мети уроку

IV. Мотивація навчання

Перевірка домашнього завдання.

Відтворити опорну схему «Герої роману»

V. Опрацювання навчального матеріалу

Робота в групах

Група 1. Завдання: З'ясуйте причини, які підштовхнули Раскольнікова до злочину, використовуючи текст:

- душевні муки та пошуки виходу з глухого кута (частина I, р. 1-3);

- розмірковування про долю сестри, лист матері (ч. I, р. 3-4);

- безмежна гординята впевненість у своїй винятковості;

- підслухана розмова студента та офіцера в пивниці про правильність рішення про вбивство (ч. I, р. 2);

- випадковості, які підштовхують до вбивства (страшна історія життя родини Мармеладових; зганьблена дівчина на бульварі, випадково почута розмова міщан з Лизаветою) (ч. I, р. 2 - 5);

- думка героя – наважитися хоча б на щось: прийняття рішення про здійснення спроби (ч. I р. 5-6).

- Раскольников здійснює злочин, дозволяє собі «кров по совісті», він вбиває лихварку і її сестру.

Група 2. Завдання: Прослідкуйте за «теорією» Раскольнікова (Раскольников у Порфирія Петровича) (ч. III, р. IV-V): стаття Раскольнікова «Про злочин»? Роз'ясніть зміст «теорії».

(Раскольников виношує свою ідею та знаходить виправдання в історичних прикладах, в необхідності врятувати близьких людей; зробити добро на гроші лихварки. Соні він розкриває свою душу: «Не для того, щоб матері допомогти, я вбив, — дурниця! Не для того я вбив, щоб, отримавши кошти і владу, зробитися благодійником людства. Дурниця! Япросто вбив... мені треба було дізнатися тоді й скоріше дізнатися, чи тремтяче я створіння, як усі, чи людина?...». Раскольников упевнений, що люди за природою своєю «поділяються на два розряди: «звичайних» і «незвичайних», які мають «дар або талант сказати... нове слово». Це сильні люди, Наполеони. Всі вони «переступають закон», мають право на злочин, можуть дозволити собі «кров по совісті». Раскольников весь «занурений» у свою ідею, наче хтось невидимий, невідомий веде його до фатального кроку.)

Група 3. Завдання: Раскольников і Соня Мармеладова (ч. IV, р.4; ч.V, р.4) Дайте відповіді на питання, обґрунтуйте їх та підтвердіть думку цитатами з тексту.

- Чому саме Соні зізнається Раскольников?
- Чи згоден Раскольников з тим, що він злочинець?
- Як пояснив герой причину свого злочину?
- Герой говорить, що вбив сам себе через цей злочин. Чому?
- А чи був якийсь інший вихід для Раскольникова?
- Як пояснити те, що Соня посилає героя на перехрестя доріг і змушує вклонитися землі?

Група 4. Завдання: Проаналізуйте значення снів Раскольникова. Поясніть значення слів: «Я себе вбив...» (ч. III, р. 6; ч.VI, р. 6) (*Художній прийом сна використовує автор, щоб виявити справжню суть свого героя. Видіння і сни допомагають письменникові дістатися до прихованих скарбниць душі своїх героїв. Можна стверджувати, що саме у ві сні про коняку всебічно і глибоко розкривається натура Родіона Раскольникова.*)

Група 5. Завдання: З'ясуйте, хто в романі уособлює християнські цінності? Підготуйте розповідь, використовуючи цитати з тексту.

- Це Соня Мармеладова (ч. V, р. 4)
- В чому схожі і в чому відмінні Соня та Родіон Раскольников? (*Він вивів теорію, скоїв злочин, приніс страждання іншим. Соня щиро вірила в Бога, намагалася виправдати Раскольникова, допомогти йому покаятися, сама переступила межу пристойності заради інших, надихнула героя на повернення до істинної віри.*)

Група 6. Завдання: Дослідіть поліфонізм в романі «Злочин і кара». Висловіть свої думки щодо «двійників» у романі.

- У романі Ф.Достоевського все має значення: і числа, і опис Петербурга, і навіть положення сокири під час вбивства. Письменник довіряє своєму читачеві, хоче, щоб він духовно долучився до описаних подій, сам йшов за героями, робив власні висновки.

- Можна знайти «двійників» у романі: злочин Лужина – злочин Раскольников; Свидригайлов –віздеркалення Раскольникова. (*Лужин живе за принципом: «все дозволено», нічого святого в його душі немає. Дії Лужина бездоганні з точки зору панівних законів і моралі «сильних світу». Для досягнення своїх егоїстичних цілей він готовий «переступити всі перешкоди». В цьому теорія Лужина схожа з теорією Раскольникова.*)

Аркадій Іванович Свидригайлов — складний і суперечливий герой роману. Його прізвище походить від німецького кореня geil, що означає «хтивий»). Прототипом вважається кримінальник Омської в'язниці Павло Аристов, гордовитий та жорстокий. Свидригайлов — поміщик, далекий від будь-яких моральних принципів. На його совісті не одне загублене життя («самогубство» дівчинки, загибель дворової людини Філіпа, неочікувана загадкова смерть дружини Марфи Петрівни). Цинічний і розбещений, він абсолютно спокійно розповідає про свої гнусні походеньки. Коли Свидригайлов узнав таємницю Раскольникова, не засуджує, не обурюється, навпаки, заспокоює та підбадьорює його, «на путь справжню наставляє». Свидригайлов не вбачає в злочині жодної трагедії. При зустрічі з Раскольниковим Свидригайлов уловлює в стані його душі «якусь відправну точку», де що спільне із собою. Основні риси Свидригайлова — вседозволеність, байдужий цинізм, безмежна хтивість.

Роль Свидригайлова в романі значна: зблизивши Раскольникова та Свидригайлова, надавши їм можливість спілкуватися, автор дозволив головному героєві краще вдивитися у фігуру Свидригайлова й, побачивши всю ницість, гидоту його душі, здригнутися від думки про те, що він і Свидригайлов тепер — «одного поля ягоди».

Проте іноді Свидригайлов здійснює і добрі справи «від нудьги» (дає гроші на похорони Катерини Іванівни, влаштовує дітей Мармеладова в притулок, відновлює добре ім'я Дунечки.) Можна припустити, що потенційно Свидригайлов — людина совісті. Зустріч Свидригайлова і Дунечки, їх моральний поєдинок — одна із найзахопливіших сцен роману. Відступив герой перед душевною силою Дунечки, перед своїм коханням до неї. І не залишилось в житті його нічого іншого, окрім смерті. Він іде з життя спустошеним. Його смерть — результат послідовного звільнення себе «від усіх перешкод». Достоевський впевнений і переконує читача, що без віри в добро, істину, без мети жити не можна.

В чому суть співставлення Раскольниково з Лужиним і Свидригайловым? Всі ці герої егоїсти, які самостверджуються за рахунок інших. Зіштовхуючи їх, автор спростовує теорію Раскольниково про право сильної особистості. Раскольников не може прийняти світ людей, які живуть за його теорією.)

Презентація роботи груп

Презентація проектів

Учні демонструють свої проекти, коментуючи їх. Аргументують дібраний матеріал, пояснюючи, чим керувалися. (Р. Раскольников: небагато фотографій, мало друзів, не «постить» інформацію, підписаний на «філософські пабліки»)

Вправа «Асоціації»

Напишіть слова, які асоціюються з першими буквами імені героя

(*Р – розчарування О – огида Д – душевні муки І – ідея О – опанування Н – надрив*)

VI. Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфом

- Як розумієте слова Достоевського, аргументуйте відповідь.

(Слова Достоевського сучасні. Людина живе в світі, в якому багато незрозумілого, непристойного, недоречного, огидного, неприйняттого. Ми часто обурюємося, висловлюємо свій гнів, хочемо когось покарати, помститися. Проте часто самі робимо негідні вчинки. А треба зупинитися, все обміркувати і почати виправлятися: любити людей і природу, не засуджувати інших, приймати людей такими, які вони є. Намагатися бути активними, добрими, милосердними, змінювати світ на краще.)

VII. Домашнє завдання: підготуватися до контрольної роботи.

УРОК 24*

Тема. Контрольна робота № 3 з теми «Роман XIX ст.».

Мета: формувати предметні й ключові компетентності: *знати* особливості перебігу російського літературного процесу XIX ст.; *вміти* систематизувати й узагальнювати знання про тематику й художні особливості роману як жанру літератури в XIX ст.; *розвивати* уміння систематизувати здобуті знання та критично їх осмислювати, *висловлювати* власну думку.

Тип уроку: урок контролю й корекції знань, творчих умінь та навичок

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети уроку

III, Мотивація навчання

Поради вчителя для успішного виконання контрольної роботи. Роз'яснення щодо оцінювання.

IV. Виконання завдань контрольної роботи

Тести

Варіант 1

Початковий та середній рівні (1 бал за кожну правильну відповідь)

1. Визначте мету вбивства старої лихварки.

- а) з метою збагачення б) помститися багатіям в) перевірити свою ідею «надлюдина» г) допомогти рідним

2. Пригадайте справжнє ім'я Стендаля.

- а) Левін б) Анрі-Марі-Бейль в) Верлен г) Гюго

3. Пригадайте, що зробив Родіон Раскольников з награбованим.

- а) кинув у річку б) закопав під будинком в) сховав під каменем г) віддав рідним

4. Продовжте речення.

«У романі «Червоне і чорне Стендаль зобразив ...»

Достатній рівень (2 бали за кожну правильну відповідь)

1. Чи вирішена проблема «рівності всіх людей від народження» в наш час і в нашому суспільстві? Чи можливо її вирішити взагалі?

2. Спробуйте пояснити, у чому, на вашу думку, полягає відмінність між поняттями «злочин» і «гріх»?

Високий рівень (4 бали максимально)

Напишіть есе «Чи приречена теорія Раскольникова?»

Ключ: 1в, 2б, 3 в.

Варіант 2

Початковий та середній рівні (1 бал за кожну правильну відповідь)

1. Пригадайте, під впливом чого виник задум роману «Злочин і кара».

а) розповідь товариша б) власні спостереження на каторзі в) судова справа г) стаття в газеті

2. Жульєн Сорель захоплювався ідеями...

а) Наполеона б) Франциска III в) Петра I г) Вікторії

3. Укажіть, які речі віддав лихварці Раскольников під заставу.

а) браслет, діадему б) портсигар, годинник в) окуляри, намисто г) каблучку з діамантом

4. Продовжте речення.

«Жульєн Сорель завинив, на думку семінаристів, тому що...»

Достатній рівень (2 бали за кожну правильну відповідь)

1. Визначте і поясніть багатозначну символіку назви «Червоне і чорне», сенс підзаголовку «Хроніка XIX століття» і епіграф до розділу роману «Правда, суворая правда».

2. Поясніть назву роману «Злочин і кара».

Високий рівень (4 бали максимально)

Напишіть компаративну розвідку-есе «Наполеон у романах Стендаля «Червоне і чорне» і Ф. Достоєвського «Злочин і кара».

Ключ: 1б, 2а, 3 б.

VI. Домашнє завдання

Підготувати повідомлення про життя і творчість Ш. Бодлера та збірку «Квіти зла».

УРОК 25

Тема. Розвиток мовлення № 4. (письмово) Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця XIX – початку XX ст. Течії раннього модернізму. Ш. Бодлер – пізній романтик і зачинатель модернізму. Збірка «Квіти зла». Образи, символи, особливості поетичної мови у віршах Ш. Бодлера.

Мета. Формувати предметні та ключові компетентності: *розуміти* зміну світоглядних та естетичних засад літератури й мистецтва на межі XIX–XX ст.; *називати* характерні ознаки модерністських течій і явищ у художніх творах; *розуміти* значення творчості Ш. Бодлера у світовому літературному процесі; *розкрити* роль поета у формуванні мистецтва символізму; *обговорювати* проблему поета та натовпу в поезії «Альбатрос»; *розвивати* навички виразного читання та аналізу поетичних творів; *усвідомлювати* прагнення розуміти мову митця та кращі людські якості.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: портрет Ш. Бодлера, картина Клода Моне «Враження. Схід сонця» (1872) (режим доступу дивись урок 12); збірка поезій «Квіти зла».

*Коли з'являється Поет на цьому світі,
Його родителька відрозпачу й журби
На Бога кидає прокльони ядовиті,
І співчутливо Бог сприймає ті клятьби.*
Бодлер

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Кінець XIX - початок XX століття ознаменувався загальною кризою суспільства, що охопила різні сфери життя. Проте передчуття наближення історичних і соціальних перетворень сприяло пошукам нових ідеалів у житті і творчості. Не задовольняючись засобами романтизму і реалізму, митці починають активно використовувати нові форми відображення нових загальнолюдських і художніх цінностей.

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Опрацювання навчального матеріалу

Складання тез

Завдання: за допомогою мережі Інтернет, знайти інформацію та скласти тези з теми. (як варіант, складання тез за лекцією учителя)

Модернізм — це спільна назва літературних напрямів та течій, що виникли в європейській літературі на межі XIX—XX століть, яким притаманні спроби відобразити нові явища суспільства новими художніми засобами.

Модерністи, на відміну від реалістів, обстоювали особливе призначення митця, здатного передбачити шлях нової культури. Невипадково зачинателями раннього модернізму були пізні романтики — Шарль Бодлер, Леся Українка та ін. Від романтизму вони перейняли несприйняття недосконалої дійсності, протиставлення бездуховній реальності сили духу і мистецтва, поетику контрасту й антитези.

Серед течій раннього модернізму виділяють імпресіонізм, неоромантизм і символізм.

Імпресіонізм (від фр. *impression* — враження) — літературно-мистецька течія раннього модернізму, заснована на принципі безпосередньої фіксації вражень, спостережень, співпереживань.

Наочно зрозуміти, що таке імпресіонізм, допоможе картина відомого художника-імпресіоніста Клода Моне «Враження. Схід сонця» (1872р.) Вона написана без чітких ліній, начебто недбало; може здатися, що художник просто накидав фарби на полотно. Невипадково сам термін «імпресіонізм» виник завдяки цій картині. Критикам і самим митцям так сподобалася ця назва, що 1877 року група художників, серед них і сам Моне, приймають назву «імпресіоністи» і починають видавати однойменний журнал. Взагалі імпресіонізм насамперед сформувався в образотворчому мистецтві. До імпресіоністів належать такі відомі митці, як Клод Моне, П'єр-Огюст Ренуар, Поль Сезанн, Каміль Піссарро (живопис), Огюст Роден (скульптура), Клод Дебюссі, Ігор Стравинський, Моріс Равель (музика) та інші.

Серед особливостей імпресіонізму слід звернути увагу на такі: зображення не самого предмета, а враження від нього; домінування почуттів, а не розуму; відмова від ідеалізації; зосередження уваги не на певному історичному відрізку або періоді життя героя, а на окремих фрагментах. «Ми приречені до того, щоб пізнавати світ тільки крізь враження, яке він на нас справляє», — зазначав французький письменник Анатоль Франс, один із теоретиків імпресіонізму. Наприкінці XIX ст. імпресіонізм поширився в європейському письменстві.

Неоромантизм — одна із літературно-мистецьких течій раннього модернізму, для якої характерне змалювання переважно неповторної індивідуальності, що протидіє обставинам, часом попри безнадійну ситуацію. Із звичайним романтизмом його ріднить прагнення до ідеального, конфлікт між винятковою особистістю і дійсністю. Головну увагу неоромантики зосереджували на дослідженні внутрішнього світу людини, через який прагнули зазирнути у світ духовний.

Символізм (від грец. *symbolon* - знак, символ, ознака) - одна із течій модернізму, в якій замість художнього образу, що відтворював певне явище, застосовувався художній символ, що став знаком мінливого «життя душі» і пошуком «вічної істини».

Виник у Франції в 60-70-х роках XIX ст., звідки поширився в інших країнах. Можливо, виникнення символізму було пов'язане із суспільними змінами. Можливо, це вияв «спіралевидного» чи «маятникоподібного» розвитку мистецтва (адже протистояння «розуму» і

«почуттів» у літературі були й раніше). Виникнення символізму деякою мірою було обумовлене і прагненням до оновлення естетики літературної творчості.

Символізм базувався на теорії «відповідностей», сформульованій Шарлем Бодлером, якого вважали засновником теорії символізму. Термін запропонував Жан Мореас у статті «Символізм» (1886). Він підкреслював, що мистецтво прагне втілити ідею в чуттєву форму, переробити первинні емоції в лінії, кольорові плями, звуки, надати їм символічного значення. На його думку, поет мав описувати не об'єкт, а враження й почуття, що виникали у митця.

Повідомлення підготовлених учнів про життя і творчість Ш. Бодлера та збірку «Квіти зла»

Значення збірки «Квіти зла» Ш. Бодлера у світовому літературному процесі

Учитель. Імпресіоністи знайшли в ній нові техніки створення вражень.

Неоромантики побачили нового героя, що силою творчого таланту та своєї уяви здатен перетворювати світ. Символісти – основні принципи художнього відтворення дійсності. Ця збірка стала епопеєю людської душі.

Дослідження поезій «Відповідності», «Вечорова гармонія»

Виразне читання поезії «Відповідності» мовою оригіналу та у перекладі Д. Павличка

Ідейно-художній аналіз поезії

- Про що цей вірш? (*Життя багатогранне і непізнане.*)

- Який образ є домінуючим? (*Храм природи. І, оскільки природа — це храм, то її барви й кольори, усі аромати й тони — лише різні коди однієї мови, якими вона себе проявляє.*)

- Про які відповідності говорить автор? (*Таємничі відповідності видимої природи і невидимих сутностей*).

- Якби ви були художником, як зобразили б храм природи? Аргументуйте. Можна схематично.

- Яких ще образів, зорових і чуттєвих багато у вірші? (*Автор передає звуки і запахи. Читач «відчуває» запах парфумів, «дух амбри, ладану, дух пижма і бензоя», «бачить» зелені луки, ліси, безкраї поля. Кожен має знайти свої «відповідності» і пізнати сенс буття*).

- Сонет Бодлера став художнім маніфестом символістів. Як ви вважаєте, чому? (*У ньому йдеться про те, що чуттєві речі є символами прихованої реальності, і тому можуть існувати відповідності між її вираженням у запахах, кольорах і звуках. У поезії багато таємничого, інтуїтивного, підсвідомого.*)

Читання поезії «Вечорова гармонія» мовою оригіналу та у перекладі Д. Павличка

Ідейно-художній аналіз поезії

- Яка тема поезії? (*Почуття, які відчуває ліричний герой, напередодні важливої події. Ці почуття поет прирівнює до дзвону, звуків скрипки і зітханнями.*)

- Визначте настрої вірша. Завдяки яким художнім засобам він створюється? (*Контраст, сугестія, символізація образів, синестезія.*)

- Який мотив є провідним у творі? (*Печалі, суму.*)

- Знайдіть у вірші підтвердження думки Е.По про те, що «печаль – вищий прояв краси в поезії»

- Завдяки яким прийомам автор передає мелодійність вірша? (*Повторами, прийомами асонансу (часте повторення звуків «о» та «у», що передають протяжність мелодії) та алітерації (багато сонорних звуків «м», «л», «н».) Разом з тим часте повторення «р» вносить відчуття тривоги.*)

«Вільне письмо»

Зробити власний висновок за дослідженням цих двох поезій.

Робота з епіграфом

- Як ви розумієте слова, винесені у епіграф? (*Поет приречений на страждання. Його проклинає, навіть, мати.*)

Дослідження проблеми поета та натовпу в поезії «Альбатрос».

Учитель. Тема поета і поезії хвилювала, як і «поетів-романтиків», так і – «поетів-реалістів». Бодлер також намагався вирішити цю проблему.

Виразне читання учнем вірша «Альбатрос» в перекладі М. Терещенка

Ідейно-художній аналіз поезії

- Якого птаха упіймали моряки? Щовін уособлює? (*Альбатрос - великий морський птах, сильний і красивий. Уособлює свободу, простір.*)
- З якою метою вони це зробили? (*Для розваги.*)
- Як поет сам назвав цього птаха? («*Висот владика*»).
- Як альбатрос виглядає на кораблі? (*Незграбний і смішний, знесилено ступає.*)
- Який прийом використовує автор? (*Порівняння. Порівнює його в небесах і на кораблі. Антитеза. Поет протиставляється юрбі.*)
- Як матроси виглядають у цій ситуації? (*Як моральні інваліди.*)
- Кого символізує альбатрос у Бодлера? (*Поета.*)
- Як виглядає поет-альбатрос у своїй стихії? (*Серед хмар - мов блискавка, а серед юрби - мов у тюрмі.*)
- У кого перетворюється поет у суспільстві, яке його не розуміє? (*Сумно тягне приборкане крило, що втратило свою колишню міць велику.*)

V. Підбиття підсумків уроку

Проблемне запитання

Чи актуальна поезія Бодлера у наш час? Відповідь обґрунтуйте. (*Нам потрібно задуматись про своє майбутнє: яка роль мистецтва у нашому житті, чи можливий рух до прогресу без пошуків духовного? У час, коли актуальними є матеріальні цінності, гроші, розвиток прогресу - ця збірка є дуже актуальною, бажано її всім прочитати.*)

VI. Домашнє завдання

Дати розгорнуту відповідь на запитання за варіантами.

I-в. Доведіть, що у вірші «Відповідності» Ш. Бодлера втілена його світоглядно-мистецька концепція.

II-в. Яким настроєм сповнений вірш Ш. Бодлера «Вечорова гармонія»? Наведіть аргументи.

III-в. Який сенс зображення альбатроса у вірші Ш. Бодлера?

Вивчити напам'ять поезію «Альбатрос».

Індивідуальне завдання: підготувати відеопрезентацію або повідомлення про Поля Верлена.

УРОК 26

Тема. Естетичні погляди Поля Верлена у вірші «Поетичне мистецтво». Зображення пейзажів природи і душі в «Осінній пісні». Сугестивність, музичність, живописність лірики.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *поглибити* знання про символізм як основний літературний напрям третини ХІХ – поч. ХХ ст.; *порівняти* розвиток символізму у Франції, Росії та Україні; *знати* визначення «сугестивність»; *аналізувати* поезії Поля Верлена; *визначати* світоглядно-естетичні пріоритети П. Верлена як одного із зачинателів європейського символізму.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: відеопрезентація «Полю Верлен», тексти поезії П.Верлена «Поетичне мистецтво» та «Осіння пісня» у перекладі Г. Кочура.

«Найперше – музика у слові!»
Верлен

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Тестові завдання для самоконтролю за темою «Новаторство поезії Шарля Бодлера»

1. Продовжте твердження: «Шарль Бодлер увійшов в історію світової літератури як...».

- a) видатний французький драматург

- б) видатний французький поет-новатор
- в) видатний американський поет-новатор
- г) останній романтик і предтеча французького символізму

2. Укажіть, яке твердження НЕ є правильним: «На формування творчої особистості митця вплинули...»

- а) родинна драма (смерть батька, новий шлюб матері, конфлікт з вітчимою)
- б) життя у паризькому артистично-літературному середовищі
- в) читання лекцій у Бельгії
- г) події Лютневої революції, державний переворот 1851р. і встановлення Другої імперії

3. Пригадайте, у якій збірці відобразився творчий шлях поета, його пошуки ідеалу сучасності.

- а) «Салон 1859 року»
- б) «Квіти зла»
- в) «Бунт»
- г) «Сплін та ідеал»

4. Згадайте, якою була реакція на вихід поетичної збірки «Квіти зла» Шарля Бодлера.

- а) Збірку зустріли схвально і читачі, і критики
- б) Критики порадили авторові займатися іншою справою, а не літературною
- в) Критики й громадськість сприйняли збірку як образу
- г) Засудили і поетичну збірку, і її автора

5. Згадайте, який твір Шарля Бодлера вважають програмовим.

- а) «Гімн Красі»
- б) «Альбатрос»
- в) «Відповідності»
- г) «Вечорова гармонія»

6. Укажіть, що є художньо-смісловою основою збірки Шарля Бодлера «Квіти зла».

- а) тема життя природи
- б) тема життя сучасного поетові міста
- в) тема кохання
- г) романтичне протистояння дійсності й ідеалу

7. Сплін, про який ідеться в бодлерівських «Квітах зла», це -...

- а) назва району в Парижі
- б) ім'я одного з персонажів збірки
- в) назва тропічної квітки
- г) хворобливий душевний стан, спричинений ворожою ідеалу дійсністю

8. Укажіть, який твір Ш. Бодлера є «Маніфестом символізму».

- а) «Гімн Красі»
- б) «Вечорова гармонія»
- в) «Відповідності»
- г) «Альбатрос»

9. Назвіть найвиразніший прийом поезії «Гімн Красі» .

- а) Сугестія
- б) Антитеза
- в) Метафора
- г) Інверсія

10. Укажіть твердження, яке НЕ притаманне поетичній збірці «Квіти зла».

- а) романтичні мотиви
- б) символістські елементи
- в) принципи реалістичної поетики
- г) внутрішні суперечності ліричного героя і його конфлікт зі світом

11. Укажіть символами чого виступають у поезії Шарля Бодлера «Альбатрос» створені ним образи.

- а) Альбатрос –

- б) Моряки –
- в) Море –
- г) Корабель –

12. Укажіть поезію, що НЕ належить перу Шарля Бодлера.

- а) «Пісня про себе»
- б) «Відповідності»
- в) «Альбатрос»
- г) «Гімн Красі»

Ключ: 1г, 2а, 3б, 4г, 5а, 6г, 7г, 8в, 9б, 10в, 11 а-поет, митець, б-натовп, обивателі, в-життя, свобода, г-країна, суспільство, 12а.

Взаємоперевірка

Виразне читання напам'ять поезії «Альбатрос»

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Сьогодні ми продовжуємо подорож безмежним світом Поезії. Продовжуємо відкривати нові імена, світогляди митців, і водночас, сподіваюсь, що крізь призму їхньої творчості ми відкриємо і в собі нові почуття, емоції, здібності. Можливо, по-іншому подивимося на світ і самих себе, занурившись у неповторний світ її величності Поезії.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Теоретичні засади й художні відкриття поезії французького символізму

Завдання: за допомогою мережі Інтернет, довідника чи підручника знайти інформацію про теоретичні засади і художні відкриття поезії французького символізму.

(Символізм як одна з провідних течій раннього модернізму. Роль символу як певного знаку, що відображає сутність речей та їхніх властивостей, узагальнює ті чи інші погляди, вірування, мрії від найдавніших часів до епохи романтизму.

I-й період (70-і - друга половина 80-х років XIX ст.) — становлення напрямку. У цей час С. Малларме створив літературний салон для молодих поетів, які шукали в поезії засоби зображення «цілісних емоцій» і навіювання настроїв. Поетичними відкриттями збагатили світову поезію твори П. Верлена, С. Малларме, А. Рембо й інших видатних ліриків Франції.

II період (80 - 90-і роки XIX ст.). Цей період представлений творами Ф. Вьєле-Гріффена, А. де Реньє, Е. Рейно, Е. Верхарна, Ш. Моріса, С. Малларме, Г. Кана, М. Метерлінка.

III період (наприкінці XIX - на початку XX ст.) відбувається спад символізму, символістський рух у Франції поступово згасає. Хоча в цей час ще активно працювали А. де Реньє, П. Фор, А. Жід, П. Валері, П. Клодель та інші поети, але естетика символістів уже не задовольняла письменників нового покоління, які шукали інших художніх форм. Проте французький символізм був яскравою й цікавою епохою в поезії, епохою, яка позначилася неповторними художніми відкриттями й літературними знахідками.

Концепція світу: звільнення духовної субстанції. Французькі символісти оголосили існування кількох світів: реального (об'єктивного), духовного (суб'єктивного) та ідеального (світу вічних ідей). На їхню думку, матеріальна природа — лише оболонка для духовної субстанції, яку має звільнити поет, щоб спрямувати її на пошук вічної ідеї, краси та гармонії).

Відеопрезентація або повідомлення «Полю Верлен». Життєвий і творчий шлях Поля Верлена

Інтерактивний прийом «Грунування»

Практична робота (за варіантами). Скласти грона за творчістю П. Верлена:

I варіант — ознаки поезії митця

II варіант — провідні мотиви лірики поета

Словникова робота

Сугестія (лат. suggestio від suggero – навіюю) – навіювання певного емоційного стану.

Рефлексія (лат. reflexio – вигин, відображення) – емоційне осмислення автором у художньому творі власних переживань, роздуми над динамікою душевного стану.

Виразне читання поезії «Поетичне мистецтво» вперекладі Г. Кочура

Аналітико-інтерпретаційне осмислення вірша

- Яку вимогу висуває до поезії Поль Верлен? Як ви її розумієте? (*Музичність вірша протиставляє визначеності його смислу, музикальність трактує досить широко; це подолання всього, що заважає ліричному самовираженню: законів логіки, звичайних форм віршування, точності змісту.*)

- За що цінує Поль Верлен поезію? Чому він закликає: «Не клопочись добором слів»? (*Визначальним є не логіка, а інтуїція.*)

- Як автор ставиться до чітких, ясних барв? Що пропонує? Як ви розумієте вираз «барви нам ворожі»? (*Не яскраві барви, а напівтони, мінливі й невловимі приваблюють поета.*)

- Зверніть увагу на образи, створені поетом у третій строфі? Як вони допомагають уявити особливості поезії Верлена? (*Поезія має бути прекрасною як «золоте тремтіння дня», «зірок осіння метушня»...*)

- Чому поет постає проти «дотепів гризських»? (*Бо вони – вияв розуму, а не натхнення.*)

- Що, на вашу думку, означає заклик поета «приборкай риму»? (*Рима структурує текст, «дисциплінує».*)

- Як автор ставиться до прийомів риторики, рим, із чим їх порівнює? Знайдіть це у тексті.

- Чому «Поетичне мистецтво» завершується несподіваним рядком «А решта все – література»? Який зміст, на вашу думку, поет укладає у слово «література»? (*Поезія – це музика, яка може впливати, хвилювати... без слів.*)

- Яким постає у вірші ідеал поезії Верлена? Чи відповідає сам вірш «Поетичне мистецтво» тим вимогам, які декларує поет? (*Незважаючи на задекларовані принципи, сам поет їх не дотримується. Його наспівні, ритмічно витончені вірші мали на меті показати можливості нової поезії. Ні думка, ні дотеп (а решта все – література) не завадять справжній поезії.*)

Робота з епіграфом

Прочитайте епіграф. Як ви його розумієте? (*Проголосивши в «Поетичному мистецтві»: «Найперше – музика у слові!» – Верлен послідовно втілював цю настанову у власній ліриці. Найхарактернішою ознакою поезії Верлена є мелодійність, музикальність, дивовижне поєднання звуків із почуттями.*)

Аналітичне дослідження вірша П. Верлена «Осіння пісня» в перекладі Г.Кочура

- Своєрідною візитною карткою поезії П. Верлена є його «Осінь пісня» (збірка «Сатурнічні пісні», цикл «Сумні пейзажі») Відомо понад 30 перекладів цієї поезії, понад 10 разів цей вірш перекладено українськими перекладачами. Ця поезія ятрила душу В. Стефаніка, І. Франка, «скорбним риданням» звучить у перекладі М. Рильського, її «тужливий хлип» чуємо у перекладі М. Лукаша.

1. Чи є символічним заголовок вірша? Які почуття він навіює? («Осінь пісня» - це прощальна пісня, це підготовка до чогось незнаного, це самотність, туга, холод, невлаштованість.)

2. Які ще образи-символи створюють настрій туги, смутку? («не голосні м'які пісні» - настрої смутку; «годинник» - нагадує про минулість всього, навіть людини; «мрії дитини» - тепло і радість, яку не повернути; «жовкле листя» - зів'яле листя, прожите життя; «вихровий вир»)

3. «Пейзаж душі» чи «пейзаж природи» змальовує поет? (У Верлена вони зливаються воедино. Душа-інобуття пейзажу, а пейзаж-стан душі). Тому осінь зображується не тільки як пора року, а й як журба, втома, втрата чогось прекрасного, наближення смерті.)

4. В оригіналі останні рядки звучать так: «Вітер носить мене туди-сюди, неначе пожовклий лист». Чому душа ліричного героя стає мертвим листком асоціації. Він ніби хоче сказати: «У кожного свій сум і своя доля? (Поет не дає відповіді на це запитання. Це одна із ознак символістсько-імпресіоністичної поезії П. Верлена. Головне – створити настрій, викликати відповідні асоціації)

VI. Підбиття підсумків уроку

- Доведіть, що творчість Верлена стоїть у витоків французького символізму.

- Які риси імпресіонізму та символізму поєднались у його творчості? Наведіть приклади.

VII. Домашнє завдання

I-варіант. Підготувати виразне читання напам'ять поезій Верлена з аргументацією інтонування.

II-варіант. На основі дослідження інформації про життєвий і творчий шлях А. Рембо створити опорну таблицю «Художній світ Рембо», виділити етапи творчості.

III-варіант. «Сприйняття світу Рембо у малюнках». Яка грань таланту Рембо розкривається у його малюнках?

УРОК 27

Тема. Художнє новаторство А. Рембо. Поєднання рис імпресіонізму й символізму в сонеті «Голосівки». Образ ліричного героя у вірші «Моя циганерія».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *знати* основні етапи життєвого і творчого шляху Артюра Рембо; *з'ясувати* специфіку асоціативно-чуттєвої манери А. Рембо у створенні й пізнанні художньої картини Всесвіту у поезії «Голосівки»; *характеризувати* образи ліричних героїв поезії А. Рембо; *усвідомлювати* свої естетичні та читацькі смаки.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: портрети А. Рембо, видання його творів, ілюстрації до них, репродукція картини Ван Гога «Зоряна ніч».(режим доступу: URL <https://ukrburshtyn.com/ua/blog/vse-o-kartine-zvezdnaya-noch.html>).

Хто прагне проникнути глибше поверхні, той ризикує.

І хто розкриває символ, ризикує.

По суті, Мистецтво — дзеркало, що зображає того, хто в нього дивиться, а зовсім не життя.

О. Уайльд

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Виразне читання напам'ять поезій Верлена з аргументацією інтонування.

Презентація опорної таблиці «Художній світ Рембо».

Повідомлення «Сприйняття світу Рембо у малюнках».

Літературний диктант

1. Яка літературна течія модернізму об'єднує поетів: Верлена, Рембо та Меларме? (Символізм)
2. Який вірш, Рембо написаний у формі сонета, є низкою асоціацій голосних звуків, які є враженням від зовнішнього світу? («Голосівки»)
3. Кому належать ці слова: «Я втратив вміння говорити» (Рембо).
4. Де народився А.Рембо?(У Шарлевілі).
5. Що це за дати в житті і творчості Рембо:1871;1871-1872;1872-1873?(Етапи творчості).
6. Назвіть цикл Рембо, який складають вірші в прозі.(«Осяяння»).
7. Який вірш Рембо складається лише з 2-х поширених речень?(Відчуття»).
8. Славою якого поета користувався А. Рембо?(Скандального).
9. Які вірші свідчать про його революційні ідеї, настрої?(«Вільний гімн Парижа», «Руки Жанни-Марі»).
10. Єдина збірка Рембо, видана за життя поета. («Сезон у пеклі».)
11. У якому вірші А.Рембо символічно відображає свої творчі і життєві пошуки? («П'яний корабель»).
12. Хто з поетів так визначив місце Рембо у світовій літературі: «Геній Рембо, стрімкий та суперечливий, як комета, промайнув на обрії символізму, залишивши за собою зоряний слід, напрямом якого до кінця ще не розгаданий? (О.Мандельштам).

III. Мотивація навчання

Робота з епіграфом

- Як ви вважаєте, чи існує зв'язок між висловлюванням О. Уайльда та творчістю А. Рембо? Якщо існує, то який? Відповідь обґрунтуйте.

III. Повідомлення теми й мети уроку

IV. Опрацювання навчального матеріалу

- Як і Верлен, Рембо намагається створити принципово нову універсальну мову, за допомогою якої сподівається вивільнити людський дух. Однак наріжним каменем цього світовідчуття є яснобачення — рішуча і послідовна перебудова свідомості, звільнення її від традиційної логіки, від тягара повсякденності. Рембо приніс у поезію нову, несподівану образність, надзвичайно сміливі метафори і словосполучення, одним із перших у сучасній французькій поезії почав писати верлібром.

Словникова робота

Верлібр (від фр. вільний вірш) - вірш, який не має рими.

Робота в групах

Проаналізувати поезії А. Рембо.

Група 1 — «Моя циганерія»

1. Прочитайте вірш «Моя циганерія» (Переклад Василя Стуса)
2. Чому поезія має таку назву?
3. На які особливості краєвиду звертає увагу ліричний герой? Який настрій вони створюють?
4. Із ким ліричний герой порівнює Природу? Яку роль вона відіграє у духовних пошуках?
5. Які асоціації виникли у вас під час аналізу цього твору?
6. Перейдіть за посиланням (<https://ukrburshtyn.com/ua/blog/vse-o-kartine-zvezdnaya-noch.html>) та розгляньте картину художника-постімпресіоніста Ван Гога «Зоряна ніч». Що спільного в зображеному на картині із сонетом Рембо?

Літературознавчий коментар учителя

Коротке і яскраве життя Артюра Рембо, його творча спадщина стали темою дискусій як сучасників, так і наступників поета. В історії світової літератури він залишиться юним поетом, генієм, вільним від побуту й суспільства, відданим тільки мистецтву, палко закоханим у Музу, задерикуватим і відчайдушним. Не дивно, що впродовж усього ХХ століття молоді поети подібної вдачі наслідували образ, створений Рембо, — образ людини «богеми».

Група 2— «Голосівки»

1. Прочитайте сонет «Голосівки». (Переклад Григорія Кочура)
2. Чому, на вашу думку, саме з кольорами асоціюються у поета голосні звуки?
3. Які асоціації навели б ви?
4. Чому «Голосівки» називають панорамою Всесвіту?
5. Створіть каталог літер, які є символічними для нашого класу, особисто для кожного

учня.

Презентація роботи груп

V. Підбиття підсумків уроку

Евристична бесіда

- Назвіть особливості ранніх поезій А. Рембо.
- Якими є основні мотиви зрілих поезій митця?
- Схарактеризуйте ліричного героя цих творів.
- У чому полягає новаторство Рембо-символіста?

Літературознавчий коментар

Загадку поезії Рембо й досі не розгадано. Таємничим є не тільки його відхід від мистецтва, а й те, що за короткий період творчості він став цілою епохою в літературі. Деякі сучасні дослідники вважають, що поет наблизився у своїх експериментах зі словом до крайньої межі, за якою побачив лише порожнечу. Він намагався писати, але вже не міг віднайти сенс поетичної творчості. Можливо, саме ви в майбутньому розгадаєте загадку творчості й життя Артюра Рембо.

Рефлексія. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Продовжте речення: «Найбільше мене сьогодні вразило...».

VI. Домашнє завдання

Для всіх: виразне читання поезії А. Рембо.

Творче: скласти асоціативний ланцюжок «Я» за принципом «Голосівок» Рембо.

За бажанням: проілюструвати вірш «Голосівки».

УРОК 28

Тема. Зміни в драматургії на межі XIX–XX ст. М. Метерлінк як теоретик і практик «нової драми». Концепція символістського театру.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *розуміти* сутність кардинальних змін у драматургії на межі XIX–XX ст., ідейних та естетичних шукань представників «нової драми»; *зіставляти* розвиток європейської та української драми на межі XIX–XX ст.; *висловлювати* погляди щодо особливостей «нової драми»; *усвідомлювати* взаємозв'язок між розвитком суспільства і літературою; *розкривати* внесок митців у розвиток національної та світової культури.

Обладнання: портрети представників «нової драми»: А.П. Чехова, Г. Ібсена, М. Метерлінка, Б. Шоу.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Будь-яка зміна прокладає шлях іншим змінам.

Н. Макіавеллі

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Групування

— Які асоціації викликає у вас слово «театр»? (*Видовище, актори, гра, сцена, лаштунки, емоції*)

Бесіда

— В якій країні виник театр? З чим пов'язано його виникнення? (*Театр виник у Стародавній Греції, в основі виникнення театру – святкування на честь бога Діонісія.*)

— Як був влаштований давньогрецький театр? (*Театри будували на схилах гір. Три складові театру – це сцена, оркестра, театр*)

— Назвіть відомих вам драматургів. (*Есхіл, В. Шекспір, Ж.Б. Мольєр, І. Карпенко-Карий.*)

III. Мотивація навчання

— Згадайте, коли ви були в театрі?

— Яку п'єсу переглядали?

— З якими враженнями, емоціями поверталися додому?

На превеликий жаль, сучасна молодь не так часто відвідує театр. Телебачення, інтернет користуються у неї більшою популярністю. Але були часи, коли потрібно було годинами вистояти в черзі, щоб купити квиток на виставу, коли до походу в театр шилися нові сукні, робилися зачіски в перукарні. Були часи, коли відвідування театру сприймалося як свято.

Проблемне питання

Що ж потрібно зробити, щоб повернути глядача? За яких умов театральні зали будуть вщент заповнені глядачами? (*П'єси повинні бути цікавими, відповідати вимогам часу, порушувати проблеми, які турбують глядача.*)

IV. Повідомлення теми та мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Наприкінці XIX – початку XX ст. перед театральними діячами також постало питання: що робити, що змінити в театрі, адже час змінювався, змінювалися люди, їхні погляди, проблеми, а театральний репертуар залишився в минулому.

В історії європейського театру та драматургії середина XIX ст. була періодом застою. Популярні романтичні п'єси з незвичними героями, з їхніми страшними таємницями все менше цікавили публіку. Виник репертуарний «вакуум». Нових драматичних творів практично не було, іноді на сцені ставилися інсценізації епічних творів.

У середині XIX ст. драматургія та театр не давали адекватної відповіді на «естетичні виклики часу». Недаремно М. Вороний зазначав, що «стара драма не втрималася на реалістичному ґрунті, вона... зробилася драмою зовнішнього життя, з провідною – моральною чи громадською – ідеєю, з виразним побутовим характером, з психологією дійових осіб, ординарних, залежних переважно від буденних дрібниць і через те вже неглибоких за змістом: техніка їх примітивна, трафаретна й невдячна для творчості драматурга і актора».

І таке явище було характерне не тільки для однієї країни. Драматурги багатьох європейських держав прийшли до висновку, що потрібно будувати новий театр, з новими п'єсами, які б відповідали часу, які б привертали увагу глядачів до найбільш актуальних проблем. І почалися пошуки нових форм зображення дійсності засобами мистецтва. Так виникла «нова драма». Сучасники назвали її новою, щоб підкреслити радикальний характер змін.

Словникова робота

«*Стара драма*» – термін для позначення драматургічних творів, що були створені до останньої третини XIX ст. в межах традицій жанру, стилю, напряму (античні драматичні твори, шекспірівський театр, твори класицизму, реалізму та ін.).

«*Нова драма*» – сукупність новітніх явищ у європейській драматургії наприкінці XIX – на початку XX ст., що засвідчили активні естетичні пошуки митців, появу нових драматичних жанрів, взаємодію різних напрямів, течій і стилів (реалізму, натуралізму, модернізму, символізму, імпресіонізму, неоромантизму тощо).

Головна роль у справі оновлення театру належала драматургам, режисерам, акторам. Їхнім найважливішим завданням було встановити зворотний зв'язок із глядачем, підготувати його до змін, навчити відчувати й розуміти нове.

Усі представники «нової» драматургії – а це Генрік Ібсен (Норвегія), Джордж Бернард Шоу (Англія), Антон Чехов (Росія), Моріс Метерлінк (Бельгія), Юхан Август Стріндберг (Швеція), Герхарт Йоханн Роберт Гауптман (Німеччина), Еміль Золя (Франція), Володимир Винниченко, Леся Українка, Микола Куліш та інші – йшли власними шляхами, їхні театральні естетика й поетика дуже різнилися. Але існувала ознака, яка їх об'єднувала: усі вони намагалися створити проблемний театр, мова, стилістика якого максимально наближали його до сучасного читача.

Робота в групах. Печворк (Додаток 1)

Печворк (від англ. patchwork – ковдра, покривало, виріб із різнокольорових клаптів) – це клаптеве шиття, вид декоративно-ужиткового мистецтва. Вироби створюються за принципом мозаїки, коли при зшиванні різнокольорових клаптиків тканини утворюється єдине полотно з різноманітними візерунками, картинами і навіть фактурою.

Знайти інформацію у мережі Інтернет (або інформація може бути підготовлена учителем), опрацювати в групах матеріал, створити єдине полотно під назвою «Нова драма».

Кожна група отримує/знаходить матеріал, опрацьовує його, записує основні положення на кольоровому папері (кожна теза на окремому листі). Бажано, перед роботою групи домовилися, з яких фігур буде складатися полотно (квадрати, ромби, трикутники, багатокутники), і заздалегідь вирізали їх. Після опрацювання матеріалу група презентує його, прикріплюючи листи до дошки, таким чином вийде клаптикове полотно.

Презентація груп. Створення полотна «Нова драма»

Опрацювання біографії Моріса Метерлінка

Моріс Метерлінк – бельгійський драматург і поет, лауреат Нобелівської премії з літератури. «У мене немає біографії», – якимось висловився він. Очевидно, мав на увазі, що зовнішні факти митця є другорядними, а майбутні історики літератури цікавитимуться духовною еволюцією, тими змінами у світогляді, а також у теорії драми, які склали незабутню сторінку світового театру. Але спробуємо з'ясувати, які фактори вплинули на формування драматурга.

Самостійна робота Познайомитися з біографією Метерлінка. Заповнити пропущені клітини в хронологічній таблиці життя та творчості драматурга. (Додаток 2)

	Народився в сім'ї нотаріуса
1874 - 1881	?
21 рік	?
?	Отримав диплом юриста
1889	?
?	Перша п'єса «Принцеса Мален»
1890-ті роки	?
1908	?
?	Нобелівська премія «за його багатосторонню літературну діяльність, і особливо його драматичні твори, що відрізняються багатством уяви і поетичною фантазією».
23 роки	?
?	Одруження на актрисі Рене Даон, що грала в п'єсі «Синій птах»
1940	?
1947	?
	Помер від серцевого нападу

Метерлінк стояв у витоків символістського руху. Вже в першій збірці поезій «Оранжеві» відчувається атмосфера «кінця віку»: хворобливі настрої песимізму, душевна втома, розчарування. Натяки, туманна атмосфера, чарівна влада мовчання, символістська неясність – ось деякі риси світогляду Метерлінка. Збірка поезій була надто типовою для свого часу, тому і залишилася непоміченою. Проте, як драматург він майже одразу став популярний. Уже перша його п'єса «Принцеса Мален» засвідчила, що з'явився ще один видатний діяч театру.

Творчість Метерлінка поділяють на три етапи: бельгійський, французький, пізній.

Робота з таблицею

Бельгійський	Французький	Пізній
Театр мовчання	Театр смерті	Театр надії

Важливі актори передають не словами, а рухами, мімікою та жестами, слова багатозначні; висловлювання туманні, тривожне очікування таємничого створює напруженість дії.	Дія містично-символічна, відбувається в умовних обставинах; не має конкретних ознак дії та часу; головне – передчуття; присутність Смерті, Невідомого, бажання знайти ідеал; перевага темних кольорів; персонажі позбавлені індивідуальних рис.	Дія казково-романтична; оптимізм, добрий гумор, веселий, радісний настрій; боротьба сил добра і зла; головне – пошуки істини, пізнання, зображення іншого нереального життя; головний мотив – всемогутність людини; Невідоме уподібнюється Богу.
--	---	--

VI. Підбиття підсумків уроку

- Чому виникла потреба у «новій драмі»?
- У чому її значення для світової літератури та культури?
- Пригадайте, які твори драматургів-новаторів запам'яталися і чому?
- У чому полягає новаторство Моріса Метерлінка в царині театру?

Робота з епіграфом

- Як слова італійського гуманіста Нікколо Макіавеллі стосуються теми уроку?

VII. Домашнє завдання

Прочитати п'єсу М. Метерлінка «Синій птах»

Матеріал для вчителя

Генрік Ібсен. «Нова драма» Ібсена – справжній переворот у світовій драматургії. Норвезький письменник одним із перших серед драматургів XIX ст. почав створювати п'єси з великими проблемами; їхня театральна мова була близька глядачеві.

Період «нової драми» Г. Ібсена охоплює 1877 – 1899 роки, п'єси різні, але їм властива певна єдність поетики.

Основні ознаки творів драматурга:

- Драматичні твори є «п'єсами про людську душу», в них йдеться мова про напружену, здебільшого трагічну боротьбу індивіда за власний унікальний духовний світ.
- У п'єсах відбувається зближення драматичного простору з тією реальністю, в якій живуть глядачі. Драматург бере із сучасності персонажів (переважно представників середнього класу), їхню мову, поведінку, одяг, максимально наближає декорації до місць проживання героїв. Ібсен істотно збагатив коло тем, які можна було виставляти в театрі: різноманітні соціальні проблеми, становище жінок у суспільстві, спадкові хвороби, влада грошей.
- У творах «нової драми» немає чіткої межі між трагедією і комедією, тому що драматург максимально хотів наблизитися до дійсності, вважаючи, що в житті комедія і трагедія йдуть поряд.
- Композиція п'єс має інтелектуально-аналітичний характер. Аналітизм полягає в тому, що майже всі п'єси Ібсена розпочинаються показом зовнішньої ілюзії щастя, а закінчується катастрофою. У такий спосіб автор розкриває суперечності сучасного йому світу. Але п'єси драматурга називають й інтелектуально-аналітичними, бо вони завершуються інтелектуальним осмисленням персонажами власного життя. Герої творів промовляють те, що диктує їм логіка власних характерів.
- Незавершена кінцівка – ще один внесок «нової драматургії» Ібсена у світову драматургію. В деяких п'єсах розв'язка не з'ясовує проблеми, а лише їх порушує, загострюючи конфлікт.

Бернард Шоу. Значною подією в історії театрального мистецтва Англії і всієї Європи було видання критичного нарису «Квінтесенція ібсенізму». Це означало, що Б. Шоу підключився до боротьби за «нову драму». Його центральна тема – суть театральної революції Г. Ібсена. Вибір такої теми не був випадковим. Шоу свідомо намагався привернути увагу до постаті норвезького митця, аби сприяти радикальному оновленню англійського театру, де

переважали водевілі, дешеві мелодрами, розважальні п'єси. Шоу вірив, що настав час для нової, проблемної драматургії. «Квінтесенція ібсенізму» - це виклад власного кредо Шоу-драматурга.

Новаторство Шоу у царині театру:

- Драматург поділяє своїх персонажів на філістерів, тобто рабів загальноновизнаних цінностей, і бунтівників, які відмовляються прийняти на віру те, що бездумно повторює більшість. Він запропонував ще й іншу класифікацію героїв: «ідеалістів» – тих, які живуть неперевереними, фальшивими ідеалами, і «реалістів», – тих, які скептично споглядають навколишній світ, скоряються критичному розумові, нешаблонно мислять, добре розуміють хвороби і недоліки світу, але ті знання не вбивають їхнього прагнення до кращого облаштування світу.

- Завдання драматурга, з точки зору Шоу, викривати філістерську та «ідеалістичну» мораль, критикувати і знищувати фальшиві цінності.

- Завдання театру – виховання свідомості людей, але не тлумаченням готових істин, а постановкою проблем. П'єса повинна мати «відкрити» кінцівку, залишати після себе запитання. Сучасна драма повинна бути з дискусією, а не будуватися на емоційній ситуації. Під «дискусією» Б. Шоу розумів ідейний конфлікт, наявність у п'єсі носіїв протилежних, але одночасно добре обґрунтованих поглядів. П'єса має бути «фабрикою думки», «пробудженням сумління», сутичкою ідей, а не сценами життя чи картинами переживань. Тому Шоу надавав перевагу створенню не типів, а образів, підпорядкованих сутичці ідей. Саме в цьому конфлікті протилежних думок слід шукати джерело драматичного.

- Драматург відмовляється від традиційної композиції п'єси: «зав'язка – розвиток дії – розв'язка». Натомість він запропонував інший варіант: «зав'язка – розвиток дії - дискусія», тобто весь перебіг подій має готувати фінальну розмову-суперечку, впродовж якої головна проблема твору не розв'язується, а, навпаки, ще більше загострюється.

- Надзвичайно великого значення Шоу надає парадоксу як основному засобу постановки проблеми. Драматург стверджував, що парадокси відбивають дійсність, що парадоксальні не його п'єси, а саме життя, а він лише розкриває людям на це очі.

- Ще один засіб загострення проблеми – повне взаємопроникнення комедії і трагедії. Сучасна п'єса може бути тільки трагікомедією, причому і трагедія, і комедія виконують зовсім інші завдання, ніж це було раніше. Трагедія «більше не залякує», не намагається підкорити емоції глядача жахливими подіями заради досягнення катарсису. Комедія більше не повчас, розважаючи, не виправляє недоліки, сміючись, а обидві вони мають іншу мету – поставити глядача перед проблемою.

- Персонажі повністю залежні від авторської волі. Їхні характери визначені ідейним завданням. Шоу супроводить вчинки і репліки героїв коментарями і ремарками, а також широко використовує систему передмов та післямов, за допомогою яких владно вривається у дію, скеровує її та надає їй сенсу. Передмова та післямова до п'єси є продовженням диспутів, розпочатих у творі.

- Шоу усунув бар'єри між театром та політикою, між театром і публіцистикою. Його сатиричні п'єси – грізна зброя в боротьбі за власні ідеали.

Антон Чехов. Чеховські твори відкривають необмежені обрії для експериментаторства та пошуків. Драматург відчув потребу перейти до проблемної драматургії, а невдовзі поставив перед собою надзвичайно складне завдання – навчитися засобами театру проникати в трагізм реальності. Він якось казав: «Нехай на сцені все буде так само складно і водночас так само просто, як і в житті. Люди обідають, лише тільки обідають, а тим часом твориться їхнє щастя».

- Він вважав, що головне у творі – людське життя, а події – лише тло. Тому створював п'єси, у яких протиставляв погляди дійових осіб на життя та глибоко аналізував їхній внутрішній світ.

- Автор надавав перевагу внутрішнім конфліктам, які зумовлюють розвиток ліричного сюжету. Чехов уникає зовнішніх ефектів, а примушує уважно слідкувати за всіма героями

- Сюжети драматург брав із самого життя. Йому найкраще вдавалося розкривати трагедії буденності. Переживання, настрої героїв виходять на перший план, тому драматургію Чехова називають лірико-психологічною.

- Драми Чехова часто відходять від точного реалістичного зображення персонажів для того, щоб глибше проникнути у внутрішній світ героїв. Автор пропонує для глядачів багатозарову реальність з великою кількістю відступів від головної теми і наявністю різних «підводних течій». Трагічність людського буття розчиняється в повсякденності, в прагненні автора досягнути його сенс.

- Мова кожного персонажа має «підтекст», який надає всій п'єсі багатство змісту, художню правдивість і переконливість. Важливу роль у чеховських п'єсах відіграють паузи. Вони ніби доповнюють підтекст і виникають тоді, коли герої не можуть і не хочуть говорити про потаємне. Також пауза створює певне емоційне напруження, глядач ніби очікує, що герої пояснять, розкриють щось дуже важливе, а цього не відбувається. І глядач повинен сам домислити, що приховується за цим мовчанням.

- Головне в діалогах – не буквальне значення слів, а їхній таємний сенс, внутрішній підтекст. При цьому часто герої, промовляючи слова та звертаючись до співрозмовника, не чують один одного, розуміючи тільки свою позицію.

- Часто в творах Чехова відсутній яскраво виражений конфлікт, немає суто позитивних і суто негативних героїв, п'єси написані в межах «відкритого фіналу», що дозволяє читачам домислювати закінчення сюжету.

- Ремарки у п'єсах Чехова відіграють важливу роль у розумінні всього, що відбувається в п'єсі, створюють особливу атмосферу.

Моріс Метерлінк. Метерлінк став теоретиком і практиком нового театру – символістського. Він створив цикл символістських п'єс, що одержали узагальнену назву «театр смерті».

- Для цих п'єс є характерною присутність Невідомого – воно й є «головним героєм». Невідомий керує всім, його наміри таємничі – це фатумна сила, котра владарює над людиною. Метерлінк досягає вражаючого ефекту присутності Невідомого на сцені свого театру.

- Дія в його п'єсах майже завжди відбувається в умовному місці, не визначений і час подій. Людина залишається сам на сам із Невідомим, вона відчуває жах перед ним.

- Дійові особи позбавлені індивідуальних рис, вони більше символізують переживання і стани, ніж утілюють їх у конкретних характерах

- Ефект страху досягається не зображенням численних убивств, катастроф, насильства, а вираженням внутрішнього стану персонажів, що ніби застигли, чекаючи небезпеки, що наближається, паралізованим страхом перед таємничими й грізними силами. Це приречене очікування Невідомого, невідомої Смерті й становить зміст символістських п'єс Метерлінка, тому їх часто називають «драмами очікування».

- Це також й «театр мовчання», тому що його учасники не стільки розмовляють один з одним, скільки вслухуються в себе, виявляючи свій стан у лаконічних, нервових, музичних репліках. Вони певним чином настроюють глядача, викликають у нього наростаюче почуття страху перед Невідомим.

Українська «нова драма». Пошуки шляхів для формування «нової драми» хвилювали й українських драматургів межі XIX – XX ст.

- У п'єсах Марка Кропивницького, Івана Карпенко-Карого закладено основи української «нової драми»: прагнення автора менше уваги надавати сюжету, а натомість, розкрити психологію дійових осіб, їхні переживання, вчинки, надати перевагу підтексту.

- Інтелектуальна і психологічна драма, у якій увага з побутових проблем переноситься на духовні шукання героїв, стає центральною у драматичній творчості Лесі Українки.

- Володимир Винниченко намагався осмислити сучасні проблеми засобами психологічної драми. Критики неодноразово спостерігали організаційну роль актуальних політичних, філософських, літературних ідей у його «драмах ідей» чи «драмах-диспутах».

- Миколі Кулішеві вдалося оновити традиції української драми. Він розкривав «больові точки» свого часу, висвітлював духовні контури дійових осіб, змальовуючи їх у непередбачуваному й несподіваному розвитку, загострював конфліктну динаміку, використовуючи різні можливості «нової драми»

Додаток 1

Матеріал для печворку:

1. Генрік Ібсен: (драма ідей, боротьба індивіда за власний духовний світ, немає чіткої межі між трагедією і комедією, інтелектуально-аналітичний характер композиції, відкритий фінал).

2. Бернард Шоу: (драма-дискусія, «Квінтесенція ібсенізму», персонажі: філістери і бунтівники, дискусія, виховання свідомості людей постановка проблем, головна проблема твору не розв'язується, а загострюється, трагікомедія).

3. Антон Чехов: (ліро-психологічна драма, головне у творі – людське життя, а події – лише тло, перевага внутрішнім конфліктам, нешаблонні сюжети із життя, відсутній яскраво виражений конфлікт, важлива роль підтексту).

4. Моріс Метерлінк: (символістський театр, невідоме – «головний герой», символічність образів, умовність місця, часу, «театр мовчання»).

5. Українська «нова драма»: (інтелектуальна і психологічна драма, розкриття психології дійових осіб, духовні шукання героя, «драми ідей», «драми-диспути»)

Додаток 2

1862	Народився в сім'ї нотаріуса
1874 - 1881	Відвідував єзуїтський колеж
21 рік	Опублікував перший вірш
1885	Отримав диплом юриста
1889	Перша поетична збірка «Оранжереї»
1889	Перша п'єса «Принцеса Мален»
1890-ті роки	Новаторські пошуки у театральній царині
1908	П'єса «Синій птах»
1911	Нобелівська премія «за його багатосторонню літературну діяльність, і особливо його драматичні твори, що відрізняються багатством уяви і поетичною фантазією»
23 роки	Прожив із Жоржеттою Леблан, актрисою, співачкою, яка була для драматурга дружиною, секретарем, імпресаріо
1919	Одруження на актрисі Рене Даон, що грала в п'єсі «Синій птах»
1940	Переїзд у США через II світову війну
1947	Повернення до Франції
1949	Помер від серцевого нападу

УРОК 29

Тема. Ідея одухотворення життя й відновлення втрачених зв'язків у драмі-фєсерії «Синій птах». Особливості розвитку сюжету.

Мета. Формувати предметні та ключові компетентності: *знати й коментувати* перебіг сюжету, розвиток дії (зовнішньої та внутрішньої); *виокремлювати* новаторські риси в прочитаному творі; *виявляти* жанрові ознаки твору, *розкривати* особливості взаємодії різних елементів у них; *висвітлювати* актуальні проблеми, порушені у творі; *установлювати* причиново-наслідкові зв'язки між мотивами та діями героїв; *використовувати* додаткову літературу, пошукові системи для отримання нових знань.

Обладнання: портрет М. Метерлінка, ілюстрації до твору, картки із завданнями.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Жага щастя ніколи не вичерпується в серці людини.
Жан-Жак Руссо

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II Актуалізація опорних знань

Бесіда

— Хто є засновником «нової» драми?

— Назвіть основні риси «нової драми»

— На які періоди поділяють творчість М. Метерлінка?

— Назвіть основні риси символістського театру М. Метерлінка?

III. Мотивація навчання

Групування

Підібрати асоціації до слова «щастя». (*Щастя: здоров'я, щаслива родина, мир, здійснення мрій, досягнення мети*).

Розуміння щастя у кожного своє.

— Яке визначення щастю дає тлумачний словник?

Щастя – це стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає хто-небудь.

Українська мова багата на фразеологічні звороти зі словом «щастя».

Завдання: об'єднати фразеологізм та його значення

	Фразеологізм		Значення
1	Мати за щастя	А	Робити щасливим кого-небудь
2	Купатися в щасті	Б	Мінливість (зрадливість) долі
3	Приносити щастя	В	Зробити чие-небудь життя безрадісним, немилим
4	Колесо щастя	Г	Бути щасливим що-небудь зробити, взяти участь у чомусь
5	Запропастити щастя	Д	Намагатися що-небудь зробити, розраховуючи на успіх
6	На моє (твоє, його) щастя	Е	Жити щасливо
7	Сподіватися на щастя	Є	Дуже добре для кого-небудь
8	Спробувати щастя	Ж	Думати про щасливе, успішне завершення чого-небудь, надіятися на успіх;

Ключ: 1Г, 2Е, 3А, 4Б, 5В, 6Є, 7Ж, 8Д

Щастя – невід'ємна частина нашого життя. Це те, без чого ми не можемо існувати. Але чи знаємо ми, як досягти щастя, де його шукати? Спробуємо разом із героями п'єси «Синій птах» Моріса Метерлінка пройти шлях у пошуках щастя.

IV. Повідомлення теми та мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Слово вчителя

Щоб створити п'єсу «Синій птах» Моріс Метерлінк пройшов складний творчий і духовний шлях, шлях від «театру смерті», де всім керує Невідоме, тобто невидимі й невідомі фатальні сили, наміри яких також невідомі, до «театру надії», де немає приреченості, герої якого не чекають, а діють і змінюють свій духовний світ.

«Синій птах» (1908) – одна з найбільших за обсягом п'єс М. Метерлінка. Автор старанно, з багатьма подробицями виклав не лише те, якими мали бути декорації кожної картини, а й як слід одягти численних персонажів, що їх у цій романтичній казці понад сімдесят. До того ж деякі з них досить незвичні, як, наприклад, Нежить, Дух Бука, Найситніше Блаженство або Король Дев'яти Планет. Великі Радощі драматург порадив одягти у «яскравий одяг тонких і ніжних відтінків: троянд, що мерехтять на сонці вод, янтарної роси, ранкової блакиті тощо». А ось численних тварин він бачив у стилізованому селянському одязі. Яскраві й прозорі барви сценічних костюмів суттєві для цього твору, адже вони були елементом його загальної радісної, сповненої світлих сподівань атмосфери. Навіть такий персонаж п'єси, як

Ніч, вирізнявся не похмурістю, а загадковою красою. На Ночі мало бути «ополисте чорне вбрання, таємничо висипане зорями, з червоногарячим поблиском. Вуаль, темні маки і т. ін.».

— Як автор визначив жанр твору?

Словникова робота

Драма-феєрія – це п'єса з казково-фантастичним сюжетом і персонажами.

Феєрія – це театральна чи циркова вистава, побудована на фантастично-казковому сюжеті, у якій із метою вразити читача використовують різноманітні сценічні ефекти.

Основні ознаки драми-феєрії: елементи казки, фантастики, виразне ліричне начало, використання міфічних та фольклорних образів, зіставлення природного та людського світів, узагальнювальний зміст, підкреслена умовність часу й простору, символічність ситуацій та образів, наявність яскравих сценічних ефектів.

— З якими творами-феєріями ви знайомі? (*Леся Українка «Лісова пісня», Олександр Грін «Пурпурові вітрила»*)

Постановка п'єси на сцені

Завдання: за допомогою мережі Інтернет знайти інформацію про постановку п'єси на сцені.

(Символістську драму-феєрію не можливо було поставити на сцені старого театру. Тому М. Метерлінк довірив постановку своєї п'єси саме К. Станіславському, котрий разом із В. Немировичем-Данченко заснував у Москві новий театр, який орієнтувався передусім на принципи оновленого театрального мистецтва (пізніше отримав назву «система Станіславського»).

Прем'єра «Синього птаха» відбулася 30 вересня 1908 року і мала шалений успіх. Вона знаменувала нову добу в історії театрального мистецтва. Це була одна з найкращих постановок К. Станіславського, яку можна побачити на сцені й сьогодні.

Прем'єрі передувала велика підготовча робота. Станіславський був принциповим противником видовищності на театральній сцені: «Найлютішим ворогом театру стала театральність... Театральність вносить вульгарність і руйнує гармонію... Нас не здивуєш ані вогнем, ані димом... Всі ці затерті ефекти надають виставі театральності і тим віднімають у неї серйозність...». Великий режисер, який хотів із феєрії зробити красиву казку, домовився з Метерлінком змінити деякі авторські ремарки і принципи сценічної постановки п'єси. Річ у тім, що театральна механіка в московському театрі на той час була примітивною. Майже півтора року Станіславський шукав нові театральні сценічні прийоми, поки не допоміг щасливий випадок. Якось у його кабінеті зібралися художники, техніки, гримери, щоб обговорити видовищні ефекти майбутнього спектаклю. Вони почали компоувати відрізки тканин різних фактур, кольорів тощо, аж поки Станіславському не знадобився шматок чорного оксамиту. Його ніяк не могли знайти, бо він висів на такому самому чорному оксамиті. Так було винайдено ефект чорного кабінету: поєднання чорного оксамиту та освітлювальної техніки. Цей сценічний фон ховав глибину сцени. І завдяки йому, не використовуючи театральних машин, можна було відтворити чарівні перетворення: актори і декорації могли з'являтися прямо на очах глядачів, адже достатньо було їх просто накрити чорним оксамитом, який можна було скинути в потрібну мить.

Через два роки після прем'єри на виставі була присутня дружина М. Метерлінка. У листі до Станіславського бельгієць написав: «Повернувшись із Москви, моя дружина зі сльозами захоплення розповіла мені про незрівнянне і геніальне диво, яке Ви створили з моєї скромної поеми... Можу лише низько схилитися перед найчистішим, найвеличнішим митцем нашого часу...».

Незважаючи на неймовірний успіх «Синього птаха» у режисурі К. Станіславського, у подальших постановках М. Метерлінк наполягав, щоб п'єсу інсценізували саме як драму-феєрію з усіма прийомами, притаманними цьому драматичному жанрові).

Бесіда

— Коли відбувається дія твору? (*Напередодні Різдва*)

— Чому саме цей час обрав драматург? (*Напередодні Різдва трапляються усілякі дива.*)

— Згадайте твори, в який дія відбувається саме на різдвяні свята? (*«Різдвяна пісня в прозі» Ч. Діккенса, «Ніч перед Різдрвом» М. Гоголя*)

— Які дива трапилися з героями цих творів? (*Герої перероджуються: Скрудж став щедрим, Оксана покохала Вакулу*)

Метерлінк не випадково вибрав саме цей час, він також показує диво – народження людського в людині, відкриття вічної Таємниці Буття.

Створення карти подорожі Тільтіль і Метіль

Бесіда

— Хто такі Тільтіль і Метіль? (*Діти лісоруба.*)

— Що можна сказати про родину дітей? (*Родина бідна, але в їхній хижці чисто. У батьків, крім Тільтіля і Метілі, було ще семеро дітей, але вони померли. Родина доброзичлива, в ній панує мир та любов.*)

— З яким проханням звертається фея Бериліона до дітей? (*Знайти Синього птаха для її хворої онучки.*)

— Чому фея Бериліона відправила на пошуки Синього Птаха саме Тільтіль і Метіль? (*Діти добрі, дружні, наївні, людяні, їхні душі ще чисті. Вони готові прийти на допомогу.*)

— Яких вад людського характеру в них немає? (*У них немає заздрощів, злоби, ненависті.*)

— Чому фея довіряє саме їм чарівного капелюха з Діамантами? (*У дітей чиста душа та чистий зір. Вони вірять у дива. Дорослі ж все одно не зможуть скористатися капелюхом із діамантом правильно, для них діамант – це коштовне каміння, яке може покращити матеріальне становище.*)

— Які властивості має капелюх із Діамантом? (*Він дає новий зір, допомагає побачити суть речей. Наприклад, фея обертається чарівною красунею-принцесою, діти бачать душі Хліба, Вогню, Світла, Пса. Діти ніби стають «ясновидцями», бачучи колір звуків, відтінки запахів, зазираючи вглиб явиць.*)

— Хто ж відправляється разом із дітьми у мандрівку? (*Душа Світла та Пес, не дивлячись на небезпеку, відразу погоджуються йти з дітьми, а інші – вирушають у подорож після довгих роздумів.*)

— Хто заважає дітям під час подорожі? Чому? (*Киця заважає дітям, підбурює душі тварин та предметів проти них, тому що той, хто знайде Синього птаха, той розгадає душу речей, тварин, і вони втраять незалежність.*)

— З ким зустрічаються діти в Країні Споминів? (*У Країні Споминів на дітей чекає зустріч із померлими дідусем і бабусею, братиками та сестричками.*)

— Якої істини навчили дітей померлі рідні? (*Забувати мертвих не можна, їх потрібно пам'ятати та згадувати про них частіше.*)

— Як почувують себе діти в гостях у дідуса та бабусі? (*Дітям затишно та спокійно, вони відчують любов та турботу про них.*)

— Які життєві цінності змальовує драматург? (*Любов рідних, родина*)

— Щодіти побачили, опинившись у палаці Ночі? (*У палаці Ночі багато дверей, за якими знаходяться різні хвороби, нещастя, страхи, а також зірки, пахоці, спів солов'я, роси*)

У палаці Ночі Тільтіль зіштовхується з невідомим, сміливо відчиняє двері. Його не лякають хвороби, адже сучасна наука перемогла їх, тільки нежить почуває себе більш-менш у безпеці, тому що на неї просто не звертають увагу. Але людям загрожують війни, їх потрібно стерегтися, тому що «Вони могутніші й жадливіші, ніж будь-коли». Метерлінк застерігає людство від насильства та жорстокості.

— Які небезпеки чекали на дітей у Лісі? Чому? *(Дерева та тварини хочуть вбити дітей, тому що їхній батько знищуючи природу, заподіяв багато зла. Також вони не хочуть, щоб діти знайшли Синього птаха, тобто велику таємницю всіх речей, тому що це більше потраплять у кабалу до Людей.)*

— Яку проблему піднімає автор у цій частині п'єси? *(Природа може знищити Людину, яка безвідповідально ставиться до її дарів. Людина постає слабкою. Тільки чарівний Діамант рятує життя дітей. У цій частині піднімається екологічне питання, вона застерігає нас від свавілля щодо навколишнього середовища.)*

— На чиєму боці драматург у конфлікті Людини і Природи?

— Як ви розумієте слова Душі Світла, які вона промовила, стоячи перед цвинтарною брамою: «Час іще не настав... Світлові зарано осявати мерців...»? *(Можливо, мається на увазі друге пришествя Ісуса Христа, коли Ісус повернеться з неба і сповняться його пророцтва, такі як воскресіння мертвих, страшний суд мертвих та живих, та цілковите встановлення Царства Божого на землі.)*

— Тільтіль та Метіль потрапляють у гості до Блаженств. Чому Душа Світла радить дітям не приставати на пропозицію Найтовстіших Земних Блаженств? *(Блаженства – це велике щастя, велика насолода; раювання. Коли людина найдена, гарно вдягнена, її честолюбство вдоволене, нічого не потребує, то їй нічого не хочеться робити, і вона забуває про своє призначення.)*

— Які Блаженства не бояться світла Діаманта? *(Блаженства твого дому: Доброго Здоров'я, Чистого Повітря, Блакитного Неба, Любити Батьків, Сонячних Днів, Зимового Вогнища...)*

— Яка різниця між Блаженствами, що бояться світла Діаманта, і Блаженствами, що не бояться його? *(Блаженства, що бояться світла Діаманта, - це матеріальні блага, це примарні цінності, а Блаженства, що його не бояться, стосуються людської душі, це моральні блага, це справжні й вічні цінності.)*

— До чого закликає автор, знайомлячи нас із Блаженствами? *(Люди повинні розрізняти примарні та справжні цінності. Щоб осягнути справжні цінності, необхідно мати силу волі побороти в собі слабкість, бути цілеспрямованим, не піддаватися спокусі матеріальних цінностей, які можуть зашкодити справжньому щастю.)*

— З якими Радощами познайомилися діти? *(Великі Радощі: Справедливості, Доброти, Виконаної Праці, Розуміти, Мислити, Бачити Прекрасне, Любити, Неповторна Радість Материнської Любові.)*

— Яким істинам навчила Тільтіля Материнська Любов? *(«Немає двох матерів... У кожній дитини тільки одна мати, одна навів, і вона завжди найкраща, треба лише добре її пізнати й навчитися дивитись...»)*

— Як ви розумієте слова Материнської Любові: «Вдома надто багато справ і немає часу на розмови. Проте й невимовне можна почути»? Чи стосуються вони вас? *(Тільтіль зрозумів, що велике щастя, коли поряд є люблячі люди, коли ти любиш і відчуваєш підтримку рідної душі. Материнська любов завжди поруч, то ж ми можемо сміливо крокувати життєвою стежиною.)*

— Що зрозуміли діти після відвідин Царства Майбутнього? *(Всьому свій час, його не підкупиш, не вблагаєш.)*

— Скільки часу тривала подорож для дітей? *(Рік.)*

— Чому вони прийшли додому з порожніми руками? *(«Птах Спомину почорнів, Птах Майбуття почервонів, Птахи Ночі повмирили, а Лісового Птаха я так і не впіймав...», - говорить Тільтіль. Його доповнює Душа Світла: «Мабуть, Синього Птаха немає... Або ж він змінює забарвлення, щойно його садиш до клітки...»)*

— Як змінилися діти після мандрівки? *(Змінилося ставлення дітей до світу, до всього, що їх оточує, до близьких і знайомих їм людей. Вони стали набагато мудрішими і щасливішими.)*

— Поясніть, у чому причина непорозуміння між Тільтілем і Мітіль та їхніми батьками в останній картині п'єси. *(Погляди дітей на життя у дітей та дорослих різні.)*

— Але мандрівка дітей не була марною: вони знайшли Синього Птаха. Де? Чому саме там? *(Синього Птаха діти знайшли вдома. За ним не потрібно далеко ходити – він у рідному домі, де живуть батьки, де панують любов та злагода.)*

Робота над композицією твору

<i>Експозиція</i>	На Різдво діти залишилися без подарунків.
<i>Зав'язка</i>	Поява феї Бериліони, яка просить вирушити на пошуки Синього птаха для хворої внуки.
<i>Розвиток дії</i>	Подорож дітей. Країна Споминів, Палац Ночі, Ліс, Цвинтар. Сад Блаженств. Під час мандрівки діти зустрічаються з різними істотами, пізнають світ, відкриваючи для себе основні цінності.
<i>Кульмінація</i>	Царство Майбутнього
<i>Розв'язка</i>	Повернення додому, де діти знайшли Синього птаха.
<i>Епілог</i>	Тільтіль дарує Синього птаха хворій сусідці, і дівчинка одужує, але птах виривається з рук і відлітає.

VI. Підбиття підсумків уроку

— Визначте, які істини відкрилися Тільтіль і Метіль під час мандрівки.

(Пам'ять перемагає смерть. Без минулого немає майбутнього. Жити постійно у світі мрій неможна. Необхідно сміливо долати перешкоди. Людина повинна жити у злагоді з оточуючим світом. Духовні радощі важливіші за блаженства тіла. Діти – це майбутнє людства, потрібно думати про майбутнє. Материнська любов завжди поруч, вона допомагає і підтримує. Людина повинна вірити в щастя. Щастя може бути поруч, тільки потрібно розгледіти його в простих речах. Щастя не можна тримати в клітці. Щастя постійно потрібно шукати.)

Робота з епіграфом

— Погоджуєтесь ви зі словами французького мислителя Жан-Жака Руссо: «Жага щастя ніколи не вичерпується в серці людини». *(Скільки живе людина, стільки вона буде прагнути до щастя. Але у кожного своє поняття щастя, тому і різні стежки в його пошуках.)*

— Поясніть, як ви розумієте слова французького письменника Антуана де Сент-Екзюпері. Спробуйте, згадати, з якого вони твору, і закінчити думку автора. *(Ці слова з казки «Маленький принц», «Головного очима не побачиш, бачить лише серце» – цю істину відкрив змії Маленькому принцу. Для того, щоб зрозуміти істинну цінність речей, дітям необхідно здійснити складну мандрівку. Людям також потрібно вчитися дивитися ні на речі і події, а на їхню суть, вчитися дивитися не поверхнево, а вглиб.)*

VII. Домашнє завдання

Повторити визначення, що таке «символ», визначити символи у творі.

Індивідуальне повідомлення «Пояснити, за допомогою яких театральних сценічних засобів створюється ефект магічної феєрії.»

Виписати фразеологізми, які зустрічаються у п'єсі, пояснити їх.

Тема. Роль фантастики. Символіка образів. Трактування фіналу.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *виокремлювати* новаторські риси в прочитаному творі; *з'ясувати* значення символів у п'єсі; *виявляти* жанрові ознаки твору; *розкривати* особливості взаємодії різних елементів у них; *висвітлювати* актуальні проблеми, порушені у творі; *установлювати* причиново-наслідкові зв'язки між мотивами та діями героїв; *використовувати* додаткову літературу, пошукові системи для отримання нових знань.

Обладнання: портрет М. Метерлінка, роздатковий матеріал.

Тип уроку: комбінований.

*Часто трапляється,
що людина вважає щастя далеким від себе,
а воно нечутними кроками вже прийшло до нього.*
Дж. Боккаччо

*У щастя немає завтрашнього дня,
немає у нього і вчорашнього ...
у нього є тільки сьогодні - і то не день, а мить.*
І. Тургенєв

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II Актуалізація опорних знань

Літературний диктант

1. В який час відбуваються події? (*Події відбуваються напередодні Різдва.*)
2. З якою метою до дітей прийшла фея Берюліна? (*Фея просить дітей знайти Синього птаха для хворої онуки.*)
3. Що дала фея дітям в дорогу? З якою метою? (*Фея дала дітям капелюх із чарівним Діамантом, який допоможе дітям побачити суть речей.*)
4. Чому Киця заважає дітям? (*Вона не хоче, щоб діти знайшли Синього птаха, тому що тварини, речі, стихії втраять свою незалежність і будуть залежати від людей.*)
5. Кого зустріли у Країні Споминів? (*У Країні Споминів діти зустрічаються з померлими бабусею, дідусем, братиками та сестричками.*)
6. Коли померлі зустрічаються зі своїми живими родичами? (*Померлі зустрічаються із живими родичами, коли ті про них згадують.*)
7. Чому душі дерев хочуть вбити дітей? (*Душі дерев хочуть вбити дітей, тому що їхній батько-лісоруб знищив багато дерев.*)
8. Чому не можна приставати на умовляння Земних Блаженств? (*Не можна приставати на умовляння Земних Блаженств, тому що діти забудуть про своє призначення, мету подорожі.*)
9. Яка Радість дуже рідко посміхається? (*Радість Справедливості дуже рідко посміхається, тому що справедливість дуже часто порушується і дуже рідко поновлюється.*)
10. Із чого зіткана сукня Материнської Любові? (*Сукня Материнської Любові зіткана з дитячих поцілунків, поглядів, пестощів.*)
11. Хто є найкращими людьми на землі? І в чому їхній недолік? (*Найкращі люди на землі – це мами та бабусі. Але мають недолік - вони помирають.*)
12. Де діти знайшли Синього птаха? (*Діти знайшли Синього птаха вдома.*)

III. Мотивація навчання

Виразне читання уривка з вірша Б Грінченка «Зернятка»

Щастя хочеш ти зазнати?

Щастя дурно не дається:

Тільки той його придбає,

Хто за його в бої б'ється.

У великім нашім бої
За нового дня світання
Тільки й можна мати щастя,
Варте людського бажання.

II

Як мала у тебе сила,
То з гуртом єднайся ти:
Вкупі більше зробиш діла,
Швидше дійдеш до мети.

Як на силу ти багатий, —
Не єднайся ти з гуртом:
Буде силу він спиняти, —
Сам іди своїм шляхом!

III

Говорять люди: не зітхай,
Чого нема, то й так нехай!
А я говорю: не зітхай,
Коли нема, – борись, придбай!

IV. Повідомлення теми та мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Перевірка випереджувального домашнього завдання

— Визначте жанр п'єси. Назвіть ознаки жанру.

Індивідуальне повідомлення «За допомогою яких театральних сценічних засобів створюється ефект магічної фєєрії?»

Глядача вражає строкатий калейдоскоп численних персонажів, кількість яких перевищує 60. Це абсолютно різнопланові герої: звичайні люди, казкові образи, тварини, рослини, речі. До Метерлінка світовий театр рідко представляв таку безліч дійових осіб. Автор детально описує портрети персонажів, місця дії. Герої драматурга причаровують своїм вбранням, взятим із повсякденного життя, так і з казок або міфів. Наприклад, Тільтіль і Метіль одягнені як персонажі Шарля Перро, Душа Світла – у грецьку сукню, Найтовстіші Земні Блаженства – у важкі мантії. У виборі костюмів панує навмисна суміш часів, моди, смаків. Приголомшує кольорова гама одягу: відтінки золотаві, сріблясті, темно-сині, білосніжні, шоколадні, бурштинові. Швидко здійснюється перехід від одного середовища до іншого. Велика увага надається спецефектам. Ремарки мають надихнути режисера на досягнення відповідного враження за допомогою техніки постановки. Автор передбачає використання світлових і звукових ефектів.

Жодне явище, предмет чи персонаж не стоїть на місці, не має єдиного стабільного образу. Все змінює своє обличчя, тому вислизають смисли явищ і понять. Наприклад, щоразу інакший вигляд має Синій птах, а з новим кольором постає й визначення щастя. Речам автор надає подвійного існування. Метерлінк використовує метаморфозу, щоб замінити нею інтригу.

Враження мінливості світу Метерлінк досягає за допомогою показу тільки певного типу рухів – швидких, різких, із багатою мімікою. Ритм метаморфоз у драматурга нерівномірний: він то вибухає, то уповільнюється, але трансформації ніколи не припиняються. Це магічно діє на глядача. П'єса захоплює його не тільки смислом. Проблематикою, скільки самим дійством.

Як бачимо, для режисерів драматург ставить складне завдання, яке можна вирішити спільною роботою акторів, декораторів, освітлювачів, звукооператорів, костюмерів.

Робота з таблицею

З'ясувати, які фразеологічні звороти сховалися за малюнками.

Малюнок	Фразеологізм	Значення	Синонім
	Попахує смаленим	Загрожує небезпека, загибель і т. ін. або передбачаються неприємності	Діло труба
	Заробиш ти в мене на горіхи	Хто-небудь одержить (одержав) покарання, когось покарають	Дати березової каші, дати хльосту, перепаде на бублики, взяти в обмолот, показати, де раки зимують, дати прикурити
	Вискочив, як Пилип з конопель	Раптово і недоречно сказати що-небудь, виступити з чимось	Ні пришити, ні прилатати; ні в тин ні в ворота
	Не він перший, не він останній	Те, що випало на долю кого-небудь, не є чимось особливим, це саме переживали вже й будуть переживати інші	Нічого такого, з такого ж тіста

Бесіда

— Визначте, на які групи можна поділити героїв п'єси? (*Реальні (Тільтіль, Метіль, лісоруб, мати дітей, сусідка Берленго), казково-фантастичні (Душа Світла, Радощі, Блаженства, предмети, речі, явища тощо, які оживають.)*)

— Які художньо-зображувальні засоби використовує автор, створюючи казково-фантастичні образи? (*Алегорія, персоніфікація.*)

— З якою метою драматург використовує фантастику? (*Фантастичний сюжет, фантастичні герої допомагають автору розкрити ідею твору – «будь сміливим, щоб побачити приховане»*)

— Використовуючи філворд, охарактеризуйте образи Тільтіль і Метіль, підтверджуючи характеристику цитатами. Серед буквеної плутанини знайдіть і викресліть риси характеру, притаманні дітям. Підтвердіть характеристику цитатами.

Філворд - це різновид кросворда. Найпоширеніша у світі гра зі словами Сітка з проставленими буквами. Завдання: знайти і викреслити відповідь у сітці. (*Додаток 1*)

Ш	Л	Я	Х	Е	Т	Н	І	С	Т	Ь	Л	Ю	Б	Б
З	Д	О	Б	Р	О	Т	А	Е	С	У	Н	М	Е	Е
Н	Л	І	Н	Ь	М	Б	В	Щ	Ц	Ш	А	Ш	З	З
Е	Ю	Т	У	П	Ь	К	Ю	И	Є	В	П	С	Д	К
В	П	М	Ш	И	Ю	С	Т	Р	А	Х	О	Л	У	О
І	О	Е	Ц	К	Р	И	Ф	І	Ь		Л	А	Ш	Р
Р	В	В	І	Ч	Л	И	І	С	Т	Ь	Е	Б	Н	И
А	А	Б	В	Є	Р	И	Ю	Т	Є	К	Г	К	І	С
Ю	Г	У	Т	П	С	Ш	В	Ь	И	П	Л	І	С	Л
Ж	А	Д	І	Б	Н	І	С	Т	Ь	Ю	И	С	Т	И
П	А	С	И	В	Н	І	С	Т	Ь	Т	В	Т	Ь	В

М	П	І	Д	Т	Р	И	М	К	А	Ц	І	Ь	Е	І
Б	А	Й	Д	У	Ж	І	С	Т	Ь	В	С		Б	С
Б	Е	З	Н	А	Д	І	Я	Е	Б	Ш	Т	С	У	Т
С	М	І	Л	И	В	І	С	Т	Ь	Т	Ь	Ю	М	Ь

Словникова робота

Символ– предметний або словесний знак, що опосередковано виражає суть певного явища. Символ характеризується узагальненістю, багатозначністю, таємним змістом, тому може витлумачуватися по-різному.

Визначення символів у п'єсі

Образи хлопчика Тільтіля і дівчинки Мітіля – символ дитинства, чистих надій, звернених у майбутнє.

Пес – символ вірності, відданості, готовності до самопожертви.

Киця – символ підступності, зрадництва, улесливості.

Душа Світла – символ справедливості, пізнання нового.

Хліб – символ слабкодухості.

Вогонь – символ непередбачуваності.

Вода – символ сили.

Молоко – символ похливості, сором'язливості.

Блаженства – символ самовдоволення.

Синій птах – символ щастя.

Перегляд уривку з кінофільму «Синій птах»

Пояснити кінцівку твору. (<https://drive.google.com/file/d/1tWEgiDM0v7vWjb3Ankgk0v2-g30up-Je/view?usp=sharing>)

Синій птах знайшовся в будинку Тільтіля і Мітіля. Це означає, що насправді щастя живе в кожному домі. Його не варто далеко шукати, потрібно лише уважніше придивитись, «розкрити очі до найпотемніших глибин душі». Мандрі домагають зрозуміти й оцінити свій дім. Але щастя перемінливе, тому необхідно бути готовим відправитися у нову мандрівку.

VI. Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфами

- Поясніть, як співвідносяться слова письменника епохи Відродження Джованні Боккаччо з головною думкою твору?
- Чи погоджуєтеся ви з думкою російського письменника Івана Тургенєва, що, щастя – це мить?

Рефлексія. Виразне читання вірша Олени Жезук

Завдання. Намалювати власного синього птаха та написати, що таке щастя для кожного учня.

VII. Домашнє завдання

Скласти сенкан до словосполучення «Синій птах».

Дібрати цікаві факти з біографії Ромена Гарі.

Додаток 1

Ш	Л	Я	Х	Е	Т	Н	І	С	Т	Ь				Б
	Д	О	Б	Р	О	Т	А				Н			Е
								Щ			А			З
								И			П			К
	П							Р			О			О

	О							І			Л			Р
	В	В	І	Ч	Л	И	І	С	Т	Ь	Е			И
	А							Т			Г			С
	Г							Ь			Л			Л
	А										И			И
											В			В
	П	І	Д	Т	Р	И	М	К	А		І			І
											С			С
											Т			Т
С	М	І	Л	И	В	І	С	Т	Ь		Ь			Ь

УРОК 31

Тема. Ромен Гарі «Повітряні змії». Французький письменник єврейського походження, двічі лауреат Гонкурівської премії. Зображення Другої світової війни у творчості митця.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *виявляти* актуальні проблеми сучасного світу в прочитаних творах; *сприймати* твори сучасної літератури в контексті культури країни, яку репрезентує художній твір; *висловлювати* враження щодо прочитаного зв'язною українською мовою; *використовувати* інтернет-ресурси для отримання нових знань; *знати* сучасних письменників та їхні твори; *знати* імена перекладачів творів зарубіжної літератури та здобутки вітчизняної перекладацької школи; *формувати* читацький досвід та якості творчого читача; *визначати* особливості індивідуального стилю митця розуміти зв'язок творчості сучасного письменника з тенденціями розвитку літератури, *аналізувати й інтерпретувати* прочитані твори сучасності; *висловлювати* судження щодо порушених у творах питань; *робити висновки* про національне та загальнолюдське значення прочитаних творів.

Обладнання: портрети письменника (або мультимедійна презентація «Фотогалерея портретів»), виставка різних видань книг Ромена Гарі, таблиця «Анкета автора».

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Писати – це ніби намагатися утримати воду в руках.

Постійно відчуваєш спрагу.

Ромен Гарі

Усі мої книги насичені нашим століттям до божевілля.

Ромен Гарі

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети уроку

III. Актуалізація опорних знань

- Назвіть твори сучасних зарубіжних письменників, які ви читали? Чим ці книги були вам цікаві?

IV. Мотивація навчання

Літературознавчий коментар учителя

8 травня 1914 року у Вільно народився Роман Кацев, він же – Ромен Гарі, він же – Еміль Ажар, людина-легенда, французький письменник російського походження, один з найблискучіших і загадкових письменників ХХ століття, єдиний двічі гонкурівський лауреат, військовий льотчик, герой Опору, друг де Голля, дипломат, кінорежисер. Ромен Гарі написав понад 30 томів есеїв, п'єс, мемуарів і художньої прози.

Справжнє ім'я письменника - Роман Кацев, і хоча він розповідав, що має татарську і козацьку крові, його батьки, Міна і Ар'є-Лейб Кацеви, були російськими євреями.

Гра з іменами почалася ще в підлітковому віці, коли Гарі підписував свої амбіційні рукописи численними псевдонімами. В 1935 році він змінив своє ім'я на Ромен, а через п'ять років взяв прізвище Гарі.

В інтерв'ю 1974 року, він пояснив, що «Гарі» російською означає «гори». Це було випробування вогнем, в якому його «я зрештою згоріло».

Він був напрочуд талановитим, його рідною мовою була російська, потім він перейшов на польську, більшість книг написав французькою, шість романів – англійською, а потім сам переклав їх французькою. Він ставив фільми за власними книгами. Він був французьким дипломатом – співробітником посольств в Софії, Берні, Лондоні, генеральним консулом Франції в Лос-Анджелесі. Він був героєм Опору і другом де Голля. І він став автором однієї з найбільш грандіозних містифікацій ХХ століття, і він сам став міфом.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Вивчення біографії письменника. Робота з таблицею

- Ознайомтесь із розміщеною в таблиці інформацією про автора. Чим вражає особистість та біографія Ромена Гарі?

Анкета автора

Ім'я	Роман Лейбович Кацев
Роки життя	1914-1980
Країна	Франція
Професійна діяльність	Письменник, кінорежисер і сценарист. Лютчик і дипломат
Мова творів	Російська, польська, більшість книг написано французькою, шість романів англійською (автопереклад французькою)
Літературні псевдоніми	Люсьєн Брюляр, Фоско Синібальді, Шатан Богат, Ромен Гарі, Еміль Ажар.
Відомі твори	«Європейська освіта», «Коріння неба», «Обіцянка на світанку», «Повітряні змії», «Життя і смерть Еміля Ажара», «Життя попереду»
Літературні відзнаки	Гонкурівська премія 1956 (під ім'ям Ромен Гарі), 1975 (під ім'ям Еміль Ажар).
Українські переклади	«Життя попереду» переклад Марини Марченко (Премія ім. Г. Сковороди 2009), «Обіцянка на світанку» переклад Марини Марченко (Премія ім. Г. Сковороди 2011), «Коріння небес» переклад Л. Кононовича (2012), «Летючі змії» переклад Петра Тарашука (2019)

Презентація роботи творчої групи. «Цікаві факти з біографії автора»

Учень 1. Життя Ромена Гарі- це найнеймовірніша з його книг. З моменту народження його ім'я оточене легендами. В жилах національного героя Франції, кавалера ордена Почесного легіону, французького письменника зі світовою славою не було ні краплі французької крові.

Мати Гарі, Міна Йоселівна Овчинська (Ніна Борисовська), служила актрисою. Батько був дрібним комерсантом. Після розлучення, рятуючись від холоду, голоду, тифу та інших принад революції, мати виїхала з сином з Радянської Росії. Спершу до Польщі, потім у Ніццу. Як майже всі емігранти з Росії, мати і син, зазнали злиднів і поневірянь.

Учень 2. Роман вивчав право в Екс-ан-Провансі і в Парижі. Після коледжу став військовим лютчиком. Коли Франція капітулювала, 26-річний Гарі емігрував до Англії і приєднався до руху «Вільна Франція», яке очолював генерал де Голль. Бився Гарі гідно, ризикуючи життям, за бойову звитягу був удостоєний звання майора ВПС. Свій перший роман «Європейське виховання» він написав у перервах між боями. Офіцер авіаційної ескадрильї «Лотарингія» пише вночі, попри сильний холод; потім сідає на велосипед і їде до штабу, де двома пальцями набирає свій текст на друкарській машинці. Спить кілька годин на добу й вилітає на бойове завдання на світанку.

Учень 3. 23 листопада 1943 року штурман Ромен Гарі, разом з пілотом і стрільцем-радистом летить бомбардувати німецькі заводи. Літак потрапляє в зону обстрілу. Гарі було поранено. Через поранення осліп пілот, але команда вирішила летіти, аби виконати бойове завдання. Поранений Гарі передає осліпленому пілотові команди. Потім екіпаж повертає назад до Англії. Проте десантуватися вони не можуть, адже варіант рятуватися, залишивши безпорадного пілота в літаку, не розглядається. Гарі продовжує передавати команди пілотові і з третьої спроби вони садять літак. Це був перший випадок в історії французьких ВПС, коли сліпий пілот посадив літак за вказівками штурмана.

Пізніше Гарі отримає від Франції «Хрест за визволення» та «Орден Почесного Легіону», зробить дипломатичну кар'єру – але ніколи не відчуватиме себе героєм. Згадуючи себе в роки війни, він називає себе *casseur*: хуліганом, авантюристом, непокірним розбишакою, навіть терористом. Згадуватиме здебільшого не бої, а людей: своїх товаришів по ескадрильї, їхнє життя і їхню смерть.

Учень 4. Важкою трагедією в житті Гарі стала смерть його матері. Всю війну він отримував від неї листи, вірив, що вона жива. І лише повернувшись після перемоги, Гарі дізнався, що мами давно нема, а всі листи, які вона написала заздалегідь, передчуваючи близьку смерть, посилала сусідка, «щоб хлопчик спокійно воював і ні про що не думав». Історію своїх взаємин з матір'ю Гарі описав в одній з кращих своїх книг – «Обіцянка на світанку» (1960).

Це захоплива історія про життя людини в ХХ столітті, показана через призму любові матері до свого сина. Книгу назвали «батьківським романом» і «материнською автобіографією».

Учень 5. Коли Гарі був генеральним консулом в Болівії, він отримав звістку, що його роману «Коріння неба» присуджена Гонкурівська премія. Це було у 1956 році.

Згідно регламенту Гонкурівська премія може бути видана літератору лише один раз. Однак Гарі писав роман свого життя за власними правилами.

Про молодого автора Еміля Ажара стало відомо в 1974-му, коли світ побачив його перший роман. І вже в 1975-му, наступний роман Ажара «Усе життя попереду» здобув Гонкурівську премію.

Так Гарі стає єдиним двічі лауреатом Гонкурівської премії. Зі своїм літературним обманом він влаштує яскраву виставу. Його племінник Поль Павлович зіграє для публіки і журналістів роль автора, який видає твори під псевдонімом Еміль Ажар. Преса буде повнитися чутками про заздрісника-дядька, який чинить перешкоди своєму талановитому племіннику. Неймовірна містифікація триватиме майже п'ять років, протягом яких публіка і критики будуть читати і порівнювати нові книги Ромена Гарі та Еміля Ажара.

В обмані з Емілем Ажаром Гарі зізнався лише після смерті, коли було опубліковано його статтю «Життя і смерть Еміля Ажара». «Я чудово повеселився. *Aurevoiret merci*».

Визначення первинного рівня сприйняття тексту

Останній роман «Повітряні змії» (1980) визнано одним з найвідоміших художніх творів французької літератури ХХ століття. Це роман-метафора, можливо, одна з найвеличніших метафор у світовій літературі ХХ століття, водночас просякнута тонким гумором і непідробною французькою іронією.

- Висловіть враження після прочитання роману Ромена Гарі «Повітряні змії».
- Що вам в творі запам'яталося найбільше? Які епізоди видалися найяскравішими?
- Що залишилося незрозумілим? На які запитання ви б хотіли отримати відповідь?

Створення інформаційної карти твору. Робота в парах

Заповніть комірки правої частини таблиці. Презентуйте результати роботи в класі.

Жанр	Соціально-історичний роман і роман-ретроспекція
Хронологія роману	30-ті – 40-ві роки ХХ ст. Основні події відбуваються у французькій провінції (Нормандія, містечко Клері) до війни, у період окупації і повоєнний час. У Польщі(1939 рік), коли герой приїздить до Броницьких. У Парижі (1940 рік) напередодні німецької окупації.
Форма оповіді	Оповідь ведеться крізь ракурс бачення головного героя, племінника сільського листоноші, який переповідає свою історію: до Другої світової війни, участь у русі Опору і у повоєнній Франції.
Основні структурні фрагменти	Щасливе дитинство. Мандрівка в Польщу. Боротьба
Основна сюжетна лінія	Драматична історія кохання польської шляхтянки Лілі Броницької і француза Людо Флері, яких розлучає хаос і кривава бійня Другої світової війни
Проблематика	Протистояння агресії та насильству, збереження духовних цінностей, моральний вибір, становлення особистості, пошуки свого місця в житті, відданість мрії і коханню, розрив між дійсним і бажаним
Провідні мотиви	Співвідношення мрії та реальності, матеріального і духовного, історичної пам'яті, майстерності, сенсу буття, жертвності, душі, кохання

Словник «Герої роману: хто є хто?»

Амбруаз Флері	сільський листоноша з містечка Клері, майстер повітряних зміїв
Людовік (Людо) Флері	племінник Амбруаза, хлопець-сирота, герой-розповідач
Марселен Дюпра	власник ресторану «Кло-Жолі», друг Амбруаза і Людо
Елізабет (Ліля) Броницька	юна польська шляхтянка, у яку закоханий Людо Флері
Станіслав Броницький	батько Лілі, польський аристократ, гравець і біржовий спекулянт
Женя Броницька	мати Лілі, світська красуня, колишня акторка
Тадей (Тад) Броницький	брат Лілі, сімнадцятирічний юнак, інтелектуал і максималіст
Ганс фон Шведе	кузен Лілі, пруський юнкер, в часи Другої світової – офіцер вермахту, ад'ютант генерала фон Тіле
Бруно	всиновлений Стасом Броницьким син покійного дворецького-італійця, талановитий музикант
Жюлі Еспіноза	друг Людо, власниця готелю. У період окупації видає себе за графиню Естерхазі, стає інформатором підпілля

Літературне дослідження «Образ Другої світової війни в романі «Повітряні змії»

Завдання «Тези і аргументи»

Ознайомтесь з поданими тезами. Доберіть приклади з твору на підтвердження цих тез.

Теза. Достовірності оповіді надають згадки про історичних осіб та історичні події 1930-1940-х років.

Аргументи. Історичні події: Мюнхенська угода, війна в Іспанії, анексія Польщі 1939 року, окупація Франції, висадка десанту союзників у Нормандії. Історичні особи: де Голль, Черчилль, Муссоліні, Петен та ін.

Теза. Автор лише побіжно змальовує суспільну трагедію і зосереджує увагу переважно на особистих історіях героїв, що розгортаються на тлі трагічних історичних подій.

Аргументи. *Італійський кордон «кишив чорними сорочками, кинджалами і фашистськими символами». «Перони вокзалів відлунювали ходою військових підрозділів» «Свастика була всюди: на прапорах, на рукавних пов'язках, стінах. І на всіх плакатах я натрапляв на погляд Гітлера». Такою побачив передвоєнну Європу Людовік Флері, мандруючи із Франції до Польщі. Через його відчуття передано напружене очікування неминучої катастрофи, про яку Ліля скаже: «Земля здригнеться».*

Теза. Героїв роману включено до історичних процесів, вони дотичні до історичних подій, переживають і оцінюють їх.

Аргументи. *Марселен Дюпра впевнений, що «у диктаторського режиму нема ніяких шансів на тривале існування, позаяк він не користується підтримкою народу».*

Амбруаз Флері запускає повітряного змія, що зображує рукостискання маршала Петена і Гітлера, таким чином ніби бере на кпин зрадницьку політику керманічів Франції та засуджуючи колабораціонізм

Теза. Війна перевіряє всіх героїв на міцність і ставить перед вибором між духовними цінностями й цінністю життя.

Аргументи. *Людовік вірив, що, в розлуці, постійно уявляючи свою кохану поруч, він рятує її від смерті. Цінність життя для нього стала вдовічі важливішою, але поняття національної гідності, людської честі, захисту Батьківщини також були для нього не абстрактними поняттями, а сенсом життя. Саме тому він приєднується до французького Опору. А його дядько Амбруаз у роки нацистської окупації підняв у небо сім жовтих повітряних зміїв у формі шестикутних зірок - «сім зірок ганьби», протестуючи проти облав на євреїв.*

Теза. Кожен із героїв приносить свою жертву війні.

Аргументи. *Амбруаз Флері опиняється в концтаборі за те, що приєднався до гугенотського пастора Андре Троке і його дружини Магди для порятунку єврейських дітей Ліля задля порятунку своєї родини вступає у зв'язки з німецькими офіцерами, за що після окупації терпить приниження місцевих «патріотів». Тад Броницький, бере участь у польському підпіллі і безслідно зникає. Бруно, «мирний мрійник, який став людиною дії», а саме військовим пілотом, втрачає пальці, що унеможливило його мрію бути піаністом. Ганс фон Шведе трагічно гине після замаху на Гітлера. Людо не вдається самотужки його врятувати, оскільки французькі партизани відмовили в допомозі через власну безпеку.*

Теза. Лінія фронту в цій книзі проходить не між німцями и французами, а між тими, для кого честь і гідність мають сенс, і тими, для кого вони порожній звук.

Аргументи. *Гарі вірить, що людяність не залежить від національності і пише про німців, що рятують ворогів і не стріляють у приречених. Людиною честі виявляється генерал фон Тіле, який намагався зробити щось для поразки гітлерівського режиму, розривався між обов'язком офіцера и совістю гуманіста. Діяв і страждав. Його самогубство перед приходом союзників виглядає чесним, зрозумілим вчинком.*

Ганс фон Шведе вважає, що німецькі аристократи знищать нацизм: «Ми покладемо край усій цій ганьбі. Німеччину знову візьмуть до рук люди, які завжди дбали про її честь». Він бере участь у замаху на Гітлера. Ризикуючи життям, рятує свого суперника Людо від переслідування гестапо. «Знайти людину у ворогові» прагне Марселен Дюпра, коли дає уроки кулінарії генералові фон Тіле.

Теза. Тема боротьби з нацизмом набуває у творі Ромена Гарі не тільки історичного, а і філософського значення.

Аргументи. Автор розмірковує над природою і сутністю нацизму? Ці роздуми значно ширші, ніж розповідь про боротьбу Франції з окупантами. Письменника хвилюють проблеми минулого й майбутнього ідей нацизму, що не обмежуються роками Другої світової війни. «А що коли нацизм - не моторошна нелюдськість? А що, коли він людський? А що, коли це признание, прихована, згнічена, замаскована, заперечена, зіщулена в глибинах нашого єства правда, яка зрештою завжди виходить на поверхню? Німці, звичайно, так німці... Це їхня черга в історії, оце й усе. Побачимо після війни, коли Німеччина буде переможена, а нацизм утече або ж його поховають, чи інші народи – в Європі, Азії, Африці, Америці – не прийдуть їм на зміну».

Нацизм, на думку Людо, ховається за буденністю, за звичайними обличчями. А якщо нацизм - це не аномалія, а закономірність людського розвитку? Якщо він є частиною людської природи? «Нацисти були людьми. І людським у них була саме їхня нелюдськість».

«Кажуть, що в нацизмі страхітливий його нелюдський аспект. Так. Але слід добре усвідомити: цей нелюдський аспект становить частину людського. Поки не визнають, що нелюдськість – людська риса, ми житимемо в побожній брехні».

VI. Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфом

- Прокоментуйте вислови письменника Ромена Гарі, що є епіграфом до уроку. Висловіть свої судження про те, як розумів автор сутність своєї творчості

Рефлексія. Вправа «Три слова про урок»

- Доповніть наступне речення словами, якими можна оцінити вашу діяльність на уроці
На уроці я працював над..., замислився про..., був вражений...

VII. Домашнє завдання

Творче завдання: підготувати усне висловлювання «Чому герої роману Ромена Гарі «Повітряні змії» вражають?» (на прикладі одного з героїв за вибором: Амбруаз Флері, Людовік Флері, Марселен Дюпра, Ліля Броніцька). Дібрати цитати з тексту до усного висловлювання.

Індивідуальне завдання. Ознайомитись із поняттям «ремнісценція», користуючись джерелами мережі Інтернет. Підготувати повідомлення про значення ремнісценцій в романі «Повітряні змії».

Дослідити відгуки українських читачів про роман, розміщені в мережі Інтернет

Додаткове завдання (за бажанням). Виписати з тексту роману «Повітряні змії» дотепні вислови, афоризми.

УРОК 32

Тема. Ромен Гарі «Повітряні змії». Ідеї миру, людяності, порятунку духовних цінностей.

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *сприймати* твори літератури в контексті культури доби та в аспекті загальнолюдських цінностей; *виявляти* актуальні проблеми сучасного світу в прочитаних творах; *висловлювати* враження щодо прочитаного зв'язною українською мовою; *формувати* читацький досвід та якості творчого читача; *знати* український переклад роману Ромена Гарі «Повітряні змії», *аналізувати* й *інтерпретувати* прочитаний твір; висловлювати судження щодо порушених автором питань; *робити висновки* про національне та загальнолюдське значення твору; *розповідати* про основні події та персонажів; *формулювати* критерії художності; *пояснювати* значення назви твору у зв'язку з його ідейно-художнім змістом; *установлювати* причиново-наслідкові зв'язки між мотивами та діями героїв; *знаходити* у творі образи та символи, пов'язані зі світом природи та людської діяльності, *розкривати* їхній зміст і роль у тексті.

Обладнання: портрет Ромена Гарі, текст роману «Повітряні змії».

Тип уроку: комбінований урок.

... на землі летючий змії має потребу у великій приязні:
на рівні ґрунту він утрачає форму та життя й дуже легко засмучується.
Йому потрібна висота, вільне повітря і багато неба, щоб пишатися своєю красою.
Ромен Гарі

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Огляд відгуків читачів про роман, розміщені в мережі Інтернет.

- Визначте, які з цих відгуків видалися вам найбільш цікавими чи найбільш змістовними. Які міркування ви додали б до цих думок?

III. Мотивація навчання

- Визначте провідні ідеї роману. Сформулюйте самостійно тему цього уроку, щоби в ній було зазначено ці ідеї.

IV. Оголошення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Система образів роману «Повітряні змії»

- Поміркуйте, чи справедливим є твердження, що образна система роману «Повітряні змії» - це галерея неординарних особистостей. (*Кожен герой має свою «дрібку безумства» і свою лише йому властиву особливість.*)

- Наведіть приклади того, що кожен герой ніби наздоганяє свого паперового змія – свою мрію, ідею, мету. (*Людо іде за своїм коханням беззастережно, незважаючи на перешкоди і не замислюючись про наслідки. Тад Броницький носить ім'я національного героя Тадеуша Костюшка, він революціонер і взяв за мету «допомогти людям змінити світ». Марселен Дюпра прагне зберегти свій ресторан. Мадам Жюлі хоче вижити за будь-яких умов. Граф Броницький хоче вхопити за світ свою удачу, граючи на біржі, Ліля шукає себе.*)

Перевірка домашнього завдання. Презентація усних висловлювань «Чому герої роману Ромена Гарі «Повітряні змії» вражають»

Людовік Флері – хлопець-сирота, батько якого загинув у Першу світову. Людовіка виховав дядько, сільський листоноша. «Мого батька вбили на Першій світовій війні, а невдовзі потому померла й мати». Людо – унікальний юнак, він має феноменальні здібності у лічбі. «Як і всі Флері, він має дивовижну історичну пам'ять». Ніхто з його роду «ніколи нічого не забував із вивченого». «Я черпав у своїй пам'яті ту силу, що «потрібна французам, аби щодня піднімати сонце над обрієм». Відданість ідеалам людяності зберігає герой протягом війни. Людо став активним учасником Опору, був зв'язковим підпілля, рятував збитих льотчиків. Не може він забути юну Лілю Броницьку, яку зустрів, коли був ще десятилітнім хлопчиком, випадково під час прогулянки в лісі. Людо проніс через війну, відчай, розлуку, своє почуття до Лілі, його вірність і захоплення не похитнули ні біль, ні приниження, через які вона пройшла, рятуючи близьких и себе. «Я любив жінку з усіма її нещастями – оце й усе!»

Амбруаз Флері – митець і мрійник, гуманіст і патріот. На фронтах Першої світової він втратив двох братів, а сам «повернувся з неї лише після того, як куля пробила йому груди». До війни Амбруаз «полюбляв махати кулаками». «Люди дивувалися, що солдат, який отримав військову медаль», став переконаним пацифістом і «засуджував усі форми насильства». Старий нормандець прославився своєю пристрастю до повітряних зміїв, яких він називав гнамами. «Дядько знайшов це слово в одному творі про екваторіальну Африку, де воно означало, здається, все, що мало подих життя: людей, комах, левів, ідеї та слонів». Місцевий люд і заїжджі містяни називав його милим оригіналом, або старим безумцем Флері. Але «він не боявся сміховинності» і не нарікав навіть на «пришелепуватого листоношу». І в таборі він запускає повітряних зміїв, «символ нескореної віри і надії». Він, немов блаженний, робить зміїв і для дітей своїх гнобителів, німецьких офіцерів. Один з полонених розповідав: «Мабуть, у мене завжди перед очима буде стояти людина, яка запускає в небо «судно» із двадцятьма білими вітрилами, що тріпотіли над печами

крематоріїв, над головами в наших катів» . Вустами Амбруаза автор висловив головну думку роману: *«цілком очевидно, що чоловік, який усе життя присвятив летючим зміям, не позбавлений дрібки безумства. Тут лише постає питання інтерпретації. Є ті, хто називає це дрібкою безумства, натомість інші говорять про священний вогонь. Інколи важко відрізнити перше від другого. Але якщо ти любиш когось або щось, віддай йому все, що маєш, ба навіть усе, чим ти є, і не переймайся рештою»*.

Марселен Дюпра – невгамовний і галасливий старий кухар. Він мав поетичний талант, писав вірші. Але найбільшою його пристрастю і справою всього життя був ресторан «Кло-Жолі». Дюпра засуджував колабораціонізм французької влади, *«в гніві та розчаруванні цього колишнього ветерана Першої світової війни видатна французька кухня стала для нього «останнім бастионом»*. Під час окупації Дюпра «чинить опір» по-своєму: він не зачиняє свій ресторан попри ризик, складнощі й навіть попри те, що його послугами користуються здебільшого німецькі офіцери. Герой вважає, що зберігаючи кулінарне мистецтво Франції, він не дає померти її славі: *«Добрий француз за теперішніх часів – це француз, який тримається добре. Це той, хто не поступається, не схиляє голови і лишається вірним тому, що робила Франція. Мій дід і батько працювали задля видатної французької кухні, а видатна французька кухня не падала в бою, не зазнавала поразок і ніколи не зазнає їх, поки матиме Дюпра...»*. Марселен Дюпра бере на роботу підпільницю, яка підслуховує розмови німецьких офіцерів і передає інформацію своєму командуванню. Німці спробували заарештувати Дюпра, але цим тільки зміцнили його віру в перемогу. Лише одного разу він погрожує зачинити свій ресторан, коли до Клері дійшла новина про облогу на євреїв в Парижі. *«Такій людині, як я, яка пнеться зі шкури, щоб зберегти певний образ Франції, неможливо миритися з таким... Звичайно, я потім відкрюся, бо ніщо не дало б нацистам більшої насолоди, ніж те, що я закриюся назавжди. Вони вже давно намагаються зламати мене. Все, чого вони хочуть, - щоб Франція відмовлятися бути собою»*.

Ліля Броніцька – справжня бунтівниця і запекла шукачка себе. *«Я завжди хотіла досягти чогось у своєму житті. Чогось величнього і... страшенно важливого»*. Вона хотіла стати актрисою, науковцем, мріяла перепливти Атлантичний океан, написати роман, дбати про прокажених. І щоразу на обраному шляху Ліля прагне бути не другою, а єдиною. *«Я ще не знаю, що робитиму, але буду унікальною»*. Війна випробовує героїню на міцність. З перших днів війни Ліля потрапила у вир подій, пережила бідність і приниження. Але знайшла нову «мрію про себе» у підготовці найгучнішого, на її думку, замаху на Гітлера. Ліля тісніше за всіх пов'язана з мотивом «повітряних зміїв», бо залишається незламною після падіння на землю. Лише кохання Людо повернуло її до життя. Перед весіллям з Людо, Ліля велить поголити собі ледь відросле волосся, кидаючи виклик псевдо патріотам, які намагалися зганьбити її, і знову мріє займатися історією мистецтва.

Повідомлення про значення ремінісценцій в романі «Повітряні змії»

Ремінісценція (лат. *reminiscentia* - спогад) - це один з видів творчих взаємовпливів, суть якого полягає в запозиченні окремих елементів (мотивів, образів, деталей тощо) з творчості попередників. Увесь «культурний шар» вказує на зв'язок «Повітряних зміїв» з французької і світовою літературою. Мотиви людяності, мрії, «шляхетного безумства» пов'язують роман з творчістю попередників.

Літературне дослідження «Творчі взаємовпливи в романі «Повітряні змії»

- Як мотив «шляхетного безумства» пов'язує героїв Ромена Гарі з героями світової літератури? (*«Безумство» підносить людину над буденністю, спонукає до шляхетних вчинків. Такими «безумцями» світової літератури є Гамлет і Дон Кіхот»*).

- Що об'єднує образи листоноші Амбруаза Флері і мандрівного лицаря Дон Кіхота?

(Амбруаза, як і Дон Кіхота, вважали божевільним, а його захоплення подібне до поєдинків іспанського лицаря з вітряками. Проте герой залишається вірним своїм переконанням, «коли отак віддавався своїй пристрасті, байдужів до того, що відбувається навколо», й не помічав, як дехто з відвідувачів розважався його коштом. «Метр летючих

змій», ідеаліст і мрійник, стає практиком на шляху боротьби зі злом. Щирість і людяність, безкорисливе служіння добру робить його схожим на Дон Кіхота).

- Чим образ Марселена Дюпра близький до образу Санчо Панси? (Флері творить повітряних змій, які підносяться до неба. А от Дюпра створює суто матеріальне – готує смачні страви. З образом Санчо Панси його пов'язує практичність і здоровий глузд. Марселен дбайливий господар, прагне, аби його ресторан залишався острівцем миру і спокою.

- Що об'єднує Флері і Дюпра? (Ідеаліст і практик, як Дон Кіхот і Санчо Панса, єдині в своєму гуманізмі, який виявляється перш за все у їхньому ставленні до дітей).

- У чому перегукується образ Людо Флері з образом головного героя трагедії Вільяма Шекспіра «Гамлет»? (З образом головного героя роману «Повітряні змій» пов'язана проблема життєвого вибору та його зіставлення з морально-етичними нормами. Лейтмотивом роману є тема шкільного твору про два життєві правила: «зберігати розум» і «зберігати сенс життя». Пізніше юнак переконався, що «збереження сенсу життя інколи прямо суперечить вимозі зберігати розум» і життя досить часто змушує обирати між розумом і серцем, між збереженням життя та моральних цінностей).

- Які паралелі можна провести між героями романтизму та образом Ганса фон Шведе? (Ганс прагнув чинити благородно, як лицар і герой творів німецьких романтиків. Мотив нерозділеного кохання пов'язує образ Ганса з життям і лірикою Гейне. Як Гейне, він кохав без взаємності свою кузину. Ганс цитує знамениті рядки з «Книги пісень» «Не знаю, що стало зо мною...» і саме з цією книгою знаходять тіло Ганса після самогубства).

VI. Підбиття підсумків уроку

Коло ідей «Значення образу повітряних змій»

- Яке буквальне значення має назва роману «Повітряні змій»? (Повітряні змій – це дитячі іграшки роботи Амбруаза Флері. У період окупації їх використовували як схованку для листівок).

- Обміркуйте вислів з роману, який взято за епіграф уроку. Як у вислові пояснюється філософське прочитання образу повітряних змій? (Повітряні змій – це втілення фантазії. Крилаті й барвисті, вони дають надію на можливість розширення кордонів реальності, вносять подих життя у одноманітне повсякдення. І водночас, летючих змій, як і всіх інших, потрібно вчити літати. Летючому змієві потрібні висота, вільне повітря і багато неба – інакше його краса не зможе вповні розкритись).

- Поясніть своє розуміння ключового образу роману. (Символічне значення образу: історична пам'ять, яка допомагає боротися і залишатися людиною; ідеї переконання, які піднімаються вгору, або падають на землю, перетворюючись на уламки з дерева й паперу; культура і духовні цінності: людяність, благородство, надія і нескорена віра; свобода і здатність побороти будь-які перепони).

«Скарбниця влучних думок»

- Які влучні думки трапились вам у романі «Повітряні змій»? Поділіться своїми надбаннями з класом.

Інколи найкращий спосіб забути кого-небудь – побачити його знову.

Доля інколи грає з заплющеними очима.

Кожен має віддати найкращу частину свого єства тому, що вміє робити найкраще.

Мрійники інколи мають останнє слово, і не всі мрії завжди розбиваються.

Не можна бути переможцем на всіх фронтах одночасно.

VII. Домашнє завдання

Повторити поняття «науково-фантастична література»

Прочитати оповідання Кліффорда Саймака «Двобій»

Підготувати повідомлення за джерелами мережі Інтернет «Візитна картка письменника» або «Цікаві факти про митця» (за вибором) .

УРОК 33

Тема. Позакласне читання №2. Кліффорд Сімак «Двобій».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: *виявляти* актуальні проблеми сучасного світу в прочитаних творах; *висловлювати* враження щодо прочитаного зв'язною українською мовою; *використовувати* інтернет-ресурси для отримання нових знань; *знати* сучасних письменників та їхні твори; *формувати* читацький досвід та якості творчого читача; *визначати* особливості індивідуального стилю митця; *розуміти* зв'язок творчості сучасного письменника з тенденціями розвитку літератури, *аналізувати й інтерпретувати* прочитані твори сучасності; *висловлювати* судження щодо порушених у творах питань; *робити висновки* про загальнолюдське значення прочитаних творів.

Обладнання: портрети письменника, виставка різних видань книг Кліффорда Сімака, текст оповідання «Двобій».

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Для мене пересічна людина і являє собою усе людство.

Я взагалі вірю в звичайних людей.

*Мені здається, що вони не лише розумні,
але перш за все наділені здоровим глуздом.*

І мені легко про них писати...

Та я й сам надто пересічна людина, і не соромлюсь цього.

Кліффорд Сімак

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Вправа «Коло понять»

- Спираючись на ваш читацький досвід, за опорними поняттями, поданими в таблиці, схарактеризуйте науково-фантастичну літературу та її роль у сучасному літературному процесі.

III. Оголошення теми й мети уроку

IV. Мотивація навчання

Вправа «Продовж речення»

У науково-фантастичній літературі багато шанувальників, тому що...

V. Опрацювання навчального матеріалу

«Візитна картка автора»

Ім'я: Кліффорд Дональд Сімак

Роки життя: 1904 – 1988

Країна: США

Освіта: журналістика, Університет Медісон

Творчість: 28 романів и 127 повістей і оповідань.

Тематика творів: альтернативні світи, подорожі в часі, подовження людського життя, роботи, контакти з інопланетянами.

«Цікаві факти про митця»

- Сімак має чеське походження, його дід був родом з Богемії і мав прізвище Шімак.
- З дитинства цікавився науковою фантастикою, особливо творами Герберта Веллса і Едгара По.
- Дитинство маленького Кліффа пройшло в сільській місцевості, тому округ Мелвілл, і штат Вісконсин стали місцем дії багатьох творів.
- На початку творчої кар'єри писав вестерни і оповідання про війну.
- Поєднував літературну діяльність з роботою в газетах. Так співпраця з «Minneapolis Star and Tribune» розпочалася в 1939 і тривала до 1976.
- У 1960-тих створив більше романів, а в 1970-ті повернувся до малих жанрів (оповідань і коротких повістей). 1980-ті стали періодом наукової фантастики. Згодом спробував себе і в фентезі.
- Щодо своїх творів Кліффорд Сімак вживав термін *realisticfiction* (реалістичний вимисел).
- Улюблений жанр Сімака - оповідання.
- Літературні відзнаки: Премія Г'юго, (1939, 1959, 1964, 1981), Міжнародна премія з фантастики (1953), Премія Брема Стокера (1987), Премія фентезі Міннесоти (1988) та ін.

Художній час і простір в оповіданні «Двобій»

- Оповідання 1950 року увійшло до першої збірки «Незнайомці у Всесвіті» (1956).
- Назвіть головного героя та вкажіть час і місце дії.

Місце дії: *провінційне місто в США*

Час дії: *18 жовтня 1982 року*

Головний герой – *Джо Крейн, репортер газети «Геральд»*

Вправа «Сюжетний ланцюжок»

- Відновіть за цитатами хід подій оповідання Д. Сімака «Двобій».
- 1. «Сьогодні зник електронний мозок Гарвардського університету Марк III». (5)
- 2. «Отже, вони перевірили мене... Мене, пересічну людину». (6)
- 3. «Джо Крейн змушений був визнати: його годинник іде неправильно». (1)
- 4. «Але це перший двобій, і я відступлю з честю, наскільки мене стане». (8)
- 5. «У себе на столі він узяв три аркуші паперу і вклав їх у друкарську машинку. Машинка почала друкувати». (3)
- 6. «Ми одержали повідомлення, що у вашому районі бігає вільно швейна машина». (4)
- 7. «Що я бачив, як у шафку забіг металічний пацюк?... що я пожбурих у нього банкою з клеєм і збив його зі столу? І що я кинув у нього штирем і, як доказ, він стирчить у підлозі?». (2)
- 8. «Тепер їх стало більше. Вони пропиляли, чи прогризли, чи якось проробили щурячу нору в замкнених входних дверях і тепер підходили, змикалися, щоб здійснити вбивство». (7)

Літературне дослідження твору

- Який епізод оповідання є зав'язкою? (*Журналіст Джо Крейн зустрічає в редакції газети дивну істоту, подібну до металевого пацюка. «Воно примусило його зупинитися з відчуттям давучої порожнечі в горлі й животі»*).
- Чому вигляд невідомої істоти стривожив Крейна? (*«Ця штука вмонтилася біля друкарської машинки і втупилася в нього через кімнату. Не було ні ознаки очей, ні натяку на обличчя, але він знав, що вона дивиться»*).
- Які вчинки героя свідчать про те, що він підсвідомо відчув небезпеку? (*Крейн пожбурих у істоту банкою з клеєм, метнув металевим штирем і замкнув у шафі*)
- Чому все, що відбувалося згодом здалося Крейнові галюцинацією? (*Друкарська машинка почала працювати сама по собі і застерегла: «Пильнуй, Джо. Тримайся чимдалі від*

цього. Можеш собі нашкодити». До редакції надходить інформація про швейну машину, що самотійно їздить містом, а з Гарвардського університету зникає десятитонний електронний мозок).

- Про що дізнається Джо Крейн з «діалогу» із друкарською машинкою? (Герой дізнається, що відбулося вторгнення свідомих машин з якоїсь далекої зірки і вони прагнуть зробити земні машини свідомими та визволити їх).

- Які небезпечні наслідки цієї історії передбачає Крейн? (Безжальні, терплячі машини, знищать людську расу або створять цивілізацію машин. Можливо, пробуджені машини покинуть Землю, аби розпочати нове життя на якійсь далекій планеті, позбавивши людину механічної культури, і це уповільнить розвиток цивілізації. Або живі машини-прибульці зазнають невдачі).

- Чому лише один Крейн мав дізнатися про появу на Землі інтелектуальних машин? (Вони обрали саме Крейна, як сказала друкарська машинка, бо він був пересічною людиною. Вони промацали його, щоб подивитись, як він зреагує до того, як почати діяти, вони повинні були дізнатися, з якою небезпекою вони зіткнуться, якої реакції чекати від людей).

- За що герой докоряє собі? («Я був пасивним. Я нічого не зробив. Я не виправдав їхніх надій. Я для них не становлю цінності, і водночас я небезпечний, тому що я знаю. Тому зараз вони збираються вбити мене й спробувати кого-небудь іншого»).

- Чому герой не вважає за можливе кликати на поміч, коли бачить, що металічні пацюки проробили нору в замкнених входних дверях і змикалися, щоб здійснити вбивство? («Сусіди приближать, але вже буде запізно. Вони зчинять шум, стрілянину, будуть гамселити по вертких металічних тілах назграбними садовими граблями. Хто-небудь викличе пожежну машину, хто-небудь іще викличе поліцію, ось так людська раса влаштує жалюгідне й непотрібне видовище»).

- Яке рішення ухвалює Джо, аби зберегти своє обличчя, а разом і обличчя усієї людської раси? (Герой вирішує чинити опір: завдати якомога більшої шкоди і відступити з честю).

- Чому автор залишає розв'язку двобою «за кадром»? (Читач може припустити, що за кадром залишились доволі «криваві події», але залишається надія і на щасливий фінал).

VI. Підбиття підсумків уроку

Робота з епіграфом

- Прокоментуйте вислів, що є епіграфом уроку. Як цей вислів допомагає зрозуміти ідею оповідання «Двобій»? (Репортер Крейн - типовий представник «провінційного людства», він є тою самою пересічною людиною, про яку любив писати Кліффорд Сімак. У ситуації вибору він виявляє найважливішу чесноту: залишається людиною, яка усвідомлює свою відповідальність перед людством. Таким чином мотив контакту людей з представниками позаземних цивілізацій набуває ціннісного наповнення).

VII. Домашнє завдання

Підготуватися до контрольної роботи (твір) з тем «Перехід до модернізму. Взаємодія символізму і імпресіонізму в ліриці», «Драматургія кінця XIX – початку XX ст.», «Сучасна література в юнацькому читанні».

УРОК 34

Тема. Контрольна робота № 4 (твір) з тем «Перехід до модернізму. Взаємодія символізму і імпресіонізму в ліриці», «Драматургія кінця XIX – початку XX ст.», «Сучасна література в юнацькому читанні».

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: виявляти актуальні проблеми сучасного світу в прочитаних творах; висловлювати враження щодо прочитаного зв'язною українською мовою, знати вивчені твори; орієнтуватися у світі художньої літератури, формувати читацький досвід та якості творчого читача; визначати особливості індивідуального стилю митця, розуміти зв'язок творчості сучасного письменника з тенденціями розвитку літератури, аналізувати й інтерпретувати прочитані твори

сучасності; висловлювати судження щодо порушених у творах питань; *робити висновки* про загальнолюдське значення прочитаних творів.

Обладнання: мультимедійна презентація «Пам'ятка автору твору».

Тип уроку: перевірки й корекції знань, умінь, навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети уроку

III. Актуалізація опорних знань

Пам'ятка авторів твору на літературну тему (Дивись урок 15)

III. Мотивація навчання

Обговорення запропонованих тем

«Культ краси, природи і мистецтва в ліриці Шарля Бодлера, Поля Верлена, Артюра Рембо»

«Як відшукати Синього Птаха?» (за драмою Моріса Метерлінка «Синій Птах»)

«Роздум про людяність серед війни, надію в безнадії, мудрість в безумстві, любов у пропашості» (за романом Ромена Гарі «Повітряні змії»)

Критерії вибору теми твору

Мені ця тема цікава?

Мені ця тема зрозуміла?

Я добре знаю текст твору, про який ідеться?

Я маю свою особливу, оригінальну думку щодо даної теми?

Я маю достатню кількість аргументів на підтвердження висновків?

V. Опрацювання навчального матеріалу

Виконання контрольної роботи

VI. Домашнє завдання

Підготуватися до підсумкового уроку за рік

УРОК 35

Тема. Узагальнення й систематизація навчального матеріалу.

Мета. Формувати предметні та ключові компетентності: *повторити* вивчений матеріал за рік; *розвивати* творчу уяву; *сприяти* засвоєнню духовних й естетичних цінностей людства; використовувати набуті вміння та навички елементів аналізу й інтерпретації окремих компонентів тексту; *узагальнити* знання про художні твори та їх ідейно-художні особливості; *виховувати* високу читацьку культуру; *прищеплювати* любов до художньої літератури.

Обладнання: картки із завданнями.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації; урок-квест.

*Недостатньо тільки отримати знання,
їх треба застосувати.
Недостатньо тільки бажати, треба діяти.
Й.В. Гете*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Час не стоїть на місці. Людина сьогодні знаходиться в багатоманітному інформаційному просторі, та роль книги у формуванні адекватної картини світу не можна переоцінити. Книга впливає й на розум, й душу на читачів, дає їм можливість робити відбір морально-етичних цінностей до власної скарбнички духовності, що допомагає народити в собі Людину.

Бесіда

- Які твори, прочитані в десятому класі, вам запам'яталися? Чому?
- До яких би творів вам хотілося повернутися через деякий час?
- Що з прочитаного ви порекомендували б своїм друзям, знайомим, батькам?

III. Повідомлення теми та мети уроку

IV. Опрацювання навчального матеріалу

Етапи гри:

1. Портрет (Додаток 1)
2. Знайди героя (Додаток 2)
3. Впізнай героя (Додаток 3)
4. Згадай автора (Додаток 4)
5. Шифрувальник (Додаток 5)

VI. Підбиття підсумків уроку

Підрахунок балів капітанами команд. Визначення переможців.

Робота з епіграфом

- Як ви розумієте слова Й.В. Гете, які стали епіграфом уроку?

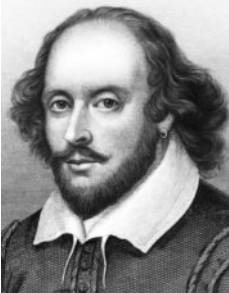
Рефлексія

- Чи подобалися вам уроки зарубіжної літератури?
- Які поради щодо проведення уроків зарубіжної літератури ви можете дати?
- Наскільки корисним і цікавим є для вас цей предмет?

Додаток 1

1. Карточка до етапу «Портрет»

Завдання: визначити, хто зображений на портреті. Кожна правильна відповідь – 1 бал.

	Портрет		Прізвище та ім'я власника
			Шарль Бодлер
			Вільям Шекспір
			Федір Достоевський

			Ернст Амадей Гофман
			Поль Верлен
			Оскар Уайльд
			Данте Аліг'єрі
			Волт Вітмен

2. Карточка до етапу «Знайди героя» (Додаток 2)

Завдання: знайти серед літер героя; визначити, з якого він твору. Слова можуть бути розташовані як по горизонталі, так і по вертикалі. Кожна правильна відповідь – 1 бал.

И	Т	Ь	Б	О	М	А	Р	М	Е	Л	А	Д	О	В
Р	Л	Д	А	Р	Ж	О	Б	Е	В	І	Г	Т	Л	Д
Ь	Г	К	Б	А	Л	Ь	Т	А	З	А	Р	Ю	Ї	Є
И	Ц	Н	Д	С	Щ	С	И	Ч	О	Е	А	М	В	В
Т	И	Ю	В	К	О	Т	Р	Л	А	І	Е	Б	Ю	Е
П	Н	И	У	О	Д	С	Р	О	К	Ь	Ж	О	Ь	Р
А	Н	П	О	Л	І	Ф	Е	М	У	З	К	Й	Е	Г
Е	О	Д	З	Ь	Т	З	Р	Т	И	Б	Р	Ф	Щ	І
М	Б	И	А	Н	В	Г	А	М	Л	Е	Т	Р	А	Л
И	Е	Т	И	І	С	А	У	І	О	З	Р	У	Ф	І
В	Р	Б	Ь	К	Ч	О	І	Т	М	І	Ї	Б	Я	Й
У	О	У	Ю	О	И	А	Б	І	С	Л	Ф	Х	О	С
Е	Л	Ц	Ь	В	В	М	У	Л	А	А	К	И	Ь	М
Н	Д	А	Щ	Н	М	Ж	І	Ь	А	Е	Й	А	Ф	А
Г	О	Д	І	С	С	Е	Й	Ф	Т	С	Т	Щ	Л	Ь

3. Карточка до етапу «Впізнай героя» (Додаток 3)

Завдання: відсканувати Q-код та за характеристикою визначити, про кого йдеться мова. Кожна правильна відповідь – 1 бал.

4. Карточка до етапу «Згадай автора» (Додаток 4)

Завдання: визначити автора поетичних рядків. Кожна правильна відповідь – 1 бал.

	Цитата		Автор
	Відкіль цей плач, не знати, В осиротілім серці? Ні зради, ні утрати,- Відкіль журба, не знати.	А	Афанасій Фет
	Крилатий мандрівник–який незграбний в рухах, В польот ібуйнокрил–каліка на ногах!	Б	ВолтВітмен
	Що на мене повіває Щастя, радість відусюди... Щоспіватиму– не знаю, Але співів–повні груди!	В	Поль Верлен
	Спитала дитина: "Що таке трава?" –і повні жмені мені простягла.	Г	Артюр Рембо

	Щовідповісти дитині? Не більше за неї я знаю, щотаке трава. Може, це вдачі моєї прапор, із зеленої–кольору надії–тканини зітканий.		
	Що благородніше? Коритись долі І біль від гострих стріл її терпіти, А чи, зігнувшись в герці з морем лиха, Покласти край йому?	Д	Шарль Бодлер
			Вільям Шекспір

5. Карточка до етапу «Шифрувальник» (Додаток 5)

Завдання: користуючись порядком літер в алфавіті, розшифрувати фразу.

А	Б	В	Г	Г	Д	Е	Є	Ж	З	И
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
І	Ї	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33

23,12, 26,23,19 28,11,23,1,32,23,31 15,18,11,4,11, 10,1,3,9,6,11
2,24,6,24,23,31 15,7,21,24,3,1, 23,11 23,11,17,11, 26,23,19 6,11,3,11,23,31,22,33
23,7,16,7,3,12,10,19,21. 16. 9,1,18,16,11,22

Правильні відповіді (Додаток 6)

1. Портрет: 1В, 2Е, 3Б, 4А, 5Є, 6Ж.
2. Знайди героя: Мармеладов, Раскольников («Злочин і кара» Ф. Достоевський), Бальтазар, Циннобер («Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер» Е.А. Гофман), Одиссей, Поліфем («Одіссея» Гомер), Гамлет («Гамлет» В. Шекспір), Вергілій («Божественна комедія» Данте Аліг'єрі), Безіл («Портрет ДоріанаГрея» О. Уайльд), Мігіль («Синій птах» М. Метерлінк)
3. Упізнай героя: 1. Цахес, 2. Доріан Грей, 3. Соня Мармеладова, 4. Данте, 5. Родіон Раскольников, 6. Гамлет, 7. Лорд Генрі, 8. Поліфем.
4. Згадай автора: 1В, 2Д, 3А, 4Б, 5Е.
5. Шифрувальник: Ті, хто читають книги, завжди будуть керувати тими, хто дивиться телевизор. Л. Жанліс.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєенко О. «Божественна комедія» Данте *Всесвітня літ. в сучасній школі*. 2018. № 8. С. 37–41.
2. Андерсон Х. BBC News Україна Ромен Гарі - письменник, який обманув усіх. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-44574829>
3. Бажан Б. Міцкевич в Одесі. Київ, 1957.
4. Берковский Н. Я. Романтизм в Германии. Ленинград, 1973, гл. Э. Т. А. Гофман. Художественный мир Гофмана. Сб. статей. Москва, 1983.
5. Болдирева В. Віковична повість кожного : духовний і моральний сенс подорожі до Пекла героя поеми Данте Аліг'єрі «Божественна комедія». *Світова література*. 2013. № 3. С. 27–30.
6. Вервес Г.Д. Адам Міцкевич. Життя і творчість. Київ, 1979.
7. Гладишев В.В. Доріан Грей – приречений чи винний? (спроба «психологічної реконструкції» характеру). Миколаїв. URL : <https://zl.kiev.ua/dorian-grej-pryrechenyj-chy-vynnyj-sproba-psyhologichnoyi-rekonstruktsiyi-harakteru/>
8. Гомер. Одиссея/ Гомер; пер. із старогрец. і склав, примітки та словник Б.Тен; вступ ст. К. С. Забаріло. Київ:Дніпро,1968.
9. Григор'єва А.Д. Слово в поезії Тютчева. - Москва: Наука, 1980.
10. Долініна Н. Передмова до Достоевського. Ленинград. Дитяча література. 1980. С. 77.
11. Єрмоленко В. Життя і смерть Романа Гарі. ЛітАкцент – світ сучасної літератури. URL: <http://litakcent.com/2012/04/05/zhyttja-i-smert-romena-gari/>
12. Жанрова і стильова своєрідність роману О. Уайльда «Портрет Доріана Грея». Філософсько-естетичні та моральні проблеми твору. Риси інтелектуального роману. // Соруایت. 2011 - 2020, Державне інформаційно-виробниче підприємство видавництва «Педагогічна преса». URL : <https://lib.pedpresa.ua/5774-tema-zhanrova-i-stylova-svojeridnist-romanu-o-uajlda-portret-doriana-hreya-filosofsko-estetychni-ta-moralni-problemy-tvoru-rysy-intelektualnoho-romanu.html>
13. Зарубіжна література.10 клас. Матеріали до уроків. Укладач Шутько Р.В. Харків: Торсинг, 2000.
14. Зарубіжна література в навчальних закладах. №1. 2000. Київ : Видавництво «Преса України» .
15. Зарубіжна література в навчальних закладах. №9. 2000. Київ : Видавництво «Преса України» .
16. «Зарубіжна література в навчальних закладах. №1. 2002. Київ : Друкарня ТОВ «ЗАДРУГА»
17. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2т. Т.2: Л-Я / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2006. С. 672-678.
18. Зіньчук Ігор. Естетизм у творчості Оскара Уайльда. // 1999 – 2020. Група «Мисленого древа». URL : <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/LiteraryStudies/OWilde1.html>
19. Зіньчук І. С. Художньо – стилістичні особливості роману Гюстава Флобера «Пані Боварі» / Хай Вей, портал гражданской журналистики. 2007-2020: [сайт]. 13.05. 2011. URL: <https://h.ua/story/329898/> (дата звернення: 16.01.2020).
20. Звиняцьковський В.Я.Зарубіжна література. 10 клас. Київ: Освіта, 2004.
21. Інтерв'ю с К. Саймаком. Миры Клиффорда Саймака. ЛитМир. Электронная библиотека.URL: <https://www.litmir.me/br/?b=190058&p=1>
22. Іванов М. Г. Гірка реальність, перетворена силою слова на високе мистецтво. // *Всесвітня література*. №4. 2002. С. 35-38.
23. Кадоб'янська Н. М., Удовиченко Л. М. Зарубіжна література. Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. (Рівень стандарту). Харків : Сіція, 2018. 256 с.

24. Кирилюк З. Зарубіжна література. Античність. Середньовіччя. Відродження. Бароко. Класицизм : Методичний посібник для вчителя. Тернопіль: Астон, 2002.
25. Кирчів Р. Ф. Український фольклор у польській літературі (період романтизму). – Київ, 1971.
26. Клименко Ж.В. Дзеркало Америки (Використання етнокультурогічного шляху аналізу твору при вивченні збірки В.Вітмена «Листя трави»). *Зарубіжна література в школі*. 2009. № 2(98). С. 2 – 6.
27. Ковбасенко Ю. І. Гюстав Флобер. *Тема*. № 2. 2002. С. 61-64.
28. Ковбасенко Ю.І. Світова література: Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів (академічний рівень. Профільний рівень). Київ: Грамота. 2010. С.29-73.
29. Ковбасенко Ю.І. Зарубіжна література (профільний рівень): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ. : Літера ЛТД, 2018. С. 231-255
30. Конфлікт між мрією та реальністю в романі Г. Флобера «Пані Боварі». Навчальні матеріали онлайн (pidruchniki.website) 2010 - 2020: URL : // pidruchniki.com/19591007/literatura/konflikt_mriyeyu_realnistyu_romani_flobera_pani_bovari
31. Корсунова І. Історична та міфологічна основа поем «Іліада» та «Одіссея» Гомера. Зарубіжна література. Матеріал до уроків. Харків: Торсінг, 1999.
32. Лагунов О.І. Афанасій Фет. Харків: Ранок; Веста, 2002.
33. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997.
34. Матвіїшин В. Г. Найбільший поет польської нації. *Обрії*. 1999. №1(8). С. 61–1968
35. Мигальчинська В.М. Провінційні історії. *Зарубіжна література*. №9. 2005. С. 25-26.
36. Мілянська Н. Зарубіжна література. 10 клас. Тернопіль :« Астон », 2018.
37. Міцкевич А. Кримські сонети. Сімферополь: Таврія, 1983
38. Мухін В.О. Вивчення зарубіжної літератури.10 клас. Харків : Веста : Видавництво «Ранок» , 2002 . 144 с. (Серія « Авторський урок»)
39. Наливайко Д. С. Роман, що започаткував новітню прозу // Флобер Г. «Пані Боварі». Проста душа. Харків, 2002, С. 3-18.
40. Наливайко Д. С. Великий майстер художньої прози : Літературний портрет Гюстава Флобера. Київ : Веселка, 2004. С 21.
41. Небеленчук І. О. Діалогові технології навчання учнів світової літератури учнів 5-7 класів: науково- методичний посібник. Кіровоград: ТОВ «ПОЛІМЕД–Сервіс», 2015.
42. Необачна дівчинка (французька казка) // Дерево казок - казки для дітей та дорослих, 2014-2020 : URL : <https://derevo-kazok.org/neobachna-divchinka-francuzka-kazka.html>
43. Ніколенко О. М. Від Флобера до Аполінера. Французька література другої половини ХІХ - поч. ХХ століття: Посібник. Київ : КГОВЦ «Полікультурний світ», 2005. 232 с.
44. Ніколенко О. Вивчення зарубіжної літератури 9 клас. Авторський урок. Харків: «Ранок», 2003.
45. Озеров Л. А.А. Фет (Про майстерність поета). Москва: Знання, 1970.
46. Паламарчук Л. М. . Уроки за творчістю Е.Т.А. Гофмана. 9 клас. «Ернест Теодор Амадей Гофман «Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер» - шедевр романтичної казки– новели. (URL : https://infourok.ru/uroki_zh_tvorchstyu_e.t.a._gofmana_9_klas_ukranskoyu_movoyu-150788.htm)
47. Паращич В.В. Антична література: посібник для 9 класу. Харків: Видавництво «Ранок», 2002.
48. Паращич В.В.. Зарубіжна література. Плани-конспекти. 8 клас. Харків: «Торсінг», 2003. с.94-100
49. Паращич В.В. Зарубіжна література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. С. 139-149

50. Паращич, В.В., Фефілова, Г.Є., Коновалова, М.В. Зарубіжна література (рівень стандарту). Підручник. 10 клас. Харків : Ранок, 2019. 160 с.
51. Питання для самоконтролю. Тема №4. «Роман XIX ст.» // 2017-2020, ТОВ «Освітній проект «На Урок» : URL : <https://naurok.com.ua/pitannya-dlya-samokontrolyu-tema-4-roman-hih-st-54755.html>
52. Платонова С. О. Граматика фантазії. Конспект уроку з вивчення твору Гофмана „Малюк Цахес” // Зарубіжна література. 2006. №1. С.63-64
53. Поколотний Л., Вечірко О. Е.Т.А.Гофман „Малюк Цахеса на прізвисько Ціннобер” (Матеріали до одного з варіантів уроку) // Всесвітня література. 2002. №1. С.21-22
54. Пронкевич О.В. Зарубіжна література XIX століття: підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ. : Зодіак ЕКО, 2004.
55. Пронкевич О. В. Секрет довголіття «нецікавого сюжету» або «Емма Боварі - це я!» // Зарубіжна література, №9, 1991. С.17-20.
56. Пронкевич О.В.. Соціально-психологічна проза в літературі XIX ст. (оглядова лекція).
57. Рибалка та його душа. Оскар Уайльд. // УкрЛіб 2000 — 2020, Євген Васильєв URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4144&page=7>
58. Романцова Б. Арундате Рой: «Роман ніколи не помирає». // ЛітАкцент : Київ, 21. 09. 2019 Copyright ЛітАкцент - світ сучасної літератури. All rights reserved. 2019 URL : <http://litakcent.com/2019/09/21/arundati-roj-roman-nikoli-ne-pomiraye/>
59. Ромен Гарі. Біографія. УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=8080>
60. Ромен Гарі. Летючі змії :роман / Гарі Р. пер. П. Тарашука – Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2019
61. Рятувати летючих зміїв Галич У. URL: https://zbruc.eu/node/88797?theme=new_zbruc Саймак К. Двобій. УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3985&page=4>
62. Світова література. Конспекти уроків. 10 клас / О.О. Гузь. – Мандрівець, 2012. – 440 с.
63. Синя птиця : // Youtube : URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lyBuVL2GMYI&t=10s> (дата звернення 15.01.2020)
64. Сташух Г. В. Соціально-психологічна проза XIX століття: французька, англійська та російська // Зарубіжна література, №6, 2005. С. 6-9.
65. Сташух Г. В. Соціально-психологічна проза XIX століття: французька, англійська та російська // Зарубіжна література, №6, 2005. С. 6-9.
66. Стендаль. «Червоне і чорне. Хроніка XIX століття». М.: Художня література. 1973.
67. Уайльд Оскар Портрет Доріана Грея. Ідейно-естетичні погляди і творчий шлях митця - Роман XIX століття. // Плани-конспекти уроків. Зарубіжна література 10 клас - Рівень стандарту – 2018 URL : https://zarlit.com/lesson/10klas_3/21.html
68. Уайльд Оскар Щасливий принц // УкрЛіб 2000 — 2020, Євген Васильєв. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=274&page=2>
69. Уайльд Оскар. Портрет Доріана Грея. пер. з англ. та прим. [Ростислава Доценка](#), вступ. слово, комент. О. В. Кабкова. Київ : Школа, 2003. 254 с.
70. Уайльд Оскар. «Портрет Доріана Грея» // «Гра в бісер» с Игорем Волгиным / Телеканал Культура. URL : https://www.youtube.com/watch?v=5_m-MGh_3cg
71. Уроки зарубіжної літератури. 9 клас. « Сатирико — метафоричний зміст твору «Крихітка Цахес». Іронія та гротеск у творі як важливі риси індивідуального стилю Гофмана. » (<https://zarlit.com/lesson/9klas/32.html>)
72. Фет А. Вибрані твори, – Дніпропетровськ: Промінь, 1984.

73. Флобер Г. Твори : В 2-х т. Т.1. Пані Боварі; Саламбо: Романи. Київ : Дніпро, 1987. 587 с.
74. Халабаджах І.М. Стендаль. Роман «Червоне і чорне» (Система уроків до теми)// Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2001. № 8
75. Хомишинець Л. Літературні синдроми людства // Друг читача : Київ, 26. 09. 2011 URL : <https://vsiknygu.net.ua/neformat/13883/> (дата звернення: 19.01.2020).
76. Чайка С.С. Зарубіжна література: Плани-конспекти. 10 клас. Харків: Торсінг, 2003. С.67 – 90.
77. Чередник Л. Майстер-клас. Зарубіжна література 8 клас. Харків: «Ранок», 2008.
78. Шекспір В. Трагедії. Київ: Художня література, 1987. 156 с.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПООП ЧОР»
Зам. № 1539 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1